JHWH IEUE JEHOWA JAHWE

BIBLIOTEKA IMIENIA BOŻEGO

Dedykowano
Bogu o Pięknym Imieniu
i wydano
aby krzepić wszystkich
oddanych **Mu czcicieli**

„Ten, który sprawił, (…) by sobie uczynić Piękne Imię” - Izajasz 63:12,14.
„Godzien jesteś, Jehowo, Boże nasz, przyjąć chwałę i szacunek i moc, ponieważ tyś stworzył wszystko i z twojej woli wszystko zaistniało i zostało stworzone” - Objawienie 4:11.

Co robisz, gdy chcesz się z kimś zapoznać? Zapewnie mówisz, jak masz na imię. A czy Bóg ma imię?

Wyobraź sobie jak zaskoczeni byli czytelnicy Słowa Bożego, kiedy 1572 roku czytając Biblię w tłumaczeniu Szymona Budnego, po raz pierwszy w Księdze Rodzaju 2; 4 spotkali imię Boże Jehowa: *„Te (są) zrodzenia niebios i ziemie, gdy je stworzył, w dniem, którego uczynił Jehowa Bóg ziemię i niebiosa”*.

W tym staropolskim przekładzie wszędzie występuje imię Boże Jehowa, zresztą zgodnie z tym, co zawierają starożytne manuskrypty biblijne. A więc Bóg chce, byś je znał i się nim posługiwał. Można powiedzieć, że przedstawił ci się za pośrednictwem Biblii. To imię Bóg nadał sobie sam. Jest ono bardzo wymowne. Oznacza, że potrafi On spełnić każdą swoją obietnicę i zrealizować każdy swój zamiar. Tylko Bóg może nosić tak wyjątkowe, niepowtarzalne imię.

Biblioteka Imienia Bożego jest skromnym zbiorem dokumentującym występowanie Tetragramu - יהוה. Ta multimedialna prezentacja zabierze Cię w fascynujący świat występowania imienia Bożego.

„**Jehowa** zstąpił więc na górę Synaj, na szczyt góry. Potem **Jehowa** zawołał Mojżesza na szczyt góry i Mojżesz tam wstąpił.
(...)
A gdy zakończył rozmowę z nim na górze Synaj, dał Mojżeszowi dwie tablice Świadectwa, tablice kamienne zapisane palcem Bożym”.

וירד **יהוה** על הר סיני אל ראש ההר ויקרא **יהוה** למשה אל ראש ההר ויעל משה
(...)
ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדת לחת אבן כתבים באצבע אלהים

Księga Wyjścia 19,20; 31,18

JHWH, Jahwe lub Jehowa - imię Boga objawione ludzkości w Biblii

Tetragram pisany najstarszym i nowszym pismem hebrajskim

Imię pisane staro-hebrajskimi literami na manuskrypcie Septuaginty

W najstarszej wersji hebrajskiej imię Jahwe lub Jehowa zapisywano czterema literami יהוה Są to czytane od prawej do lewej spółgłoski Yod י He ה Waw ו He ה, które tworzą tak zwany tetragram (dosł. cztery litery). W języku polskim odpowiadają im spółgłoski: JHWH występujące w obu współczesnych formach: Jahwe lub Jehowa (końcowe *h* jest bezdźwięczne). Nie są znane samogłoski, których używano do pierwotnej wymowy.

ZNACZENIE

Bez wątpienia słowo Jahwe/Jehowa w hebrajskim jest formą czasownika. Według niektórych biblistów znaczy tyle co: Jest/Istnieje (albo „będący"), co jest rozumiane jako najbardziej lapidarne sformułowanie poglądu, wg którego Bóg jest jedynym bytem samodzielnym, zaś wszystko inne istnieje tylko poprzez Boga. Według tego poglądu ludzie używali imienia Boga w trzeciej osobie („[On] Jest"). Gdy Bóg wyjawił swoje imię Mojżeszowi w Księdze Wyjścia, użył pierwszej osoby אהיה Alef He Yod He, wym. *Ehye*, „[Ja] Jestem". Według innych źródeł jest to kauzatywna (przyczynowa) niedokonana forma hebrajskiego czasownika הוה *hawah*, „stawać się". A zatem imię to znaczy: [On] powoduje, że [coś] się staje, co wskazuje, że Bóg spełnia swoje obietnice i zawsze urzeczywistnia swoje zamierzenia.

WYSTĘPOWANIE W BIBLII

W hebrajskim tekście Pisma Świętego (Stary Testament) imię Jahwe/Jehowa w formie tetragramu występuje 6828 razy. To imię występuje częściej niż jakiekolwiek inne imię czy tytuł opisujący Boga: *Elohim* (*pluralis maiestatis* Bóg), *El* (Bóg); *Adonaj* (Pan); *Szaddaj* (Wszechmogący). W wielu, zwłaszcza starszych przekładach Biblii imię to zastępowane jest określeniami „Pan" lub „Bóg". Imię Jahwe/Jehowa zostało przeniesione w formie tetragramu pisanego hebrajskimi literami do niektórych wersji Septuaginty (LXX) - greckiego przekładu Starego Testamentu. Imię Jahwe/Jehowa występuje także w Bilbii jako składnik dwuczłonowych imion hebrajskich, np.: Matitjahu (pol. *Mateusz/Maciej*) i Jehochanan (pol. *Jan*).

ZAKAZ WYMAWIANIA

Judaizm nawiązując do przykazania: „Nie będziesz wzywał imienia Jahwe Pana w błahych rzeczach" (Wj 20,7) zakazuje wymawiania tego imienia. Talmudyczny traktat *Sanhedrin* ostrzega, że nie ma udziału w przyszłym świecie ten, kto wymówi Imię. Dosłowne przestrzeganie tego zakazu - od czasu powrotu Żydów z niewoli babilońskiej - spowodowało, że nie są znane samogłoski, których używano do pierwotnej wymowy. (Sposób wymowy był znany aż do roku 70, ale tylko wyższym kapłanom, po to aby arcykapłan mógł zwokalizować to Imię w święto Jom Kipur, której to czynności towarzyszyła prostracja wszystkich zgromadzonych w Świątyni).

Liczne kontrowersje otaczają właściwe brzmienie tego imienia. Spowodowane to zostało faktem, że w starożytnym języku hebrajskim nie zapisywano samogłosek, gdyż wynikają one z ogólnej struktury języka i można się ich łatwo domyślić - zwłaszcza w prostych słowach codziennego użytku takich jak „Ja", „jestem" itp. Według większości biblistów wymowa „Jehowa" powstała w średniowieczu poprzez dodanie do tetragramu JHWH samogłosek z hebrajskiego „Adonaj" (Nasz Pan), którym Żydzi zastępowali JHWH czytając Biblię. Daje to słowo: JaHoWaH - Jehowah. Forma Jahwe jest chyba obecnie najpopularniejsza. Ciekawe wyniki daje badanie wymowy słów zawierających skrótową formę imienia Bożego, występującego np. w zwrocie Hallelujah (Alleluja) - „Chwalcie Jah" lub imieniu Jehoszua (Jezus) - „Jeh jest ratunkiem".

Pierwsze wskazywałoby bardziej na formę Jahwe, drugie na formę Jehowa. Brzmienie Jahwe jest z dużym prawdopodobieństwem prawidłowym sposobem wymawiania oryginalnego, hebrajskiego słowa, gdyż wynika w logiczny sposób z wymowy hebrajskich słów „Ja" i „Hwe", co do których starożytnej wymowy nie ma większych wątpliwości, gdyż w hebrajskim po głosce „J" prawie zawsze występuje „a", a po głosce „Hw" prawie zawsze występuje „e". Przyznać jednak należy, że w imionach, w skład których wchodzi np. Jehoszua, Jirmeiahu, spotyka się zmienne samogłoski, nie da się więc ustalić jakich używali Izraelici. Zaznaczyć należy jednak, że w fenickim tekście podano imię boga Izraela jako „Ave". Warto też zwrócić uwagę, że z uwagi na różnice w wymowie poszczególnych samogłosek w językach współczesnych brzmienie używanych form najczęściej i tak nie ma nic wspólnego z brzmieniem oryginalnym.

WYMOWA W CIĄGU WIEKÓW

W starożytności poza hebrajskim tetragramem imię JHWH zapisywano w różnych wersjach: Jevo (Sanchuniathon), Jao lub Jaho (Orygenes, Diodor Sycylijczyk, Macrobius, Klemens Aleksandryjski, Hieronim), Jabe, Jabai lub Jahe (Pięcioksiąg samarytański, Epifaniusz, Teodoret), Jaoth (Ireneusz z Lyonu), Jehieh (Jakub z Efezu). Żydowscy kopiści Pisma Świętego, Masoreci (VI - X w.), którzy opracowali znaki samogłoskowe pisma hebrajskiego, zapisywali imię jako Jehwah, Jehwih, Jehowah (według najstarszego pełnego rękopisu Biblii hebrajskiej z 1008 roku, tzw. Kodeks Leningradzki).

Zlatynizowana wersja imienia pojawiła się po raz pierwszy ok. 1270 roku w łacińsko-hebrajskim dziele broniącym katolicyzmu przed judaizmem zatytułowanym "Pugio fidei" (*Sztylet wiary*), napisanym przez dominikanina Raymundusa Martini. Imię występuje tam w formie Yohoua (w późniejszych przedrukach jako *Jehova*). Powstałe w 1303 roku w podobnym celu dzieło Victora Porcheta „Victoria Porcheti adversus impios Hebraeos" (*Zwycięstwo Porcheta nad bezbożnymi Żydami*) podawało wymowę: Iohouah, Iohoua, Ihouah. W roku 1518 franciszkanin Petrus Galatinus, spowiednik papieża Piusa X, opublikował rozprawę "De arkanis Catholicae Veritatis" (*O tajemnicach prawdy powszechnej*), w której imię wielokrotnie oddawał w formie Iehoua. Zapisy te najprawdopodobniej inspirowane były wersją masorecką.

W wieku XVI, w dobie rozwoju Reformacji i protestantyzmu, upowszechnił się łaciński zapis Iehova (stąd bezpośrednio polskie „Jehowa") zarówno wśród protestantów, jak i katolików (wcześniej u żydów). Wersja ta trafia do łacińskich (nie-katolickich) oraz narodowych przekładów Biblii, do sztuki i literatury religijnej i świeckiej. Wersja Jehowa dominuje w chrześcijaństwie aż do początków XX wieku (zobacz „Encyklopedia Katolicka" z 1910 r.). Jeszcze w latach 20 katoliccy uczeni stosowali oficjalnie formę „Jehowa" (np. ks. biskup dr Antoni Szlagowski w dziele „Nowy Testament Jezusa Chrystusa", wyd. 1928 r., Wydawnictwo Księży Jezuitów, str. 570). W wieku XIX protestanccy bibliści zaproponowali inne wersje niż „Jehowa" („Jahva", „Jahava"). Zrekonstruowaną transkrypcję Jahvé, która zyskała popularność mniej więcej w połowie XX wieku ustalił protestancki racjonalista H. Ewald.

Hipotezę tę w roku 1936 zaatakował katolicki biblista ksiądz Tadeusz Radkowski w wydanej przez siebie publikacji „Hebrajskie Imiona Boże", w której broni formy „Jehowa" (publikacja ta posiada imprimatur). Z czasem Kosciół katolicki przychylił się całkowicie do wersji „Jahwe".

Trzeba jednak zaznaczyć, że część specjalistów na podstawie teoforycznych imion hebrajskich podaje inną formę wymowy niż Jehowa czy Jahwe. Proponowane są wersje: Jahowah, Jahoh, Jahou, Javo, Jova, Jauoh, Jehuah, Jahuah. Dodatkowym dylematem jest wymowa występującej w tetragramie spółgłoski ו(waw), którą w starożytności Żydzi czytali najprawdopodobniej jak polskie spółgłoskowe „u" lub „ł" i angielskie „w" (porównaj angielską wymowę „Jehovah" - dżehowa i „Yahweh" - jahłe).

Rastafarianie używają do dziś skróconej formy Jah zaczerpniętej ze staroangielskiego tłumaczenia Biblii, tzw. King James Version (KJV), opublikowanej w 1611 roku i popularnej na Jamajce.

WYSTĘPOWANIE W SZTUCE

Literatura: Wyraz Jehowa powszechnie występował w literaturze, zwłaszcza w XIX wieku. Spotykamy go m.in. w utworach poetyckich Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Zygmunta Krasińskiego i Cypriana Kamila Norwida. Występuje w „Quo vadis" Henryka Sienkiewicza. W przeszło 30 dziełach umieścił to słowo Victor Hugo i tak jak Lamartine napisał też wiersz zatytułowany „Jehowa".

W roku 1940 młody Karol Wojtyła (późniejszy papież Jan Paweł II) napisał dwa dramaty na motywach biblijnych zatytułowane „Hiob" i „Jeremiasz - drama narodowa", w których wielokrotnie występuje imię Jehowa.

Film i muzyka: W zakończeniu słynnej opery Giuseppe Verdiego „Nabucco" chór Żydów śpiewa: „Geova!". Steven Spielberg w filmie fabularnym „Indiana Jones i Ostatnia Krucjata" z Harrisonem Fordem i Sean'em Connery w rolach głównych także zawarł imię w formie „Iehovah" w jednej z końcowych scen filmu. Na ostatniej płycie zespołu U2 „How to Dismantle an Atomic Bomb" ostatni utwór nosi tytuł „Yahweh".

Malarstwo, architektura i inne:

W wiekach XVI - XVIII tetragram lub forma Jehowa były powszechnie stosowane w Europie jako przedmiot inwokacji i jednocześnie element dekoracyjny w architekturze, malarstwie i rzeźbie. Występowały na herbach, uzbrojeniu, monetach, rzeźbach, obrazach, pieczęciach, w utworach literackich i muzycznych. Imię Jehowa występuje trzykrotnie w cytacie z Księgi Ezechiela 37:4-6 na epitafium w Kościele Mariackim w Gdańsku. W gdańskim Ratuszu w ozdobnej „Sali czerwonej" wielokrotnie występuje tetragram i wersja Jehowa na umieszczonych tam obrazach symbolizujących ideały Miasta Gdańsk. Imię Jehowa, można też zobaczyć zwiedzając Zamek Orawski na Słowacji, na płaskorzeźbie z herbem rodziny Tchurzów w dziedzińcu. Widnieje ono również w katedrze w Kamieniu Pomorskim w napisie umieszczonym pod organami zaraz nad wejściem głównym. Tetragram i wersja Jehowa spotykana jest często na monetach z XVI i XVII wieku, zwłaszcza gdańskich, śląskich, niemieckich i szwedzkich.

Hasło „Jahwe" z encyklopedii Ultima Thule (1933) – „Jahwe, Bóg Izraela. Imienia jego Żydzi starali się nie wymawiać, aby:

- nie profanować świętego imienia,
- uniemożliwić używanie go do celów magicznych,
- uniknąć posądzenia o politeizm, gdyż jeżeli Bóg posiada imię własne, to znaczy, że są i inni bogowie, od których trzeba go wyróżnić imieniem".

Niektórzy późniejsi pisarze Starego Testamentu używają wyrazu *elochim* — bóg. Aż do upadku Jerozolimy w 70 r n.e. imię Jahwe było jednak wymawiane podczas nabożeństwa w świątyni, ale tak cicho, aby je zagłuszył głośny śpiew kapłanów. Po tej dacie używane było już tylko w magicznych papirusach i w zaklęciach egzorcystów, którzy przypisywali mu wielką czarodziejską siłę. Szkoła rabinistyczna, spotykając w piśmie wyraz Jahwe, czytała zawsze *Adonai* - Pan. Poza Starym Testamentem spotyka się nazwę Jahwe tylko raz, na tzw. kamieniu moabickim. Jahwe jest niewątpliwie bóstwem hebrajskim. Przypuszczenia, że był pierwotnie bóstwem kanaaneńskim lub nawet babilońskim („Jau"), są pozbawione poważniejszych podstaw.

http://pl.wikipedia.org/wiki/Jahwe#JHWH

Księga Wyjścia 3:15 *(przekład: Biblia Hebraica Stuttgartensia, 1977)*

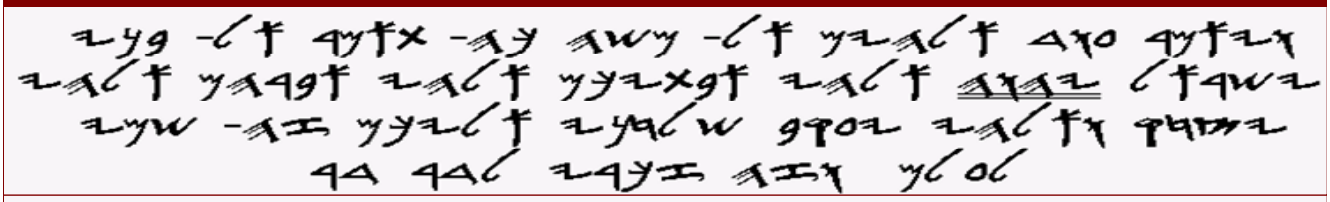

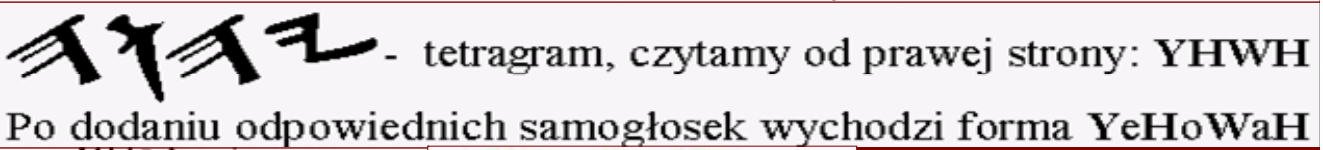

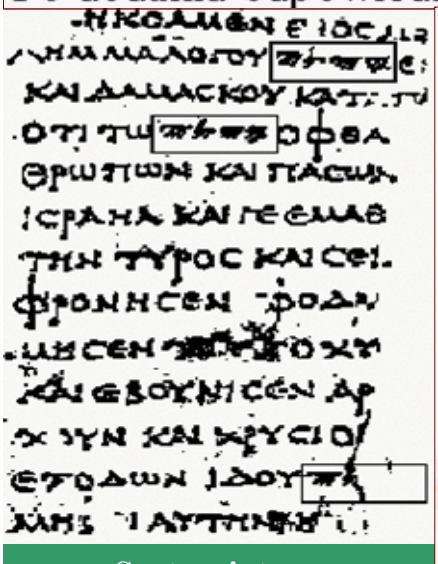

Septuaginta

Septuaginta LXXVTS 10b datowana na pierwszy wiek naszej ery. Zawiera ona tetragram pisany hebrajskimi literami w księdze Zachariasza 8:20 i 9:1,4.

- **Za czasów Jezusa w Septuagincie występowało imię Boże.**

Na powyższym skrawku, wśród liter greckich występuje ono dwa razy i zapisane jest starohebrajskim alfabetem.

CZY PIERWSI CHRZEŚCIJANIE UŻYWALI IMIENIA BOŻEGO?

IMIĘ Boże występuje w Pismach Hebrajskich tysiące razy, przy czym jego cztery spółgłoski zapisuje się literami יהוה (JHWH — tetragram). Ze znalezisk archeologicznych wynika, że przed dostaniem się do niewoli babilońskiej w roku 607 p.n.e., Izraelici powszechnie używali tego imienia — zresztą często pojawia się ono w takich księgach biblijnych, jak Ezdrasza, Nehemiasza, Daniela i Malachiasza, które spisano po powrocie z wygnania. Za czasów Jezusa w „Septuagincie" występowało imię Boże. Jednakże, w miarę zbliżania się czasu, w którym miał przyjść Mesjasz, Żydzi — pod wpływem pewnego przesądu — coraz niechętniej posługiwali się tym imieniem. Czy uczniowie Jezusa używali imienia Bożego (oddawanego w języku polskim przez „Jehowa" lub „Jahwe")? Dowody wskazują, że tak. Jezus nauczył swych naśladowców modlić się do Boga: „Niech będzie uświęcone imię Twoje" (Mateusza 6:9, Romaniuk). A pod koniec ziemskiej służby powiedział w modlitwie do swego niebiańskiego Ojca: „Objawiłem imię twoje ludziom, których mi dałeś ze świata"(Jana 17:6).

Prócz tego, imię Boże, w formie hebrajskiego tetragramu, występowało w najstarszych kopiach Septuaginty - greckiego przekładu Pism Hebrajskich, z którego korzystali uczniowie Jezusa.

A jak ma się rzecz z Ewangeliami oraz z pozostałą częścią Chrześcijańskich Pism Greckich („Nowym Testamentem")? Skoro imię Boże występowało w Septuagincie, to rozsądny jest wniosek, że znajdowało się także w najstarszych odpisach i tej części Pisma Świętego — przynajmniej w cytatach z Septuaginty. Stąd też w New World Translation of the Christian Greek Scriptures (Chrześcijańskie Pisma Greckie w Przekładzie Nowego Świata) imię „Jehowa" pojawia się ponad 200 razy. Zdaniem niektórych krytyków jest to nieuzasadnione. Wydaje się jednak, że na korzyść New World Translation przemawia niezwykłe źródło — Talmud babiloński. Pierwsza część tego żydowskiego dzieła religijnego, nosząca tytuł „Szabat", zawiera długi wykaz praw, regulujących zachowanie się w dniu szabatu. W jednym fragmencie omówiono kwestię, czy w szabat należy ratować od ognia manuskrypty biblijne, a w następnym urywku czytamy: „W księdze napisano: Nie wolno ratować od ognia pustych miejsc [gil-jo-nim'] oraz ksiąg minim. Rabin Jose powiedział: W każdy inny dzień tygodnia trzeba wyciąć zawarte w nich Imiona Boże, ukryć je, a resztę spalić. Rabin Tafron oznajmił: Obym pogrzebał swego syna, jeślibym ich nie spalił z ich Imionami Bożymi, gdyby trafiły w moje ręce" (przekład dr H.Freedmana).

Kim byli *mi-nim'*? Wyraz ten oznacza „sekciarzy" i może się odnosić do saduceuszy lub Samarytan. Ale zdaniem dr Freedmana, przytoczony fragment najprawdopodobniej dotyczy chrześcijan pochodzenia żydowskiego. Jaki sens kryje, wobec tego, słowo *gil-jo-nim'*, przetłumaczone tutaj na „puste miejsca"? Dopuszcza się dwa znaczenia. Być może chodziło o puste marginesy w zwoju albo nawet o czyste zwoje. Ale powyższe słowo mogło też być ironicznym określeniem dzieł *mi-nim'* i niejako wskazywać, iż są one równie bezwartościowe jak nie zapisane zwoje. W słownikach, owo drugie znaczenie oddaje się przez „ewangelie". Pokrywa się to ze zdaniem, poprzedzającym cytowany powyżej urywek Talmudu, które brzmi: Księgi *minim* są niczym puste miejsca [*gil-jo-nim'*]. W książce Lawerence'a H.Schiffmana *Who Was a Jew?* (Kto był Żydem?) omawiany fragment Talmudu przełożono, w taki sposób: „Nie ratuje się (w szabat) od ognia ewangelii oraz ksiąg *minim* ('heretyków'). Przeciwnie, pali się je na miejscu, razem z ich tetragramami. Rabin Jose ha-Gelili powiada: W tygodniu należy wyciąć z nich tetragramy i je schować, a pozostałość spalić. Rabin Tarfon oświadczył: Obym pogrzebał swych synów! Jeślibym dostał (te księgi) w swoje ręce, spaliłbym je wraz z ich tetragramami". Następnie dr Schiffman dowodzi, że wspomniani tutaj *mi-nim'* to chrześcijanie pochodzenia żydowskiego.

Czy ta część Talmudu faktycznie nadmienia o chrześcijanach, wywodzących się spośród Żydów? Jeśli tak, to byłby ważki dowód, iż chrześcijanie faktycznie umieszczali w ewangeliach i pismach imię Boże w formie tetragramu. A jest wielce prawdopodobne, że Talmud naprawdę mówi w tym miejscu o chrześcijanach, pochodzenia żydowskiego. Pogląd taki znajduje poparcie w kręgach naukowych, a ponadto zdaje się go potwierdzać kontekst powyższego urywka, pochodzącego z części Talmudu, zatytułowanej „Szabat".

Następna część tego dzieła zawiera opowieść o Gamalielu i pewnym chrześcijańskim sędzim; nawiązywano w niej do fragmentów Kazania na Górze. Rzekomi chrześcijanie przestali używać imienia Bożego, a nawet wyrugowali je z odpisów *Septuaginty* oraz z Ewangelii i pozostałych ksiąg biblijnych dopiero wtedy, gdy do chrystianizmu wkradło się odstępstwo, wskutek czego odszedł on od prostych nauk Jezusa.

JEZUS A IMIĘ BOŻE

Kiedy Jezus uczył swych naśladowców modlić się, powiedział: „A wy tak się módlcie: Ojcze nasz, któryś jest w niebie, święć się imię twoje, przyjdź Królestwo twoje, bądź wola twoja; jak w niebie, tak i na ziemi" (Mateusza 6:9-10). Jezus zdawał sobie sprawę z doniosłości imienia swego Ojca i podkreślał to w swych wypowiedziach. Przeciwnikom religijnym oznajmił: „Ja przyszedłem w imieniu Ojca mego, a wy mnie nie przyjmujecie; jeśli kto inny przyjdzie we własnym imieniu, tego przyjmiecie, (...) Powiedziałem wam, a nie wierzycie; dzieła, które Ja wykonuję w imieniu Ojca mojego, świadczą o mnie" (Jana 5:43; 10:25; Marka 12:29-30).

W modlitwie do swego Ojca rzekł: „Ojcze, uwielbiaj imię swoje! Odezwał się więc głos z nieba: I uwielbiłem, i jeszcze uwielbię". Nieco później modlił się: „Objawiłem imię twoje ludziom, których mi dałeś ze świata; twoimi byli i mnie ich dałeś, i strzegli słowa twojego. I objawiłem im imię twoje, i objawię, aby miłość, którą mnie umiłowałeś, w nich była, i Ja w nich" (Jana 12:28; 17:6, 26).

Jako Żyd, Jezus musiał znać imię Ojca — imię Jehowa (lub Jahwe) — gdyż wiedział, że Pismo mówiło: „Wyście moimi świadkami, brzmi wypowiedź Jehowy, jak i sługą moim, którego wybrałem, abyście wiedzieli i wierzyli we mnie, i abyście rozumieli, że jestem Ten sam. Przede mną nie utworzono Boga, a po mnie dalej żadnego nie było. (...) Zatem jesteście moimi świadkami, brzmi wypowiedź Jehowy, a ja jestem Bogiem" (Izajasza 43:10, 12, NW).

Jehowa wybrał więc Żydów jako lud, by zostali Jego świadkami. Ponieważ Jezus wywodził się z tego narodu, również był świadkiem na rzecz Jehowy (Objawienie 3:14).

W pierwszym wieku większość Żydów najwyraźniej już nie wypowiadała objawionego imienia Bożego. Jednakże z niektórych manuskryptów wynika, że pierwsi chrześcijanie, korzystający z *Septuaginty* (greckiego przekładu Pism Hebrajskich), spotykali w tym tekście hebrajski tetragram. George Howard, wykładowca religii i języka hebrajskiego, oświadczył: „Tam, gdzie w Septuagincie — którą się posługiwał i którą przytaczał kościół nowotestamentowy - było imię Boże pisane po hebrajsku, pisarze Nowego Testamentu bez wątpienia umieszczali w cytatach tetragram. Po [późniejszym] usunięciu z Septuaginty Boskiego imienia w formie hebrajskiej i zastąpieniu go greckimi namiastkami, usunięto je również z przytoczonych w Nowym Testamencie cytatów z Septuagnty".

Fragmenty papirusu (z I wieku p.n.e) z greckim tekstem Septuaginty, w którym widnieje hebrajskie imię Boże (na następnej stronie).

Profesor Howard wnioskuje, że chrześcijanie żyjący w I stuleciu musieli poprawnie rozumieć takie wersety biblijne, jak Ewangelia według Mateusza 22:44, gdzie zanotowano słowa Jezusa, cytującego swym przeciwnikom Pisma Hebrajskie. Profesor zaznacza: „W kościele z I wieku prawdopodobnie czytano: *„Rzekł JHWH Panu memu"*, a nie tak jak później: *„Rzekł Pan Panu memu"*, (...) co jest równie niedokładne, jak niejasne" (Psalm 110:1). Dowodem na to, iż Jezus posługiwał się imieniem Bożym, jest takie oskarżenie, z którym Żydzi wystąpili szereg stuleci po jego śmierci. Wysunęli wówczas zarzut, jakoby dokonywał cudów „tylko dlatego, że zawładnął 'tajemnym' imieniem Bożym" (The Book of Jewish Knowledge).

Jezus z pewnością znał niezrównane imię Boże. Nie ulega też wątpliwości, że posługiwał się nim wbrew ówczesnej tradycji żydowskiej. Nie pozwolił, aby ludzkie tradycje przesłoniły prawo Boże (Marka 7: 9-13; Jana 1:1-3,18; Kolosan 1: 15-16).

Przykłady Tetragramu z różnych fragmentów greckich manuskryptów

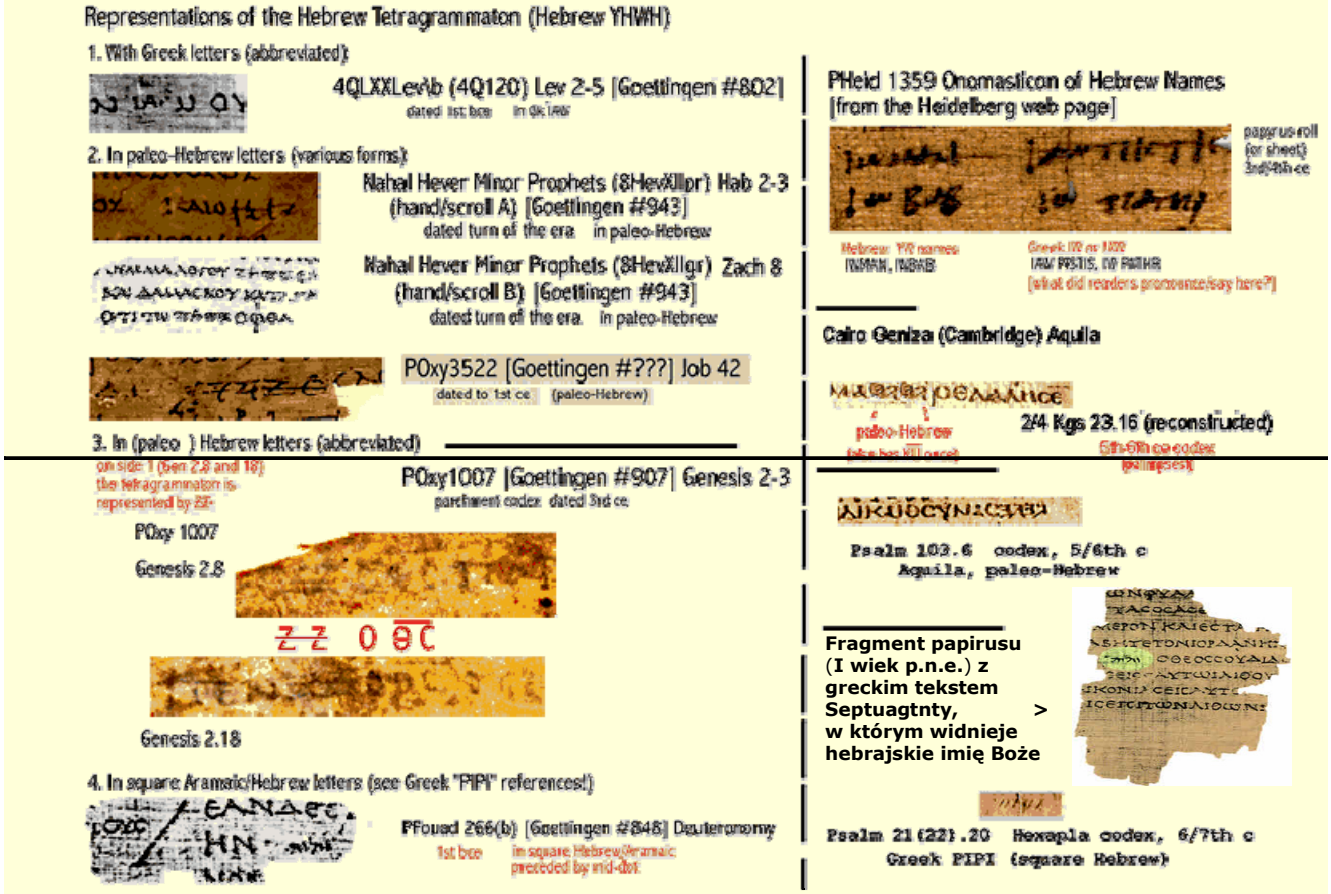

Zwoje znad Morza Martwego

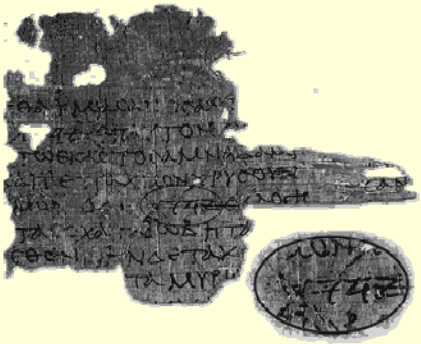

Jeden z zachowanych fragmentów papirusu kopii greckiej Septuaginty, opatrzony nr kat.: 3522, pochodzący z I wieku n.e., a znalezionego w Oksyrynchos w Egipcie. Zakreślony fragment to tetragram Imienia Bożego, w postaci czterech liter starohebrajskich.

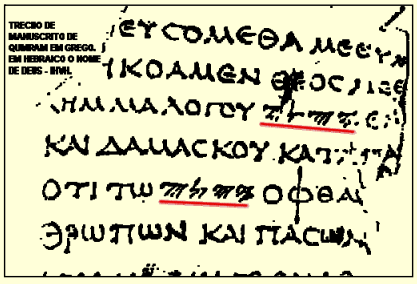

W tym manuskrypcie z Qumran spisanym po grecku, dwa razy użyto starohebrajskiej pisowni imienia Bożego JHWH.

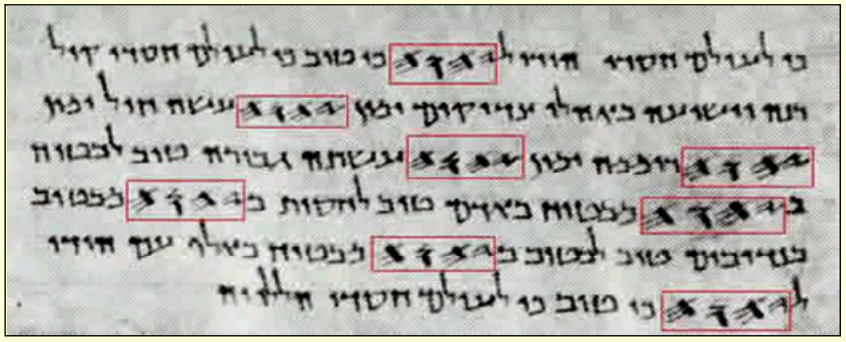

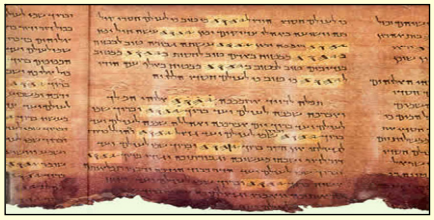

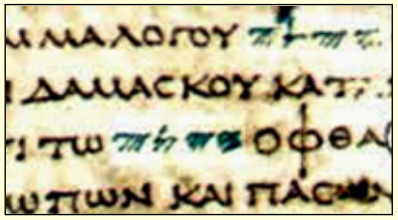

Zwój z Qumran, na którym występuje 37 razy Tetragram imienia Bożego.

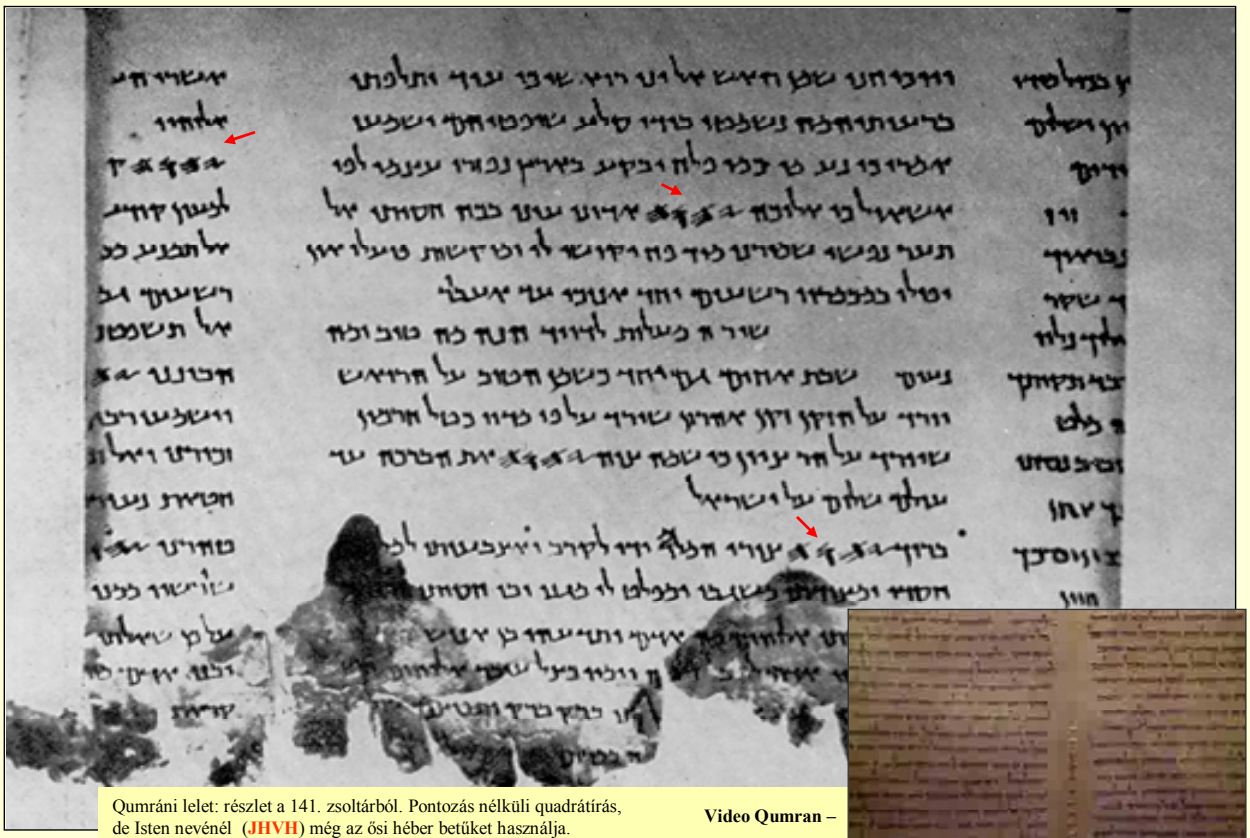

Qumráni lelet: részlet a 141. zsoltárból. Pontozás nélküli quadrátírás, de Isten nevénél (JHVH) még az ősi héber betűket használja.

Video Qumran –

Ruiny osiedla esseńczyków w Qumran położone w pobliskich wzgórzach nad Morzem Martwym, w których odnaleziono słynne rękopisy biblijne.

Imię Boże w manuskryptach

Oto kopie 12 fragmentów Księgi Powtórzonego Prawa (według LXX) z papirusu Fuad nr inw. 266. Zostały one ponumerowane. Na niektórych w więcej niż jednym miejscu widać zakreślony tetragram. Fragment oznaczony numerem 1 (Pwt 31:28 do 32:7) zawiera tetragram w wierszach 7 i 15; nr 2 (Pwt 31:29-30) w wierszu 6; nr 3 (Pwt 20:12-14, 17-19) w wierszach 3 i 7; nr 4 (Pwt 31:26) w wierszu 1; nr 5 (Pwt 31:27-28) w wierszu 5; nr 6 (Pwt 27:1-3) w wierszu 5; nr 7 (Pwt 25:15-17) w wierszu 3; nr 8 (Pwt 24:4) w wierszu 5; nr 9 (Pwt 24:8-10) w wierszu 3; nr 10 (Pwt 26:2-3) w wierszu 1; nr 11, złożony z dwóch części (Pwt 18:4-6), w wierszach 5 i 6; nr 12 (Pwt 18:15-6) w wierszu 3.

PRZEZ DŁUSZY CZAS SĄDZONO, że w zachowanych do dziś manuskryptach nie ma imienia Bożego, ponieważ nie było go w greckiej **Septuagincie** (LXX), to znaczy w pierwszym przekładzie Pism Hebrajskich, nad którym zaczęto pracować w III wieku p.n.e. Pogląd ten wynikał z faktu, iż w kopiach LXX, wchodzących w skład cenionych manuskryptów z IV i V wieku n.e., takich jak **Kodeks watykański** 1209, **Kodeks synajski** oraz **Kodeks aleksandryjski**, odpowiednikami imienia Bożego są greckie słowa (Kýrios) i (Teòs). Uważano, że nieobecność tego imienia sprzyja nauczaniu monoteizmu.

Teoria ta całkowicie upadła, gdy odnaleziono pewien papirusowy zwój LXX, zawierający drugą połowę Księgi Powtórzonego Prawa. W żadnym z jego fragmentów nie ma przykładu użycia słów Kýrios lub Teòs w miejsce imienia Bożego; za każdym razem występuje tetragram, napisany hebrajskim pismem kwadratowym.

W roku 1944 W.G.Waddell opublikował fragment tego papirusu na łamach *Journal of Theological Studies* (tom 45, str. 158-161). W roku 1948 dwaj absolwenci Szkoły Gilead, misjonarze reprezentujący Watch Tower Bible and Tract Society, uzyskali w Kairze zdjęcia 18 jego fragmentów, a także zgodę na ich opublikowanie. Fotograficzne reprodukcje 12 spośród tych fragmentów zostały później zamieszczone w *New World Translation of the Christian Greek Scriptures*, (1950, str. 13-14). Kopie te posłużyły za podstawę do napisania następujących trzech prac naukowych:

1. A.Vaccari, *„Papiro Fuad, Inv. 266. Analisi critica dei Frammenti pubblicati in: 'New World Translation of the Christian Greek Scriptures.' Brooklyn (N.Y.) 1950 page 13s."*, którą opublikowano na łamach Studia Patristica, tom I, część I, wyd. Kurt Aland i F.L.Cross, Berlin 1957, str. 339-342;
2. W Baars, *„Papyrus Fouad Inv. No. 266"*, zamieszczonej w Nederlands Theologisch Tijdschrift, tom XIII, Wageningen 1959, str. 442-446, oraz
3. George Howard, *„The Oldest Greek Text of Deuteronomy"*, wydrukowanej w periodyku Hebrew Union College Annual, tom XLII, Cincinnati 1971, str. 125-131.

Wypowiadając się na temat owego papirusu, Paul Kahle napisał: „Sporządzono jeszcze inne fotokopie fragmentów tego samego papirusu z odbitek zamieszczonych przez Watch Tower Bibie and Tract Society, we wstępie do angielskiego przekładu Nowego Testamentu (Brooklyn, Nowy Jork, 1950). Cechą charakterystyczną wspomnianego papirusu jest występowanie w nim imienia Bożego w formie tetragramu, napisanego hebrajskim pismem kwadratowym. Ojciec Vaccari, który na moją prośbę zbadał opublikowane fragmenty tego papirusu, jest zdania, że został on napisany jakieś 400 lat przed Kodeksem B i zawiera chyba najdoskonalszy z istniejących do dziś tekstów Księgi Powtórzonego Prawa w wersji Septuaginty" (Studia Evangelica, wyd. Kurt Aland, F. L. Cross, Jean Danielou, Harald Riesenfeld oraz W.C. van Unnik, Berlin 1959, s. 614).

Na łamach *Études de Papyrologie* (tom 9, Kair 1971, str. 81-150, 227-228) opublikowano 117 fragmentów LXXP Fouad lnv-2ee. Natomiast Zaki Aly i Ludwig Koenen opracowali albumowe wydanie pt. *Three Rolls of the Early Septuagint: Genesis and Deuteronomy* (z serii: *„Papyrologische Texte und Abhandlungen"*, tom 27, Bonn 1980), zawierające fotografie wszystkich fragmentów wspomnianego papirusu.

Powyżej zamieszczono zdjęcia 12 fragmentów tego zwoju papirusowego, na których można zobaczyć, gdzie w tej bardzo starej kopii LXX występuje tetragram. Eksperci oceniają, iż sporządzono ją w I wieku p.n.e., a więc około 200 lat po rozpoczęciu prac nad LXX. Stanowi to dowód, że imię Boże pierwotnie było w LXX wszędzie tam, gdzie go użyto w oryginale hebrajskim. Można je znaleźć również w 9 innych manuskryptach greckich. (Zobacz NW Ref. Bi, str. 1562-1564).

Czy Jezus Chrystus oraz ci jego uczniowie, którzy spisali Chrześcijańskie Pisma Greckie, mogli korzystać z kopii greckiej Septuaginty z imieniem Bożym w formie tetragramu? Oczywiście! Tetragram zachował się w odpisach LXX przez setki lat po Chrystusie i jego apostołach. Także grecki przekład Akwili, dokonany w pierwszej połowie II wieku n.e., zawierał tetragram, zapisany alfabetem starohebrajskim.

Hieronim, który żył w IV i V wieku n.e., napisał we wstępie do ksiąg Samuela i Królów: „Po dziś dzień znajdujemy w niektórych woluminach greckich imię Boże - tetragram - napisane archaicznymi literami". A zatem jeszcze w czasach Hieronima, głównego tłumacza łacińskiej Wulgaty, istniały greckie manuskrypty przekładów Pism Hebrajskich zawierające imię Boże zapisane czterema literami hebrajskimi.

Gdy Jezus i jego uczniowie czytali: Pisma z oryginału hebrajskiego lub z greckiej Septuaginty, napotykali imię Boże w postaci tetragramu. Czy Jezus stosował się do ówczesnego tradycyjnego zwyczaju żydowskiego i z obawy przed zbezczeszczeniem tego imienia oraz naruszeniem trzeciego przykazania czytał w takich miejscach *'Adonái"*? (Wyjścia 20:7). Kiedyś w synagodze nazaretańskiej wstał, wziął Księgę Izajasza i przeczytał z niej wersety, zawierające tetragram (Izajasza 61:1-2). Czy unikał wymówienia imienia Bożego? Na pewno nie, jeśli - jak to czynił zawsze - odrzucił niebiblijne tradycje żydowskich uczonych w piśmie.W obecności swych wiernych apostołów Jezus tak się modlił do Jehowy Boga: „Ujawniłem twoje imię ludziom, których mi dałeś ze świata. (…) Dałem im poznać twoje imię, i dam je poznać" (Jana 17:6, 26).

Nasuwa się teraz pytanie: Czy uczniowie Jezusa używali imienia Bożego w swych natchnionych pismach? Innymi słowy: Czy imię Boże występowało w tekście oryginalnym Chrześcijańskich Pism Greckich? Mamy podstawy żeby odpowiedzieć twierdząco. Ewangelia według Mateusza była pierwotnie napisana nie po grecku, lecz po hebrajsku, jak to wynika z następującej wypowiedzi Hieronima: „Mateusz, zwany także Lewim, który z poborcy podatków stał się apostołem, najpierw sporządził w Judei ewangelię o Chrystusie w języku i piśmie hebrajskim, na pożytek obrzezanych, którzy uwierzyli. Nie jest dostatecznie pewne, kto ją potem przetłumaczył na język grecki. Sam zaś tekst hebrajski jest do dnia dzisiejszego przechowywany w Cezarei, w bibliotece, którą tak pilnie kompletował męczennik Pamfilus. Nazarejczycy, którzy korzystają z tego woluminu w syryjskim mieście Berea, również mnie pozwolili go odpisać" (De viris inlustribus [O sławnych mężach], rozdział III, przekład oparty na tekście łacińskim opracowanym przez E C.Richardsona i opublikowanym w „Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur", tom 14, Lipsk 1896, str. 8-9).

Mateusz ponad sto razy zacytował natchnione Pisma Hebrajskie. Tam więc, gdzie występowało imię Boże, musiał wiernie umieszczać tetragram w swoim hebrajskim sprawozdaniu ewangelicznym. Zapewne odpowiadało ono ściśle XIX-wiecznemu przekładowi na język hebrajski, dokonanemu przez F. Delitzscha; w Ewangelii według Mateusza imię Jehowa pojawia się tam 18 razy. Chociaż Mateusz wolał cytować bezpośrednio z Pism Hebrajskich niż z LXX, to jednak mógł pójść śladem tłumaczy LXX i wpisywać imię Boże w odpowiednich miejscach tekstu greckiego. Pozostali pisarze Chrześcijańskich Pism Greckich również przytaczali z Pism Hebrajskich lub z LXX wersety zawierające imię Boże.

Na łamach periodyku *Journal of Biblical Literature* (tom 96, 1977, s. 63) George Howard z uniwersytetu stanu Georgia (USA) tak się wypowiedział w sprawie występowania tetragramu w Chrześcijańskich Pismach Greckich: „Niedawne znaleziska, pochodzące z Egiptu i Pustyni Judejskiej, pozwalają nam zobaczyć przykłady używania imienia Bożego w czasach przedchrześcijańskich. Znaleziska te mają doniosłe znaczenie w studiach nad N[owym] T[estamentem], gdyż stanowią literacką analogię najwcześniejszych dokumentów chrześcijańskich i wyjaśniają, jak autorzy NT używali imienia Bożego. Na następnych stronach przedstawimy teorię, według której imię Boże **יהוה** (i być może jego skróty) pierwotnie pisano w nowotestamentowych cytatach ze S[tarego] T[estamentu] oraz we wzmiankach, nawiązujących do jego treści, ale z czasem je zastąpiono, głównie namiastką XC [skrót słowa Kyrios, „Pan"].

Naszym zdaniem takie usunięcie tetragramu sprawiło, iż w umysłach chrześcijan pochodzenia pogańskiego powstał zamęt co do relacji między 'Panem Bogiem' a 'Panem Chrystusem', widoczny w tradycji MS samego tekstu NT". Świadkowie Jehowy podzielają ten pogląd, ale z jednym zastrzeżeniem: Nie uważają go za „teorię", lecz za prezentację faktów historycznych, związanych z zachowaniem manuskryptów biblijnych aż do naszych czasów.

PRZYWRÓCENIE IMIENIA BOŻEGO W PISMACH GRECKICH

Poniżej podano wykaz 237 miejsc, w których w tekście głównym Chrześcijańskich Pism Greckich w Przekładzie Nowego Świata przywrócono imię „**Jehowa**”:

Mateusza 1:20, 22, 24; 2:13, 15, 19; 3:3; 4:4, 7, 10; 5:33; 21:9, 42; 22:37, 44; 23:39; 27:10; 28:2;
Marka 1:3; 5:19; 11:9; 12:11, 29, 29, 30, 36; 13:20;
Łukasza 1:6, 9, 11, 15, 16, 17, 25, 28, 32, 38, 45, 46, 58, 66, 68, 76; 2:9, 9, 15, 22,23, 23, 24, 26, 39; 3:4; 4:8, 12,18, 19; 5:17; 10:27; 13:35; 19:38; 20:37, 42;
Jana 1:23; 6:45; 12:13, 38, 38;
Dzieje 1:24; 2:20, 21, 25, 34, 39, 47; 3:19, 22; 4:26, 29; 5:9, 19; 7:31, 33, 49, 60; 8:22,24, 25, 26, 39; 9:31; 10:33; 11:21; 12:7, 11, 17, 23, 24;13:2, 10, 11, 12, 44, 47, 48, 49; 14:3, 23; 15:17,17, 35, 36, 40; 16:14, 15, 32; 18:21, 25; 19:20; 21:14;
Rzymian 4:3, 8; 9:28, 29; 10:13, 16; 11:3, 34; 12:11, 19; 14:4, 6, 6, 6, 8, 8, 8, 11; 15:11;
1 Koryntian 1:31; 2:16; 3:20; 4:4, 19; 7:17; 10:9, 21, 21, 22, 26; 11:32; 14:21; 16:7, 10;
2 Koryntian 3:16, 17, 17, 18, 18; 6:17, 18; 8:21; 10:17, 18;
Galatów 3:6;
Efezjan 2:21; 5:17, 19; 6:4, 7, 8;
Kolosan 1:10; 3:13, 16, 22, 23, 24;
1 Tesaloniczan 1:8; 4:6, 15; 5:2;
2 Tesaloniczan 2:2, 13; 3:1;
2 Tymoteusza 1:18; 2:19, 19; 4:14;
Hebrajczyków 2:13; 7:21; 8:2, 8, 9, 10, 11;10:16, 30; 12:5, 6; 13:6;
Jakuba 1:7, 12; 2:23, 23; 3:9; 4:10, 15; 5:4, 10, 11, 11, 14, 15;
1 Piotra 1:25; 3:12, 12;
2 Piotra 2:9, 11; 3:8, 9, 10, 12;
Judy 5, 9, 14;
Objawienie 1:8; 4:8, 11; 11:17; 15:3, 4; 16:7; 18:8; 19:6; 21:22; 22:5,6.

Jah - skrócona forma imienia Bożego, wchodzi w skład greckiego wyrazu hallelouiá, będącego transliteracją hebrajskiego hallelu-Jáh, czyli „Wysławiajcie Jah!” (Objawienie 19:1, 3-4, 6; por. Psalm 104:35). A oto, co sami Świadkowie Jehowy piszą, w tej kwesti: „Chcąc uniknąć wykraczania poza granice obowiązujące tłumacza i wdawania się w interpretację tekstu, podeszliśmy z największą ostrożnością do sprawy umieszczenia imienia Bożego w Chrześcijańskich Pismach Greckich, zawsze biorąc za podstawę Pisma Hebrajskie. Szukaliśmy też potwierdzenia w hebrajskich przekładach Pism Greckich. Co do każdego z 237 miejsc, w których tekst główny naszego tłumaczenia zawiera imię Jehowa, można znaleźć potwierdzenie przynajmniej w jednej z tych wersji hebrajskich.”

Nieprawdopodobne, by pierwsi chrześcijanie, przytaczając wersety z Septuaginty, usuwali z cytatów to Imię. Przemawiają za tym poważne argumenty, przedstawione przez profesora George'a Howarda na łamach *Biblical Archaeology Review* z marca 1978 roku. Wspomina on na przykład o „słynnym fragmencie tekstu rabinicznego (Talmud Szabbat 13:5)”, w którym „omówiono problem niszczenia tekstów heretyckich” (najwidoczniej także ksiąg żydowsko-chrześcijańskich). Na czym polegał ów problem? „Teksty heretyckie zawierały imię Boże i zniszczenie ich w całości, oznaczałoby zarazem zniszczenie imienia Bożego”.

Profesor Howard dodał jeszcze: „Usunięcie tetragramu prawdopodobnie wytworzyło klimat teologiczny odmienny od panującego w okresie nowotestamentowym I stulecia. Gdy przestano używać tetragramu, Bóg Żydów, którego zawsze starannie odróżniano od wszystkich innych, przez posługiwanie się jego hebrajskim imieniem, utracił nieco swej odrębności”.

Dlaczego imię Boże nie występuje w żadnym z dostępnych starożytnych rękopisów Chrześcijańskich Pism Greckich?

Przez dłuższy czas sądzono, że natchnieni pisarze Chrześcijańskich Pism Greckich nie używali imienia Jehowa, gdyż cytowali z Pism Hebrajskich w przekładzie *Septuaginty,* w której tetragram został zastąpiony słowami *Kyrios* lub *Theós.* Ale jak już wykazano, argument ten nie ma uzasadnienia. Komentując fakt, że najstarsze fragmenty greckiej *Septuaginty* jednak *zawierają* hebrajską formę imienia Bożego, dr P. Kahle wyjaśnia: „Obecnie wiadomo, że w greckim tekście Biblii *[Septugincie],* sporządzonym przez Żydów dla Żydów, nie tłumaczono Boskiego imienia na ***kyrios;*** zachowano tetragram zapisany literami hebrajskimi lub greckimi. To chrześcijanie zamienili go na słowo ***kyrios,*** gdy imię Boże zapisane po hebrajsku stało się niezrozumiałe" *(The Cairo Geniza,* Oksford 1959, s. 222).

Przywrócenie imienia Bożego w przekładach. Uznając, że coś takiego rzeczywiście nastąpiło, niektórzy tłumacze zamieścili imię Jehowa w swoich przekładach Chrześcijańskich Pism Greckich. W przekładzie *The Emphatic Diaglott,* dokonanym w XIX w. przez Benjamina Wilsona, imię to występuje kilkanaście razy, zwłaszcza w miejscach, w których pisarze chrześcijańscy cytowali z Pism Hebrajskich. Ale już w r. 1533 Anton Margaritha umieścił tetragram w przekładzie Pism Chrześcijańskich na język hebrajski. Od tego czasu w wielu przekładach na hebrajski tłumacze umieszczali tetragram tam, gdzie natchniony pisarz cytował fragment Pism Hebrajskich zawierający imię Boże.

Za słusznością takiego postępowania przemawia spostrzeżenie, które niegdyś poczynił R. B. Girdlestone, dyrektor Wycliffe Hall w Oksfordzie, i to zanim odkryto rękopisy poświadczające, że grecka *Septuaginta* pierwotnie zawierała imię Jehowa. Oto jego hipoteza: „Jeśli w tym przekładzie *[Septuagincie]* zachowano to słowo [Jehowa] lub jeśli nawet używano innego słowa greckiego w miejsce *Jehowa,* a innego w miejsce *Adonaj,* to taki zwyczaj na pewno znalazł odzwierciedlenie w wypowiedziach i wywodach NT. Kiedy więc nasz Pan cytował Psalm 110, zamiast ‚Rzekł Pan Panu memu' mógł powiedzieć ‚Rzekł *Jehowa* do *Adoni'".*

Wychodząc z tego założenia (którego słuszność potwierdzają dostępne dziś dowody), Girdlestone dodał: „Gdyby chrześcijański uczony tłumaczył Grecki Testament na język hebrajski, to napotykając słowo Kuqioc, za każdym razem musiałby się zastanowić, na jaki prawdziwy hebrajski odpowiednik wskazuje kontekst; ta sama trudność pojawia się przy tłumaczeniu NT na wszystkie języki, jeśli tytuł *Jehowa* faktycznie występował w ST [w przekładzie *Septuaginty].* W wielu fragmentach wskazówką mogą być Pisma Hebrajskie: a zatem wszędzie, gdzie występuje wyrażenie ‚anioł Pański', wiadomo, że Panem jest *Jehowa;* podobnie rzecz się ma z wyrażeniem ‚słowo Pańskie' jeżeli za wzór przyjąć ST - a także z tytułem ‚Pan Zastępów'. Natomiast napotkawszy sformułowanie ‚mój Pan' albo ‚nasz Pan', musielibyśmy pamiętać, że określenie *Jehowa* byłoby nie do przyjęcia i należałoby użyć słowa *Adonaj* lub *Adoni" (Synonyms of the Old Testament,* 1897, s. 43). Właśnie na takiej podstawie we wspomnianych wcześniej przekładach Pism Greckich umieszczono imię Jehowa.

Pod tym względem wyróżnia się *Przekład Nowego Świata*, gdyż imię Boże w formie „Jehowa" pojawia się w nim w Chrześcijańskich Pismach Greckich 237 razy.

Fragmenty kilku z wielu przykładów Chrześcijańskich Pism Greckich zawierających IMIĘ BOŻE. יהוה

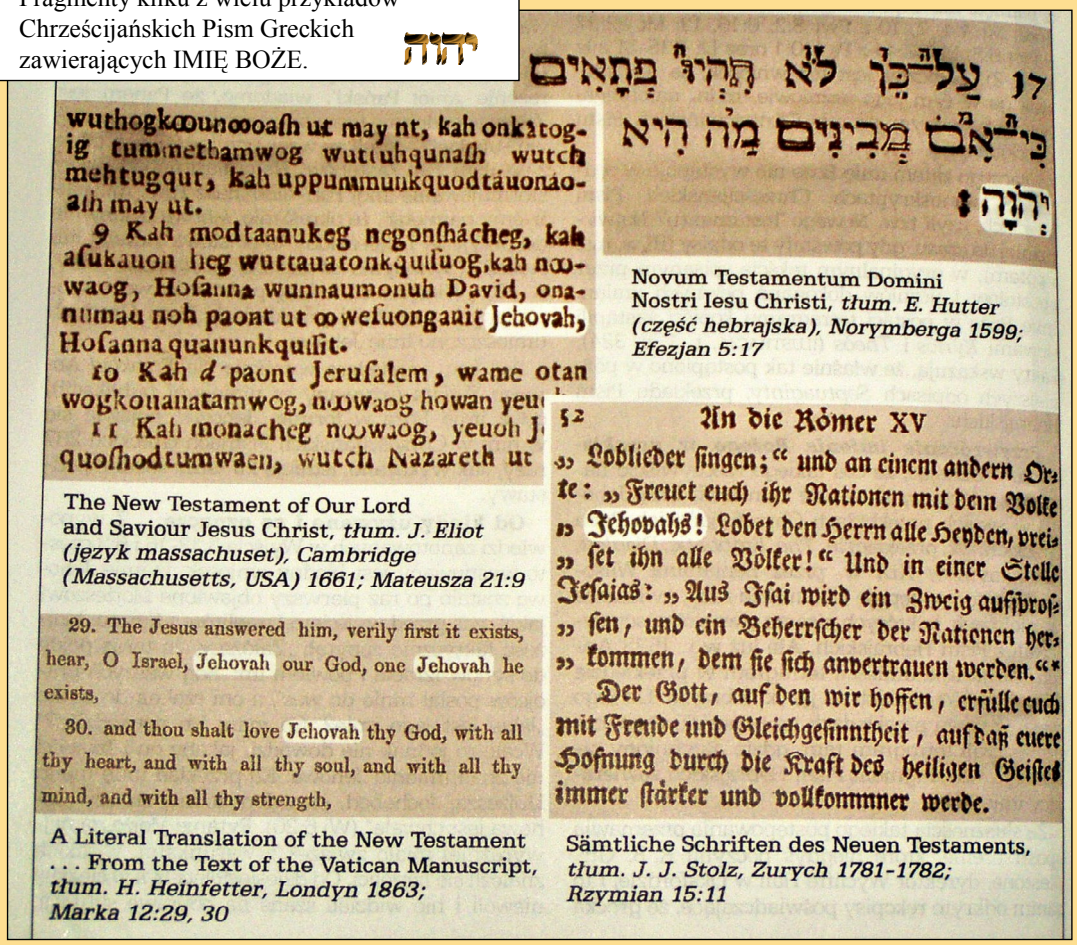

wuthogkoounoooaſh ut may nt, kah onkatog-
ig tummethamwog wuttuhqunaſh wutch
mehtugqut, kah uppummunkquodtáuonáo-
ath may ut.
9 Kah modtaanukeg negonſhácheg, kah
aſukauon heg wuttauatonkquiſuog, kah noo-
waog, Hoſanna wunnaumonuh David, ona-
numau noh paont ut ooweſuonganit Jehovah,
Hoſanna quanunkquiſit.
10 Kah d paont Jeruſalem, wame otan
wogkouanatamwog, noowaog howan yeu
11 Kah monacheg noowaog, yeuoh J
quoſhodtumwaen, wutch Nazareth ut

The New Testament of Our Lord and Saviour Jesus Christ, *tłum. J. Eliot (język massachuset), Cambridge (Massachusetts, USA) 1661; Mateusza 21:9*

29. The Jesus answered him, verily first it exists, hear, O Israel, Jehovah our God, one Jehovah he exists,

30. and thou shalt love Jehovah thy God, with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy mind, and with all thy strength,

A Literal Translation of the New Testament . . . From the Text of the Vatican Manuscript, *tłum. H. Heinfetter, Londyn 1863; Marka 12:29, 30*

לוֹ עַל־כֵּן לֹא תִהְיוּ פְתָאִים
כִּי־אִם מֵבִינִים מַה הִיא
יְהוָה׃

Novum Testamentum Domini Nostri Iesu Christi, *tłum. E. Hutter (część hebrajska), Norymberga 1599; Efezjan 5:17*

52 An die Römer XV

„ Loblieder ſingen;" und an einem andern Orte: „Freuet euch ihr Nationen mit dem Volke „ Jehovahs! Lobet den Herrn alle Heyden, prei„ ſet ihn alle Völker!" Und in einer Stelle Jeſaias: „Aus Iſai wird ein Zweig aufſproſ„ ſen, und ein Beherrſcher der Nationen her„ kommen, dem ſie ſich anvertrauen werden."*

Der Gott, auf den wir hoffen, erfülle euch mit Freude und Gleichgeſinntheit, auf daß euere Hofnung durch die Kraft des heiligen Geiſtes immer ſtärker und vollkommner werde.

Sämtliche Schriften des Neuen Testaments, *tłum. J. J. Stolz, Zurych 1781-1782; Rzymian 15:11*

TŁUMACZ, KTÓRY DARZYŁ SZACUNKIEM IMIĘ BOŻE

W listopadzie 1857 roku 26-letni misjonarz Hiram Bingham II przybył z żoną na Wyspy Gilberta (obecnie część Kiribati). Statek, którym przypłynęli, został opłacony ze skromnych datków zebranych przez dzieci pewnej amerykańskiej szkółki niedzielnej. Sponsorzy nazwali statek *Jutrzenka*, gdyż wierzyli w nadchodzące Millennium.

Barrie Macdonald w swej książce napisał: „Bingham był wątłego zdrowia. Często cierpiał na dolegliwości jelitowe. Miał przewlekłe problemy z krtanią, co utrudniało mu publiczne przemawianie. Słaby wzrok nie pozwalał mu czytać więcej niż dwie—trzy godziny dziennie" (*Cinderellas of the Empire*).

Mimo to Bingham postanowił nauczyć się języka gilbertańskiego. Nie było mu łatwo. Początkowo wskazywał palcem różne przedmioty i pytał ludzi, jak je nazywają. Gdy utworzył spis około dwóch tysięcy słów, jednemu z nawróconych płacił dolara za każde następne sto słów, które doda do tej listy.

Wytrwałość Binghama przyniosła piękne owoce. Kiedy w roku 1865 musiał z powodów zdrowotnych opuścić Wyspy Gilberta, zdążył już nadać językowi gilbertańskiemu formę pisaną oraz przetłumaczyć Ewangelie według Mateusza i według Jana. Gdy w roku 1873 wrócił na wyspy, przywiózł ze sobą kompletny przekład Nowego Testamentu. A w roku 1890, po 17 latach dalszych wysiłków, ukończył tłumaczenie całego Pisma Świętego na gilbertański.

Przekład Binghama jest używany w Kiribati po dziś dzień. Czytelnicy mogą zauważyć, że tłumacz posłużył się imieniem Bożym (po gilbertańsku Iehova) tysiące razy w Starym Testamencie i przeszło 50 razy w Nowym Testamencie. Hiram Bingham to tłumacz, który niewątpliwie darzył szacunkiem imię Boże.

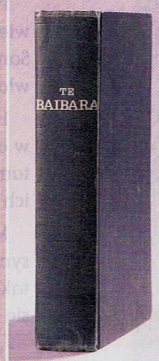

BIBLIA BINGHAMA PO GILBERTAŃSKU

Zdjęcia u góry: z książki Alfreda M. Binghama „The Tiffany Fortune"

BIBLIA W JĘZYKU ROTUMAŃSKIM

atakoa, ma ia es koroa pau ia na se te' ne iris 'atakoa ne ro'ait se ja: 13 ne ‹‹Le'et ma ne la he' se as 'on Jihova, ia täla a'máür.›› 14 Ma te'is, ka 'inea ne

BIBLIA W JĘZYKU BATACKIM (TOBA)

manjou Ibana. 13 Songon na nidok ni na tarsurat i: "Manang ise na manjou Jahowa mangido pangurupion, malua do."

PRZEKŁAD NOWEGO ŚWIATA W JĘZYKU ANGIELSKIM

to all those calling upon him. 13 For "everyone who calls on the name of Jehovah will be saved."s 14 However, how will they call on him in whom they

x 2Th 1:8 Heb 4:2 1Pe 4:17
y Isa 53:1 Joh 12:38
z Joh 4:42 Joh 17:20
a Ga 3:2

Różne przekłady zawierające imię Boże w Rzymian 10:13

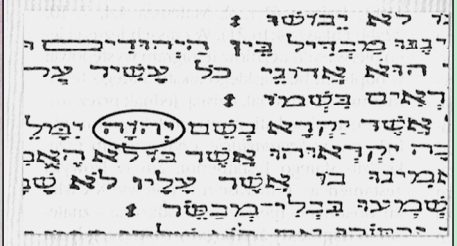

HEBRAJSKI FRAGMENT BIBLII W PRZEKŁADZIE HUTTERA

Czy w Nowym Testamencie powinno występować imię Boże Jehowa?

IMIĘ BOŻE JEHOWA W RÓŻNYCH JĘZYKACH:

angielski - Jehovah
awabakal - Yehóa
bugotu - Jihova
duński - Jehova
efik - Jehovah
fidżijski - Jioya
fiński - Jehova
francuski - Jéhovah
futuna - Ihova
hiri motu - Iehova
hiszpański - Jchová
holenderski - Jehovah
igbo - Jehoya
japoński - Ehoba
joruba - Jehofah
kantoneski -Yehwowah
maoryski - Ihowa
mwala-malu - Jihova
narrinyeri - Jehoyah
nembe - Jihova
niemiecki - Jehova
petats - Jihouva
polski - Jehowa
portugalski - Jeová
rumuński - Iehova
samoański - Ieova
suahilijski - Yehova
suto - Jehova
szwedzki - Jehova
tagalski - Jehova
tahitański - Iehovah
tongan - Jihova
venda - Yehova
węgierski - Jehova
włoski - Geova
xosa - uYehova
zulu - uJehova

יהוה **IMIĘ BOŻE JEHOWA W RÓŻNYCH JĘZYKACH**

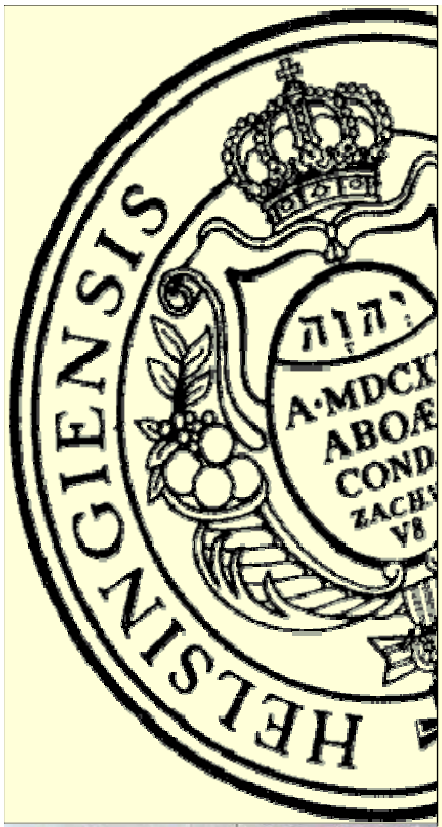

Kuhmoinen - Finlandia

Czy to Świadkowie Jehowy? - pytanie to pojawiło się w tytule fińskiego wydawnictwa *Bulletin of the University of Helsinki* (Biuletyn Uniwersytetu Helsińskiego). Zamieszczono w nim list profesora Jormy Palo. Oto fragment: „Przyjrzałem się uważniej pieczęci naszego uniwersytetu, widniejącej na okładce *Bulletin*. Pośrodku górnej części zauważyłem hebrajski napis. O znaczenie zapytałem mojego gościa - Żyda, znającego ten język. Okazało się, że interesujące mnie słowo brzmi po fińsku Jehowa.

Niektórzy byli zaskoczeni faktem, iż na pieczęci tej fińskiej uczelni znajduje się imię własne Boga. Jednakże uniwersytet ten ma już 350 lat, a gdy go zakładano, imię Jehowa było powszechnie znane i używane w całej Europie. Można je ujrzeć na wielu gmachach użyteczności publicznej, monetach i pieczęciach z tamtego okresu.

W bieżącym stuleciu chrześcijaństwo nie używa imienia Bożego. Wcześniejsze zainteresowanie tym imieniem wygasło. Tylko jedna społeczność posługuje się nim przy oddawaniu czci Bogu i je oznajmia, zgodnie z pierwszymi słowami modlitwy wzorcowej: „Nasz Ojcze w niebiosach, niech imię Twoje będzie uświęcane” (Mateusza 6:9). Właśnie dlatego, po odczytaniu tego imienia na uniwersyteckiej pieczęci, natychmiast skojarzono je ze Świadkami Jehowy.

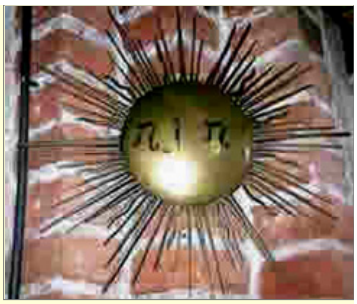

W kościele - Finlandia

Stela - Église de Cempuis (Oise) - Francja

Na witrażu katedry w Bernie

Szwajcaria-Olten

Na szweckiej monecie z 1600 roku

Na tablicy kamiennej w Bawarii

GINGST liegt etwa 12 km nordwestlich der Inselhauptstadt Bergen, und somit im weniger touristisch frequentierten Westteil der Insel Rügen. Recht unscheinbar ist das Ortsbild von Gingst. Sehenswert ist neben dem interessanten Museum nur noch die Kirche am begrünten Marktplatz. Dort befindet sich die Pfarrkirche ST. Jacobi, die im 14./15. Jh. erbaut wurde. Besondere Beachtung findet die Inschrift oberhalb des Eingangs. Dort erscheint nämlich der persönliche Eigenname des Gottes der Bibel – JEHOVA. Dieser Name ist der gebräuchlichste im deutschen Sprachraum, und er stützt sich auf die Konsonanten JHWH. Die ältesten hebräischen Handschriften enthalten den Namen in Form von vier Konsonanten, gewöhnlich Tetragrammaton oder Tetragramm genannt, von griechisch tetra, „vier", und grámma „Buchstabe". Man kann sie im Deutschen mit JHWH (oder JHVH) transkribieren.

Srebrne monety - wybito je z polecenia niemieckiego landgrafa Wilhelma V, panującego w latach 1627-1637. Środkowa Europa była wówczas uwiklana w wojnę trzydziestoletnią, w której katolicy walczyli z protestantami. Wilhelm V popierał protestantów. Aby pokryć ogromne koszty tego konfliktu, ze wszystkiego srebra, które posiadał, kazał wybić monety.

W ewangelickim kościele w Weimarze, imię Boże umiejscowiono pod baldachimem ambony - NIEMCY.

Imię Boże w ewangelickim kościele św. Jerzego w miejscowości Bad Salzdetfurth, na suficie.

Imię Boże **Jehovah** nad wejściem do jednej z sal muzeum królewskiego. Aufschrift: **Jehovah**. Alexander-König-Museum, in der Eingangshalle. Bonn. Adresse: Adenauerallee 150-164.

Tetragram na kościele przy Schloss-Kirche w berlińskiej dzielnicy Berlin-Buch. Tetragramm, Berlin-Buch, Alt-Buch 36, Schloss-Kirche, im Giebel außen.

Tetragram nad ołtarzem w kaplicy, w miejscowości Braunlage. Tetragramm, Friedhofskapelle, Braunlage.

Tetragram przy kościele na tablicy w trójboku. Tetragramm in der St. Laurenzius Kirche aussen auf Tafel im Dreieck.

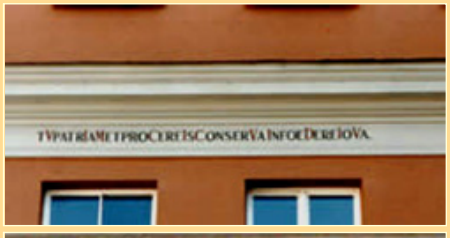

IOVA fasadzie ratusza w Memmingen.
IOVA an der Rathausfassade, Memmingen.

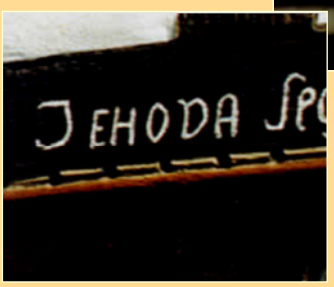

Imię Boże w formie **JEHOVA** na domu w Eschwege. **JEHOVA**, Haus Fachwerkhaus, Oberdünzenbach, Eschwege.

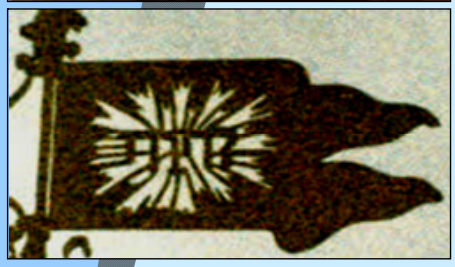

Tetragram na ratuszu w Schonnebeck b. Münster.
Tetragramm am Rüschhaus, (Dichter Rainer Maria Rilke) Wetterfahne. Schonnebeck b. Münster.

Tetragram nad amboną w ewangelickim kościele z 1782 w Schlepzig.
Tetragramm in der ev. Dorfkirche von 1782, über dem Kanzelaltar. Schlepzig.

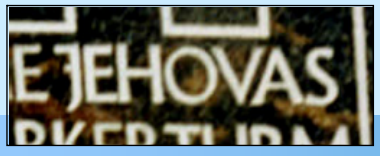

Imię Boże **Jehova** w biblijnym wersecie, na jednym z nagrobków z 1988 roku gminnego cmentarza w Puderbach.
Jehova auf dem Gemeinde-Friedhof, Grabstein von 1988. Puderbach, Westerwald.

Napis **IEHOVE** nad wejściem do kościoła.

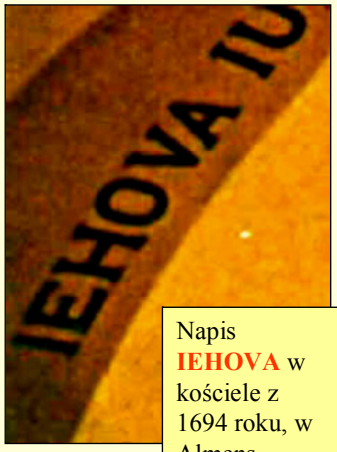

Napis **IEHOVA** w kościele z 1694 roku, w Almens, Szwajcaria.

Imię Boże SZWAJCARIA

Basel. Tetragram am Rathaus von 1504, am Marktplatz, im Gemälde „Justiziar” mit Gesetzestafel.
Bazylea. Tetragram na ścianie Ratusza z 1504 roku.

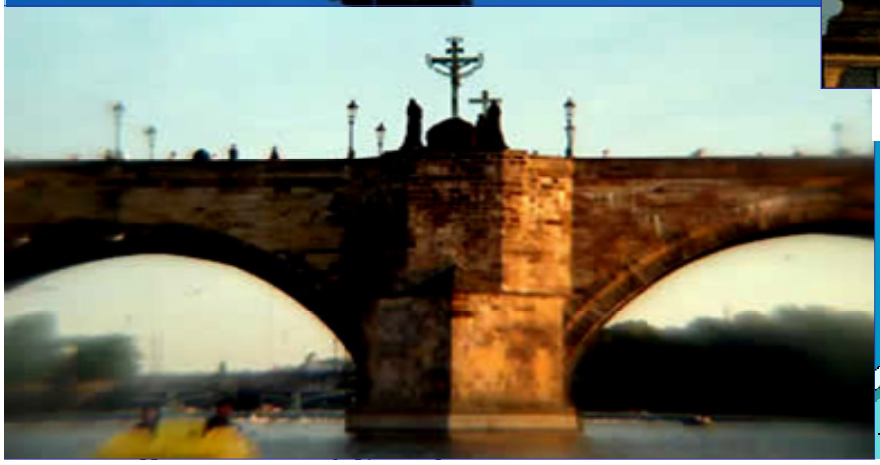

Czechy – Praga – most Karola

„Święty, Święty, Święty jest Jehowa Zastępów” – Izajasza 6:3 (Inskrypcja o Żydzie z 1696 roku).

Tetragram **Norwegen** - Kapelle im Königschloss, Oslo.

Höhlenklöster, Kiew, **Ukraina** – Kijów.

Ewangelicki kościół w Himmelfahrt – **Rumunia**.

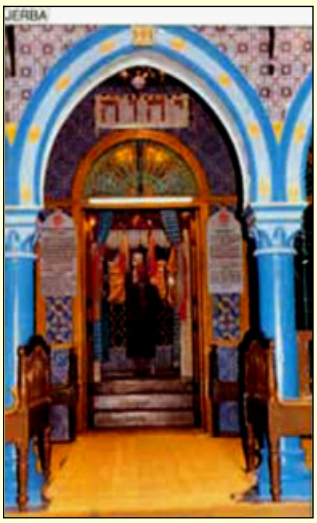

Jerba, **Tunezja**, Synagoga

Die große Synagoge am Brückenbauer 29, Bukarest, Rumänien Tetragram w wielkiej synagodze, Bukareszt.

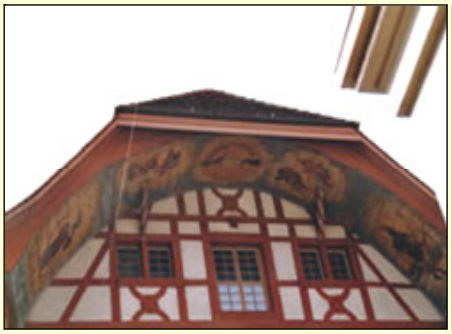

Haus zum Erker, Rathausgasse, unter dem Dachgiebel, Aarau, Schweiz.
Tetragram na wewnętrznej stronie dachu, Aarau, **Szwajcaria**.

Chiesa di San Lorenzo a Fornio (Parma).

Soglia del presbiterio della chiesa italiana di Vezzo, frazione di Stresa (Novara).

IMIĘ BOŻE w Italii (Włochy)

Jehovah Salvatori-Kirche, Strijen, Holland.
Napis **JEHOVAH** w kościele Zbawiciela w Strijen, Holandia.

Tetragram Maastricht, im Rathaus 1664, Holland
Tetragram w sali ratusza miejskiego w Maastricht, Holandia.

IMIĘ BOŻE w Holandii

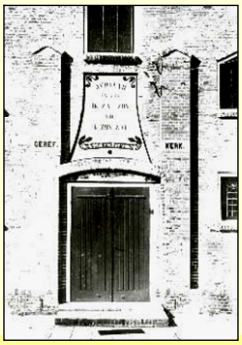

Jehovah Niederlande, Beetsterzwaag, Rev. Kirche
Napis **JEHOVAH** nad wejściem do kościoła, Beetsterzwaag, Holandia.

Jehovah Niederlande, Nimwegen, Bibelhaus, Haus Gedenkstein, Holland.
Na fundamencie domu w Nimwegen, napis **JEHOVAH** pojawia się trzy razy.

Imię Boże - FRANCJA

Tetragram Frankreich Basilika, Fourviére b. Lyon.
(Tetragram w katolickiej bazylice w Fourviére, Lyonie).

Tetragram Hochaltar, Versailles, Schlosskirche, Frankreich.
(Imię Boże w Wersalu).

Tetragram na fundamencie domu w Nimwegen, w Belgii.

Kaplica świętej Anny (St. Anneskappelle) w Londynie, Anglia. Tetragram widzimy nad tablicą dziesięciu przykazań.

Tetragram – Imię Boże zapisane czterema hebrajskimi spółgłoskami **JHWH**
Old Cathedral (Stara Katedra).
St. Louis – Stany Zjednoczone
W pewnej broszurze tak opisano fasadę tego kościoła: „Portyk jest zwieńczony pięknym frontonem, w którego środku widnieją wielkie pozłacane hebrajskie litery niewymawialnego imienia Bożego” - *The Story of the Old Cathedral.*

IMIĘ I ZARAZEM GWARANCJA

Imię Boże, **Jehowa** (**Jahwe**), nie jest po prostu jakąś etykietą*. Dlaczego? Imię to znaczy „On powoduje, że się staje”. Najprościej mówiąc, Bóg odznacza się tak wielką miłością i dysponuje taką mocą oraz wiedzą, że potrafi stać się, kimkolwiek zechce, by wykonać swe zamierzenie i spełnić dane przez siebie słowo. Może na przykład stać się Wybawcą prawych, Niszczycielem niegodziwych, miłującym Ojcem albo Tym, który wysłuchuje modlitw.

„Ja jestem Boski”- mówi **Jehowa** „Tym, który od początku oznajmia zakończenie (...); Tym, który mówi: ‚Mój zamiar się ostoi i uczynię wszystko, w czym mam upodobanie' ” (Izajasza 46:9, 10). Ponieważ Bóg jest zawsze wierny swoim postanowieniom, a w grę wchodzi także Jego dobre imię, możemy mieć pewność, iż Jego spisane Słowo się spełni. „Bóg nie jest człowiekiem, by miał kłamać” (Liczb 23:19).

* Imię **Jehowa** (**Jahwe**) nie jest tytułem w rodzaju Wszechmocny, Stwórca, Bóg czy Pan. W hebrajskim tekście Biblii pojawia się ono około 7000 razy. Nadał je sobie sam Bóg. W Księdze Wyjścia 3:15 czytamy: „**Jahwe**, (...) Takie jest moje imię na wieki i tak mają Mnie nazywać wszystkie pokolenia” -

Biblia warszawsko-praska.

„Niewymawialne imię”?

Napis **JEHOVE** nad wejściem do kościoła prezbiteriańskiego, Georgia, USA. Independent Presbyterian Church 1776, Georgia, USA.

Imię Boże **Iehova** na tablicy dziękczynnej w kościele Kawaihao.

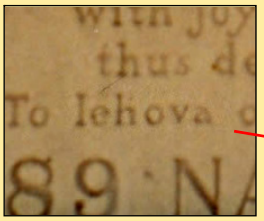

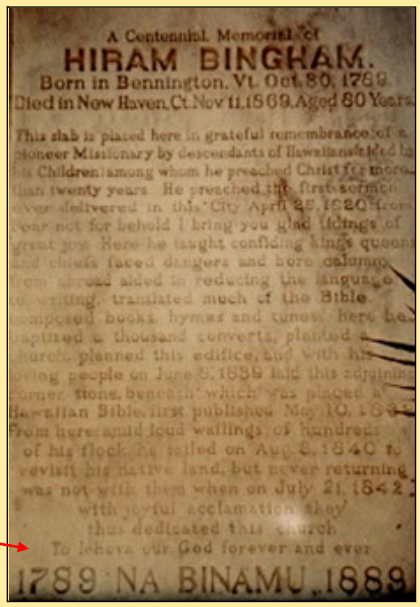

Tetragram **JHWH** na ścianie rosyjskiego ortodoksyjnego kościoła w Darmstadt. Tetragramm an der russisch-orthodoxen Kirche auf Mathildenhöhe Wandbild.

Imię Boże w Niemczech

Imię Boże **Iehova** na budynkach przy Lange Str. Name im Fachwerk. Fachwerkhaus, Bad Salzuflen, Lange Str.

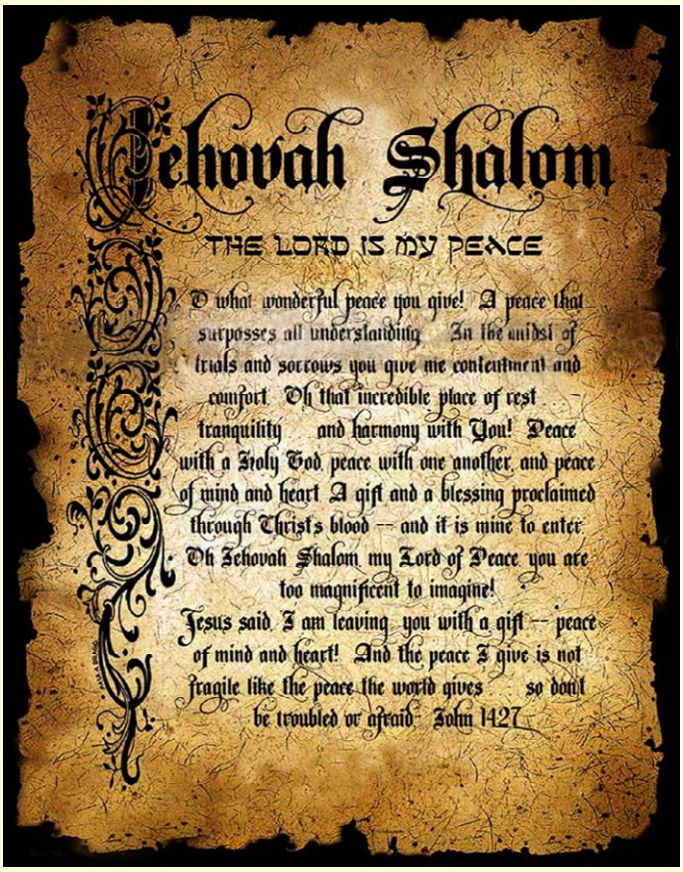

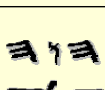

— w pisowni starohebrajskiej

יהוה

— w pisowni hebrajskiej

יְהוָה

— w pisowni masoreckiej

Tekst „masorecki”

Miniaturowa Biblia angielska z 1765 roku, o wysokości 42 milimetry.

Ten podręcznik do studiowania Biblii został przemycony do obozu koncentracyjnego i zmieścił się w pudełku od zapałek.

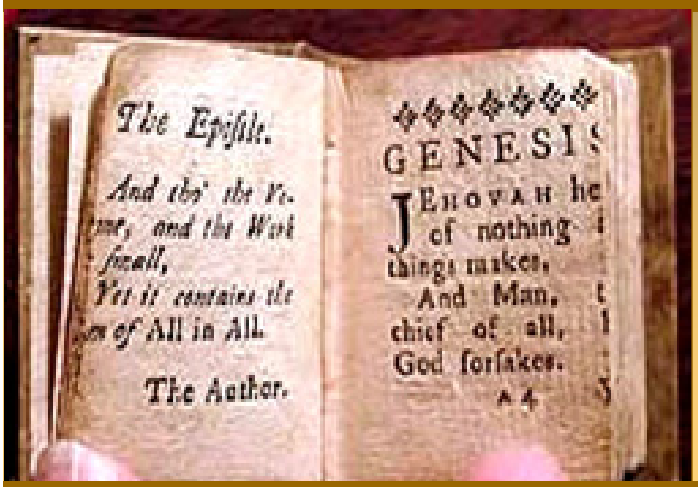

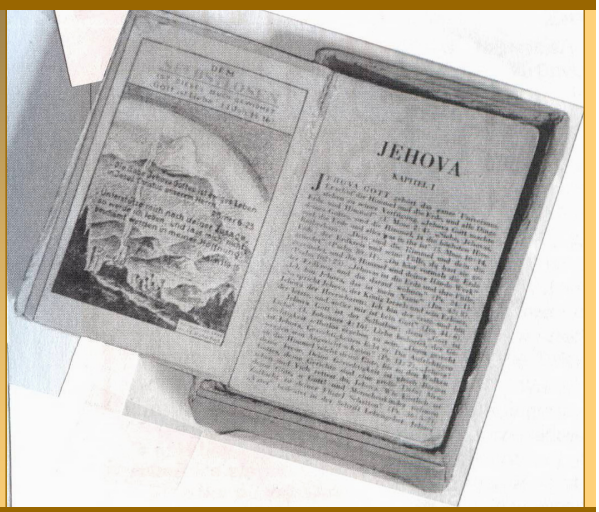

JAN WESSEL GANSFORT
(1419-1489)

WESSELVS GANSFORTVS
Lux Mundi dictus.

„Wiara żyje nie przez uczynki, ale w uczynkach” *(Jan Wessel)*

W pismach Wessela imię Boże zazwyczaj występuje w formie „**iohauah**”.
Ale co najmniej dwa razy pojawia się też wersja bardziej zbliżona do formy „**Jehowa**”.

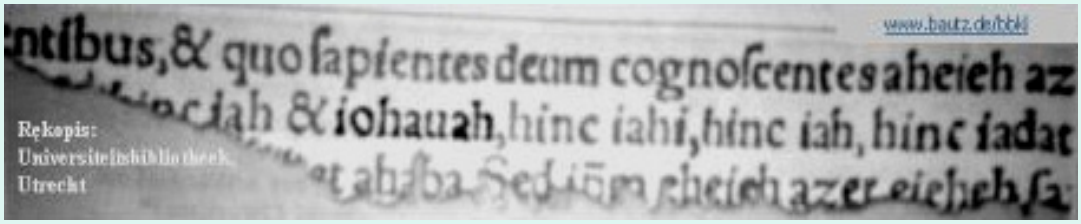

Urodził się w holenderskim mieście Groningen. Studiował hebrajszczyznę i grekę oraz dobrze znał pisma Ojców Kościoła. W 1473 roku Wessel odwiedził Rzym. Spotkał się tam z papieżem Sykstusem IV. Pewnego razu Sykstus powiedział do niego: „Mój synu, proś, o co chcesz, a damy ci to” (…) „Proszę zatem, byś mi podarował grecką i hebrajską Biblię z Biblioteki Watykańskiej”. Papież spełnił jego prośbę, ale nadmienił, że Wessel postąpił głupio – powinien był zażądać biskupstwa!

Jan Wessel sprzeciwiał się pewnym wypaczeniom w Kościele, (np. sprzedaż odpustów nazwał kłamstwem i oszustwem, kwestionował dogmat o nieomylności papieża) jednak do końca pozostał katolikiem. Nigdy nie potępiono go jako heretyka. Później jednak fanatyczni mnisi usiłowali zniszczyć jego pisma, uznawane za nieprawomyślne. Do czasu wystąpienia Lutra o Janie Wesselu niemal zupełnie zapomniano. Jego dzieła nie zostały wydrukowane, a z rękopisów przetrwały tylko nieliczne. Pierwsza edycja dzieł Wessela ukazała się w latach 1520-1522. Znalazł się w niej list, w którym Luter osobiście wyraził się z docenianiem o pismach Wessela. Chociaż nie był reformatorem tak jak Luter, to otwarcie potępiał pewne nieprawidłowości, które doprowadziły do wybuchu reformacji.

Dzieło Cyclopedia pod redakcją McClintocka i Stronga uznaje go za „najważniejszego przedstawiciela ludów germańskich, który przetarł szlak reformacji”.

Natomiast Luter posunął się nawet do stwierdzenia: „Gdybym wcześniej jego dzieła czytał, mniemaliby moi przeciwnicy, żem wszystko do niego zapożyczył, tak dalece zgadzają się moje myśli z jego myślami”.

Wessel Gansfort (1419-1489) and Northern Humanism, strony 9,15.

Johann Eck urodził się w 1486 roku w południowych Niemczech. W wieku 24 lat był już profesorem teologii na uniwersytecie w Ingolstadt, gdzie pracował aż do śmierci w roku 1543. Eck żył współcześnie z Marcinem Lutrem i nawet przez pewien czas się z nim przyjaźnił. Luter jednak zapoczątkował reformację protestancką, Eck natomiast bronił Kościoła katolickiego. Książe Bawarii zlecił Eckowi przetłumaczenie Biblii na język niemiecki. Dzieło to ujrzało światło dzienne w roku 1537. Jak podaje pewien leksykon, wiernie trzyma się ono tekstu orginalnego i „zasługuje na to, by je darzono większym niż dotychczas uznaniem” *(Kirchliches Handlexikon)*. W tłumaczeniu Ecka Księga Wyjścia 6:3 brzmi: „Jam jest Pan, który się ukazał Abraamowi, Izaakowi i Jakubowi jako Bóg Wszechmogący: a mojego imienia Adonaj nie objawiłem im”. Eck dodał na marginesie komentarz: „Imię Adonaj **Jehoua**”. Według wielu badaczy Biblii jest to pierwsza wzmianka o imieniu Bożym w niemieckiej Biblii.

Biblia genewska,

przetłumaczona przez Williama Whittinghama i jego współpracowników. Została wydana w roku 1560 w Szwajcarii, we francuskojęzycznej Genewie.Wkrótce zyskała sobie w Anglii grono gorliwych czytelników. Biblia genewska stała się oficjalnym przekładem w Szkocji. Powszechnie używano jej też w Anglii i zdaniem niektórych właśnie ją wzięli ze sobą pielgrzymi w roku 1620 na słynną wyprawę do Ameryki Północnej. Biblię tę zabrano też do innych kolonii brytyjskich - nawet do najdalej położonej Nowej Zelandii. W roku 1845 jej egzemplarz nabył do swoich zbiorów gubernator George Grey. W porównaniu z wcześniejszymi Bibliami łatwiej się ją czytało. Był to pierwszy angielski przekład z ponumerowanymi wersetami; system ten jest powszechnie stosowany po dziś dzień. Zawierał również żywą paginę - u góry każdej strony podano kilka kluczowych słów, dzięki którym czytelnik mógł szybciej odnaleźć określony fragment. Oprócz tego zamiast grubego pisma gotyckiego, wzorowanego na gotyckim piśmie odręcznym, wprowadzono wyrazisty krój czcionki podobny do tego, który nawet obecnie jest używany w angielskich wydaniach Biblii.

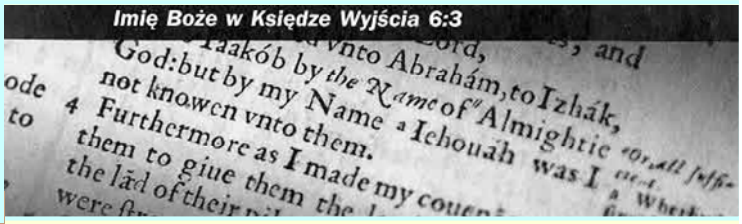

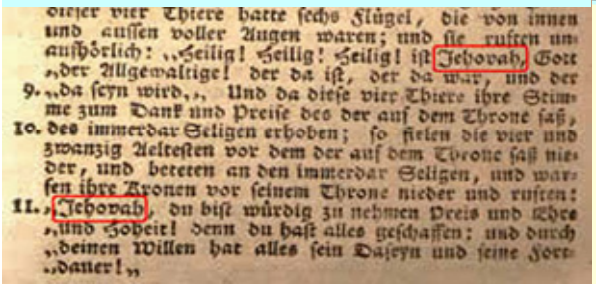

dieser vier Thiere hatte sechs Flügel, die von innen und aussen voller Augen waren; und sie ruften unaufhörlich: „Heilig! Heilig! Heilig! ist Jehovah, Gott „der Allgewaltige! der da ist, der da war, und der
9. „da seyn wird.„ Und da diese vier Thiere ihre Stimme zum Dank und Preise des der auf dem Throne saß,
10. des immerdar Seligen erhoben; so fielen die vier und zwanzig Aeltesten vor dem der auf dem Throne saß nieder, und beteten an den immerdar Seligen, und warfen ihre Kronen vor seinem Throne nieder und ruften:
11. „Jehovah, du bist würdig zu nehmen Preis und Ehre „und Hoheit! denn du hast alles geschaffen: und durch „deinen Willen hat alles sein Daseyn und seine Fortdauer!„

zu ihm als dem wahren Gott bekennen: wie denn 13. (Joel) sagt, „wer den Namen des Jehovah beken„nen wird, soll errettet werden.„

Heilig! Heilig! Heilig ist Jehovah, Gott, der Allgemaltige! - „Święty! Święty! Święty jest Jehowa, Bóg Wszechmogący!" - To jedno ze zdań tekstu, przedstawionego obok. Bliższe szczegóły pochodzenia tego zdjęcia nie są znane.

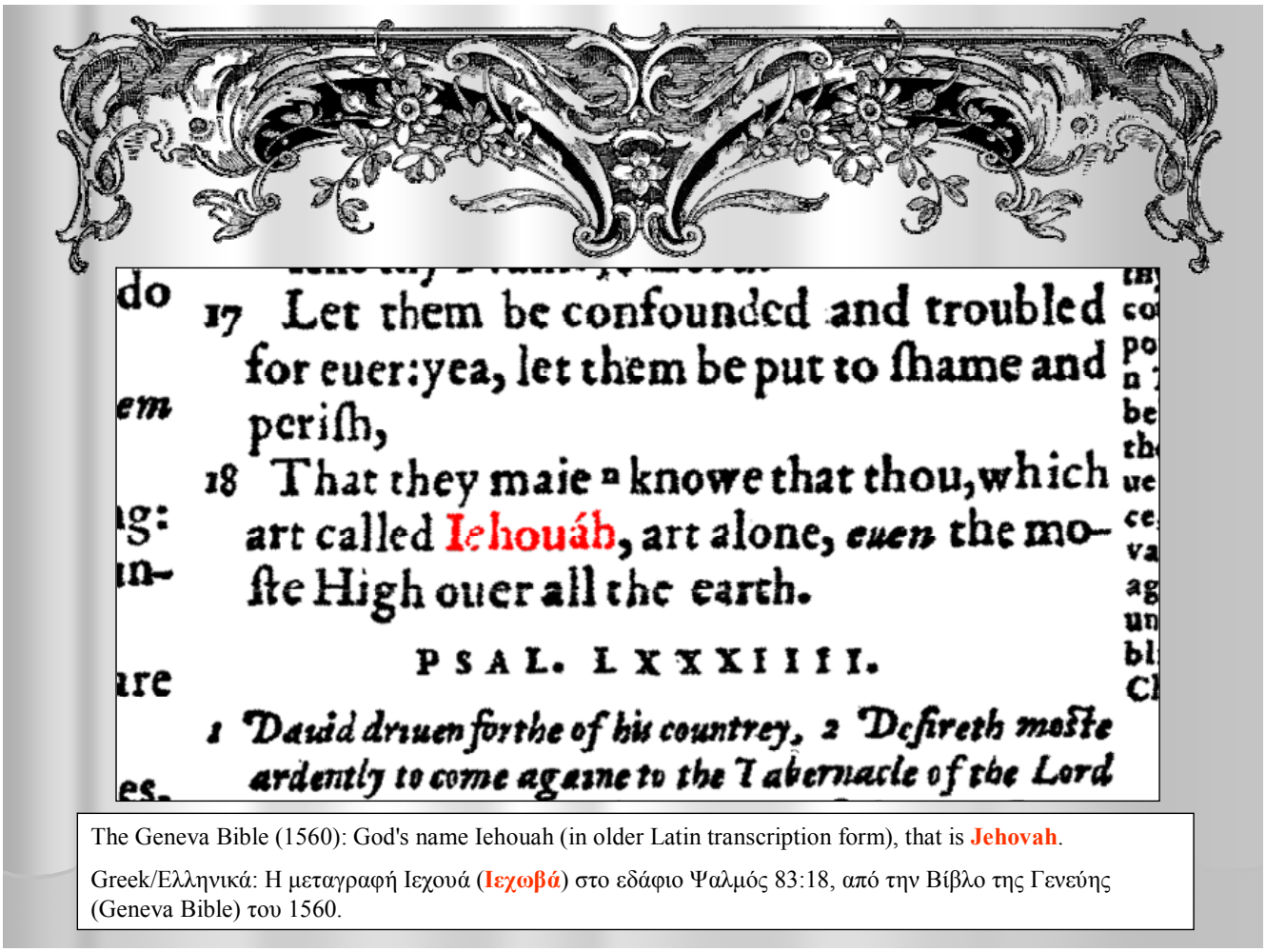

17 Let them be confounded and troubled for euer: yea, let them be put to shame and perish,
18 That they maie n knowe that thou, which art called Iehouáh, art alone, euen the moste High ouer all the earth.

PSAL. LXXXIIII.

1 Dauid driuen forthe of his countrey, 2 Desireth moste ardently to come againe to the Tabernacle of the Lord

The Geneva Bible (1560): God's name Iehouah (in older Latin transcription form), that is **Jehovah**.

Greek/Ελληνικά: Η μεταγραφή Ιεχουά (**Ιεχωβά**) στο εδάφιο Ψαλμός 83:18, από την Βίβλο της Γενεύης (Geneva Bible) του 1560.

4 *Recordetur omnis oblationis tuæ, & holocaustum tuum pingue reddat. Sela.*
5 *Det tibi secundum cor tuum, & omne consilium tuum impleat:*
6 *Ut exultemus in salute tua, & in nomine Dei nostri trophæum erigamus, vbi implebit Iehoua omnes petitiones tuas.*

4 יִזְכֹּר כָּל־מִנְחֹתֶךָ
וְעוֹלָתְךָ יְדַשְּׁנֶה סֶלָה׃
5 יִתֶּן־לְךָ כִּלְבָבֶךָ וְכָל־
עֲצָתְךָ יְמַלֵּא׃
6 נְרַנְּנָה בִּישׁוּעָתֶךָ וּבְשֵׁם
אֱלֹהֵינוּ נִדְגֹּל יְמַלֵּא יְהוָה
כָּל־מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ׃

7 *Nunc cognoui quòd seruauerit Iehoua vnctũ suum, exaudiet illũ è cælis Sanctuarij sui in fortitudinibus salutis dexteræ suæ.*
8 *Hi in curru, & hi in equis: nos autem nominis Iehouæ Dei nostri recordabimur.*
9 *Hi incuruati sunt & ceciderũt: nos verò surreximus & erecti sumus.*
10 *Iehoua serua: Rex exaudiat nos die quo inuocabimus.*

20 עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי הוֹשִׁיעַ
יְהוָה מְשִׁיחוֹ יַעֲנֵהוּ מִשְּׁמֵי קָדְשׁוֹ
בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ׃
8 אֵלֶּה בָרֶכֶב וְאֵלֶּה בַסּוּסִים
וַאֲנַחְנוּ בְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נַזְכִּיר׃
9 הֵמָּה כָרְעוּ וְנָפָלוּ וַאֲנַחְנוּ
קַמְנוּ וַנִּתְעוֹדָד׃
10 יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ
בְיוֹם־קָרְאֵנוּ׃

Wybito wiele monet
z imieniem Bożym.
Ta, z roku 1661, pochodzi
z Norymbergi w Niemczech.
Tekst łaciński głosi:
„W cieniu twoich skrzydeł".

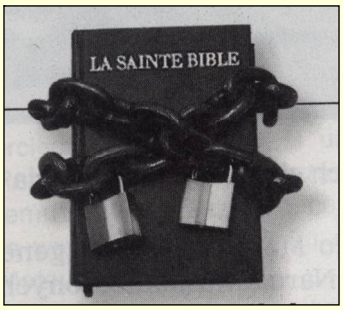

Poniżej dwa fragmenty (jeden z Księgi Psalmów) z Biblii Kalwińskiej (bliższe szczegóły nie są znane). Również w tym wydawnictwie, w tekście hebrajskim, znaki diakrytyczne wskazują na wymowę JEHOWA, a nie JAHWE.

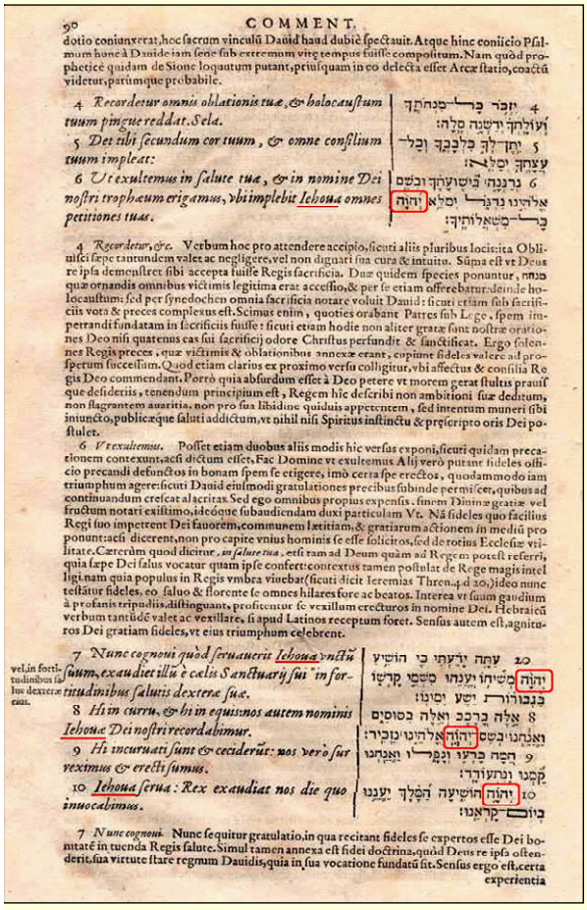
90 COMMENT.

dotio coniunxerat, hoc sacrum vinculũ Dauid haud dubiè spectauit. Atque hinc coniicio Psalmum hunc à Dauide iam sene sub extremum vitæ tempus fuisse compositum. Nam quòd propheticè quidam de Sione loquutum putant, priusquam in eo delecta esset Arcæ statio, coactũ videtur, parúmque probabile.

4 *Recordetur omnis oblationis tuæ, & holocaustum tuum pingue reddat. Sela.*
5 *Det tibi secundum cor tuum, & omne consilium tuum impleat:*
6 *Ut exultemus in salute tua, & in nomine Dei nostri trophæum erigamus, vbi implebit Iehoua omnes petitiones tuas.*

4 יִזְכֹּר כָּל־מִנְחֹתֶךָ
וְעוֹלָתְךָ יְדַשְּׁנֶה סֶלָה׃
5 יִתֶּן־לְךָ כִּלְבָבֶךָ וְכָל־
עֲצָתְךָ יְמַלֵּא׃
6 נְרַנְּנָה בִּישׁוּעָתֶךָ וּבְשֵׁם
אֱלֹהֵינוּ נִדְגֹּל יְמַלֵּא יְהוָה
כָּל־מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ׃

4 *Recordetur, &c.* Verbum hoc pro attendere accipio, sicuti aliis pluribus locis cita. Oblitisci sæpe tantundem valet ac negligere, vel non dignari sua cura & intuitu. Súma est vt Deus re ipsa demonstret sibi accepta fuisse Regis sacrificia. Duæ quidem species ponuntur, מנחה quæ ornandis omnibus victimis legitima erat accessio, & per se etiam offerebatur: deinde holocaustum: sed per synecdochen omnia sacrificia notare voluit Dauid: sicuti etiam sub sacrificiis vota & preces complexus est. Scimus enim, quoties orabant Patres sub Lege, spem impetrandi fundatam in sacrificiis fuisse: sicuti etiam hodie non aliter gratæ sunt nostræ orationes Deo nisi quatenus eas sui sacrificij odore Christus perfundit & sanctificat. Ergo solennes Regis preces, quæ victimis & oblationibus annexæ erant, cupiunt fideles valere ad prosperum successum. Quod etiam clarius ex proximo versu colligitur, vbi affectus & consilia Regis Deo commendant. Porrò quia absurdum esset à Deo petere vt morem gerat stultis prauísque desideriis, tenendum principium est, Regem hic describi non ambitioni suæ deditum, non flagrantem auaritia, non pro sua libidine quiduis appetentem, sed intentum muneri sibi iniuncto, publicæque saluti addictum, vt nihil nisi Spiritus instinctu & præscripto oris Dei postulet.

6 *Vt exultemus.* Posset etiam duobus aliis modis hic versus exponi, sicuti quidam precationem contexunt, acsi dictum esset, Fac Domine vt exultemus. Alij verò putant fideles officio precandi defunctos in bonam spem se erigere, imò certa spe erectos, quodammodo iam triumphum agere: sicuti Dauid eiusmodi gratulationes precibus subinde permiscet, quibus ad continuandum crescat alacritas. Sed ego omnibus propius expensis, finem Diuinæ gratiæ vel fructum notari existimo, ideóque subaudiendam duxi particulam Vt. Nã fideles quo facilius Regi suo impetrent Dei fauorem, communem lætitiam, & gratiarum actionem in medũ proponunt: acsi dicerent, non pro capite vnius hominis se esse solicitos, sed de totius Ecclesiæ vilitate. Cæterùm quod dicitur, *in salute tua*, etsi tam ad Deum quàm ad Regem potest referri, quia sæpe Dei salus vocatur quam ipse confert: contextus tamen postulat de Rege magis intelligi. nam quia populus in Regis vmbra viuebat (sicuti dicit Ieremias Thren. 4. d 20.) ideo nunc testãtur fideles, eo saluo & florente se omnes hilares fore ac beatos. Interea vt suum gaudium à profanis tripudiis distinguant, proficentur se vexillum erecturos in nomine Dei. Hebraicũ verbum tantũdẽ valet ac vexillare, si apud Latinos receptum foret. Sensus autem est, agnituros Dei gratiam fideles, vt eius triumphum celebrent.

7 *Nunc cognoui quòd seruauerit Iehoua vnctũ suum, exaudiet illũ è cælis Sanctuarij sui in fortitudinibus salutis dexteræ suæ.*
8 *Hi in curru, & hi in equis: nos autem nominis Iehouæ Dei nostri recordabimur.*
9 *Hi incuruati sunt & ceciderũt: nos verò surreximus & erecti sumus.*
10 *Iehoua serua: Rex exaudiat nos die quo inuocabimus.*

20 עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי הוֹשִׁיעַ
יְהוָה מְשִׁיחוֹ יַעֲנֵהוּ מִשְּׁמֵי קָדְשׁוֹ
בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ׃
8 אֵלֶּה בָרֶכֶב וְאֵלֶּה בַסּוּסִים
וַאֲנַחְנוּ בְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נַזְכִּיר׃
9 הֵמָּה כָרְעוּ וְנָפָלוּ וַאֲנַחְנוּ
קַמְנוּ וַנִּתְעוֹדָד׃
10 יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ
בְיוֹם־קָרְאֵנוּ׃

vel ín fortitudinibus salutis dexteræ eius.

7 *Nunc cognoui.* Nunc sequitur gratulatio, in qua recitant fideles se expertos esse Dei bonitatẽ in tuenda Regis salute. Simul tamen annexa est fidei doctrina, quòd Deus re ipsa ostenderit, sua virtute stare regnum Dauidis, quia in sua vocatione fundatũ sit. Sensus ergo est, certa experientia

Strona z Biblii Kalwińskiej z komentarzem.

Biblia Brzeska – perła polskiej reformacji

Transkrypcja współczesna - 2003 rok

Wilno. Rynek miejski. Dzień zapowiada się dramatycznie. Tłumy gapiów. Jedni z niedowierzaniem, z przerażeniem w oczach. Drudzy przekonani o „bogobojnym", wręcz „chrześcijańskim" czynie. Oglądają publiczne widowisko palenia „pełnej błędów i kacerstwa" Biblii kalwińskiej. „Bohaterem" jest Mikołaj Krzysztof Radziwiłł, zwany Sierotką. Nawrócony przez jezuitów w swej „gorliwości" wykupił wszystkie dostępne egzemplarze Biblii Brzeskiej, wydając 5000 dukatów. Szczyci się „bogobojnym" czynem. Otrzymuje wiele pochwał duchowieństwa. Niweczy dorobek ojca, hetmana i kanclerza litewskiego, wielkiego miłośnika Biblii, wykładającego 3000 dukatów na przyspieszenie i wydanie Pisma. Publiczny stos palenia Biblii powoli wygasa. Perła polskiej Reformacji zniszczona, spalona. Widowisko dobiegło końca.

Rozwój reformacji na ziemiach polskich w XVI w. zaowocował m.in. pracami nad przekładem Pisma Św. Na Synodzie w Pińczowie w 1559 roku wyznaczono zespół tłumaczy w składzie: Jan Łaski, Grzegorz Orszacki, Franciszek Stankar, Piotr Stratorius, Andrzej Trzecieski, Jakub Lubelczyk. W maju 1560 r. książę Mikołaj Krzysztof Radziwiłł, zwany Czarnym zdecydował się sfinansować wszystkie wydatki związane z tłumaczeniem i wydaniem Pisma. Biblia Brzeska, wyszła z drukarni 4 września 1563 roku, została dedykowana królowi Zygmuntowi Augustowi. Nakład wyniósł prawdopodobnie 500 egzemplarzy. Z pierwszego wydania Biblii Brzeskiej pozostały nieliczne egzemplarze (szacuje się, że niewiele ponad 20 sztuk), które z reguły znajdują się w muzeach, bądź bibliotekach kilku uniwersytetów.

czysz jako się ja obchodzić będę z faraonem, który gwałtem przymuszony, nie tylko je wypuścić, ale je mocną ręką wypędzić musi z ziemie swej. 2. Nadto jeszcze rzekł Bóg Mojżeszowi: Jam jest Pan. 3. Którym się ukazał Abrahamowi, Izaakowi i Jakubowi jako Bóg wszechmocny. Alem jem nie oznajmił imienia mego Jehowa. 4. Uczyniłem z niemi przymierze swoje, że jem dam ziemię chananejską, gdzie jako goście mieszkali. 5. Na które

Biblia Brzeska zawiera Imię Boże Jehowa - 2 Mojżeszowa 6:3

Biblia Brzeska 1563

2 Mojżeszowa 6:3

3. Którym sie vkazał Abrahámowi/
Jzáákowi/y Jakobowi A iáko Bog
wſzechmocny/ Alem iem nieoznáy
mił imienia mego B Jehowáh.

A To ieſt/okaza
tem ſie im bogiem
wſzechmogacem.
B To ieſt/mieob

Vczynilem z niemi przymierze táwitem ſie iáko

EXODVS.

Sámy też przyſtáwy Izráelczy
kow/co byli od vrzędnikow Fárá
nowych poſtánowieni/bito/iż w o
nych dniech zwykłey cegły nie odda
wáli.

A przeto przyſłáwowie oni Izrá
elſcy przyſli do Fáraóná/wołáiąc
do niego y mowiąc. Czemu to nam
czynisz ſługom twoiem.

Iż nam áni plew ſługom twoim
nie dáią/á przedſie chcą abychmy ce
głe robili/y bija nas dla tego ſługi
twoie/á lud nieprzyſtoynie trapia.

Ná to im on odpowiedźiał/Le
niwiście/leniwi/á dlatego ſie ká
ſáią Pánu wyiśdź chcecie.

A ták idźcie do roboty/á chociaż
wam y plew nie bądą przydźie wy
zwykłą liczbę cegły oddawáycie.

Tedy oni przyſłáwowie Izráel
czykow/widząc że ſie z nimi gorzey
dźiało/gdy im powiedźiano iż ſie
im nic robot zwykłych około cegły v
mnieyſzáć nie miało.

Odźeszły od Fáraóná/podká
lić ſie tuż z Mojżeſzem y z Aaronem.

A nieżekáli ná nie mowiąc/Nie s
chay to Pan wie ná was/á niech roſ
ſądźi/iż dla was przyſłáchmy w
mierzáczke do Fáraóná/y ſłużebni
kow iego/á práwiećcie im ſami do
dáli miecżá/ktoremby nas mordo
wáli.

Tedy Mojżeſz wrociwszy ſiedo
Páná/ták do niego mowił/O Pa
nie czemuś chciał ciężkość ná ten
lud dopuſzczáiąc/y przeczęś mie wy
żey tu poſłał?

Od tłego czásu ták kom tu przy
ſzedł do Fáraóná/abych z niem mie
niem twym mowił/tedy on lud ten
ieſzcze gorzey ucińſa/á przedſiesty
lud twego wybáwić nie raczył.

Rozdział 6.

Powiedźiano mu Bog obiecuie wybáwić
nie mocna ręka. 2. Y mowiście w obiecáná ſie
mię. 9. Lud poſtuſznem być niechce. 14.
Wyliczenie ſtołu z nich ktorych domow. 26. A
zwłaſzcza Leuitow. 28. Z ktorych Moiżeſz
y Aaron poſł.

1. Zekł tedy Pan Mojżeſzowi/Już
obaczyſz iáko ſie
ia obchodźic bede
z Fáráonem/kto
ry gwáłtem przy
muſzony/nietylko ie wypuśći/ále

Mojżeſz. Wtore Księgi Mojżeſzowe. Exſ. 34.

muel/Jámin/Ahod/Jachin/So
hár/y Saul z niewiáſty Chánáá
neyſkiey/A to ſą pokolenia Symeo
nowe.

Ty też ſą imiona ſynow Lewi
według ich narodow/Gerſon/Ká
ath/Merári. A Lewi był żywio
trzydźieści y ſiedmiłat.

A ſynowie Gerſonowi/Lob
ni y Semey/według narodow ich.

A ſynowie Káathowi/Amrám/
Jſáár/Hebron/y Oźyel. y był żyw
Káath ſto trzydźieści y trzy łatá.

Tákże ſynowie Merárry/Moho
li/y Muſy. Tyć ſą narodowie Le
wi/wedle domow ich.

A Amrám poyał ſobie żonę Jochá
bet ciotkę ſwą/ktoraá mu porodźi
la Aarona y Mojżeſzá. y był żyw
Amrám ſto trzydźieści y ſiedmi łat.

Synowie Jzárowi/Kore/Ne
fek/y Zechry.

Synowie też Oźyelowi/Miſa
el/Elizáfan/y Sethry.

Y poiał ſobie Aaron żonę Elizá
bethę ciotkę Aminadabowę/ſioſtrę
Náázonowę/ktoraá mu porodźiła
Nádabá/Abiu/Eleázára y Jtá
márá.

Także ſynowie Korebyli Aſſer/
Elkáná/y Abiáſáf. A tyć ſą narody
Koretanow.

Ale Eleázár ſyn Aaronow/po
ſtał ſobie żonę z cozek Puteyelowych/
ktoraá iemu porodźiła Fineeſá. Tyć
ſą przedniey ſze oſoby domow Lewi
towych/wedle ich narodow.

Aaron tedy y Mojżeſz/ci ſą kto
rym Pan roſkazał aby wywiedli Jſ
ráelczyki z Egiptſkiey ziemie z ich
poczty.

Ci Mojżeſzy Aaron mowili do
Fáraóná Krolá Egiptſkiego/aby
wyprowádźili Izráelczyki z Egi
ptu.

Potym Pan mowił z Mojżeſzem
dniá niektore w Egiptſkiey ziemi.

Mowiąc do niego/Ihemi ſłowy/
Ja Pan ieſtem/Opowiedz Fárao
nowi Krolowi Egiptſkiemu wſzyſt
ki ty poſłáżánia ktorem tobie podał.

Tedy rzekł Mojżeſz Pánu/Gdyż
ſa niemam wolney wymowy/iáko
mie Fárao vſłuchać ma?

Rozdział 7.

Moiżeſz dan ieſt miáſto Bogá Fáraonowi. 8.
Zárowrzenie Fáraonowe/á cuda do

Edy Pan
rzekł Mojże
ſzowi/Obácz * Wyſſey. 4. v. 16.
żem cie vczynił
Bogiem Fá
raonowi/á A Fáraonem.
aronbrát twoi
będźie * Prorokiem twoiem. B To ieſt/tłumá
czem.

Typowieſz mu ro wſzyſko co ro
kázże/Ale Aaron brat twoy/ten ż
Fáráonem mowic będźie/áby ſyny
Izráelſkie wypuśćił z ziemie ſwey.

A wſzákoż ia zárwárdzaſerce Fá
raonowe/á okázę w Egiptſkiey zie
mi wiele známion y cudow moich.

Lecz was iednák Fárao ſłuchać
nie będźie/A ták włożę rękę ſwą ná
Egipt/á poczty ſwoie/ludnowy/ſy
ny Izráelſkie/y wywiodę z Egipſ
kiey ziemie/okázuiąc wielkie ſądy
ſwoie.

A poznáią Egipcyánie żem iá
ieſt Pan/gdy wyciągnąwszy nád
Egiptem rękę ſwą/wywiodę Izrá
elczyki z poſrzodku ich.

A Mojżeſz y Aaron vczynili ták
iáko im Pan roſkazał.

Y było iuż ná ten czás Mojżeſzo
wi ośmidźieſiat lath/á Aaronowi
ośmidźieſiat y trzy/gdy mowili ku
Fáraonowi.

Roſkazał był tedy Pan Mojże
ſzowi y Aaronowi tymi ſłowy.

Jeſliby Fárao chćiał ſie odwas
cudow domágáć/tedy rzeczesz ábY
Aaron laſkę ſwą ná ziemie pozuścił
przed Fáraonem/á oná ſie obroci w
weżá.

Y przyſzedł Mojżeſz z Aaronem
do Fáraóná/y vczynili ták iáko im
roſkazał Pan/A pozuścił Aaron la
ſkę ſwą przed Fáraonem/y przed
ſługami iego/ktoraſie obrociła w
weżá.

Tedy Fárao roſkazał też záwo
łáć medrcow y czárownikow/A
tám oni czárownicy Egipſcy/ſwe
mi czáry toż też czynili.

Bo gdy pozuścił káżdy z nich laſkę
ſwą/obrociły ſie w weże/ale ich la
ſki Aaronowa laſká pożarła.

Y rzad Fárao bedąc zárwárdzon
miechciał ich ſłuchać/iáko to Pan

João Ferreira de Almeid (1628-1691)

Biblia w języku portugalskim

Znamiennym przykładem rzetelności Almeidy jako tłumacza jest okoliczność, że tam, gdzie w tekście hebrajskim występuje tetragram, używa imienia Bożego **Jeová**.

„Wygra ten, kto wytrwa”

Almeida urodził się w roku 1628 we wsi Torre de Tavares, leżącej w północnej części Portugalii. Gdy w dzieciństwie osierociał, zaopiekował się nim wuj mieszkający w Lizbonie, który był zakonnikiem. Dzięki temu odebrał staranne wykształcenie. Mając zaledwie 14 lat, wyruszył w podróż do Azji. Gdzieś między Batawią a Malakką (zachodnia Malezja) młodzieniec ten natknął się na protestancki traktat w języku hiszpańskim, zatytułowany *Diferencias de la Cristiandad (Różnice w chrześcijaństwie)*. Szczególne wrażenie wywarło na Almeidzie takie oto zdanie: „Używanie w kościele nieznanego języka, nawet gdy wychwala się nim Boga, nie przynosi nierozumiejącemu słuchaczowi żadnej korzyści”. Wniosek, jaki wyciągnął Almeida, był prosty: Kluczem do zdemaskowania fałszywych doktryn jest udostępnienie ludziom Biblii w znanym im języku. Po przybyciu do Malakki został członkiem Holenderskiego Kościoła Reformowanego i niezwłocznie zaczął tłumaczyć fragmenty Biblii. Choć jego wysiłki nie spotkały się z docenianiem, Almeida nie utracił zapału. Jako człowiek, który przeszedł na protestantyzm był uważany przez wielu mieszkańców portugalskich kolonii za odstępcę i zdrajcę. W roku 1661, sąd inkwizycyjny w indyjskim regionie Goa skazał Almeidę na śmierć za herezję. Ponieważ sam skazany był nie obecny, spalono jego kukłę. Dziesiątki lat wyczerpującej pracy oraz trudy życia w tropikach zaczęły odciskać swe piętno. W roku 1689 z powodu pogarszającego się stanu zdrowia Almeida zrezygnował z obowiązków duchownego i skoncentrował się na tłumaczeniu Biblii. Niestety, w roku 1691, kiedy pracował nad ostatnim rozdziałem Księgi Ezechiela, zmarł. Wiele lat później duńscy misjonarze starannie przejrzeli i opublikowali resztę ksiąg biblijnych przełożonych przez Almeidę. Ostatni tom portugalskiej Biblii wydano w roku 1751, prawie 110 lat po tym, jak Almeida przystąpił do tłumaczenia.

www.biblegateway.com

Éxodo 6 (João Ferreira de Almeida Atualizada):

2. Falou mais Deus a Moisés, e disse-lhe: Eu sou Jeová.

3. Apareci a Abraão, a Isaque e a Jacó, como o Deus Todo-Poderoso; mas pelo meu nome Jeová, não lhes fui conhecido.

4. Estabeleci o meu pacto com eles para lhes dar a terra de Canaã, a terra de suas peregrinações, na qual foram peregrinos.

6. Portanto dize aos filhos de Israel: Eu sou Jeová; eu vos tirarei de debaixo das cargas dos egípcios, livrar-vos-ei da sua servidão, e vos resgatarei com braço estendido e com grandes juízos.

7. Eu vos tomarei por meu povo e serei vosso Deus; e vós sabereis que eu sou Jeová vosso Deus, que vos tiro de debaixo das cargas dos egípcios.

Cassiodorus Reinius

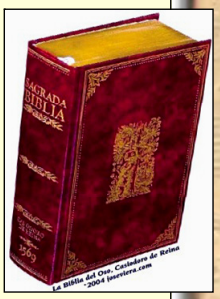

Biblia Reiny z 1569 roku, zawierająca imię Boże, zarówno na stronie tytułowej, jak i w całym tzw. Starym Testamencie.

Fragm. z Biblii Casiodora Reiny:

• *Z Biblii del Oso, z 1569 roku:*
„Y temerán desde el Occidente el nombre de Iehoua,y desde el nacimiento del Sol, su gloria: porque vendrá como rio violento impellido por viento de Iehoua”. (Isaías 59:19)

• *Powyższy werset ze zredagowanej w 1602 roku przez Cipriana de Valerę Biblii Reiny:*
„Y temeràn desde el Ocidente el nombre de Iehova,y desde el nacimiento del Sol su gloria: porque vendrà el enemigo como rio, mas el espíritu de Iehova levantara vandera contra él”. (Isaías 59:19)

• *Ten sam werset ze współczesnej redakcji tekstu Reiny, z roku 1960:*
„Y temerán desde el occidente el nombre de Jehová,y desde el nacimiento del sol su gloria; porque vendrá el enemigo como río, mas el Espíritu de Jehová levantará bandera contra él”. (Isaías 59:19)

• *I jeszcze raz ów werset, z kolejnej edycji Biblii Reina-Valera, z 1995 roku:*
„Y temerán desde el occidente el nombre de Jehová,y desde el nacimiento del sol, su gloria; porque él vendrá como un río encajonado, impelido por el soplo de Jehová”. (Isaías 59:19)

• *Reina-Valera z 1960 roku:*
„Las palabras de Jehová son palabras limpias, Como plata refinada en horno de tierra, Purificada siete veces. Tú, Jehová, los guardarás; De esta generación los preservarás para siempre”. (Salmos 12:6-7)

• *Reina-Valera z 1977 roku:*
„Las palabras de Jehová son palabras sinceras, Como plata refinada en horno de tierra, Purificada siete veces. Tú, Jehová, nos guardarás; De esta generación nos preservarás para siempre”. (Salmos 12:6-7)

CASIODORO DE REINA WALCZY O BIBLIĘ HISZPAŃSKĄ

Szesnastowieczna Hiszpania była dla czytelników Biblii niebezpiecznym miejscem. Z polecenia Kościoła katolickiego inkwizycja zwalczała nawet najmniejsze przejawy nieprawowierności. Jednakże pewien młody mężczyzna z południowej Hiszpanii nie tylko czytał Biblię, ale też ślubował przetłumaczyć ją na język ojczysty, aby mógł się z nią zapoznać każdy mieszkaniec jego kraju. Człowiek ten nazywał się Casiodoro de Reina.

Reina zainteresował się Biblią podczas lat spędzonych w klasztorze San Isidro del Campo na przedmieściach Sewilli. W latach pięćdziesiątych XVI wieku sporo mnichów w tym niezwykłym klasztorze poświęcało więcej czasu na czytanie Pisma Świętego niż na wypełnianie obowiązków zakonnych. W rezultacie orędzie biblijne zmieniło ich sposób myślenia. Odrzucili katolicką naukę o czyśćcu oraz kult obrazów. Ich poglądy siłą rzeczy nabrały rozgłosu, toteż, w obawie przed hiszpańską inkwizycją, postanowili uciec za granicę. Reina był jednym z dwunastu, którym udało się dotrzeć do Genewy w Szwajcarii.

Po ucieczce, która omal nie zakończyła się fiaskiem, Reina jeździł po Europie z jednego miasta do drugiego i za każdym razem jakoś udawało mu się wymknąć prześladowcom. W roku 1562 bezradni inkwizytorzy spalili w Sewilli jego kukłę, ale nawet te surowe pogróżki nie odwiodły Reiny od zamiaru przetłumaczenia Pisma Świętego. Chociaż żył w ciągłym strachu przed aresztowaniem, bo za jego głowę wyznaczono nagrodę, nieustannie pracował nad swym hiszpańskim przekładem. „Wyjąwszy czas, gdy byłem chory lub podróżowałem, (…) nie wypuszczałem pióra z ręki” — wyjaśnił.

Reina ukończył pracę mniej więcej po 10 latach. Przetłumaczona przez niego cała Biblia została wydana w roku 1569 w szwajcarskiej Bazylei. To wyjątkowe dzieło było pierwszym kompletnym hiszpańskim przekładem Pisma Świętego z języków oryginalnych. Od kilkuset lat Biblia była dostępna po łacinie, którą znała jednak tylko elita. Reina uważał, iż Księgę tę powinien móc zrozumieć każdy, toteż starał się to umożliwić z narażeniem własnego życia.W słowach wstępnych swego przekładu Reina wyjaśnił, dlaczego podjął się tego zadania. „Zakaz wydawania Pisma Świętego w języku prostego ludu stanowi wyjątkową zniewagę dla Boga i szkodzi dobru człowieka. Niewątpliwie jest to dzieło Szatana i tych, nad którymi on panuje. (…) Bóg dał ludziom swe Słowo, żeby wszyscy je rozumieli i wprowadzali w czyn, jeśli więc ktoś zabrania czytania go w jakimkolwiek języku, nie może się kierować szlachetnymi pobudkami”.

Było to śmiałe oświadczenie, zwłaszcza że zaledwie 18 lat wcześniej hiszpańska inkwizycja umieściła na indeksie Biblię „w języku kastylijskim [hiszpańskim] oraz w każdym innym języku narodowym”. Najwyraźniej Reina nie pozwolił, by strach przed człowiekiem zdławił jego miłość do prawdy. Reina gorąco pragnął nie tylko udostępnić Biblię wszystkim ludziom mówiącym po hiszpańsku, ale też dokonać jak najwierniejszego przekładu. We wstępie przedstawił zalety tłumaczenia bezpośrednio z języków oryginalnych. Wyjaśnił, że do łacińskiej Wulgaty zakradły się błędy, a jednym z najbardziej rażących było usunięcie imienia Bożego. Reina wiedział, że każdy rzetelny przekład Biblii powinien zawierać imię Boże, Jehowa, występujące w tekście oryginału. Odrzucił zwyczaj zastępowania go tytułami w rodzaju „Bóg” czy „Pan”. Swoje racje wyłuszczył w charakterystyczny dla siebie, bezpośredni sposób, w przedmowie do swego tłumaczenia.

„Zachowaliśmy imię (Iehoua) z niezwykle ważkich powodów. Przede wszystkim dlatego, że w tych miejscach, gdzie występuje w naszym przekładzie, można je również znaleźć w tekście hebrajskim, więc naszym zdaniem omijanie go lub zmienianie byłoby równoznaczne z niewiernością i świętokradztwem przeciw prawu Bożemu, które nie pozwala niczego usuwać ani dodawać. (…) Ten wymyślony przez Diabła zwyczaj [omijania imienia Bożego] wywodzi się z przesądu współczesnych rabinów, którzy wbrew twierdzeniom, że otaczają to święte imię czcią, w rzeczywistości je zataili, wskutek czego słudzy Boga zapomnieli o tym, co zgodnie z Jego życzeniem miało Go odróżniać od wszystkich innych (…) bogów”. To chwalebne pragnienie wywyższania imienia Bożego miało dalekosiężne skutki. Przykład Reiny sprawił, że do dnia dzisiejszego w znakomitej większości hiszpańskich tłumaczeń — zarówno katolickich, jak i protestanckich — używa się imienia Bożego. Głównie dzięki niemu, czytelnicy prawie każdego hiszpańskiego przekładu Biblii mogą z łatwością się przekonać, że odróżnia Go to od wszystkich innych bóstw.

Warto zauważyć, że na stronie tytułowej Biblii Reiny widnieje po hebrajsku imię Jehowa. Reina poświęcił swe życie szczytnemu celowi — zachowaniu Słowa Bożego, i przełożył je na język zrozumiały dla milionów ludzi.

Źródło, Strażnica 1 czerwca 1996

יהוה

יְהוָה

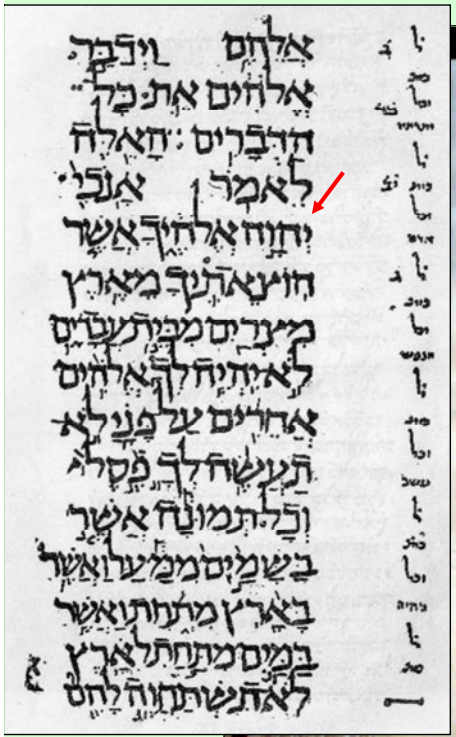

Fragment hebrajskiego tekstu Księgi Wyjścia rozdz. 20 (Dziesięć Przykazań)

Ręcznie przepisywany egzemplarz Biblii łacińskiej z 1407 r. do czytania na głos w klasztorze

257 LUKE 2:3—10

ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου· being governor of the Syria Quirinius;	when Qui·rin'i·us was governor of Syria;)
3 καὶ ἐπορεύοντο πάντες and they were going their way all	3 and all people went traveling to be
ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν to be getting registered, each (one) into the	registered, each one
ἑαυτοῦ πόλιν. 4 Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ of himself city. Went up but also Joseph	to his own city. 4 Of course, Joseph also
ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως Ναζαρὲτ from the Galilee out of city Nazareth	went up from Gal'i·lee,
εἰς τὴν Ἰουδαίαν εἰς πόλιν Δαυεὶδ ἥτις into the Judea into city of David which	out of the city of Naz'a·reth, into Ju·de'a, to
καλεῖται Βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι is being called Bethlehem, through the to be	David's city, which
αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυείδ, him out of house and father [place] of David,	is called Beth'le·hem,
5 ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ to get registered together with Mary the (one)	because of his being a
ἐμνηστευμένῃ αὐτῷ, οὔσῃ having been given in marriage to him, being	member of the house
ἐγκύῳ. 6 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς pregnant. It occurred but in the to be them	and family of David,
ἐκεῖ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν there were fulfilled the days of the to give birth	5 to get registered
αὐτήν, 7 καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς her, and she gave birth to the son of her	with Mary, who had
τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ the firstborn, and she swaddled him and	been given him in
ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν made recline him in manger, because not was	marriage as promised,
αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. to them place in the loosing-down [place].	at present heavy
8 Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ And shepherds were in the country the	with child. 6 While
αὐτῇ ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς very living in the fields and guarding watches	they were there, the
τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. 9 καὶ of the night upon the flock of them. And	days came to the
ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα angel of Lord stood upon them and glory	full for her to give
Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν of Lord gleamed around them, and they feared	birth. 7 And she
φόβον μέγαν· 10 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος fear great; and said to them the angel	gave birth to her son,
Μὴ φοβεῖσθε, ἰδοὺ γὰρ Not be you fearing, look! for	the firstborn, and she
εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην I am declaring good news to you joy great	bound him with cloth
	bands and laid him
	in a manger, because
	there was no place for
	them in the lodging
	room.
	8 There were also
	in that same country
	shepherds living out
	of doors and keeping
	watches in the night
	over their flocks.
	9 And suddenly Jeho-
	vah's angel stood by
	them, and Jehovah's
	glory gleamed around
	them, and they
	became very fearful.
	10 But the angel said
	to them: "Have no
	fear, for, look! I am
	declaring to you good
	news of a great joy

יְהוָה

The Kingdom Interlinear - New Word Translation.

Biblia Kompluteńska — fragment z Księgi Eklezjasty. Biblia ta zawiera trzy teksty: hebrajski, łacińską Wulgatę (w środku) i grecki tekst z łacińską glosą.

W tekście hebrajskim obwódką zaznaczono imię Boże. Znaki diakrytyczne wskazują na wymowę JEHOWA.

Biblia Hebraica — The Old Testament in Hebrew, 1812-1814

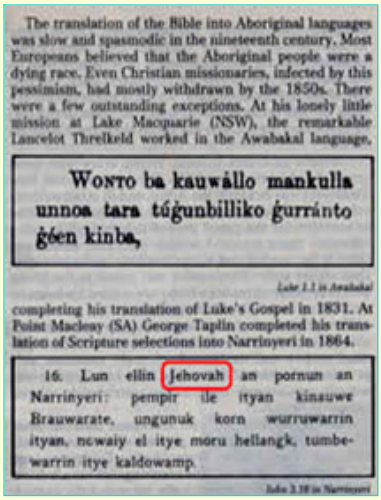

The translation of the Bible into Aboriginal languages was slow and spasmodic in the nineteenth century. Most Europeans believed that the Aboriginal people were a dying race. Even Christian missionaries, infected by this pessimism, had mostly withdrawn by the 1850s. There were a few outstanding exceptions. At his lonely little mission at Lake Macquarie (NSW), the remarkable Lancelot Threlkeld worked in the Awabakal language,

Wonto ba kauwallo mankulla unnoa tara túgunbilliko gurranto gden kinba,

completing his translation of Luke's Gospel in 1831. At Point Macleay (SA) George Taplin completed his translation of Scripture selections into Narrinyeri in 1864.

16. Lun ellin Jehovah an pornun an Narrinyeri: pempir ile ityan kinauwe Brauwarate, ungunuk korn wurruwarrin ityan, nowaiy el itye moru hellangk, tumbewarrin itye kaldowamp.

^ Fragment przekładu biblijnego w języku aborygeńskim

CHAP. I.

1 *Nene tsiniyought tsi S'hongawawenniyoh, onitsiongwe ok oni tsinihorighhonde ne Jesus Christus.* 15 *Tsi'nihorighhoten John.* 35 *Teirontwadighnonken Andrew, Gwider, &c.*

TSIDYODAGHSAWEN ne Logos' keaghne, etho Yehovahne yekayendaghkwe ne Logos, ok oni Logos ne naah Yehovah:

2 Ne ne sagat tsidyodaghsawen enskatne Yehovahne yekayendaghkwe.

3 Yorighwagwegon ne rodeweyenokden, ok tsi nikon ne kaghson yagh oghnahhoten teyodon ne ne yagh raonha te hayadare.

4 Raonhage yewedaghkwe ne adonheta ok oni ne adonheta naah ne raodighswatheta n'ongwe.

5 Aghson tsidyokaras watyoghswathet ok yaghten yeyoyenda-on.

6 Rayadatogen ne Yehovah ronha-on ne ne John ronwayatskwe.

7 Ne wahhoni warawe tsi rodogense, ne ne aontahharighwatrori tsi watyoughswathet, ne ne aontyesenhak agwegon n'ongwe raonha raoriwa aonteyakaweghdaghkonhek.

8 Yagh raonha te keaghne ne etho kaghswathetsera, ok ne ne rowanha-on n'ahaderighwatrory tsini kaghswathetseroten.

Imię Boże w Biblii z 1818 roku, przełożonej na język Indian Mohawków, wydanej w Nowym Jorku przez Amerykańskie Towarzystwo Biblijne. Już na wstępie, w pierwszym rozdziale Księgi Rodzaju, czterokrotnie pojawia się imię Boże, Yehovah (i jego odmiana fleksyjna Yehovahne).

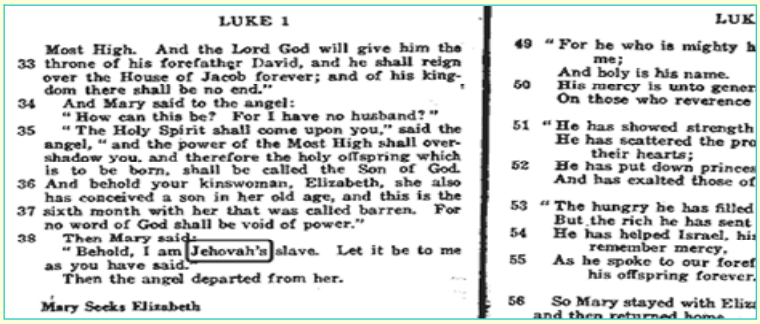

LUKE 1

Most High. And the Lord God will give him the
33 throne of his forefather David, and he shall reign
over the House of Jacob forever; and of his king-
dom there shall be no end."
34 And Mary said to the angel:
"How can this be? For I have no husband?"
35 "The Holy Spirit shall come upon you," said the
angel, "and the power of the Most High shall over-
shadow you. and therefore the holy offspring which
is to be born, shall be called the Son of God.
36 And behold your kinswoman, Elizabeth, she also
has conceived a son in her old age, and this is the
37 sixth month with her that was called barren. For
no word of God shall be void of power."
38 Then Mary said:
"Behold, I am Jehovah's slave. Let it be to me
as you have said."
Then the angel departed from her.

Mary Seeks Elizabeth

LUK

49 "For he who is mighty h
me;
And holy is his name.
50 His mercy is unto gener
On those who reverence

51 "He has showed strength
He has scattered the pro
their hearts;
52 He has put down princes
And has exalted those of

53 "The hungry he has filled
But the rich he has sent
54 He has helped Israel, his
remember mercy,
55 As he spoke to our foref
his offspring forever.

56 So Mary stayed with Eliz
and then returned home

Niemcy – Nowy Testament

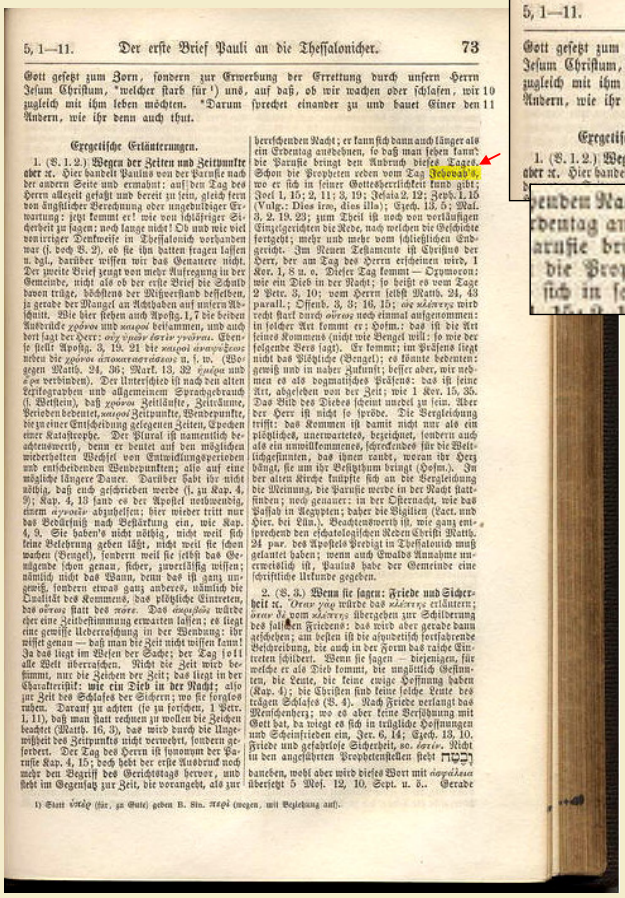

5, 1—11. Der erste Brief Pauli an die Thessalonicher. 73

Gott gesetzt zum Zorn, sondern zur Erwerbung der Errettung durch unsern Herrn Jesum Christum, *welcher starb für 1) uns, auf daß, ob wir wachen oder schlafen, wir 10 zugleich mit ihm leben möchten. *Darum ermahnet einander zu und bauet Einer den 11 Andern, wie ihr denn auch thut.

Exegetische Erläuterungen.

1. (V. 1. 2.) **Wegen der Zeiten und Zeitpunkte** aber ꝛc. Hier handelt Paulus von der Parusie nach der andern Seite und ermahnt: auf den Tag des Herrn allezeit gefaßt und bereit zu sein, gleich fern von ängstlicher Berechnung oder ungebuldiger Erwartung: jetzt kommt er! wie von schlüssiger Gewißheit zu sagen; noch lange nicht! Ob und wie viel voreiliger Denkversuche in Thessalonich vorhanden war (s. noch V. 2), ob sie ihn hatten fragen lassen u. dgl., darüber wissen wir das Genauere nicht. Der zweite Brief zeugt von mehr Aufregung in der Gemeinde, nicht als ob der erste Brief die Schuld davon trüge, höchstens der Mißverstand desselben. Es gerade der Mangel an Aufhalten auf unsern Abschnitt. Wie hier stehen auch Apostg. 1, 7 die beiden Ausdrücke χρόνοι und καιροί beisammen, und auch dort sagt der Herr: οὐχ ὑμῶν ἐστὶν γνῶναι. Ebenso stellt Apostg. 3, 19. 21 die καιροὶ ἀναψύξεως neben die χρόνοι ἀποκαταστάσεως u. s. w. (Wogegen Matth. 24, 36; Mark. 13, 32 χρόνος und ὥρα verbinden). Der Unterschied ist nach den alten Textographen und allgemeinem Sprachgebrauch (s. Wetstein), daß χρόνοι Zeitläufte, Zeiträume, Perioden bedeutet, καιροί Zeitpunkte, Wendepunkte, die zu einer Entscheidung gelegenen Zeiten, Epochen einer Katastrophe. Der Plural ist namentlich bedeutungsvoll, denn er deutet auf den möglichen wiederholten Wechsel von Entwicklungsperioden und entscheidenden Wendepunkten; also auf eine möglichst längere Dauer. Darüber habt ihr nicht nöthig, daß euch geschrieben werde (s. zu Kap. 4, 9); Kap. 4, 13 fand es der Apostel nothwendig, einem αγνοεῖν abzuhelfen; hier wieder tritt nur das Bedürfniß nach Bestärkung ein, wie Kap. 4, 3. Sie haben's nicht nöthig, nicht weil sie keine Belehrung geben ließe, nicht weil sie schon wachen (Bengel), sondern weil sie selbst das Genügende schon genau, sicher, zuverlässig wissen; nämlich nicht das Wann, denn das ist ganz ungewiß, sondern etwas ganz anderes, nämlich die Qualität des Kommens, das plötzliche Eintreten, das ὥστε statt des πότε. Das ἐφαίφνης würde eher eine Zeitbestimmung erwarten lassen; es liegt eine gewisse Ueberraschung in der Wendung: ihr wißt genau — daß man die Zeit nicht wissen kann! Ja das liegt im Wesen der Sache; der Tag [o]11 alle Welt überraschen. Nicht die Zeit wird bestimmt, nur die Zeichen der Zeit; das liegt in der Gleichheit: wie ein Dieb in der Nacht; also zur Zeit des Schlafes der Sichern; wo sie sorglos ruhen. Darauf zu achten (so zu forschen, 1 Petr. 1, 11), daß man statt rechnen zu wollen die Zeichen beachtet (Matth. 16, 3), das wird durch die Ungewißheit des Zeitpunkts nicht verwehrt, sondern gefordert. Der Tag des Herrn ist synonym der Parusie Kap. 4, 15; doch hebt der erste Ausdruck noch mehr den Begriff des Gerichtstags hervor, und steht im Gegensatz zur Zeit, die vorangeht, als zur

1) Statt ὑπὲρ (für, zu Gute) geben B. Sin. περὶ (wegen, mit Beziehung auf).

herrschenden Nacht; er kann sich dann auch länger als ein Erdentag ausdehnen, so daß man sehen kann: die Parusie bringt den Anbruch dieses Tages. Schon die Propheten reden vom Tag Jehovah's, wo er sich in seiner Gottesherrlichkeit kund gibt; Joel 1, 15; 2, 11; 3, 19; Jesaia 2, 12; Zeph. 1, 15 (Vulg.: Dies iræ, dies illa); Ezech. 13, 5; Mal. 3, 2. 19. 23; zum Theil ist noch von vorläufigen Einzelgerichten die Rede, nach welchen die Geschichte fortgeht; mehr und mehr vom schließlichen Endgericht. Im Neuen Testamente ist Christus der Herr, der am Tag des Herrn erscheinen wird, 1 Kor. 1, 8 u. o. Dieser Tag kommt — Oxymoron: wie ein Dieb in der Nacht; so heißt es vom Tage 2 Petr. 3, 10; vom Herrn selbst Matth. 24, 43 parall.; Offenb. 3, 3; 16, 15; ὡς κλέπτης wird recht stark durch οὕτως noch einmal aufgenommen: in solcher Art kommt er; Hofm.: das ist die Art seines Kommens (nicht wie Bengel will: so wie der folgende Vers lag). Er kommt; im Präsens liegt nicht das Plötzliche (Bengel); es könnte bedeuten: gewiß und in naher Zukunft; besser aber, wir nehmen es als dogmatisches Präsens: das ist seine Art, abgesehen von der Zeit; wie 1 Kor. 15, 35. Das Bild des Diebes scheint unedel zu sein. Aber der Herr ist nicht so spröde. Die Vergleichung trifft: das Kommen ist damit nicht nur als ein plötzliches, unerwartetes, bezeichnet, sondern auch als ein unwillkommenes für die Weltlichgesinnten, das ihnen raubt, woran ihr Herz hängt, sie um ihr Besitzthum bringt (Hofm.). In der alten Kirche knüpfte sich an die Vergleichung die Meinung, die Parusie werde in der Nacht stattfinden; noch genauer: in der Osternacht, wie das Passah in Aegypten; daher die Vigilien (Lact. und Hier. bei Lün.). Beachtenswerth ist, wie ganz entsprechend den eschatologischen Reden Christi Matth. 24 par. des Apostels Predigt in Thessalonich muß gelautet haben; wenn auch Ewalds Annahme unerweislich ist, Paulus habe der Gemeinde eine schriftliche Urkunde gegeben.

2. (V. 3.) **Wenn sie sagen: Friede und Sicherheit** ꝛc. Ὅταν γάρ würde das κλέπτης erläutern; ὅταν δὲ vom κλέπτης übergehen zur Schilderung des falschen Friedens: das wird aber gerade dann geschehen; am besten ist die absurdetisch fortfahrende Beschreibung, die auch in der Form das rasche Eintreten schildert. Wenn sie sagen — diejenigen, für welche er als Dieb kommt, die ungöttlich Gesinnten, die Leute, die keine ewige Hoffnung haben (Kap. 4); die Christen sind keine solche Leute des trägen Schlafes (V. 4). Nach Friede verlangt das Menschenherz; wo es aber keine Versöhnung mit Gott hat, da wiegt es sich in trügliche Hoffnungen und Scheinfrieden ein, Jer. 6, 14; Ezech. 13, 10. Friede und gefahrlose Sicherheit, so. ὑπὲρ. Nicht in den angeführten Prophetenstellen steht שָׁלוֹם daneben, wohl aber wird dieses Wort mit ἀσφάλεια übersetzt 5 Mos. 12, 10. Sept. u. s.. Gerade

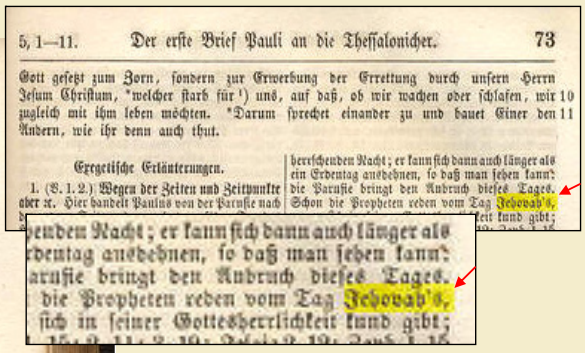

5, 1—11. Der erste Brief Pauli an die Thessalonicher. 73

Gott gesetzt zum Zorn, sondern zur Erwerbung der Errettung durch unsern Herrn Jesum Christum, *welcher starb für 1) uns, auf daß, ob wir wachen oder schlafen, wir 10 zugleich mit ihm leben möchten. *Darum ermahnet einander zu und bauet Einer den 11 Andern, wie ihr denn auch thut.

Exegetische Erläuterungen.

1. (V. 1. 2.) **Wegen der Zeiten und Zeitpunkte** aber ꝛc. Hier handelt Paulus von der Parusie nach

herrschenden Nacht; er kann sich dann auch länger als ein Erdentag ausdehnen, so daß man sehen kann: die Parusie bringt den Anbruch dieses Tages. Schon die Propheten reden vom Tag Jehovah's,

Die beiden Briefe Pauli an die Thessalonicher theologisch-homiletisch bearb. Bielefeld: Velhagen & Klasing, 1864
1Thessalonicher 5:2
Schon die Propheten reden vom Tag Jehovah´s, wo er sich in seiner Gottesherrlichkeit kund gibt.

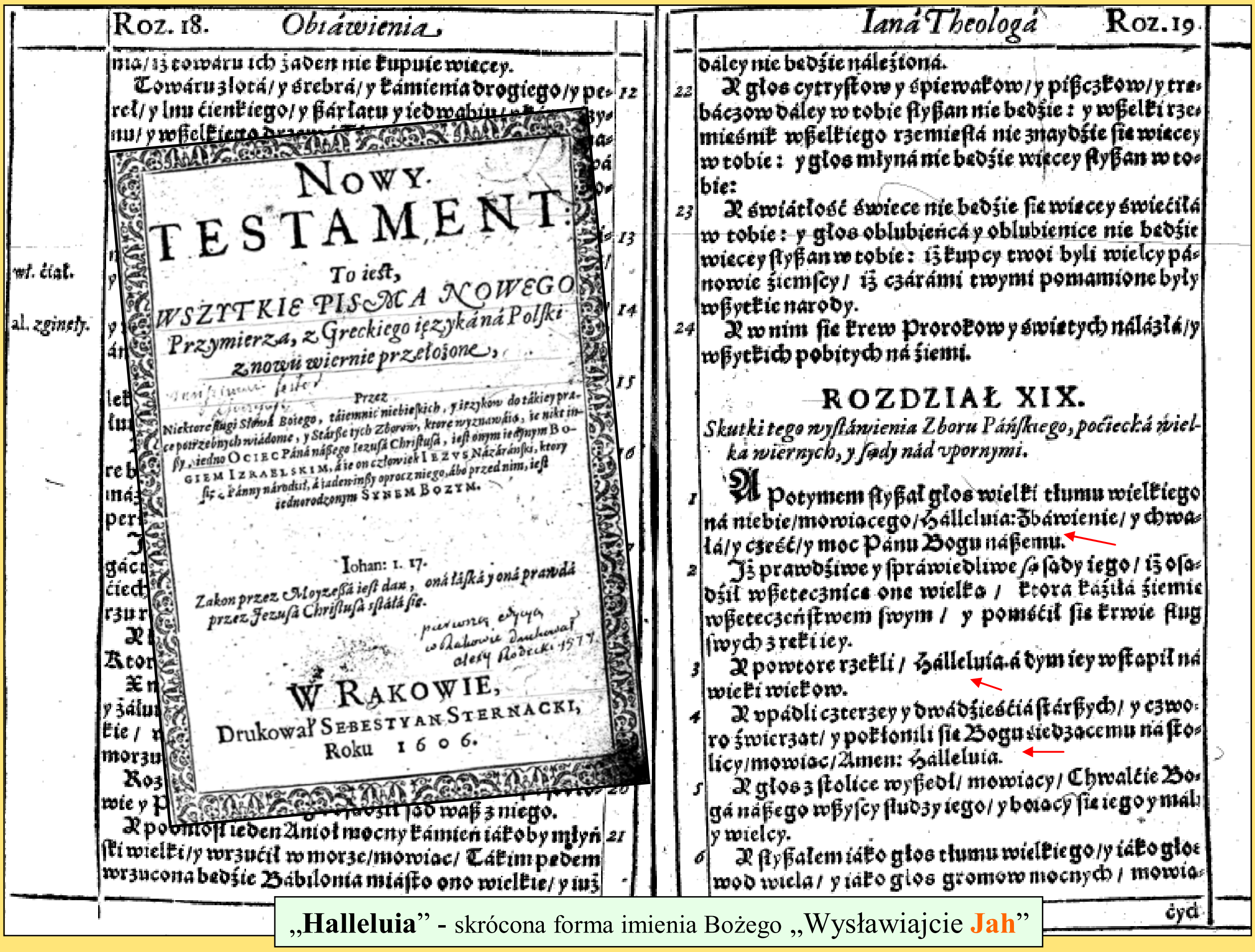

Roz. 18. Obiáwienia Iana Theologá Roz. 19.

Nowy TESTAMENT To iest, WSZYTKIE PISMA NOWEGO Przymierza, z Greckiego ięzyká ná Polski znowu wiernie przełożone,

Iohan: 1. 17. Zakon przez Moyżeszá iest dan, oná łáská y oná prawdá przez Jezusá Chrystusá stáłá się.

W RAKOWIE, Drukował SEBESTYAN STERNACKI, Roku 1606.

dáley nie bedźie náleźioná.

22 A głos cytrystow y śpiewakow/ y piszczkow/ y trebáczow dáley w tobie słyszan nie bedźie: y wszelki rzemieśnik wszelkiego rzemiesłá nie znaydźie sie wiecey w tobie: y głos młyná nie bedźie wiecey słyszan w tobie:

23 A świátłość świece nie bedźie sie wiecey świećiłá w tobie: y głos oblubieńcá y oblubienice nie bedźie wiecey słyszan w tobie: iż kupcy twoi byli wielcy pánowie źiemscy/ iż czárámi twymi pomamione były wszytkie narody.

24 A w nim sie krew Prorokow y świetych nálázłá/ y wszytkich pobitych ná źiemi.

ROZDZIAŁ XIX.

Skutki tego wystáwienia Zboru Páńskiego, poćiecká wielká wiernych, y sądy nád vpornymi.

1 A Potymem słyszał głos wielki tłumu wielkiego ná niebie/ mowiącego/ Hálleluiá: Zbáwienie/ y chwałá/ y cześć/ y moc Pánu Bogu násżemu.

2 Iż prawdźiwe y spráwiedliwe są sądy iego/ iż osądźił wszetecznice one wielką/ ktora kaźiłá źiemie wszetecznstwem swym/ y pomśćił sie krwie sług swych z reki iey.

3 A powtore rzekli/ Hálleluiá. á dym iey wstąpił ná wieki wiekow.

4 A vpádli czterzey y dwádźieśćiá stárszych/ y czworo źwierząt/ y pokłonili sie Bogu śiedzącemu ná stolicy/ mowiąc/ Amen: Hálleluiá.

5 A głos z stolice wyszedł/ mowiący/ Chwalćie Bogá nászego wszyscy sługi iego/ y boiący sie iego y máli y wielcy.

6 A słyszałem iáko głos tłumu wielkiego/ y iáko głos wod wiela/ y iáko głos gromow mocnych/ mowiąc

„Halleluia" - skrócona forma imienia Bożego „Wysławiajcie **Jah**"

Niemcy – Nowy Testament Das Neue Testament (1924)(1953)(1957): Fußnote zu Offenbarung 19:1 d.h. Preiset Jah! Jah ist zusammengezogen aus Jahwe (Jehova).

18,24 Offenbarung. 19,7

Deine Kaufherren waren ja der Erde Fürsten[34],
Und alle Völker sind betört durch deine Zauberkünste.[35]
In deinen Mauern ist vergossen der Profeten und der 24
Heiligen Blut,
Ja aller derer Blut, die hingeschlachtet sind auf Erden."[36]

19

1 Dann hörte ich, wie eine große Schar im Himmel mit lauter Stimme sang:

Halleluja![1]
Das Heil, die Herrlichkeit und Macht
Gehören unserm Gott.
2 Wahrhaftig und gerecht sind seine Urteilsprüche:[2]
Er hat die große Buhlerin gerichtet,
Die durch ihr Buhlen hat verderbt die Erde.
So hat er seiner Knechte Blut gerächt,
Das sie[3] mit ihrer Hand vergossen."[4]
3 Sie sangen weiter:
„Halleluja!
Der Rauch von ihrem Brande steigt auf in Ewigkeit."
4 Da fielen die vierundzwanzig Ältesten und die vier Lebewesen vor Gott, der auf dem Throne sitzt, anbetend nieder und sprachen:
„Amen. Halleluja!"[5]
5 Und von dem Thron ging eine Stimme aus, die sprach:
„Preist unsern Gott, ihr seine Knechte alle;
Preist ihn, die ihr ihn fürchtet, beide klein und groß!"[6]
6 Dann hörte ich, wie eine große Schar gleich Meeresrauschen und starkem Donnerrollen[7] also sang:
„Halleluja!
Der Herr hat nun die Herrschaft angetreten, er, unser
Gott, der Allgewaltige.[8]
7 Laßt freudig uns frohlocken und ihm die Ehre geben!
Denn des Lammes Hochzeit[9] ist gekommen,
Und sein Weib[10] hat sich bereitet.

soll nicht mehr in dir gehört werden." Jer. 7, 34; 16, 9; 25, 10. — [34] Jes. 23, 8. — [35] Jes. 47, 9; Nah. 3, 4. — [36] Hes. 24, 7—9; Nah. 3, 1; Matth. 23, 35. 37.
[1] D. h. Preiset Jah! Jah ist zusammengezogen aus Jahwe (Jehova).
[2] Ps. 19, 10; 119, 137. — [3] Babylon. — [4] 5 Mos. 32, 43; 2 Kön. 9, 7. Vgl. Offb. 16, 7; 6, 10. — [5] Ps. 106, 48. — [6] Ps. 134, 1; 115, 13. — [7] Vgl. 14, 2. — [8] Ps. 93, 1; 97, 1. — [9] Die Vereinigung der vollendeten Kirche mit Christus. — [10] Seine Kirche (2 Kor. 11, 2).

799

In deze tekst uit Qumran is de naam JHWH met oud - Hebreeuwse letters geschreven (hier op de 1e, 3e en 5e regel).

Mirosław Azembski
Sprzymierzeni z **Jehową**
Opowieści biblijne
Nasza Księgarnia Warszawa 1963

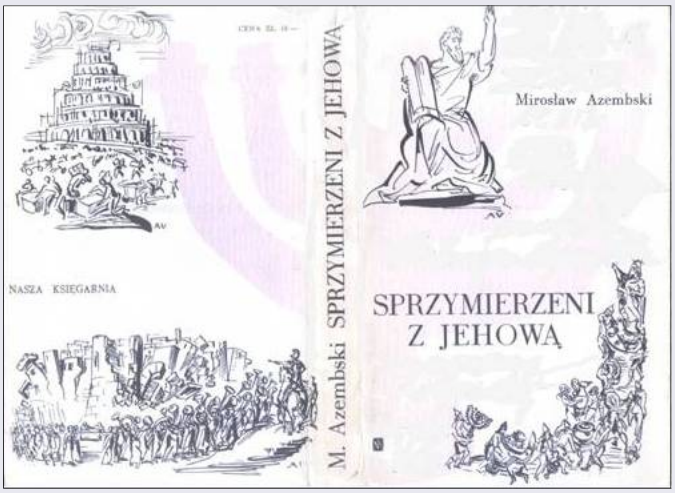

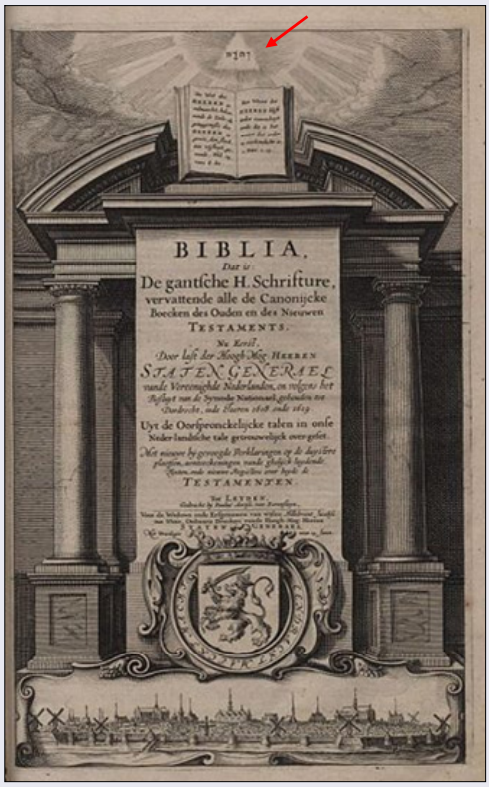

Tetragram **JHWH**
Title page of the Dutch *Statenvertaling*
(State Translation)
Nederlands Bijbel Genootschap - 1637

NT – Jana 1:11 - Jahwe

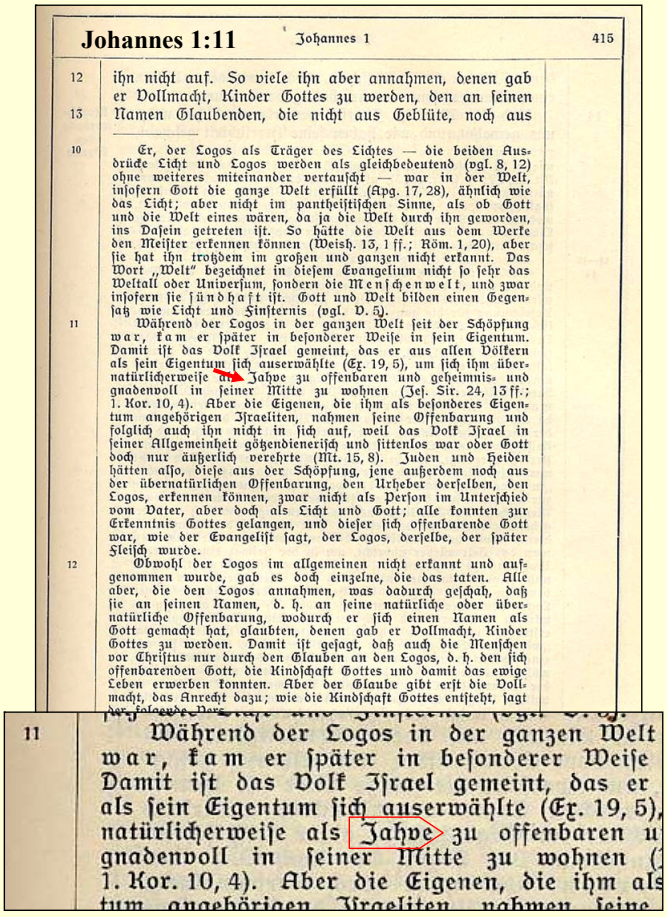

Johannes 1:11 Johannes 1 415

ihn nicht auf. So viele ihn aber annahmen, denen gab er Vollmacht, Kinder Gottes zu werden, den an seinen Namen Glaubenden, die nicht aus Geblüte, noch aus

Er, der Logos als Träger des Lichtes — die beiden Ausdrücke Licht und Logos werden als gleichbedeutend (vgl. 8, 12) ohne weiteres miteinander vertauscht — war in der Welt, insofern Gott die ganze Welt erfüllt (Apg. 17, 28), ähnlich wie das Licht; aber nicht im pantheistischen Sinne, als ob Gott und die Welt eines wären, da ja die Welt durch ihn geworden, ins Dasein getreten ist. So hätte die Welt aus dem Werke den Meister erkennen können (Weish. 13, 1 ff.; Röm. 1, 20), aber sie hat ihn trotzdem im großen und ganzen nicht erkannt. Das Wort „Welt" bezeichnet in diesem Evangelium nicht so sehr das Weltall oder Universum, sondern die Menschenwelt, und zwar insofern sie sündhaft ist. Gott und Welt bilden einen Gegensatz wie Licht und Finsternis (vgl. V. 5).

11 Während der Logos in der ganzen Welt seit der Schöpfung war, kam er später in besonderer Weise in sein Eigentum. Damit ist das Volk Israel gemeint, das er aus allen Völkern als sein Eigentum sich auserwählte (Ex. 19, 5), um sich ihm übernatürlicherweise als Jahve zu offenbaren und geheimnis- und gnadenvoll in seiner Mitte zu wohnen (Jes. Sir. 24, 13 ff.; 1. Kor. 10, 4). Aber die Eigenen, die ihm als besonderes Eigentum angehörigen Israeliten, nahmen seine Offenbarung und folglich auch ihn nicht in sich auf, weil das Volk Israel in seiner Allgemeinheit götzendienerisch und sittenlos war oder Gott doch nur äußerlich verehrte (Mt. 15, 8). Juden und Heiden hätten also, diese aus der Schöpfung, jene außerdem noch aus der übernatürlichen Offenbarung, den Urheber derselben, den Logos, erkennen können, zwar nicht als Person im Unterschied vom Vater, aber doch als Licht und Gott; alle konnten zur Erkenntnis Gottes gelangen, und dieser sich offenbarende Gott war, wie der Evangelist sagt, der Logos, derselbe, der später Fleisch wurde.

12 Obwohl der Logos im allgemeinen nicht erkannt und aufgenommen wurde, gab es doch einzelne, die das taten. Alle aber, die den Logos annahmen, was dadurch geschah, daß sie an seinen Namen, d. h. an seine natürliche oder übernatürliche Offenbarung, wodurch er sich einen Namen als Gott gemacht hat, glaubten, denen gab er Vollmacht, Kinder Gottes zu werden. Damit ist gesagt, daß auch die Menschen vor Christus nur durch den Glauben an den Logos, d. h. den sich offenbarenden Gott, die Kindschaft Gottes und damit das ewige Leben erwerben konnten. Aber der Glaube gibt erst die Vollmacht, das Anrecht dazu; wie die Kindschaft Gottes entsteht, sagt

11 Während der Logos in der ganzen Welt war, kam er später in besonderer Weise Damit ist das Volk Israel gemeint, das er als sein Eigentum sich auserwählte (Ex. 19, 5), natürlicherweise als Jahve zu offenbaren u gnadenvoll in seiner Mitte zu wohnen (1. Kor. 10, 4). Aber die Eigenen, die ihm als

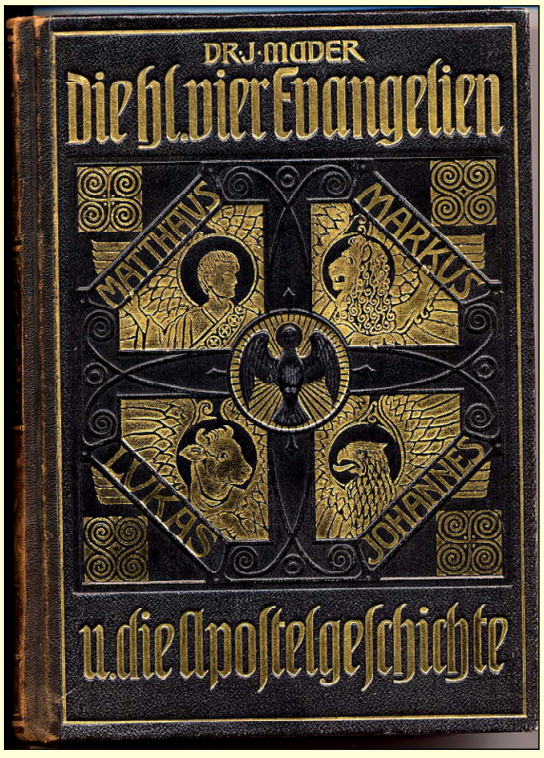

MADER JOHANN - Katholisch
Prof. der Theologie in Chur
Die heiligen vier Evangelien und die Apostelgeschichte
Übersetzt und erklärtVerlagsanstalt Benziger & Co.
A.G. Einsiedeln 1911.

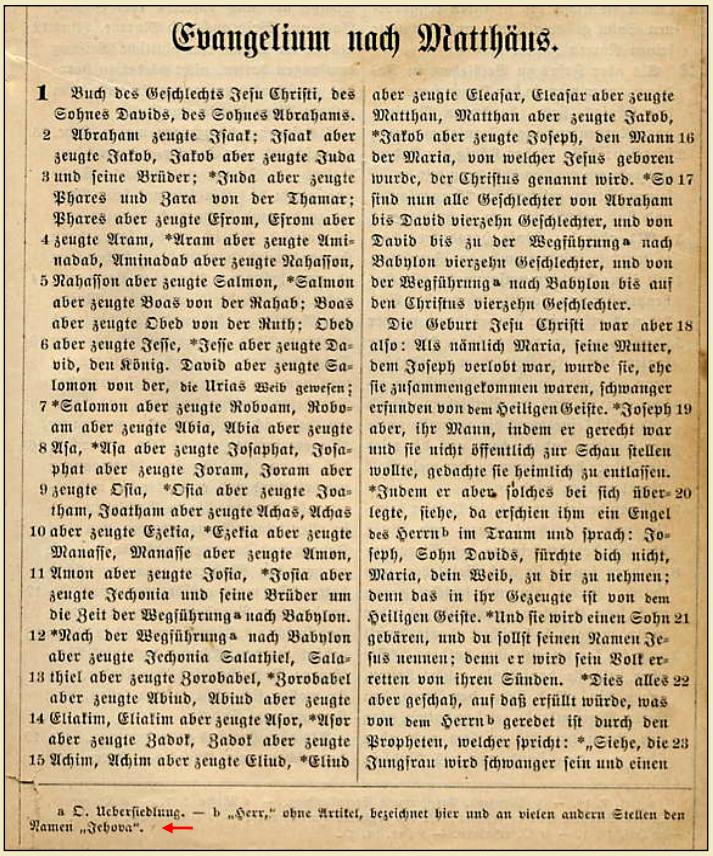

Evangelium nach Matthäus.

1 Buch des Geschlechts Jesu Christi, des Sohnes Davids, des Sohnes Abrahams.
2 Abraham zeugte Isaak; Isaak aber zeugte Jakob, Jakob aber zeugte Juda
3 und seine Brüder; *Juda aber zeugte Phares und Zara von der Thamar; Phares aber zeugte Esrom, Esrom aber
4 zeugte Aram, *Aram aber zeugte Aminadab, Aminadab aber zeugte Nahasson,
5 Nahasson aber zeugte Salmon, *Salmon aber zeugte Boas von der Rahab; Boas aber zeugte Obed von der Ruth; Obed
6 aber zeugte Jesse, *Jesse aber zeugte David, den König. David aber zeugte Salomon von der, die Urias Weib gewesen;
7 *Salomon aber zeugte Roboam, Roboam aber zeugte Abia, Abia aber zeugte
8 Asa, *Asa aber zeugte Josaphat, Josaphat aber zeugte Joram, Joram aber
9 zeugte Ossia, *Ossia aber zeugte Joatham, Joatham aber zeugte Achas, Achas
10 aber zeugte Ezekia, *Ezekia aber zeugte Manasse, Manasse aber zeugte Amon,
11 Amon aber zeugte Josia, *Josia aber zeugte Jechonia und seine Brüder um die Zeit der Wegführung[a] nach Babylon.
12 *Nach der Wegführung[a] nach Babylon aber zeugte Jechonia Salathiel, Sala-
13 thiel aber zeugte Zorobabel, *Zorobabel aber zeugte Abiud, Abiud aber zeugte
14 Eliakim, Eliakim aber zeugte Asor, *Asor aber zeugte Zadok, Zadok aber zeugte
15 Achim, Achim aber zeugte Eliud, *Eliud aber zeugte Eleasar, Eleasar aber zeugte Matthan, Matthan aber zeugte Jakob,
16 *Jakob aber zeugte Joseph, den Mann der Maria, von welcher Jesus geboren wurde, der Christus genannt wird. *So
17 sind nun alle Geschlechter von Abraham bis David vierzehn Geschlechter, und von David bis zu der Wegführung[a] nach Babylon vierzehn Geschlechter, und von der Wegführung[a] nach Babylon bis auf den Christus vierzehn Geschlechter.
18 Die Geburt Jesu Christi war aber also: Als nämlich Maria, seine Mutter, dem Joseph verlobt war, wurde sie, ehe sie zusammengekommen waren, schwanger erfunden von dem Heiligen Geiste. *Joseph
19 aber, ihr Mann, indem er gerecht war und sie nicht öffentlich zur Schau stellen wollte, gedachte sie heimlich zu entlassen.
20 *Indem er aber solches bei sich überlegte, siehe, da erschien ihm ein Engel des Herrn[b] im Traum und sprach: Joseph, Sohn Davids, fürchte dich nicht, Maria, dein Weib, zu dir zu nehmen; denn das in ihr Gezeugte ist von dem Heiligen Geiste. *Und sie wird einen Sohn
21 gebären, und du sollst seinen Namen Jesus nennen; denn er wird sein Volk erretten von ihren Sünden. *Dies alles
22 aber geschah, auf daß erfüllt würde, was von dem Herrn[b] geredet ist durch den Propheten, welcher spricht: *„Siehe, die
23 Jungfrau wird schwanger sein und einen

a O. Uebersiedlung. — b „Herr," ohne Artikel, bezeichnet hier und an vielen andern Stellen den Namen „Jehova".

Tetragram

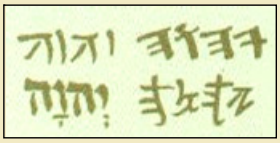

Elberfelder Bibel 8.Aufl. 1892 Fußnote zu Matthäus 1:20; „Herr", ohne Artikel, bezeichnet hier und an vielen anderen Stellen den Namen „Jehova".

a O. Uebersiedlung. — b „Herr," ohne Artikel, bezeichnet hier und an vielen andern Stellen den Namen „Jehova".

Repr. 1984

Joseph Bryant Rotherham używa imienia Bożego w formie - **Yahweh** - Psalm 83 - 85

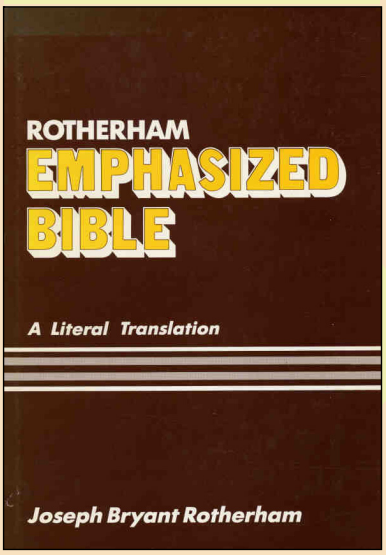

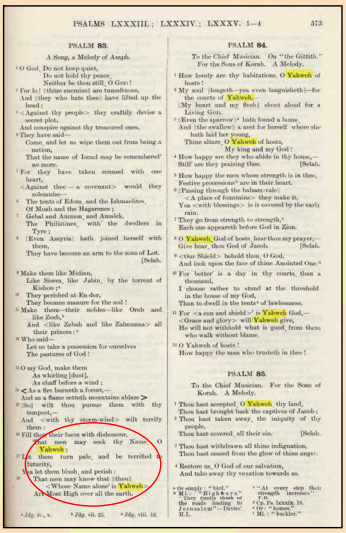

PSALMS LXXXIII.; LXXXIV.; LXXXV. 1—4 573

PSALM 83.

A Song, a Melody of Asaph.

1 O God, Do not keep quiet,
Do not hold thy peace,
Neither be thou still, O God!
2 For lo! [thine enemies] are tumultuous,
And [they who hate thee] have lifted up the head;
3 <Against thy people> they craftily devise a secret plot,
And conspire against thy treasured ones.
4 They have said—
Come, and let us wipe them out from being a nation,
That the name of Israel may be remembered no more.
5 For they have taken counsel with one heart,
<Against thee—a covenant> would they solemnize—
6 The tents of Edom, and the Ishmaelites,
Of Moab and the Hagarenes;
7 Gebal and Ammon, and Amalek,
The Philistines, with the dwellers in Tyre;
8 [Even Assyria] hath joined herself with them,
They have become an arm to the sons of Lot. [Selah.
9 Make them like Midian,
Like Sisera, like Jabin, by the torrent of Kishon;
10 They perished at En-dor,
They became manure for the soil!
11 Make them—their nobles—like Oreb and like Zeeb,
And <like Zebah and like Zalmunna> all their princes;
12 Who said—
Let us take a possession for ourselves
The pastures of God!
13 O my God, make them
As whirling [dust],
As chaff before a wind;
14 <As a fire burneth a forest,—
And as a flame setteth mountains ablaze>
15 [So] wilt thou pursue them with thy tempest,—
And <with thy storm-wind> wilt terrify them;
16 Fill their faces with dishonour,
That men may seek thy Name, O Yahweh;
17 Let them turn pale, and be terrified to futurity,
Yea let them blush, and perish;
18 That men may know that [thou]
Whose Name alone is Yahweh
Art Most High over all the earth.

PSALM 84.

To the Chief Musician. On "the Gittith." For the Sons of Korah. A Melody.

1 How lovely are thy habitations, O Yahweh of hosts!
2 My soul [longeth—yea even languisheth]—for the courts of Yahweh,—
My heart and my flesh] shout aloud for a Living God.
3 [Even the sparrow] hath found a home,
And [the swallow] a nest for herself where she hath laid her young,
Thine altars, O Yahweh of hosts,
My king and my God!
4 How happy are they who abide in thy house,—
Still are they praising thee. [Selah.
5 How happy the men whose strength is in thee,
Festive processions are in their heart.
6 [Passing through the balsam-vale]
<A place of fountains> they make it,
Yea <with blessings> is it covered by the early rain.
7 They go from strength to strength,
Each one appeareth before God in Zion.
8 O Yahweh, God of hosts, hear thou my prayer,—
Give hear, thou God of Jacob. [Selah.
9 <Our Shield> behold thou, O God,
And look upon the face of thine Anointed One.
10 For better is a day in thy courts, than a thousand,
I choose rather to stand at the threshold in the house of my God,
Than to dwell in the tents of lawlessness.
11 For <a sun and shield> is Yahweh God,—
<Grace and glory> will Yahweh give,
He will not withhold what is good, from them who walk without blame.
12 O Yahweh of hosts!
How happy the man who trusteth in thee!

PSALM 85.

To the Chief Musician. For the Sons of Korah. A Melody.

1 Thou hast accepted, O Yahweh, thy land,
Thou hast brought back the captives of Jacob;
2 Thou hast taken away, the iniquity of thy people,
Thou hast covered, all their sin. [Selah.
3 Thou hast withdrawn all thine indignation,
Thou hast ceased from the glow of thine anger.
4 Restore us, O God of our salvation,
And take away thy vexation towards us.

Titelseite: יהוה Tetragrammaton
Gebraucht in seiner Auswahlbibel den Namen **Jahwe**

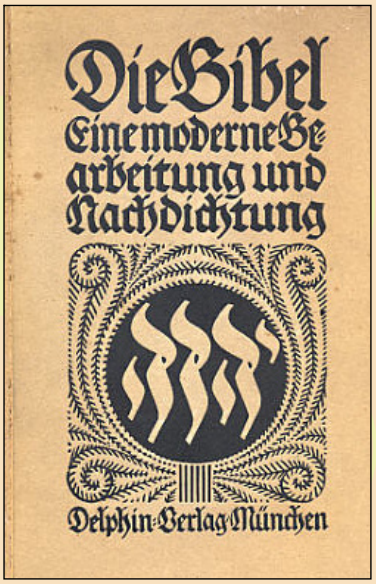

Bibelarchiv - Vegelahn

Więcej przykładów użycia Imienia Bożego znajdziesz na stronie **Karla Vegelahna**

246 ΙΕΡΑ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

αὐτοὺς καὶ τὰς διὰ τὴν παράβασιν ταύτην ἀπειληθείσας ποινάς, τόσον τὰς προσκαίρας τῆς παρούσης ζωῆς, ὅσον καὶ τὰς αἰωνίους τῆς ἐσομένης. Ὅτι δὲ ἅπαντες οἱ ἐξ Ἀδὰμ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀδὰμ ἔλαβον καὶ ἠθέτησαν τὴν διαθήκην τοῦ Θεοῦ, ὁ πολὺς εἰς τὰς θείας Γραφὰς Ἱερώνυμος ἐρευνήσας, εὗρεν ἀνέκαθεν εἰς αὐτάς. Διότι τὸ

ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ 87

13 ρμβ΄. 12. Ἡσαΐας μ΄. 8. ξγ΄. 14. κτλ. κτλ). Τὸ Τριαδικὸν τῆς θεότητος διδάσκεται κεκαλυμμένως πως ὑπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· ἐν αὐτῇ ἀποκαλύπτεται πάντοτε τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος. Τὸ ὄνομα Ἰεχωβᾶ ἐστι τὸ ὄνομα τοῦ ἀποκαλυφθέντος θεοῦ. Θεὸς δὲ ἀποκαλυφθεὶς ἦν τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος, ὅπερ ἐστὶ καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. (Ἴδε σημ. παραρτ./Ἰστ).

τὸν Ἀδὰμ ἐν ταὐτῷ τὴν ἔδωκε καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους του. Διό καὶ τοῦ Ἀδὰμ αὐτὴν παραβάντος, καὶ αὐτὰ τὰ ἐν τῇ μήτρᾳ βρέφη ταύτην παρέβησαν, ὡς διὰ τοῦ Ἀδὰμ ταύτην λαβόντα. Ὅθεν καὶ χρήζονται τῆς μυστικωτέρας περιτομῆς τοῦ βαπτίσματος. Ἀλλὰ τί τὰ πολλά; ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μέ τό, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον, ὅπου λέγει εἰς ἕνα λόγον ἐφανέρωσεν, ὅτι ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἥμαρτον οἱ ἐκ τοῦ Ἀδάμ. Ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Θεοφύλακτος λέγει, «πεσόντος ἐκείνου, οἱ μὴ φάγοντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, γεγόνασιν ἐξ ἐκείνου θνητοί, ὡς ἂν καὶ αὐτοὶ πταίσαντες, διότι ἐκεῖνος ἔπταισεν». (Εὐγενίου Βουλγάρεως Θεολογικὸν βιβλ. γ΄. σελ. 398 κ. ἑξ.). (Ἴδε σελ. κειμέν. 66).

ΣΗΜ. ΙΖ΄. Περὶ τοῦ Ἰεχωβᾶ τοῦ ἀποκαλυφθέντος Θεοῦ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὅτι ἐστὶν ὁ Υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ οὐχὶ ὁ Πατήρ. (*)

Ὅτι ὁ Ἰεχωβᾶ ὁ ἀποκαλυφθεὶς τῷ Μὼσεῖ Θεός ἐστιν ὁ Λόγος

(*) Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἑτοίμου πρὸς ἔκδοσιν ἔργου μου «Περὶ τοῦ θείου χαρακτῆρος καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

250 ΙΕΡΑ

ὁ Ἰεχωβᾶ καλεῖται ἄγγελος ὑπὸ
φραὶμ καὶ τὸν Μανασῆν ἐναλλάξ
ρέστησαν οἱ πατέρες μου ἐνώπιο
ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου,
κ πάντων τῶν κακῶ
ἐπ' αὐτοῖς τὸ ὄνομ
Ἰσαάκ.» (κεφ. μη΄.
φ Θεός.
ξόδῳ (κεφάλ. γ΄. σ
ὸν Ἰεχωβᾶ (ὁ ὤν)
ἐν φλογὶ πυρὸς ἐκ
ἐστι; καὶ εἶπε· μὴ
σου· ὁ γὰρ τόπος
ῳ αὐτῷ· Ἐγώ εἰμι ὁ
αὰκ καὶ ὁ Θεὸς Ἰα
ὸν τοῦ Ἀβραὰμ Ἰ
20) ὁ Ἰεχωβᾶ ὁ ἡγ
πυρὸς (ἐξόδ. ιγ΄. 2
χωρίον ἔχει ὡς ἐ
προπορευόμενος τῆς παρεμβολῆ
τῶν ὄπισθεν αὐτῶν· ἐξῆρε δὲ καὶ
αὐτῆς καὶ ἔστη ἐκ τῶν ὀπίσω α
ρεμβολῆς τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἀν
κτλ.» καὶ ἐν ᾧ ἐν στίχῳ 19 καὶ 2
ὀνομάζεται ὁ αὐτὸς Κύριος καὶ
γενήθη δὲ ἐν τῇ φυλακῇ τῇ ἐωθινῇ καὶ ἐπέβλεψε Κύριος εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐν στύλῳ πυρὸς καὶ νεφέλης, καὶ συνετάραξε τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων· καὶ συνέδησε τοὺς ἄξονας τῶν ἁρμάτων αὐτῶν, καὶ ἤγεν αὐτοὺς μετὰ βίας... Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· «ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ ἀποκατάστήτω τὸ ὕδωρ καὶ ἐπικαλυψάτω τοὺς Αἰγυπτίους... Καὶ ἐρρύσατο Κύ-

λησε καὶ αὐτὸ τοῦτο δεῖξαι μετ' ὀλίγης ἀξίας, ὅτε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἔλαμψεν ὡς ἥλιος, οἱ μαθηταὶ πίπτουσι φοβηθέντες κτλ.

Καὶ ὁ Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος μάρτυς ἐν τῷ διαλόγῳ πρὸς Τρύφωνα διεξιὼν τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς λέγει· «Κλίμακα [ἔβη ἐωράσθαι αὐτῷ (τῷ Ἰακώβ) καὶ τὸν Θεὸν ἐπ' αὐτῆς ἐστηριχθαι ἡ Γραφὴ δεδήλωκε· καὶ ὅτι οὐχ ὁ Πατὴρ ἦν, ἀπὸ τῶν Γραφῶν ἀπεδείξαμεν» (§ 36).

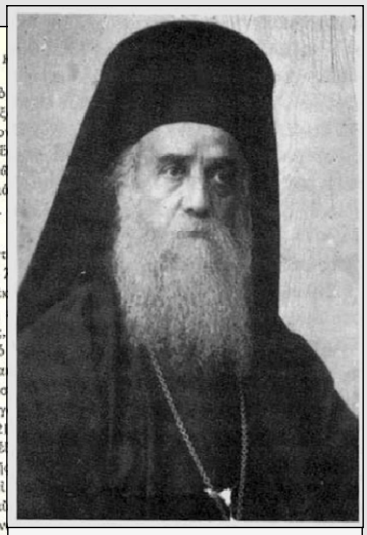

St. Nectarios of Aegina (1846-1920)

Excerpt from St. Nectarios book *Sacred Orthodox Catechism*. It was published at Athens at 1899 - **Jehovah** (Greek **Ιεχωβά**).

προσεχωσιν εἰς λόγια μά-

Ἐξῆλθον λοιπὸν οἱ ἐργοδιῶ-
λαοῦ καὶ οἱ ἐπίτροποι αὐ-
ἐλάλησαν πρὸς τὸν λαόν,
Οὕτως εἶπεν ὁ Φαραώ·
δίδω ἄχυρον·
ἵς αὐτοὶ ὑπάγετε, συνάγετε
ὅπου δύνασθε νὰ εὕρητε·
ν θέλει ἐλαττωθῆ ἐκ τῶν
σας οὐδέν.
αἱ διεσπάρη ὁ λαὸς καθ' ὁ-
γῆν τῆς Αἰγύπτου, διὰ νὰ
καλάμην ἀντὶ ἀχύρου.
δὲ ἐργοδιῶκται ἐβίαζον
λέγοντες, Τελειώνετε τὰς
σας, τὸ διωρισμένον καθ'
καθὼς ὅτε ἐδίδετο τὸ ἄ-

αἱ ἐμαστιγώθησαν οἱ ἐπίτρο-
υἱῶν Ἰσραὴλ, οἱ διωρισμέ-
αὐτοὺς ὑπὸ τῶν ἐργοδιω-
Φαραώ, λεγόντων, Διὰ τί
ειώσατε χθὲς καὶ σήμερον,
σμένον εἰς ἐσὰς ποσὸν
νθων, καθὼς πρότερον;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ς΄ (6)

Ὁ Θεὸς δίνει ἐντολὴ στὸ Μωϋσῆ, ἀποκαλύπτει τὸ ὄνομά του.

Καὶ εἶπε ΚΥΡΙΟΣ πρὸς τὸν Μωϋσῆν, Τώρα θέλεις ἰδεῖ τί θέλω κάμει εἰς τὸν Φαραώ· διότι [1]διὰ χειρὸς κραταιᾶς θέλει ἐξαποστείλει αὐτούς· καὶ διὰ χειρὸς κραταιᾶς [2]θέλει ἐκδιώξει αὐτοὺς ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ.

2 Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἔτι πρὸς τὸν Μωϋσῆν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, Ἐγὼ εἶμαι ὁ ΙΕΟΒΑ*·

3 καὶ ἐφάνην εἰς τὸν Ἀβραάμ, εἰς τὸν Ἰσαάκ, καὶ εἰς τὸν Ἰακώβ, μὲ τὸ ὄνομα, [3]Θεὸς Παντοκράτωρ*· δὲν ἐγνωρίσθην ὅμως εἰς αὐτοὺς μὲ τὸ ὄνομά μου ΙΕΟΒΑ*·

4 καὶ [4]ἔτι ἔστησα πρὸς αὐτοὺς τὴν διαθήκην μου, [4]νὰ δώσω εἰς αὐτοὺς τὴν γῆν Χαναάν, τὴν γῆν τῆς παροικίας αὐτῶν, ἐν ᾗ παρώκησαν·

*(2) δὲν γνωρίζω αὐθέντως — Ο΄ οὐκ οἶδα *(3) ἀπόστασις 90 χιλμ. — Ο΄ δδὸν τριῶν ἡμερῶν (ς΄2,3) ἡ ΙΕΧΩΒΑ — Ο΄ Κύριος (α.σ. Στὶς Ἑβραϊκὲς γραφὲς καθὼς καὶ στὰ πρωτότυπα κείμενα τῆς Ἑλληνικῆς μεταφράσεως τῶν Ο΄ καθὼς ὑπάρχουν σήμερα στὸ Μουσεῖο τοῦ Κάιρου (Πάπυρος Φουὰτ 266) ἡ λέξις Ἰεχωβᾶ - Κύριος ἀναγράφεται μὲ τὴν μορφὴν τοῦ Τετραγραμμάτου יהוה καθὼς ἀπαντᾶται σὲ ἀρχαῖο τύπο Ἑβραϊκῶν γραμμάτων (σύγχρονος τύπος Ἑβρ. γραμ. יהוה) (ς΄3) Παντοδύναμος — Ο΄ Θεὸς ὢν αὐτῶν.

IEHOVA Vivlos Vamva Ekd LaCle 1979 Ex 6;3.
Το όνομα **Ιεοβά** (Ιεχωβά) στην Παλαιά Διαθήκη. Νεοελληνική Μετάφραση (Βάμβα), έκδοση La Cle, 1979. Απόσπασμα από το βιβλίο της Εξόδου.

PSALMI.

PSAL. I.

O-BEATITUDINES illius-viri (vel beatus est ille vir) qui non ambulavit in-consilio impiorum, et-in-via peccatorum non stetit, et-in-sede derisorum non sedit. 2. Quin-immo in-lege Yehovæ oblectatio-ejus, et-in-lege-ejus meditabitur die ac-nocte. 3. Et-erit sicut-lignum plantatum super rivos aquarum quod fructum-suum dabit in-tempore-suo, et-folium-ejus non marcescet: et-omne quod faciet, prosperè-faciet. 4. Non sic isti-impii; quin-immo sicut-gluma quam dispellet-eam ventus. 5. Ideò non stabunt impii in-judicio, et-peccatores in-cœtu justorum. 6. Quoniam sciens (*est*) Yehovah viam justorum: et-via impiorum peribit.[a]

PSAL. II.

Propter-quid tumultuatæ-sunt gentes, et-populi meditabantur inane? 2. Statuent-se reges terræ, et-principes con-

[a] *Pronunciation of Psalm I.*

1. Ashrē hāish ăshĕr lō hālăkh bāhătzăth reshāhīm, ū-bhedhĕrĕkh chattāim lō gnāmādh, ū-bhemōshābh lētzīm lō yāshābh. 2. Kī-im bethōrăth Yehōvāh chephtsō ū-bhethōrāthō yĕhgĕ yōmam vālāilāh. 3. Vehāyāh kehēts shāthool gnāl pālghē māim, ăshĕr pīryō yittĕn behittō, vehālĕhoo lō yibbōl vecōl ăshĕr yāhăsĕh yātslīach. 4. Lo-kēn hāreshāhīm, kī-im cāmmōts ăshĕr tiddephĕnnoo rooach. 5. Gnāl-kēn lō-yākūmoo reshāhim bāmmishpāt, vechāttaīm bāhădhāth tsăddīkīm. 6. Kī-yōdhēăng Yehōvāh dĕrĕk tsăddīkim, vedhĕrĕk reshāim tōbhēdh.

Excerpt from William Baillie's The First Twelve Psalms in Hebrew (1843) p. 21. The Latin reading of the Tetragrammaton as „**Yehovah**" is seen. Similarly, the transliteration of the Hebrew text gives the vocalization „**Yehovah**".

English: Image of the divine name **Iehova** printed on Sør-Fron church in Norway.

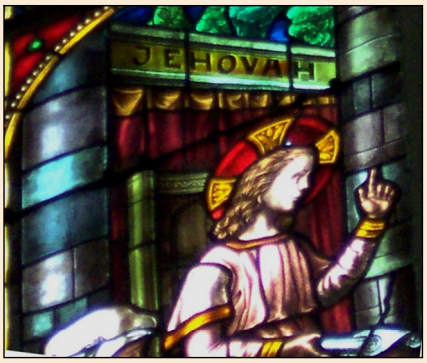

Εικόνα: **JEHOVAH** at RomanCatholic Church Saint-Fiacre Dison Belgium.

Braunsbedra – Niemcy
Napis IEHOVA na wieży kościelnej

Znaczek pocztowy JHWH – Belgia

JEHOVAH at RomanCatholic Church Martinskirche Olten Switzerland Detail

Kempele Church Paintings

From the 1897 book "La Clef de la Magie Noire" by Stanislas de Guaita. Includes form of the „Pentagrammaton" (i.e. an incorrect attempt to derive a version of the Hebrew name of Jesus by adding the letter shin ש in the middle of the Tetragrammaton divine name **yod-he-waw-he** יהוה

Południowa Francja, kościół w Digne

Brazylia, kościół w São Paulo

Zamek biskupów warmińskich Lidzbark Warmiński, Polska

Francja, katolicka bazylika Fourvière w Lyonie יְהוָה Sala Czerwona w Ratuszu gdańskim, Polska יהוה Kościół Mariacki w Gdańsku, Polska

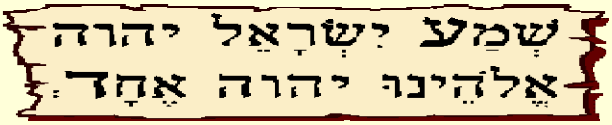

SZMA ISRAEL JEHOWA ELOHEJNU JEHOWA ECHAD — „słuchaj Izraelu: Jehowa, nasz Bóg, to jeden Jehowa" — tak brzmi najważniejsze żydowskie zawołanie modlitewne.

Gdańsk - Ratusz
- Bazylika

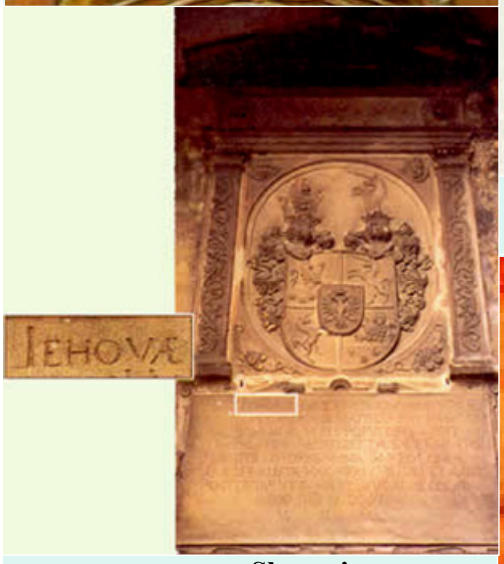

Słowacja

Tetragram Imienia Bożego na karcie modlitewno-kabalistycznej

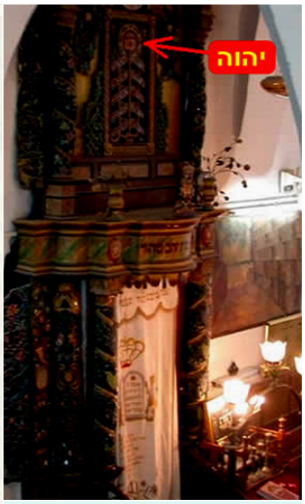

Synagoga

Dukat - 1635

Strasburg

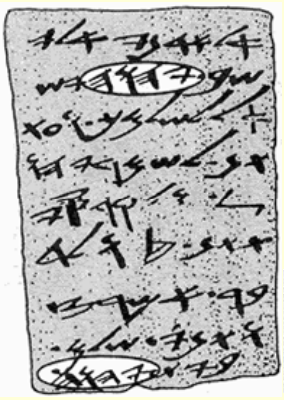

Z boku - w liście z drugiej połowy VII wieku p.n.e., napisanym na glinianej skorupie, dwukrotnie występuje imię Boże.

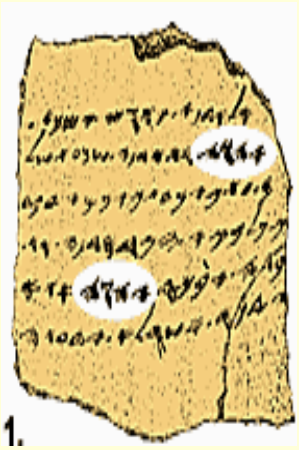

1.

Listy z Lakisz

2.

Stela Moabicka

- **IMIĘ BOŻE w ciągu wieków**

  Niewątpliwie Bóg życzy sobie, by ludzie znali Jego imię i się nim posługiwali. Świadczy o tym fakt, iż objawił on swe imię już dwojgu pierwszym ludziom na ziemi. Adam i Ewa musieli znać imię Boże, gdyż — jak czytamy w pierwotnym tekście hebrajskim — po zrodzeniu Kaina, Ewa powiedziała: „Wydałam na świat mężczyznę z pomocą Jehowy". (Rodzaju 4:1)

  Dalej czytamy, że wierni mężowie, jak Henoch i Noe, „chodzili z prawdziwym Bogiem" (Rodzaju 5:24 oraz 6:9), a zatem oni również musieli znać imię Boże.

  Imię Boże występuje setki razy w prawach, które Bóg nadał Izraelowi. W samej tylko Księdze Powtórzonego Prawa pojawia się ono 551 razy !

- **W późniejszym okresie, bo za dni sędziów, Izraelici najwidoczniej również nie unikali wymawiania imienia Bożego, gdyż używali je nawet przy wzajemnych pozdrowieniach. Na przykład czytamy (według oryginału hebrajskiego), że Boaz witał swych żniwiarzy słowami: „Niech Jehowa będzie z wami". Oni zaś odpowiadali mu: „Niech Jehowa ci błogosławi" (Księga Rut 2:4) .**

- **W ciągu całych starożytnych dziejów Izraela, aż do powrotu z niewoli babilońskiej do Judy, imię Jehowy było powszechnie używane. Król Dawid, człowiek miły sercu Bożemu, używał Jego imienia niezwykle często. W ułożonych przez siebie psalmach występuje ono setki razy (Dzieje Apostolskie 13:22). Poza tym, imię Boże było częścią składową wielu imion izraelskich. Czytamy, więc, o Adoniaszu (po hebrajsku znaczy: Moim Panem jest Jah — [JAH to skrócona forma imienia Jehowa], Izajaszu (po hebrajsku ISAJAH, co znaczy: Zbawienie od Jehowy), Jonatanie (Jehowa dał), Micheaszu (Któż jest jak Jah?) czy Jozuem (Jehowa jest zbawieniem).**

Gliniana skorupa z ruin Aradu adresowana do człowieka imieniem Eliaszib.

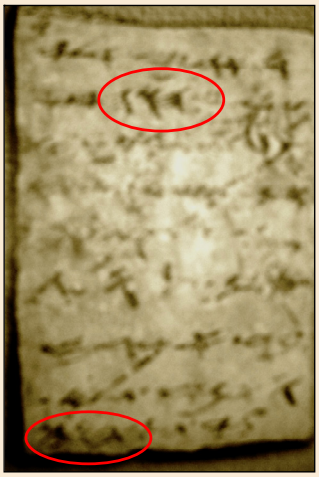

„Do mego pana Eliasziba. Oby Jahwe troszczył się o twoją pomyślność. (…) Jeśli chodzi o sprawę, co do której dałeś mi rozkazy, wszystko jest w porządku: przebywa on w świątyni Jahwe".
(The Context of Scripture)

Ostraki z Aradu i Lachisz

(gliniane skorupy)

Lachish – starożytna twierdza oddalona jakieś 44 kilometry na południowy zachód od Jerozolimy.

Listy znalezione w Aradzie i Lachisz zawierają między innymi zwrot - „Oby Jehowa zapewnił ci pokój". W siedmiu wiadomościach z Lachisz imię Boże występuje 11 razy. Ponadto jest sporo hebrajskich imion własnych ze skróconą formą imienia JHWH. Zbiory datowane są na VII i VIII wiek p.n.e., ponieważ potwierdzają różne szczegóły biblijnych doniesień historycznych.
(S. Gądecki, Archeologia biblijna, Gniezno 1994, t. 1, s. 338).

THE BRITISH MUSEUM

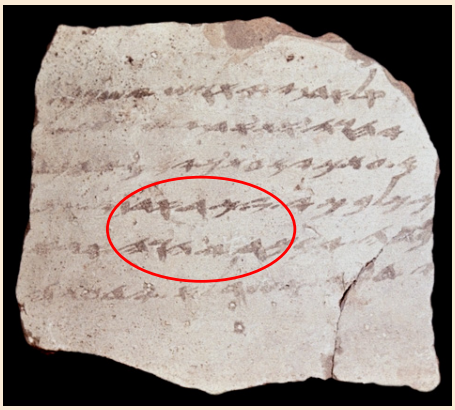

Jeden z „listów z Lakisz", zawierający imię Boże.

ŹRÓDŁA POZABIBLIJNE

Istnieją tez dowody z pozabiblijnych źródeł, które świadczą o bardzo częstym posługiwaniu się imieniem Bożym w czasach starożytnych. Jak donosi *Israel Exploration Journal* (tom 13, nr 2), w roku 1961 odkryto w pobliżu Jeruzalem starożytną jaskinię grobową. Na jej ścianach widniały hebrajskie inskrypcje, prawdopodobnie z drugiej połowy VIII wieku p.n.e. Są wśród nich zwroty w rodzaju: „Jehowa jest Bogiem całej ziemi".

W roku 1966 opublikowano w *Israel Exploration Journal* (tom 16, nr 1) wiadomość o fragmentach glinianych skorup, pokrytych pismem hebrajskim. Znaleziono je na południu Izraela, a ich pochodzenie datuje się na drugą połowę VII wieku p.n.e. Jedna z tych skorup to prywatny list do człowieka imieniem Eliaszib. Zaczyna się on słowami: „Do mego pana Eliasziba. Oby JHWH zapewnił ci pokój", a kończy się tak: „On mieszka w domu JHWH" (cytat z Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament, tom. 3, szpalta 536 i 537).

W latach 1975-76 archeolodzy prowadzący prace w Negebie odkryli zbiór hebrajskich i fenickich napisów na gipsowych ścianach, na wielkich dzbanach-pojemnikach oraz na naczyniach kamiennych. Napisy te zawierały hebrajskie słowo oznaczające Boga, jak również imię Boże, [יהוה JHWH]. W samym Jeruzalem znaleziono mały, zwinięty pasek srebra, pochodzący prawdopodobnie z czasów przed niewolą babilońską. Z wypowiedzi badaczy wynika, iż po rozwinięciu tego zwoju znaleziono wypisane na nim po hebrajsku imię Jehowa (Biblical Archeology Reviev [Przegląd Archeologii Biblijnej], marzec/kwiecień 1983, str. 18).

Innym przykładem używania imienia Bożego są tak zwane listy z Lakisz. Listy te, napisane na ostrakach (glinianych skorupkach), odkryto w latach 1935-38 w ruinach Lakisz — miasta-twierdzy, które odegrało ważną rolę w historii Izraela. Prawdopodobnie napisał je w czasie wojny pomiędzy Izraelem a Babilonem pod koniec VII wieku p.n.e. oficer, pełniący służbę w jakiejś wysuniętej placówce judejskiej, do swego zwierzchnika imieniem Jaosz, przebywającego w Lakisz.

Treść 7 — spośród 8 dających się odczytać skorupek — rozpoczyna się podobnie, mniej więcej tymi słowami: „Oby JHWH sprawił, by mój pan cieszył się w tej porze dobrym zdrowiem!". We wszystkich siedmiu posłaniach imię Boże występuje ogółem 11 razy, co wyraźnie dowodzi, iż pod koniec VII wieku p.n.e. imię Jehowy było w codziennym użyciu. Nawet pogańscy władcy znali je i używali, gdy chodziło o Boga Izraelitów. Dlatego na Steli Moabickiej król Moabitów, Mesza, chełpi się swymi wyczynami wojennymi przeciwko Izraelowi, mówiąc między innymi: „Kenosz rzekł do mnie: 'Idź, zabierz Nebo Izraelowi!' Wyruszyłem, więc, nocą i walczyłem przeciwko niemu od brzasku aż do południa. Zdobyłem je i zabiłem wszystkich (...) I zabrałem stamtąd [naczynia] Jehowy, i zawlokłem je przed Kemosza".

W *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament* (Słownik Teologiczny Starego Testamentu, tom 3, szpalta 538) powiedziano w związku z pozabiblijnym używaniem imienia Bożego: „A zatem około 19 dokumentalnych przykładów tetragramu w formie JHWH poświadcza pod tym względem wiarygodność T[ekstu] M[asoreckiego]; należy się spodziewać dalszych dokumentów, przede wszystkim z Arad".

Również za czasów Malachiasza, który żył mniej więcej 400 lat przed Jezusem, imię Boże było znane i używane. W biblijnej księdze, nazywanej jego imieniem, Malachiasz przypisuje imieniu Bożemu wielkie znaczenie, wymieniając je ogółem 48 razy.

Z czasem wielu Żydów osiedliło się daleko od ziemi izraelskiej i niektórzy nie umieli czytać w języku hebrajskim. Toteż w III wieku p.n.e. rozpoczęto tłumaczenie istniejącej wówczas części Biblii (Starego Testamentu) na grekę — nowy język międzynarodowy. Nie pominięto jednak imienia Bożego. Tłumacze zachowali je, notując je po hebrajsku. Świadczą o tym istniejące do dziś starożytne odpisy greckiej *Septuaginty*.

Znaleziono kwit świątynny z imieniem Bożym

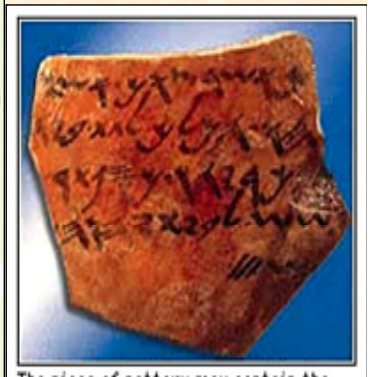

The piece of pottery may contain the oldest mention outside the Bible of King Solomon's Temple (AP Photo)

„Na rynku antyków pojawiło się ostatnio" coś, co „najprawdopodobniej jest kwitem, potwierdzającym ofiarowanie na rzecz świątyni Jahwe trzech srebrnych sykli" — podaje czasopismo *Biblical Archeology Review*. „To najstarsza ze znalezionych dotąd, pozabiblijnych wzmianek o świątyni króla Salomona. (...) [Słowa] BYT YHWH, czyli 'dom Pana [Jahwe]'[*], (...) oprócz Biblii, występują w całości tylko w jednym tekście", ale z powodu niejasnego kontekstu, ich znaczenie kwestionowano. Nowo odkryta skorupka — o wymiarach 10,9 na 3,5 centymetra, zawierająca pięć linijek i 13 słów — jest zrozumiała i czytelna.

Znalezisko, uznane przez ekspertów za autentyczne, datuje się na IX wiek p.n.e., powstało więc co najmniej sto lat przed znaną wcześniej inskrypcją.

*** [BYT YHWH literacja angielska, chodzi o hebrajskie בית יהוה BAJT/BET JEHOWA) dom Jehowy].**

Two excerpts from William Blake's manuscript of The marriage of Heaven and Hell (p. 6) and The ghost of Abel: a revelation in the visions of **Jehovah** (p. 1) containing God's name **Jehovah**.

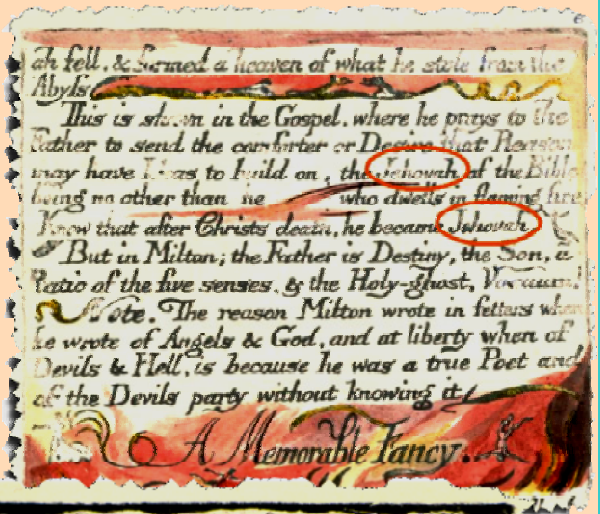

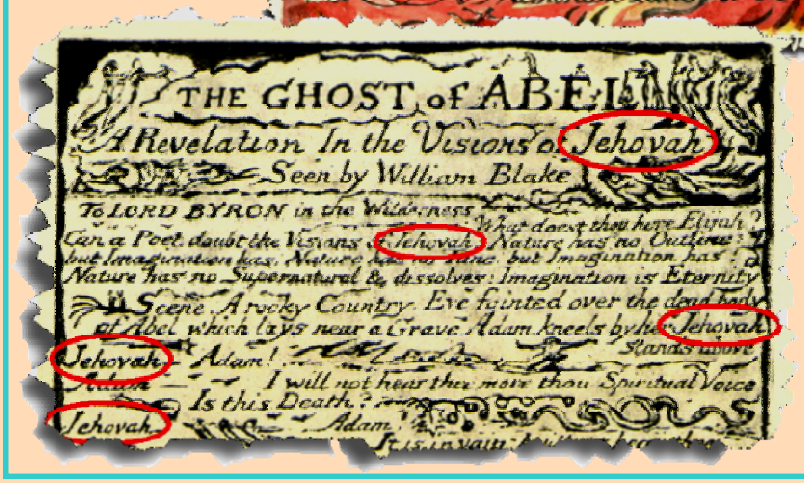

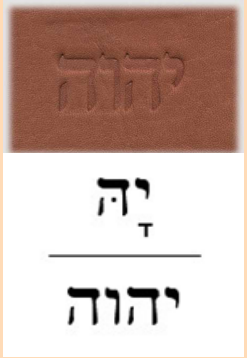

Yah - Tetragram

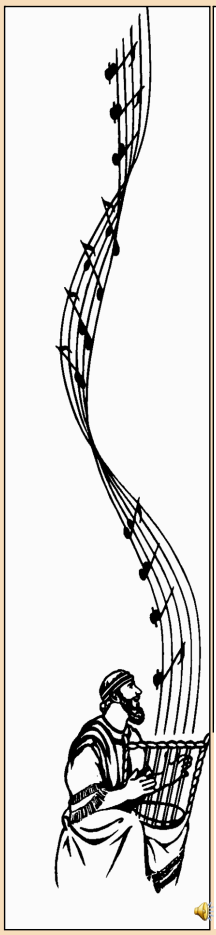

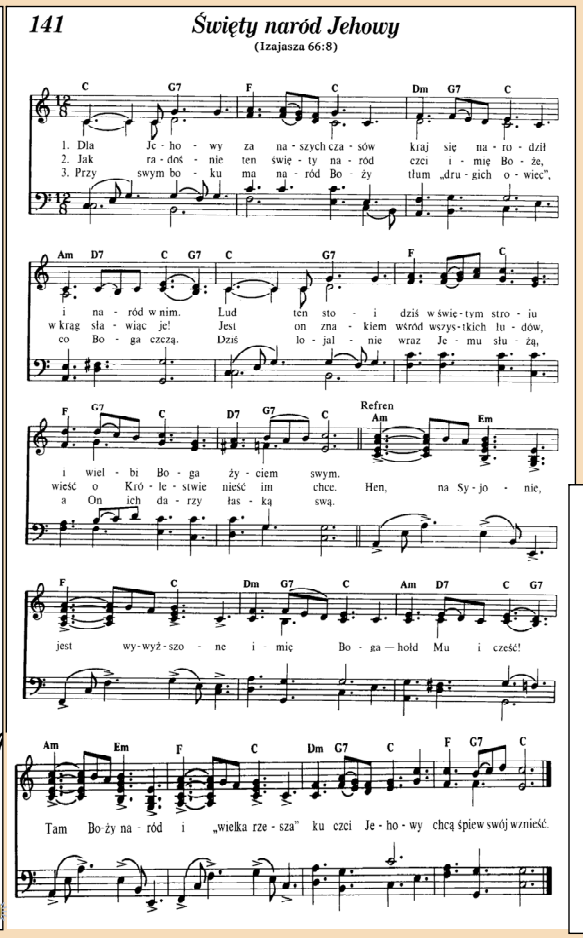

141 Święty naród Jehowy
(Izajasza 66:8)

1. Dla Jehowy za naszych czasów
kraj się narodził i naród w nim.
Lud ten stoi dziś w świętym stroju
i wielbi Boga życiem swym.

(REFREN)
Hen, na Syjonie, jest wywyższone
imię Boga — hołd Mu i cześć!
Tam Boży naród i „wielka rzesza"
ku czci Jehowy chcą śpiew swój wznieść.

MASORECI (VI wiek n.e.)

Ważną dla Biblii rolę odegrali MASORECI (VI - X) dzięki którym mamy kompletne Pisma Hebrajskie (Stary Testament). B 19A Kodeks leningradzki (1008 n.e., napisany przez masoretów) który znajduje się w Petersburgu (Rosja) zawiera tetragram. Ci żydowscy kopiści WIERNIE przepisywali tę część Biblii, która pierwotnie powstała po hebrajsku i często jest określana mianem Starego Testamentu. Dzięki Masoretom mamy dzisiaj takie przekłady jak: Biblia Tysiąclecia, Warszawska, Authorized Version *(wszystkie najważniejsze przekłady)*. Dzięki nim mamy jedyny na świecie cały przekład Pism Hebrajskich z imieniem Bożym *(Kodeks aleksandryjski z V wieku n.e. zawiera całe Pisma Hebrajskie ale bez imienia Bożego)*. Działali w okresie od VI do X wieku n.e.

Na czym polegała ich praca? Przez wiele stuleci hebrajszczyznę zapisywano jedynie za pomocą spółgłosek, a samogłoski dodawał czytający. Jednakże w czasach masoretów wielu Żydów nie władało już biegle językiem hebrajskim, toteż zanikała jego właściwa wymowa. Masoreci w Babilonie i w Izraelu opracowali więc znaki, które umieszczano przy spółgłoskach, aby wykazać akcenty i odpowiednią wymowę spółgłosek. Powstały co najmniej trzy różne systemy, ale najbardziej znacząca okazała się metoda opracowana przez masoretów z Tyberiady nad Jeziorem Galilejskim, gdzie mieszkała znana rodzina Ben Aszera. Ostatni z rodziny masoretów Aaron Ben Aszer spisał i opracował pierwszy zbiór zasad gramatyki hebrajskiej zatytułowany „Sefer Dikdukei ha-Te`amin".

Tetragram ze znakami diakrytycznymi i samogłoskami oraz bez nich:

- tzw. „czysty" hebrajski *(same spółgłoski)*, znajdujemy go np. w zwojach z Qumran, w księdze Izajasza *(tekst datowany jest na początek naszej ery)*.

יהוה (J H W H)

- tekst ze znakami *(samogłoskami)* Masoretów. Ponieważ starożytny język hebrajski zaczął zanikać, w pierwszym tysiącleciu naszej ery, Masoreci wymyślili system kropek dzięki któremu można poprawnie czytać pierwotny tekst Biblii. W ich tekście znajdujemy trzy różne układy tetragramu czytane jako Jehvah, Jehovah i Jehovih.

יְהוָה (J E H O V A H)

(a) (e) \ tzw. Szwa prosta

Dlaczego stosowano takie formy w hebrajskich odpisach Biblii?

Krótko mówiąc, aby zapobiec złamaniu Drugiego Przykazania biblijnego Dekalogu przez czytających imię Boże, które zawiera zakaz bezczeszczenia imienia Bożego. Nie znamy ani daty, ani imion autorów tego pomysłu - rabinów, którzy wprowadzili do judaizmu taki zakaz. Faktem jest, że wymyślili tym samym i wprowadzili w życie własne „przykazanie", będące „uzupełnieniem" oryginalnego Bożego Przykazania. Tora mówi wszak jedynie o nie nadużywaniu imienia Bożego, a nie o jego nie wymawianiu (Tora, Devarim, V Księga Mojżeszowa 5, 11). Pozostałe zaś Pisma zawierają nawet zachętę do głośnego wzywania imienia Bożego, co było praktyką żydowskich nocreuszów I wieku (Tora, Devarim, V Księga Mojżeszowa 28, 9-10, Ketvim, Psalm 92, 2; 96, 2; 103, 1; 105, 1; 113, 1-2; 115, 1; 116, 4; 135, 1-3; 138, 1-2; 141, 1; 145, 1-2, Księga Przypowieści Salomona 30, 4, Nevim, Księga Izajasza 25, 1; 26, 13; 29, 30; 52, 6, Nevim, Księga Joela 2, 32, Pisma chrystiańskie, Dzieje Apostolskie 2, 21; 2, 46-47, List Pawła do Rzymian 10, 13).

Dlaczego pojawiają się aż trzy „formy"?

Ponieważ wyrazy „Pan" oraz „Bóg" występują w Biblii często obok imienia Bożego. Rozwiązanie przyjęte przez rabinów miało zapobiec odczytywaniu tekstu Biblii z użyciem form typu „Pan Pan", albo „Bóg Bóg" tam, gdzie w oryginale występuje „Pan **Jehowa**", albo „**Jehowa** Bóg". Stąd, zamiast wymawiać „Pan **Jehowa**" wprowadzili wymowę "Pan Bóg" („Adonaj **Elohim**"), i w tym przypadku spotykamy litery od wyrazu „Elohim" pod imieniem Bożym, co wprowadza odczytywanie imienia jako „**Jehowi**" (Jehovih).

Podobnie, zamiast wymawiać „**Jehowa** Bóg" wprowadzili wymowę „Pan Bóg" („**Adonaj** Elohim"), przy czym tym razem widzimy litery od wyrazu „Adonaj" pod imieniem Bożym, co daje wyraz „**Jehowa**" (Jehovah).

Trzecia „forma" – „**Jehwa**" – pojawia się tam, gdzie rabini uznali za słuszne wymawiać aramejskie „**Szema**", tudzież hebrajskie „Ha Szem" (Imię).

Ägyptische Hieroglyphen	Sinai Schrift c. 1500 v. Chr.	stellt dar	S. Arabisch c. 300 v. Chr.	Phönizisch c. 1300 v. Chr.	Althebräisch c. 600 v. Chr.	Griechisch c. 500 v. Chr.	Römisch c. 100 n. Chr.	Spathebräisch c. 100 n. Chr.	Hebräischer Name	Lautwert
		Stierkopf				A	A		'aleph	'
		Haus				B	B		bêth	b
		Schleuder stock				Γ	C		gîmel	g
		Tür				Δ	D		dāleth	d
		Mensch mit erhobenen Armen				E	E		hē	h
		Hand				I	I		jōd	y
		nach oben offene Hand				K	K		kaph	k
		Wasser				M	M		mēm	m
		Schlange				N	N		nûn	n
		Auge				O	O		'ajin	'
		Mund				Π	P		pê	p
		Kopf				P	R		rêš	r
		Papyrus-staude				Σ	S		šîn	s
		Kreuz				T	T		tāw	t

Z liter wskazywanych przez biblistów europejskich i amerykańskich, jedynie pierwsza litera „**jod**" jest na swoim miejscu. Dwie litery „**H**" nie są bynajmniej łacińskimi odpowiednikami hebrajskiego „**hE**", lecz odpowiadają hebrajskiemu „**Het**". Litera „**waw**", „**vav**", tudzież według sefardyjskiego dialektu – „**uau**" – została zarówno przez Greków, jak i Rzymian oddana jako „**u**" (greckie „**Y**" i starołacińskie „**V**").

Istnieją również propozycje zapisywania imienia Bożego jako „**IEUE**", „**IEVE**" albo „**IEWE**". Dwie ostatnie formy zapisu wskazują na źródłosłów imienia pierwszej kobiety – Ewa, która stała się matką wszystkich żyjących. Forma „**IEWE**" („**Iewe**") jest stosowana przez niemiecki Konkordanz Verlag w literalnym przekładzie Biblii, zaś forma „**IEUE**" („**Ieue**") – przez amerykański Concordance Concern, który opracował literalny i międzywierszowy przekład Biblii, a następnie udostępnił w formie elektronicznej w Internecie. Interlinear Scripture Analyzer

Wspólnota Mesjańska / Toronto Ontario – Kanada / posługuje się formą **JAHŁEH**

Imię Jehowy w klasztorze w Bordesholm w Niemczech

Fragment posągu anioła z imieniem Bożym, stojącego przy grobie papieża Klemensa XIII w bazylice św. Piotra w Watykanie

Imię Boże w kościele w Kwidzynie, Polska (Obecnie to miejsce zostało zamalowane)

i trzykrotnie w cytacie z Ezechiela 37:4-6 na epitafium w Kościele Mariackim w Gdańsku, (Polska)

na statui pod Paryżem (Francja)

Fragment Księgi Psalmów, pochodzący ze Zwojów znad Morza Martwego. Imię Boże, Jehowa (JHWH), w odróżnieniu od reszty pisma, zapisano literami starohebrajskimi.

na Chiesa di San Lorenzo w Parmie (Włochy)

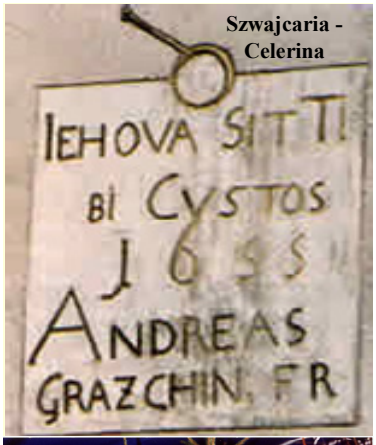

Szwajcaria - Celerina

Ice World Lubeck 2003
Thema „Bibel" Moses mitden Gesetzestafeln - Niemcy - Lubeka – wystawa rzeźb z lodu - „Biblia – historie ze Starego Testamentu".

Szwecja 1669

W Solebie (Egipt) odnaleziono dwie tablice z inskrypcjami, zawierające Imię Boże, w formie egipskiej - YEHUA. Znajdują się one w świątyni Amenophis III i datuje się je na rok 1391 - 1353 p.n.e. Na stronie Uniwersytetu Chicago BEES SOLEB.html można znaleźć obszerniejsze informacje o tym miejscu i znalezisku, wraz z bogatą dokumentacją fotograficzną.

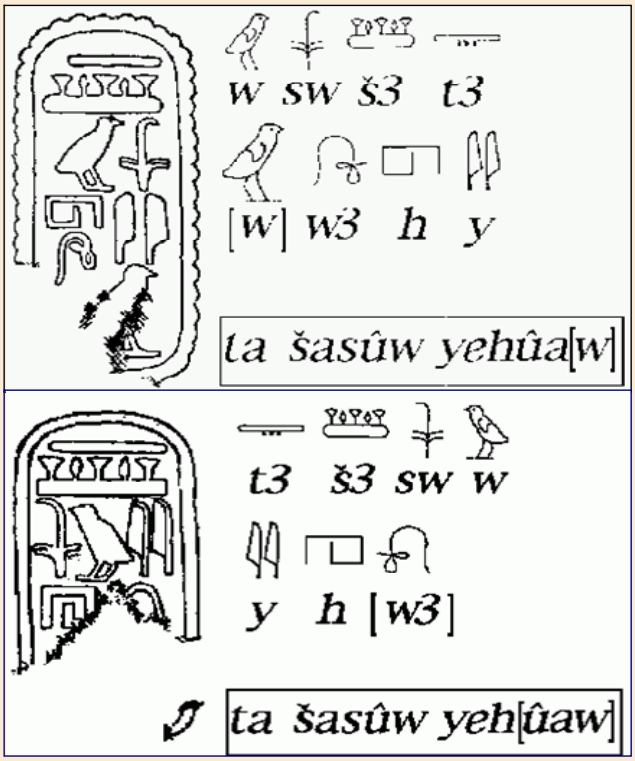

Gérard Gertoux (Professor of National Education in France, President of the Association Biblique de Recherche d'Anciens Manuscrits, Hebrew scholar, specialist of the Tetragram).

- **3 ʿ3-sw-w y-h-w3-w (Shneider's transcription)**
- **ta sha-su-w y-eh-ua-w (conventional vocalization)**
- **Land of the Bedouins those of Yehua' (literal translation)**
- **Ziemie Szasu - tych od Yehua (tak wyglądałoby polskie tłumaczenie)**

Shasu Warriors, from stone relief at Beit el -Wali

W Las Lunas, w Meksyku znaleziono inskrypcję z dziesięcioma przykazaniami w formie skróconej, wyrytymi na kamieniu. Uczeni dokładnie zbadali te inskrypcje i datują je na rok około tysięczny p.n.e., czyli na czasy króla Salomona. Czyżby po to Stwórca zamieścił tam swoje imię - Jehowa, aby dzisiejsi uczeni usuwali je z przekładów biblijnych?

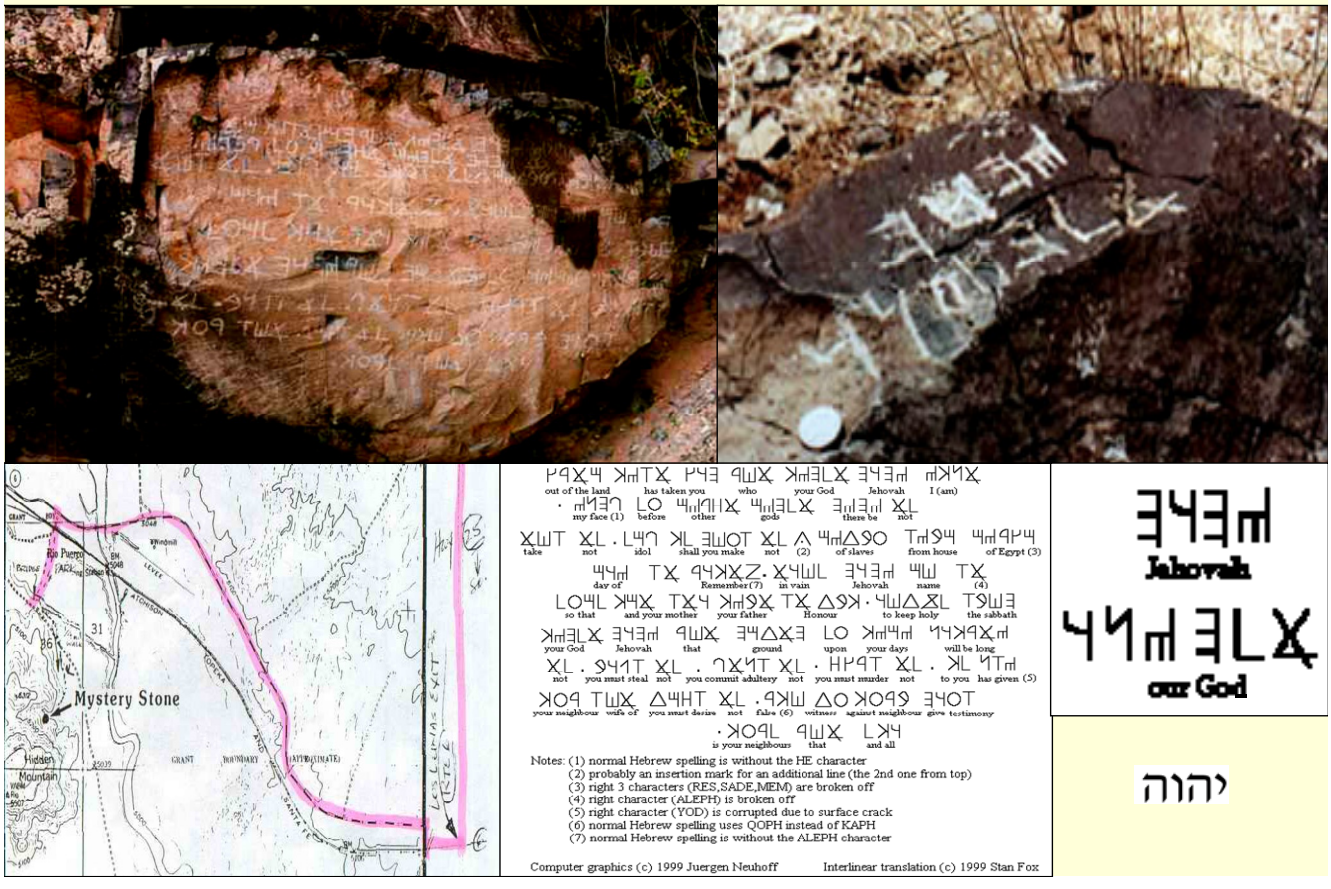

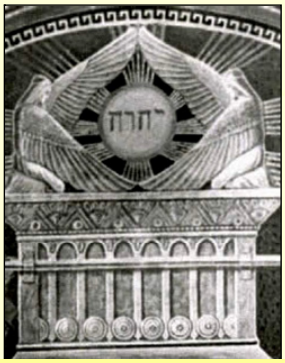

Tetragram Luxemburg, Düdlingen, St. Martinskirche 1896
Abbildung der Bundeslade.

Napis: יהוה
DIOS **JEHOVA**
Guadalahara,
Meksyk.

IMIĘ BOŻE -
Luksemburg.

Tetragram Luxemburg, Differdingen, Kirche St. Josef.

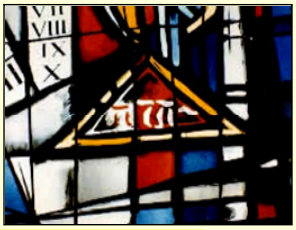

Tetragram St. Michael-Kirche, Glasfenster.

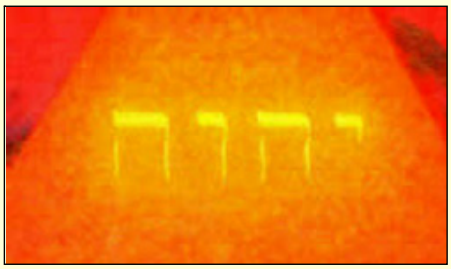

IMIĘ BOŻE
w Ekwadorze
Asa Museo Maria Augusta Urrutia 2,73X2,03 Maler Victor Mideros Dios en Todo (God in All).

Nome Geova che compare in **Italia** nella chiesa di S.Agata a Santhià (Vercelli).

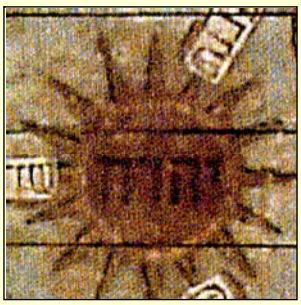

Tetragram w katedrze w Hampshire, **England.**

Tetragram **Island**, Reykjavik, Kirche Altartafel von Uroum.

Anonymous 18th century painter: Ceiling, displaying a tetragrammaton, of the Saint Agatha`s and Saint Homobonus' chapel, the fourth one on the left-hand side of the nave of Sant`Angelo church in Milan, Italy.

Badania wskazują na datę sprzed niewoli babilońskiej – koniec VII wieku p.n.e.

W grobowcu na zboczach Doliny Hinnoma w Jerozolimie znaleziono dwa niewielkie srebrne zwoje, na których były zapisane fragmenty tekstu Biblii – Księga Liczb 6:24-26. W obu zwojach kilkakrotnie występuje imię Boże, Jehowa. Zwoje te uznano za „najstarsze znaleziska ze starożytności, które zawierają fragmenty hebrajskiej Biblii”.

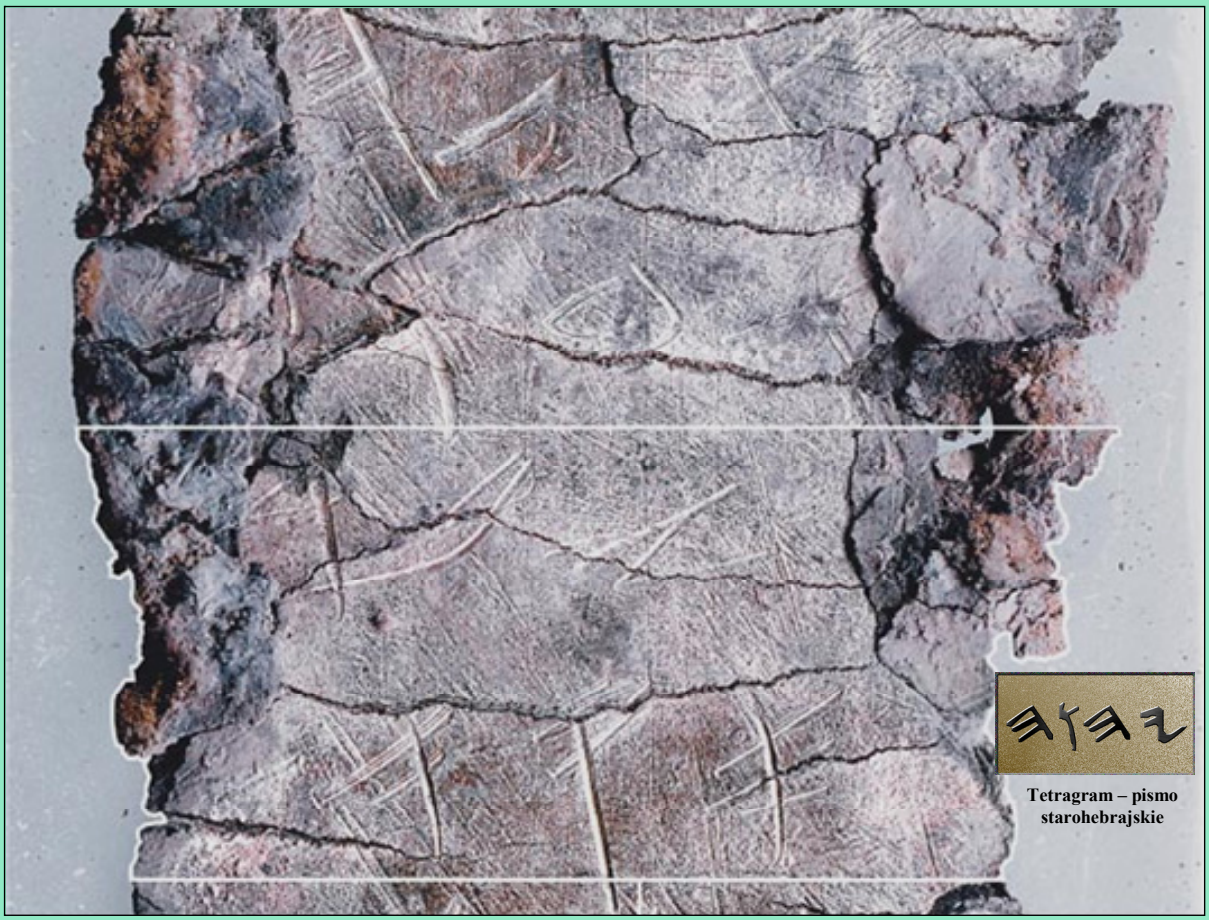

Berło w kształcie granatu, pochodzące z domu

Jehowy

W IZRAELU archeolodzy odkopali wiele bereł [lasek, noszonych przez ludzi, sprawujących władzę] (1 Mojżeszowa 49:10; Estery 8:4; Ezechiela 19:14). Niektóre berła, znalezione w Lakisz, miały głowice w kształcie owoców granatu, dobrze znanych ludowi Bożemu (5 Mojżeszowa 8:8; Pieśń 4:13).

Po prawej widzimy rzeźbę w kości słoniowej, przedstawiającą owoc kwitnącego granatowca . Ma ona 4,3 centymetra wysokości i przypuszczalnie była elementem berła, jak na to wskazuje otwór w jej podstawie. Warto zwrócić uwagę na litery pisma wczesnohebrajskiego, datowanego na VIII wiek przed nasza erą.

Już dość dawno temu, kawałek rzeźby odpadł, toteż niektórych liter brakuje, a kilka zachowało się tylko częściowo. Niemniej znawcy starożytnego pisma proponują rekonstrukcję, widoczną u dołu (według periodyku *Biblical Archaeologist*). Nieregularne odstępy między literami pozwoliły odczytać tekst w dwóch wersjach. Francuski uczony André Lemaire twierdzi, że ów napis brzmiał: „Należące do Św[iątyni Jah]we, święte dla kapłanów". Natomiast, według Nahmana Avigada, składał się ze słów: „Święty dar dla kapłanów Domu Jahwe".

Zdaniem wspomnianych uczonych, jak również innych badaczy, na berle widniały pierwotnie cztery hebrajskie litery, oznaczające imię własne Boga - JHWH. Napis zawierałby wówczas wyrażenie „dom Jehowy", czesto występujące w Biblii (Wyjścia [2 Mojżeszowa] 23:19, Biblia poznańska; 1 Królewska 8:10-11, Biblia Tysiąclecia).

Wielu naukowców sądzi, iż jest to głowica berła, które należało do kapłana świątyni, zbudowanej przez Salomona, lub zostało ofiarowane na jej rzecz. Co ciekawe, owoc granatu był w domu Bożym powszechnie spotykanym motywem zdobniczym (2 Mojżeszowa 28:31-35; 1 Królewska 7:15-20).

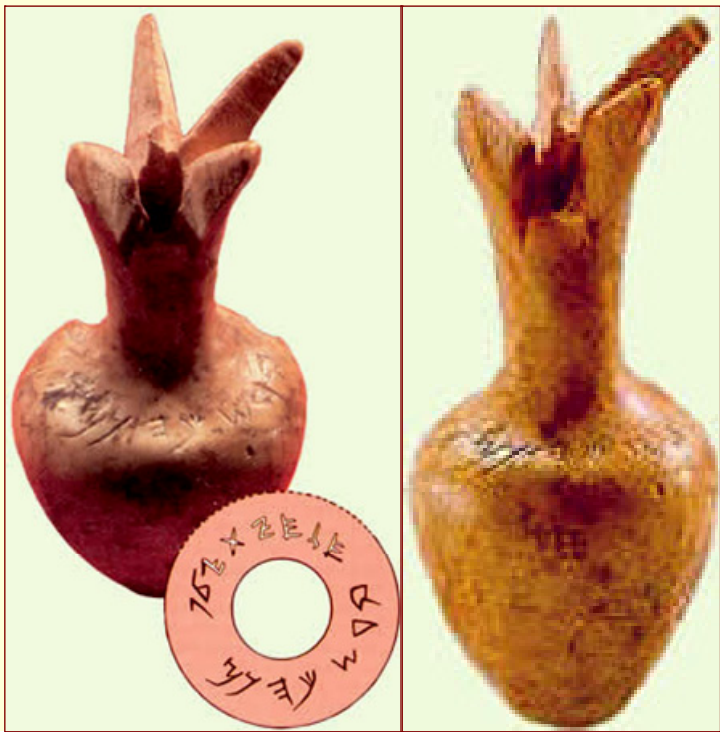

Bari – w kościele Świętej Trójcy i Świętych Kosmy i Damiana - Włochy

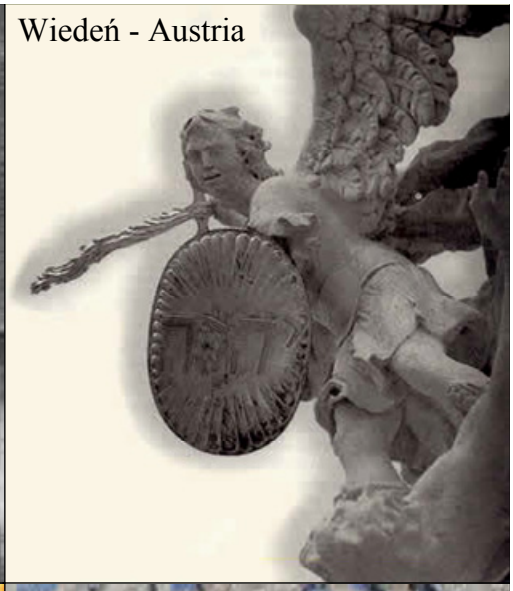

Wiedeń - Austria

Slovenj Gradec - Cerkev Sv. Duha, Slovenija

^

Imię Boże w bazylice św. Marka w Wenecji

< Słowenia >

Maleńki srebrny amulet, znaleziony w Jerozolimie, jest pokryty literami starohebrajskimi, które czyta się jako JHWH (por. powiększenie). Amulet ten, mający po rozwinięciu niecałe 10 cm długości, był zwinięty i przewleczony nitką, tak że można go było nosić na szyi. Na podstawie pisma można go datować na około VI w. przed Chr.

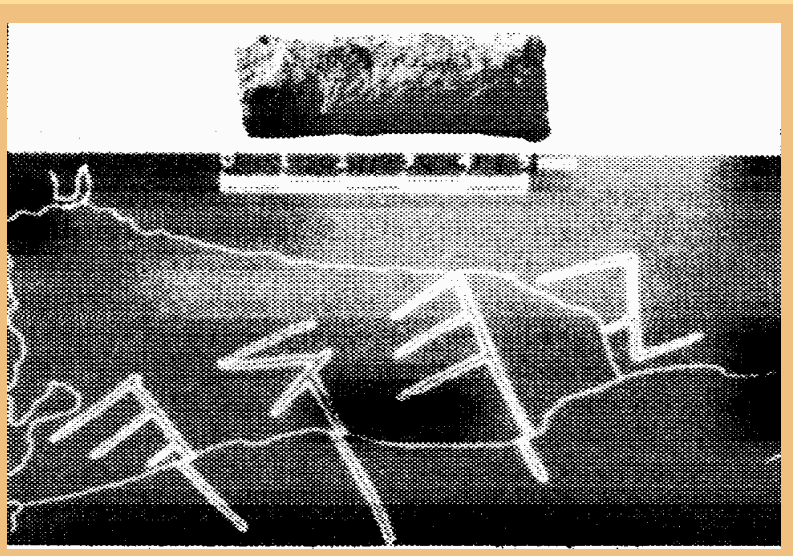

Austria zdjęcie rzeźby Lorenza Mattielli z 1725 roku, przedstawiającą Michała pokonującego Szatana. Rzeźba ta znajduje się w Wiedniu, na Placu Michała, na budynku kościoła pod wezwaniem tegoż Michała.

יהוה

Poniżej dwa z końcowych kadrów filmu „Pytanie do Boga”, reżyserii Jonas'a McCord'a, z Antonio Banderasem i Olivią Williams w rolach głównych. Scenę tę znaleźć można na samym początku rozdziału jedenastego (dotyczy płyty DVD z polskim lektorem), w pozycji czasowej, od 1:35:40 do 1:36:00 [godziny : minuty : sekundy]

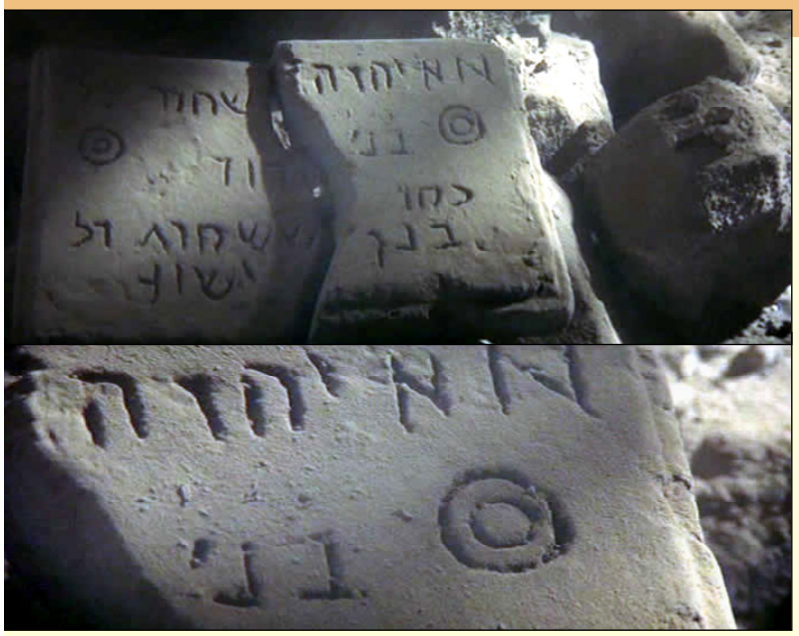

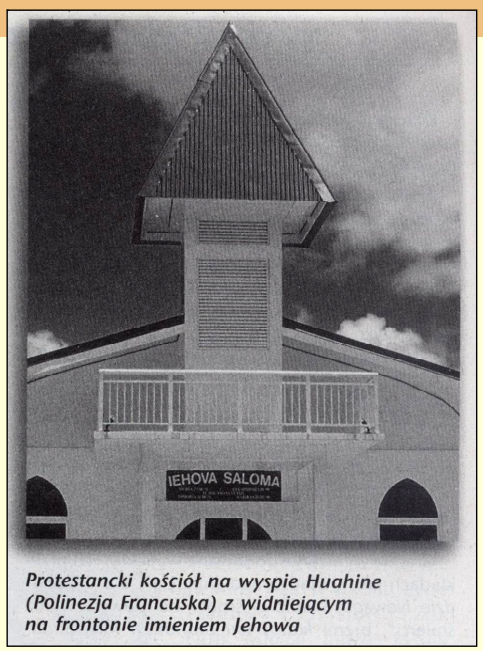

Protestancki kościół na wyspie Huahine (Polinezja Francuska) z widniejącym na frontonie imieniem Jehowa

Franz Schubert skomponował muzykę do napisanego przez Johanna Ladislava Pyrkera poematu lirycznego zatytułowanego „Wszechmoc”. Imię Jehowa występuje tam dwukrotnie. Użyto go również w zakończeniu ostatniej sceny opery Verdiego „Nabucco” (Nabuchodonozor).

Franz Schubert **skomponował muzykę do napisanego przez *Johanna Ladislava Pyrkera* poematu lirycznego zatytułowanego „*Wszechmoc*”. Imię Jehowa występuje tam dwukrotnie (*The Omnipotence*).**

Ziemia z Nieba

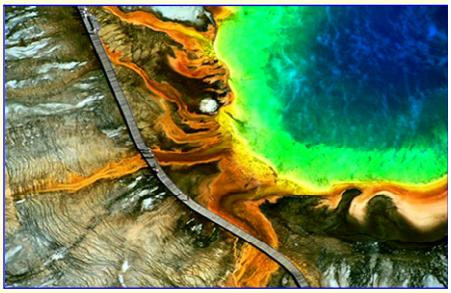

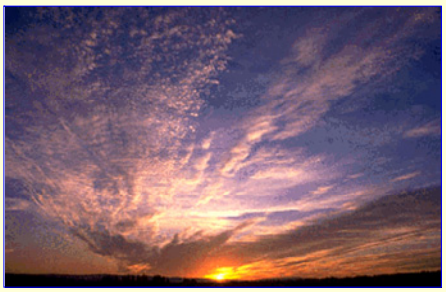

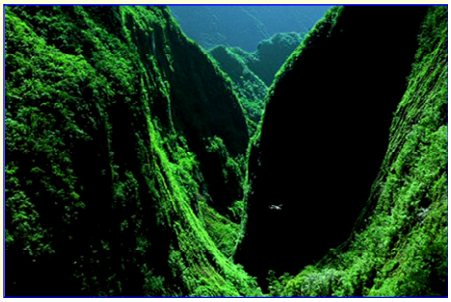

OPERA

Nabucco - najazd Babilonu

Temat konfliktu narodu żydowskiego z Babilonem Giuseppe Verdi przekuł na głośną operę. W utworze Verdiego zderzają się dwie religie, wiara w Jahwe i w boga Baala, którego imię stało się dla Izraelitów przekleństwem.

Część I: (Jerozolima)

W świątyni Salomona Hebrajczycy błagają **Jahwe** o ratunek przed Babilończykami. Najwyższy kapłan Zachariasz wziął Fenenę, córkę króla babilońskiego Nabucca, jako zakładniczkę. Fenena uwolniła niegdyś Izmaela, siostrzeńca króla Sedecjusza, z babilońskiej niewoli i obydwoje kochają się. Teraz Izmael chce oddać Fenenie taką samą przysługę i uwolnić ją, lecz Abigail staje mu na drodze. Ta uchodząca za pierworodną córkę Nabucca również zakochała się w Izmaelu i tryumfuje widząc jego i Fenenę zdanych na jej łaskę. Pojawia się Nabucco, grożąc śmiercią wszystkim Żydom. Nie słucha próśb Zachariasza i zamierza się mieczem na Fenenę. W ostatniej chwili osłania ją Izmael, zaś Nabucco, poznawszy swą córkę, bierze ją w ramiona. Zarazem jednak poprzysięga ukarać srogo naród żydowski.

Część II: (Złoczyńca)

Odsłona 1: Nabucco na czas swojej nieobecności powierzył władzę Fenenie, ku wielkiej wściekłości Abigail. On sam prowadzi dalej wyprawę wojenną przeciw Hebrajczykom. Kapłani Baala widząc zagrożenie swojej władzy w przyjaźnie nastawionej do Żydów Fenenie, proponują królewską koronę Abigail. Wspólnie z nią postanawiają rozpuścić wśród ludu wieść, że Nabucco poległ w walce.

Odsłona 2: Zachariasz nawraca Fenenę na wiarę mojżeszową. Izmael zostaje potępiony przez swój naród jako zdrajca, jednakże ratuje go zmiana wyznania Feneny. Babilończycy, wprowadzeni w błąd fałszywą informacją o śmierci Nabucca, domagają się koronacji Abigail. Tu wkracza Nabucco, bluźniąc przeciwko bóstwom Babilonu i Bogu Hebrajczyków i żąda boskiej czci dla samego siebie. Dosięga go piorun, od którego wpada w obłęd.

Część III (Proroctwo)

Odsłona 1: Abigail jako władczyni zasiada na tronie. Arcykapłan uzyskuje od niej wyrok śmierci na Fenenę i wszystkich Żydów. Aby spowodować zagładę plemienia izraelskiego, Abigail wykorzystuje zręcznie słabość Nabucca. Kiedy jednak król dowiaduje się, że i Fenena ma ponieść śmierć, odmawia zatwierdzenia wyroku. Wówczas Abigail rozkazuje go uwięzić.

Odsłona 2: Żydzi siedzący nad wodami Babilonu skarżą się gorzko na swój los z dala od ukochanej ojczyzny. Zachariasz dodaje im otuchy i zaręcza, iż lew Judy w końcu odniesie zwycięstwo (chór Va pensiero).

Część IV: (Upadły bożek)

Odsłona 1: Z wielkim smutkiem rozmyśla Nabucco o Fenenie, którą ujrzał przez okno prowadzoną na miejsce stracenia. W tej tragicznej chwili błaga o pomoc **Jehowę**, Boga Izraela. Obłęd ustępuje i Abdallo na rozkaz swego pana przynosi mu miecz.

Odsłona 2: Ma się rozpocząć rytuał ofiarny: przed posągiem Baala zostaną złożeni w ofierze Hebrajczycy. Nabucco przerywa ceremonię i rozkazuje zniszczyć bożka. Posąg upada sam, pękają kajdany Hebrajczyków. Nabucco daje więźniom wolność, **Jahwe** ma otrzymać nową świątynię. Abigail umiera i prosi Fenenę i Hebrajczyków o przebaczenie.

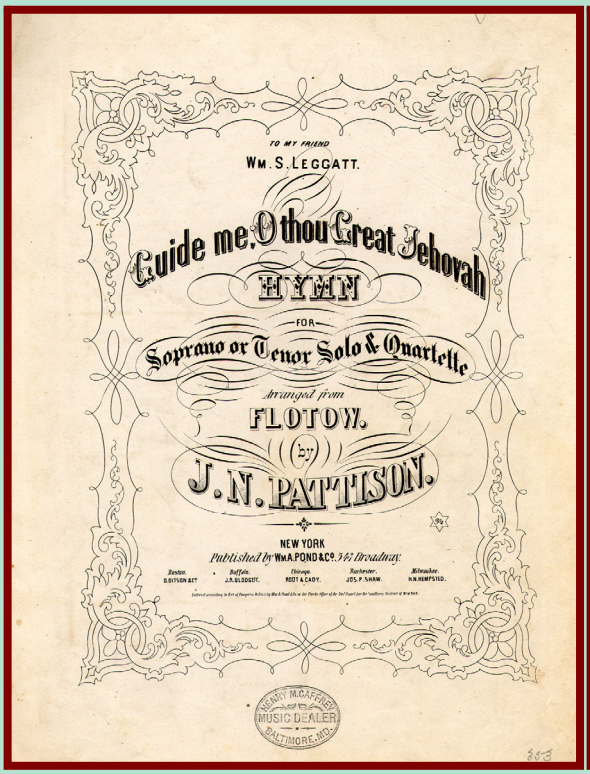

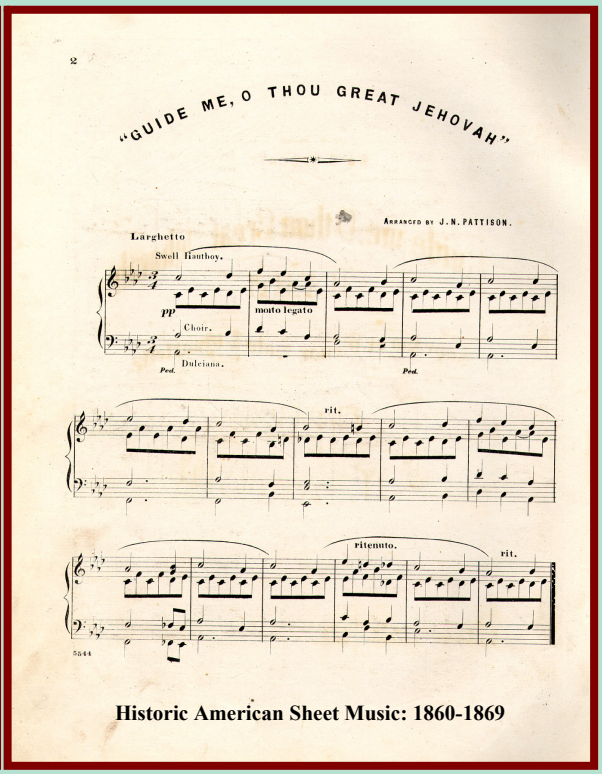

Historic American Sheet Music: 1860-1869

Collection/Call Number/Copies: Music #1394; Music B. 257 no. 10 (c. 2)
Title: Guide me, O thou great Jehovah
First Line: Guide me, O thou great Jehovah
Refrain: Open now the crystal fountains
Publication Date: 1868

Composer: Flotow, Friedrich von, 1812-1883
Arranger: Pattison, J. N. (John Nelson), 1845-1905;
Engraver: Clayton
Dedicatee: Wm. S. Leggatt

Hymn of the Nuns From Ashtaroth

MUSIC BY JOHN WIELD ADAMS
AUSTRALIA - 2004

Jehovah we bless Thee, All works of Thine hand Extol Thee, confess Thee, By sea and by land, By mountain and river, By forest and glen, They praise Thee for ever! And ever! Amen! The heathen are raging Against Thee, O Lord! The ungodly are waging Rash war against God! Arise, and deliver Us, sheep of Thy pen, Who praise Thee for ever! And ever! Amen! Thou, Shepherd of Zion! Thy firstlings didst tear From jaws of the lion, From teeth of the bear; Thy strength to deliver Is strong now as then. We praise Thee for ever! And ever! Amen! Thine arm hath deliver'd Thy servants of old, Hath scatter'd and shiver'd The spears of the bold, Hath emptied the quiver Of bloodthirsty men. We praise Thee for ever! And ever! Amen! Nathless shall Thy right hand Those counsels fulfil Most wise in Thy sight, and We bow to Thy will; Thy children quail never For dungeon or den, They praise Thee for ever! And ever! Amen! Though fierce tribulation Endure for a space, Yet God! our salvation! We gain by Thy grace At end of life's fever, Bliss passing man's ken, There to praise Thee for ever! And ever! Amen!

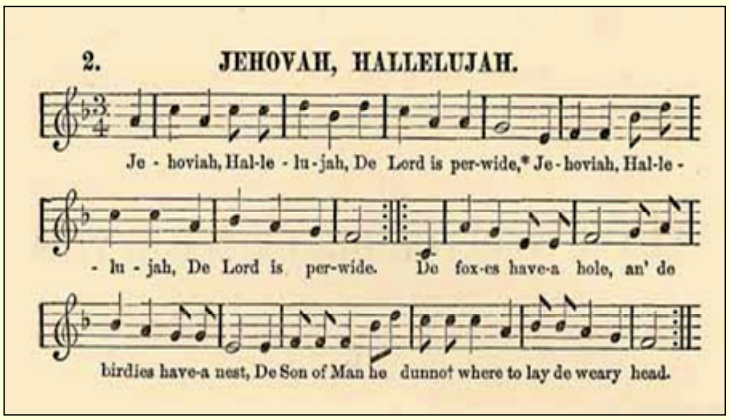

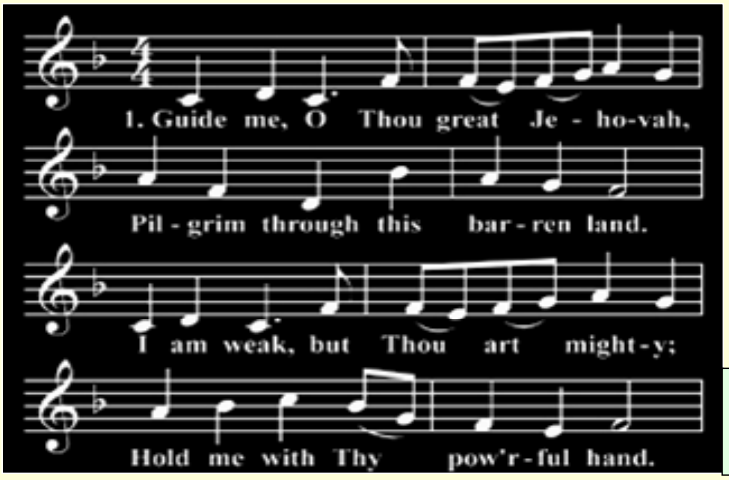

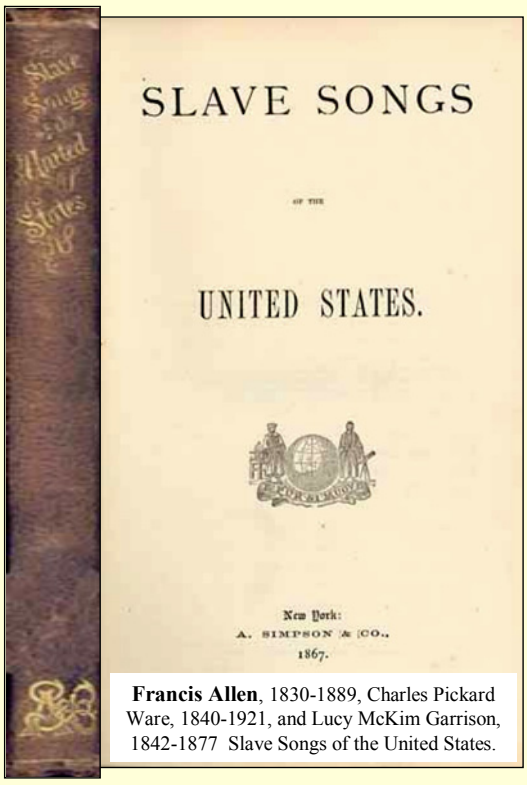

Francis Allen, 1830-1889, Charles Pickard Ware, 1840-1921, and Lucy McKim Garrison, 1842-1877 Slave Songs of the United States.

Guide Me, O Thou Great Jehovah - William Williams (1717 – 1791); Urodzony: Pantycelyn - Walia.

Johann Sebastian Bach

Imię Boże znaleźć można w dziełach muzycznych. Za przykład niech posłuży tutaj chorał niemiecki w harmonizacji J.S.Bacha, pt.: *„Dir, dir Jehova will ich singen”* (Tobie, Tobie Jehowo chcę ja śpiewać).

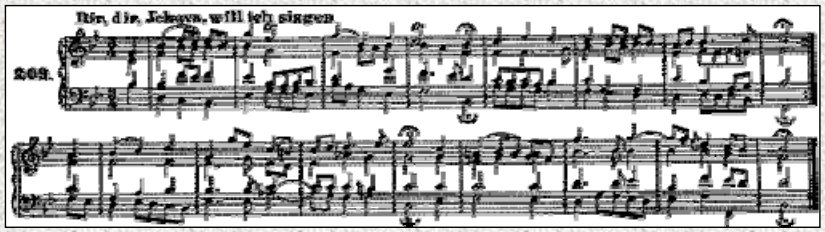

Dir, dir, Jehova will ich singen
Choral - 2 Stimmen
Johann Sebastian Bach 1685-1750
Barth Crasselius 1667-1724

Dir, dir, **Jehova**, will ich singen,
Denn wo ist noch ein solcher Gott wie du?
Dir will ich meine Lieder bringen,
Ach, gib mir deines Geistes Kraft dazu,
Daß ich es tu im Namen Jesu Christ,
So wie es dir durch ihn gefällig ist.

Verleih mir, Höchster, solche Güte,
So wird gewiß mein Singen recht getan,
So klingt es schön in meinem Liede,
So bet ich dich im Geist und Wahrheit an,
So hebt dein Geist mein Herz zu dir empor,
Daß ich dir Psalmen sing im höhern Chor.

Joseph Haydn

Joseph Haydn (ur. 1 kwietnia 1732 w Rohrau, zm. 31 maja 1809 w Wiedniu) – austriacki kompozytor okresu klasycyzmu. Najstarszy z tzw. trzech klasyków wiedeńskich, obok Mozarta i Beethovena.

He used Gods name in his oratorio 'Die Schöpfung' (The Creation):

Praise the Lord, ye voices all

Praise the Lord, ye voices all, magnify his name through all creation.
Celebrate his pow'r and glory, let his name resound on high.
Jehovah's praise for ever shall endure. Amen.
Jehovah's praise for ever shall endure. Amen, amen.
Jehovah's praise for ever shall endure, Amen, amen.
Jehovah's praise, **Jehovah's** praise for ever shall endure. Amen.
Jehovah's praise for ever shall endure. Amen. Amen.
Jehovah's praise for ever shall endure, for ever shall endure.
Jehovah's praise for ever shall endure. Amen.
Jehovah's praise for ever shall endure. Amen, amen, amen, amen.
Jehovah's praise for ever shall endure. Amen. Amen, amen, amen.
Let his name Amen, sound on high. Amen, amen.
Jehovah's praise, **Jehovah's** praise.
Jehovah's praise for ever shall endure.
Let his name sound on high.
Jehovah's praise for ever shall endure. Amen, amen.

Beethoven [ƀe:tho:fn] **Ludwig van** , ur. przed lub 17 XII 1770 (data chrztu), Bonn, zm. 26 III 1827, Wiedeń, kompozytor niemiecki; jeden z najwybitniejszych twórców w historii muzyki, najmłodszy z klasyków wiedeńskich.

Ludwig van Beethoven

Nr. 2 Rezitativ, Arie und Chor
SERAPH
Erzittre, Erde, **Jehova´s** Sohn liegt hier!
Sein Antlitz tief in Staub gedrückt,
vom Vater ganz verlassen,
und leidet unnennbare Qual.
Der Gütige! Er ist bereit,
den martervollsten Tod zu sterben,
damit die Menschen, die er liebt,
vom Tode auferstehen und ewig leben!

Christus am Ölberge
Nr. 1 Introduktion, Rezitativ und Arie
Rezitativ
JESUS
Jehova, du mein Vater!
O sende Trost ud Kraft und Stärke mir.
Sie nahet nun, die Stunde meiner Leiden,
von mir erkoren schon,
noch eh´ die Welt auf dein Geheiß
dem Chaos sich entwand.
Ich höre deines Seraphs Donnerstimme,
sie fordert auf, (…)

Nr. 3 Rezitativ und Duett
JESUS
Verkündet, Seraph, mir dein Mund
Erbarmen meines ew´gen Vaters?
Nimm er des Todes Schrecknisse von mir?
SERAPH
So spricht **Jehova**:
Eh´ nicht erfüllet ist
das heilige Geheimnis der Versöhnung,
so lange bleibt das menschliche Geschlecht
verworfen und beraubt des ew´gen Lebens.

Mozart Wolfgang Amadeus
(1756-1791), kompozytor austriacki, wybitny przedstawiciel klasycyzmu wiedeńskiego. Muzykę (grę na fortepianie i skrzypcach) studiował u ojca Leopolda, wicekapelmistrza dworu arcybiskupa w Salzburgu. Pierwsze utwory skomponował w wieku 5 lat.

Kleine deutsche Kantate
„Die ihr des unermeßlichen Weltalls Schöpfer ehrt"
Lied für Tenor und Klavier;
Text: Franz Heinrich Ziegenhagen; Juli 1791

Recitative:
Die ihr des unermeßlichen Weltalls
Schöpfer ehrt,
Jehova nennt ihn, oder Gott,
nennt Fu ihn, oder Brahma,
Hört! hört Worte aus der Posaune
des Allherrschers!
Laut tönt durch Erden, Monde, Sonnen
ihr ewger Schall,
Hört Menschen, hört, Menschen, sie auch ihr!

(Andante)
Liebt mich in meinen Werken,
Liebt Ordnung, Ebenmaß und Einklang!
Liebt euch, liebt euch, euch selbst und eure Brüder,
Liebt euch selbst und eure Brüder!
Körperkraft und Schönheit sei eure Zier,
Verstandeshelle euer Adel!
Reicht euch der ewgen Freundschaft Bruderhand,
Die nur ein Wahn, nie Wahrheit euch so lang entzog!

Georg Philipp Telemann

Georg Philipp Telemann (ur. 14 marca 1681 w Magdeburgu, zm. 25 czerwca 1767 w Hamburgu) - niemiecki kompozytor okresu baroku. Przedstawiciel stylu galant. Był samoukiem w dziedzinie muzyki, na uniwersytecie w Lipsku studiował języki i nauki ścisłe. W mieście tym pracował jako organista, tam też założył Collegium Musicum. Potem przebywał w różnych miastach w Niemczech a także w Żarach na Łużycach, gdzie miał okazję poznać muzykę ludową.

He used Gods name in his work **„Laudate Jehovam omnes gentes”**.
The song is based on Psalm 117.

Laudate **Jehovam** omnes gentes,
Laudate **Jehovam** omnes gentes,
omnes, omnes gentes, omnes, omnes gentes, omnes gentes, omnes,
omnes gentes, omnes gentes, omnes, omnes gentes,
Laudibus efferte omnes, omnes, omnes populi, omnes populi, omnes populi,
Laudibus efferte, omnes, omnes populi, omnes, omnes populi
Qui a valida facta est super nos misericordia eius et veritas
Domini in aeternum, in aeternum, in aeternum;
Qui a valida facta est super nos misericordia eius et veritas
Domini in aeternum.
Halleluja
Halleluja
Halleluja
Halleluja

Imię Boże Иегова w muzyce rosyjskiej

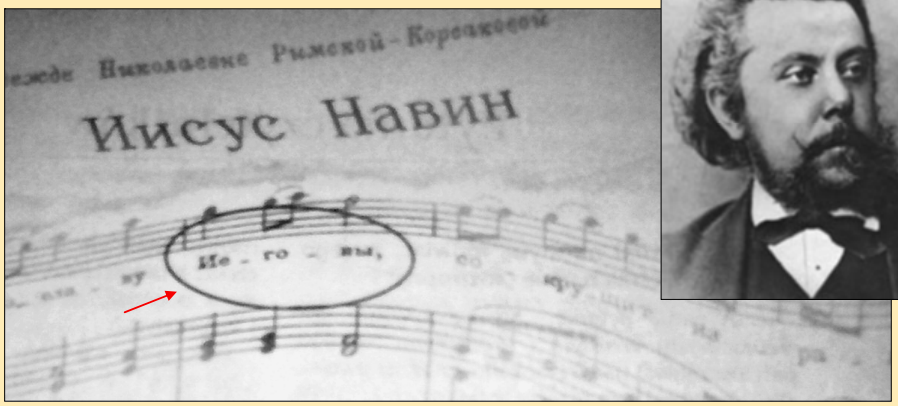

Modest Pietrowicz Musorgski (ros. Модест Петрович Мусоргский, ur. 9/21 marca 1839 w Karewie, Obwód pskowski, zm. 16/28 marca 1881 w Sankt Petersburgu) - kompozytor rosyjski.

Pochodził z bogatej rodziny ziemiańskiej, porzucił karierę oficera aby zająć się muzyką. Jego mzyka nacechowana jest oryginalnością i znakomitą koncepcją artystyczną. Słychać w niej wiele elementów groteski, pesymizmu, tajemniczości i rozpaczy. Musorgski należał do grupy kompozytorów rosyjskich zwanych „potężną gromadką”.

W roku 1877 kompozytor ukończył prace nad kantatą opartą na historii rozgrywającej się w krainach biblijnych. „Napisałem biblijny utwór Iisus Nawin (Jozue, syn Nuna)”, relacjonował kiedyś przyjacielowi, „osnuty całkowicie na Biblii, opisujący zwycięski marsz Nawina przez Kanaan”. Również w innych dziełach, na przykład w „Zniszczeniu Sennacheriba”, Musorgski nawiązywał do postaci i motywów biblijnych. Znamienne jest, że w dziełach „Iisus Nawin” i „Zniszczenie Sennacheriba” (edycja z roku 1874) Musorgski w odniesieniu do Boga używa rosyjskiej formy Jego imienia **Иегова** (Jehowa). Utwory Musorgskiego pokazują, że biblijne imię Boże – **Jehowa** – było znane społeczeństwu rosyjskiemu już przed XX wiekiem.

TETRAGRAM

W najstarszych hebrajskich manuskryptach imię to zapisywano w postaci czterech spółgłosek, **Jod, He, Waw He**, powszechnie nazywanych tetragramem (z gr. *tetra-* cztero lub cztery i *gramma-* litera). Te cztery znaki, (odczytywane od prawej do lewej), można oddać polskimi literami **JHWH**.

JHWH

יהוה

JHWH

יְהוָה

JeHoWaH

W greckich tekstach religijnych (*LXX* i inne) tetragram zaliczano do tzw. *imion świętych* (*nomina sacra*) i zapisywano w sposób trojaki: 1) Przez przepisanie do greckiego tekstu tetragramu hebrajskiego **JHWH** (wskutek przepisywania przypominał on greckie litery **ΠΙΠΙ**), 2) Przez zapisanie w formie **IOA** lub **IAO** (gr. **ΙΩΑ**, **ΙΑΩ**), lub 3) Przez zastosowanie skrótu od wyrazu **Kyrios** („Pan") - litery **ΚΣ** połączone kreską nad skrótem (analogicznie **Iesous - ΙΣ** i inne). Z czasem wyłączna stała się trzecia opcja - **Kyrios**.

Transkrypcja IMIENIA BOŻEGO w Manuskryptach Greckich

ΠΙΠΙ — **Pipi**

ΙΑΩ — **Iaô**

ΙΑΟΥΕ — **Iaoue**

Około r. 245 słynny uczony Orygenes ukończył prace nad *Heksaplą,* w której w sześciu kolumnach zestawił różne wersje natchnionych Pism Hebrajskich: 1) tekst hebrajski i aramejski, 2) grecką transliterację tekstu hebrajskiego, a następnie przekłady na język grecki: 3) Akwili, 4) Symmacha, 5) *Septuagintę* i 6) tłumaczenie Teodocjona. Opierając się na zachowanych do dziś fragmentach odpisów tego dzieła, prof. W. G. Waddell zauważył: „W *Heksapli* Orygenesa (...) w greckich przekładach Akwili, Symmacha, a także w LXX *[Septuagincie] JHWH* występuje jako ΠΙΠΙΠΙ ; w drugiej kolumnie *Heksapli* tetragram zapisano literami hebrajskimi" *{The Journal of Theological Studies,* Oksford 1944, t. XLV, ss. 158, 159). Zdaniem innych oryginalny tekst *Heksapli* zawierał hebrajski tetragram *we wszystkich* kolumnach. Sam Orygenes oświadczył, że w najdokładniejszych manuskryptach IMIĘ pisane jest literami hebrajskimi, choć nie dzisiejszymi, tylko najdawniejszymi. Hieronim, tłumacz łacińskiej *WULGATY,* w liście napisanym w Rzymie w 384 r. oświadczył: „Dziewiątym [z terminów odnoszących się do Boga] jest tetragram, który uważano za *[anekfóneton],* czyli niewymawialny, a który tworzą litery Jod, He, Waw, He. Kiedy niektórzy niedouczeni napotykali go w książkach greckich, z powodu podobieństwa liter czytali ΠΙΠΙ [PIPI]" (F. Dunand, *Papyrus Grecs Bibliques,* Kair 1966, s. 47, przyp. 4).

Skrócona forma IMIENIA BOŻEGO w hebrajskiej pisowni imion

יַהּ	JaH
הַלְלוּ־יָהּ	Hallelujah!
יָהוּ	JaHU
אֵלִיָּהוּ	'eLiYaHu (Elijah)
יְהוֹ	JeHO
יְהוֹשֻׁעַ	Jehoshua` (Joshua)

Hebrajskie Imiona JEHO

JEHOachaz	יְהוֹאָחָז
JEHOash	יְהוֹאָשׁ
JEHOzabad	יְהוֹזָבָד
JEHOhanan	יְהוֹחָנָן
JEHOiada	יְהוֹיָדָע
JEHOiachin	יְהוֹיָכִין
JEHOiakim	יְהוֹיָקִים

JEHOiarib	יְהוֹיָרִיב
JEHOnadab	יְהוֹנָדָב
JEHOnathan	יְהוֹנָתָן
JEHOseph	יְהוֹסֵף
JEHOzadak	יְהוֹצָדָק
JEHOram	יְהוֹרָם
JEHOshaphat	יְהוֹשָׁפָט

Układ TETRAGRAMU w pisowni masoreckiej

Unterschiedliche masoretische Vokalisierungen in der Biblia Hebraica Stuttgartensia:

JHWH	Jehwáh	Jehwíh	Jehowáh	Jehowíh
יהוה	יְהוָה	יְהוִה	יְהֹוָה	יְהֹוִה

TETRAGRAM – JAHWE

(koncepcja teoretyczna)

יְהוָה **JaHWeH**

אֲדֹנָי **'aDoNaJ**

Transliteracja Jerusalem Bible

W tekście hebrajskim opublikowanym jako *Biblia Hebraica* oraz *Biblia Hebraica Stuttgartensia* tetragram pojawia się 6828 razy. Już sama częstotliwość występowania tego imienia poświadcza, iż ma ono ogromne znaczenie dla Autora Biblii, który je nosi. Imię to pojawia się w tej Księdze o wiele częściej niż jakikolwiek odnoszony do Niego tytuł. Trafnie wyraził to w artykule *Alec Motyer:* „Chcąc uniknąć używania tego Boskiego imienia, w publicznym czytaniu zastępowano je słowem „Pan", Adonaj. Wiele tracimy, jeżeli poprzestajemy na tym zastępczym słowie, zamiast skupić uwagę na osobowym, własnym imieniu samego Boga. Wyjawiając ludziom swoje imię, Bóg chciał objawić im swój najbardziej wewnętrzny charakter. (…) Imię Jahwe pojawia się w Biblii od najdawniejszych czasów (Rodz 4,1), i to w sposób, który sugeruje, że ludzie znali je i używali go (np. Rodz 4,26; 14,22)". *(„Przewodnik po Biblii", Oficyna Wydawnicza „Vocatio", Warszawa 1996 r., s. 157).*

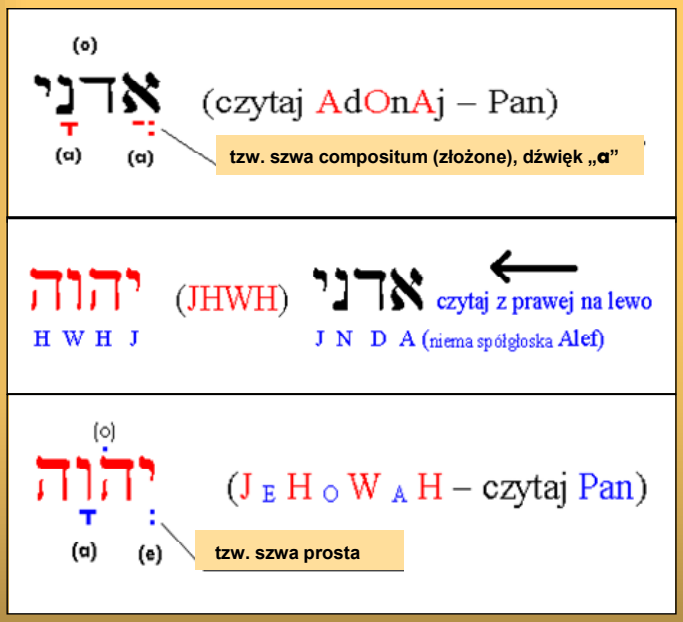

TETRAGRAM ze znakami diakrytycznymi i samogłoskami

Jeśli w słowie na początku lub w środku pod spółgłoską spotykamy znak, to jest to tzw. – Szwa. Czytamy je jako krótkie – e . Szwa nie jest samogłoską. Mamy dwa rodzaje: Szwa - proste (simple) i złożone (compositum).

Szwa compositum (dźwięk „a") - jest pisane tylko pod spółgłoskami gardłowymi (a(Alef), h(He), x(Chet), c(Ajin), gdzie zastępuje Szwa proste - dźwięczne. Pod innymi spółgłoskami pisze się Szwa proste „:" (dźwięk „e"). Znamy trzy rodzaje połączenia Szwa z samogłoską: Chataf-Patach - a, Chataf-Segol - e, Chataf-Kamac - o.

Do tetragramu HWHY dopisano samogłoski ze słowa Adonaj (Pan), by przypominać czytelnikowi, że ma czytać imię Boże jako PAN. Ponieważ Szwa compositum nie wolno pisać pod spółgłoską niegardłową y, więc użyto znaku Szwa prostej „:", która zapisana pod spółgłoską a automatycznie stawałaby się Szwa złożoną czyli dźwięczną „a". Samogłoski ze słowa Adonaj podstawiono do spółgłosek tetragramu JHWH, aby czytać w tym miejscu Adonaj.

TETRAGRAM

Tetragrama original sin vocales יהוה

Vocablo " 'adonay" sin vocales אדני

Vocablo " 'adonay" con vocales אֲדֹנָי

Vocales de " 'adonay" en el tetragrama,el resultado es la lectura de "yehowah" יְהוָה

Spelling of Tetragrammaton and connected forms in the Masoretic Hebrew text (vowel points in red).

YHWH intended to be pronounced as Adonai: יְהוָה

In the best Biblical manuscripts and scholarly editions: יְהוָה

Adonai, with its slightly different vowel points: אֲדֹנָי

Note that when the prefixed prepositions לְ *and* בְּ *are attached to* יְהוָה *the* šewa *vowel diacritic becomes* pataḥ ַ , *normal when preceding a consonant with* ḥateph-pataḥ ֲ *(rather than becoming* ḥireq ִ , *normal when preceding a consonant with another* šewa*)* – בַּיהוָה

YHWH intended to be pronounced as Elohim: יְהוִה

In the best Biblical manuscripts and scholarly editions: יְהוִה

Elohim itself: אֱלֹהִים

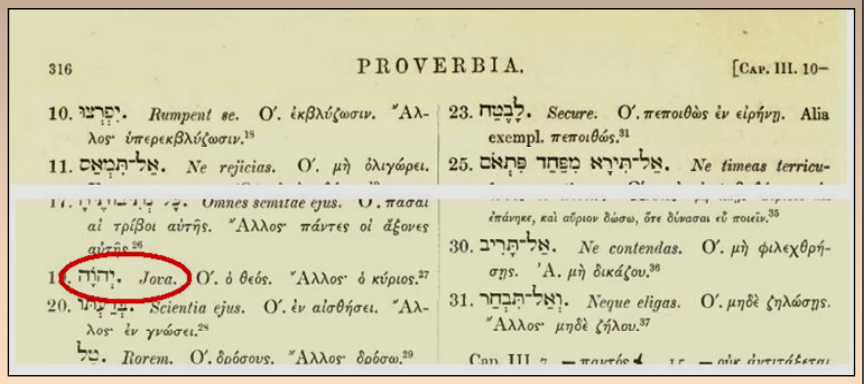

316 PROVERBIA. [Cap. III. 10–

10. יִפְרְצוּ. *Rumpent se.* Ο'. ἐκβλύζωσιν. Ἄλλος ὑπερεκβλύζωσιν.[18]
11. אַל־תִּכְאַס. *Ne rejicias.* Ο'. μὴ ὀλιγώρει.
23. לָבֶטַח. *Secure.* Ο'. πεποιθὼς ἐν εἰρήνῃ. Alia exempl. πεποιθώς.[31]
25. אַל־תִּירָא מִפַּחַד פִּתְאֹם. *Ne timeas terricu-*
Omnes semitae ejus. Ο'. πασαι αἱ τρίβοι αὐτῆς. Ἄλλος πάντες οἱ ἄξονες αὐτῆς.[26]
ἐπάνηκε, καὶ αὔριον δώσω, ὅτε δύνασαι εὖ ποιεῖν.[35]
1. יְהוָה. *Jova.* Ο'. ὁ θεός. Ἄλλος ὁ κύριος.[27]
30. אַל־תָּרִיב. *Ne contendas.* Ο'. μὴ φιλεχθρήσῃς. Ἀ. μὴ δικάζου.[36]
20. בְּדַעְתּוֹ. *Scientia ejus.* Ο'. ἐν αἰσθήσει. Ἄλλος ἐν γνώσει.[28]
31. וְאַל־תְּבַחַר. *Neque eligas.* Ο'. μηδὲ ζηλώσῃς. Ἄλλος μηδὲ ζήλου.[37]
טַל. *Rorem.* Ο'. δρόσους. Ἄλλος δρόσω.[29]

Tetragrammaton Lat **JOVA** Hexapla Prov 3,19.

Excerpt from Origenis Hexaplorum, edited by Frederick Field, 1875,(page 316). „**Jova**”, a Latin form of the Tetragrammaton is seen.

- „Pieśń morza” - rękopis, który wypełnia lukę

ZWOJE ZNAD MORZA MARTWEGO – ODKRYCIE

Rok 1947 okazał się początkiem nowego, fascynującego okresu w dziejach rękopisów hebrajskich. W grocie nieopodal Wadi Qumran (Nachal Qumeran), w okolicach Morza Martwego, znaleziono pierwszy zwój z Księgą Izajasza oraz inne zwoje biblijne i niebiblijne. Wkrótce udostępniono uczonym komplet zdjęć tego dobrze zachowanego Zwoju Izajasza. Uważa się, że pochodzi on z końca II wieku p.n.e. Jest to naprawdę niebywałe odkrycie. Badania porównawcze tych dokumentów upewniają nas, że Pisma Hebrajskie zostały zachowane do naszych czasów zasadniczo w takiej formie, w jakiej pierwotnie spisali je natchnieni słudzy Boży. Poza tym zwój ten jest DOWODEM na to iż imię Boże występuje w Biblii.

Zwój Izajasza 10:14 to 11:12 znaleziony w Qumran z I wieku n.e. Poniżej zdjęcie tego zwoju oraz część tłumaczenia:

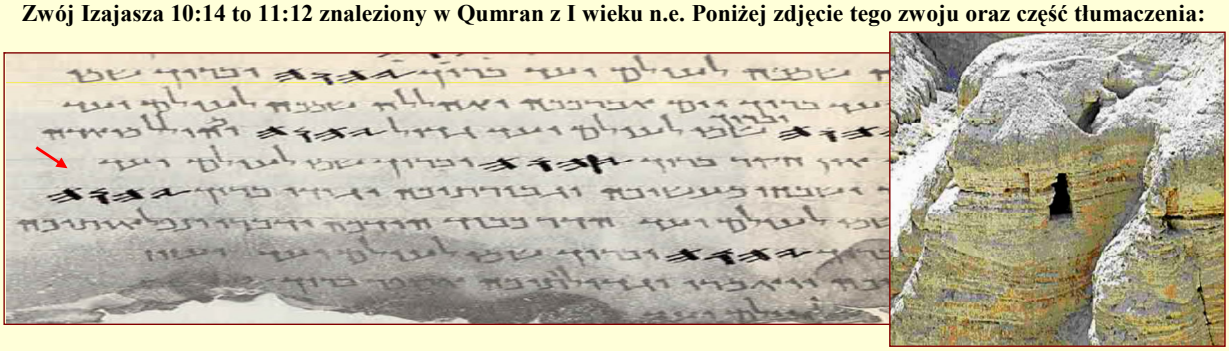

Na powyższym skrawku zwoju z Qumran, aż 6 razy widzimy tetragram Imienia Bożego, zapisany (w przeciwieństwie do reszty tekstu) starohebrajskimi literami JHWH

1. or chirped. (15) Shall the axe exalt itself above the one chopping with it or the saw make itself greater than the one moving it as though it shook itself
2. a rod or make itself greater than the one lifting it up as if it could lift itself as though it were not wood. (PP)
3. (16) Therefore the Lord YHWH of Hosts shall send among his fatlings leanness and instead of His glory he shall light a flame like the burning of a fire.
4. (17) And the light of Israel shall be for a fire and his Holy One for a flame and it shall burn and devour his thorns and his briers in one day.
5. (18) And the Glory of His forests and His fields of produce both spirit and flesh shall be consumed. And they shall be as the melting of a standard bearer. and the remnant of the number of the trees of His forest
6. can be written by a youth. (PP)
7. And it shall be in that day that the remnant of Israel will no longer lean on the one who caused his wounds and the escaped of the house of Jacob
8. but shall be supported by YHWH the Holy one of Israel in truth The remnant shall return, the remnant of Jacob to the Mighty God (22) Although
9. your people Israel shall be as the sand of the sea a remnant shall return to it. The completion determined will overflow with righteousness. (23) Because a completion and that determined
10. shall the Lord YHWH of Hosts make in the midst of the whole earth.(PP)
11. (24) Therefore thus says the Lord YHWH of Hosts my people…

Przedstawioną tu świątynię ufundował Karol VI, w podzięce za zwycięstwo nad Turkami oraz koniec epidemii dżumy która nawiedziła austriacką stolicę w 1713 roku, powodując śmierć 8000 jej mieszkańców. Cesarz Karol VI, z dynastii Habsburgów złożył wtedy przyrzeczenie ufundowania kościoła w intencji zakończenia epidemii. Na pagórku, leżącym poza murami miasta, po drugiej stronie fosy, położył w 1716r. kamień węgielny pod tę świątynię. Budowa trwała do 1739 roku. Koszty przedsięwzięcia wyniosły 304 000 guldenów.

Austria - Wiedeń

Tetragramm aton at RomanCatho lic Church Saint-Germain Paris France.

Crucified Jesus and the Tetragrammaton (YHWH) on the top at the church of St. Marri at Paris, near the Centre Pompidou.

Tetragrammaton (God's name, see Jehovah) at the 5th Chapel of the Palace of Versailles, France.

ZMARŁY jakieś sto lat temu amerykański rzeźbiarz Herman Strecker, będący także kolekcjonerem motyli i ciem, pozostawił po sobie największy i najważniejszy w owym czasie zbiór tych owadów w obu Amerykach. Zawiera on 50 000 okazów i w większości należy teraz do Muzeum Przyrodniczego imienia Fielda w Chicago. Pewien gatunek olbrzymich ciem z rodziny pawicowatych, zamieszkujących Amerykę Południową, wyróżniał się w tej kolekcji nazwą. Herman Strecker w swojej książce Lepidoptera wyjaśnił, że nie nazwał tego gatunku od jakiejś osoby, która mogłaby wynagrodzić mu to zaproszeniem na obiad lub pożyczką.* Nazwał go od imienia Stwórcy. Tym sposobem ten „przepiękny” motyl kieruje myśli obserwatorów ku Bogu. Zgodnie z wolą Hermana Streckera, który pragnął przysporzyć chwały Stwórcy, owad ten nazywa się dziś Copiopteryx **jehovah**.

Jednak niektórzy żyjący współcześnie z panem Streckerem sprzeciwiali się użyciu przez niego imienia Bożego, gdyż jak napisał jeden z krytyków, „poważnym i wnikliwym umysłom imię to przywodzi na myśl wszystko, co święte”. Strecker odparł: Jeśli tak jest, to doprawdy cieszę się z mego wyboru, bo jak mniemam, wszystko, co skłania nas do rozmyślania o Stwórcy, (...) może przynosić jedynie pożytek. A czy można snuć refleksje nad czymś bardziej wzniosłym niż rzeczy święte - nad dowodami majestatu i mocy Istoty Najwyższej?” Dlatego podsumował: „Trudno mi uwierzyć, aby mogły być jakieś rozsądne argumenty przeciw nazwaniu od imienia Stwórcy jednego z Jego najbardziej interesujących dzieł”. Pobożność Hermana Streckera i jego chęć oddawania chwały Stwórcy zasługują, na uwagę. Dzisiaj chrześcijanie też starają się używać wzniosłego imienia Jehowa w sposób nacechowany szacunkiem.

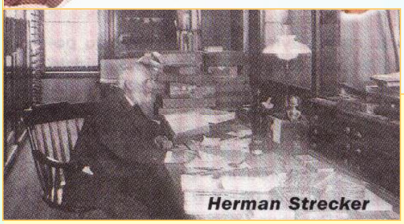

Kolekcjoner, który chciał oddać chwałę Stwórcy

* Pełny tytuł książki Streckera brzmi: Lepidoptera, Rhopalo-ceres and Heteroceres, Indlgenous and Exotic; With Descrip-tions and Colored Illustrations (1872).

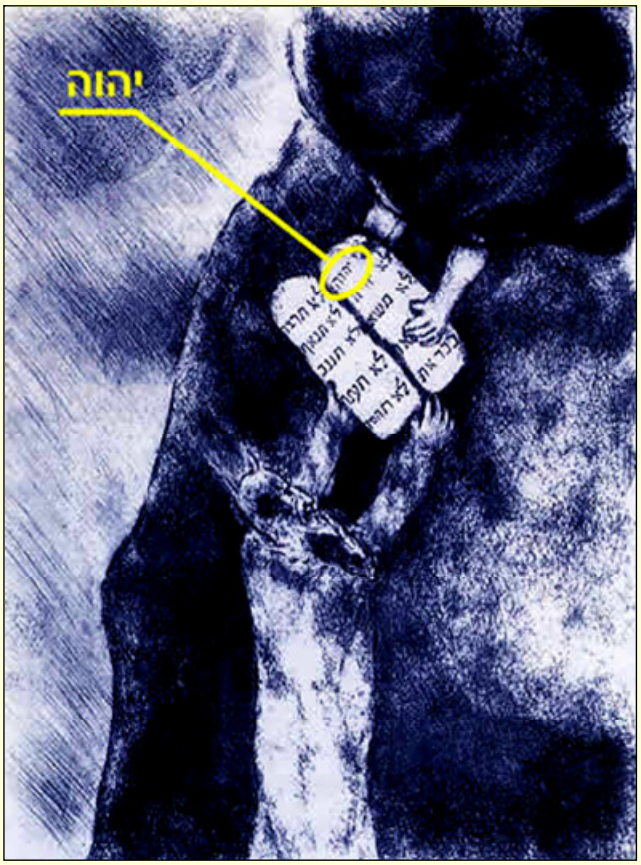

Mojżesz otrzymuje tablice

Płonący krzak

Mojżesz rozbija tablice z przykazaniami

Wskrzeszenie umarłego

Wiekuista łaska dla Jeruzalem

Marc Chagall (1887-1985) urodził się w Liosno pod Witebskiem w Rosji. Pochodził z prostej, żydowskiej rodziny. Zmarł 28 marca 1985 r., po dniu spędzonym w pracowni, mając 98 lat.

JHWH - Chagall: Mose und der brennende Dornbusch - 2 Mose 3,14

The name of the Lord (JHVH) ON THE HEADPIECE OF THE HIGH PRIEST. The Old Testament has authorised Israel to use the name of God.

Guido Muer, Chaos-Kosmos JHWH, rok 2000.

IMIĘ BOŻE we współczesnej sztuce

Urszula Usakowska-Wolff, młoda polska artystka, na jednym ze swych obrazów z 1994 roku, umieściła tetragram imienia Bożego.

„Bóg przemawia do Adama i Ewy"
Jan Sadeler (Antweripa, 1550-1600),

Jan Sadeler (Antwerp, 1550-1600), *God calling to Adam and Eve* Engraving after Crispin van den Broeck, 1585. Very good impression on laid paper trimmed on or within the plate mark. Published in *Theatrum Biblicum* by Visscher. Sadeler was a prolific engraver and an important print publisher in the Low Countries during the later 16th centurty. His brother Raphael set up a printing house in Venice and his brother Aegidius (Giles) became Imperial Printmaker to Rudolf II. (Appearances to the contrary, the print is actually rectangular). Image size: 197x270mm.

Haralampi Oraschakoff, World Map/Jahwe, 1991-1996, acrylic and silkscreen on paper, 29 x 29.

Ten obraz (z imieniem Bożym w tle, zachodzącym za głowę postaci) rosyjskiego malarza pochodzi z Narodowego Muzeum w Plattsburgh.

Artist: Don King
Title: Jehovah Star
Year Created: 1999
Medium: Calligraphy
Width: 31 inches
Height: 31 inches
Theme: Christian
Edition Size: Original

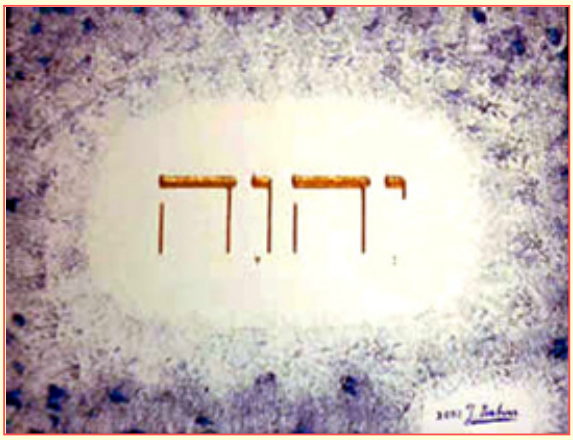

Schilderij op linnen, diverse technieken, 50 x 40 cm.
Hebreeuws kwadraatschrift van het Tetragrammaton.

Don King: Jehovah Star

Description: TRADITIONAL CALLIGRAPHY Texts- Except for the phrase, „GOD IS GOD IS...", all of the texts are verses taken from the King James Version of the Holy Bible. From the center outward, they are: -I AM Alpha and Omega, the beginning and the end, the first and the last. Rev. 22:13 -Fear not, I am the first and the last - I am he that liveth and was dead: and behold I am alive for evermore, amen. Rev. 1:27-28 -Be still and know that I AM God: I will be exalted among the heathen: I will be exalted in the earth. Psalm 46:10 The seven points of the inner 'star' contain the seven names of Jehovah, cited in the following verses: -JEHOVAH NISSI, The LORD our Banner: Exodus 25:10-15 -JEHOVAH JIREH, The LORD will provide: Genesis 22:9-14 -JEHOVAH RAPHA, The LORD that healeth: Exodus 15:25-26 -JEHOVAH RA-AH, The Lord my shepherd: Psalm 23 -JEHOVAH HAMM-AH, The LORD is present: Ezekiel 47-48 -JEHOVAH TSIDKENU, The LORD our righteousness: Jeremiah 23:2-5 -JEHOVAH SHALOM, The LORD our peace: Judges 6:14-24 The small star points contain the seven names of Jehovah in Hebrew, 23k gold leaf on gesso base. The outer seven points contain the seven days of creation, from Genesis 1-11, interspersed with illustrations of each of the days. Amen Acrylics, gouache and 22k gold leaf on two traditional gilding bases (gum ammoniac and slaked plaster gesso), on illustration board mounted to untempered masonite with a wood frame. Uncialized and Gothicized Roman Capital and Black Letter hands are used to express the theme, which is the Diety of God. Gilded wood frame, under glass, with a brass title plate. ORIGINAL image- 31" x 31", WHITE background matting- sans mat framing- 3" gilt wood frame. & Powyższy przykład pochodzi z pewnego azjatyckiego domu aukcyjnego. Angielski opis pokazuje, iż imię Boże JEHOVAH nie jest obce autorowi tego obrazu.

Schma Jisrael - „Höre, Israel! Jahwe, unser Gott, Jahwe ist einzig!" (Dtn 6,4) Aquarell, Tusche, Metallfolie Freiburg 1997 zurück zur Galerie

Der Dornbusch Ich bin der, der ich sein werde Jahwe Exodus 3: 13-16

MK - „Droga do Boga Jahwe"

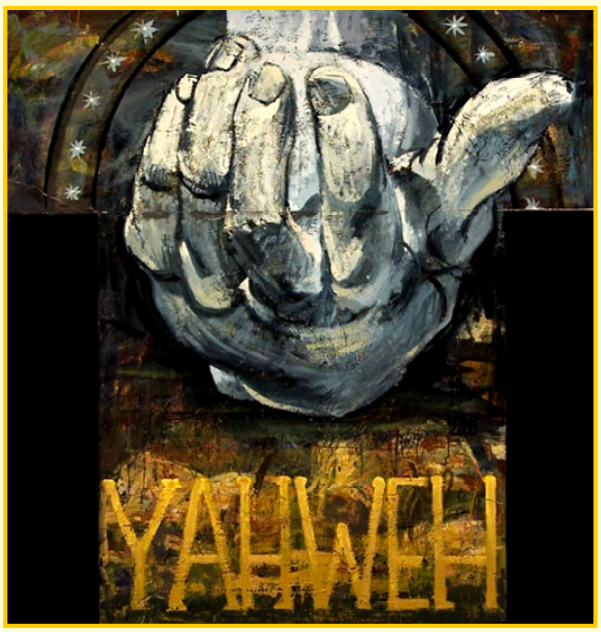

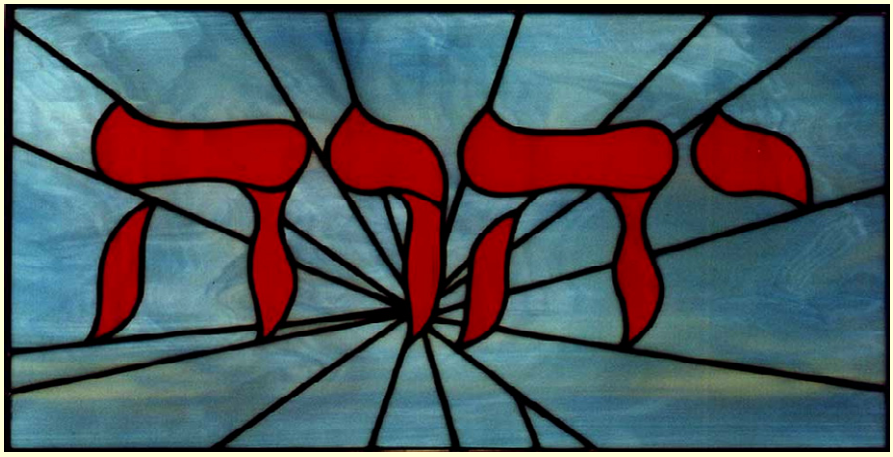

Witraż z Imieniem Bożym

Ciekawostka

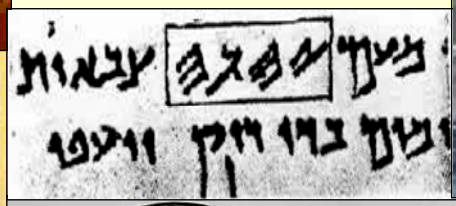

- **Szwecja – 1560 monety - Jehowa**

Biblia czeska

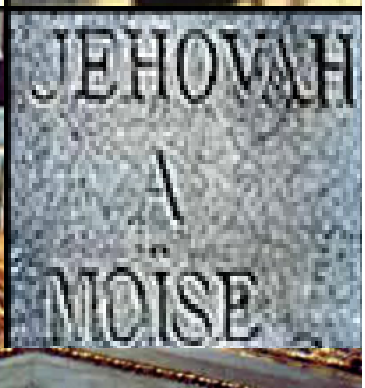

(góra) Przekład niemiecki 1805 r. - Łuk.4:18

Nad bramą kościelną w Fehmarn w Niemczech

Włochy >

L'EGLISE DE GUZARGUES
Kościół w Guzargues
Francja.

W paryskiej bazylice NOTRE DAME.

Tetragramm im Sonnenkranz (vier Schriftzeichen des israelischen Gottesnamens „Jahwe"), Deckengemälde in der evangelischen Kirche Weiterode.

Tetragram (cztery hebrajskie litery imienia Bożego Jahwe) w słonecznej otoczce na drzwiach kościoła ewangelickiego – Niemcy.

Tetragram Frankreich, Paris
Basilika, Invalidendom.
(w bazylice Invalidendom).

Imię Boże - FRANCJA

Chapelle de Lassomption
(w polskiej kaplicy de
Lassomption).

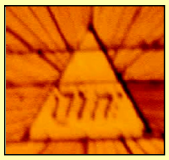

Tetragram Frankreich, Paris,
Kirche Saint-Germain-des-Prés.
(w kościele Saint-Germain
-des-Prés).

Teragram Frankreich - Müster, Strassburg.
(Teragram w katedrze w Strassburgu).

Tetragram Frankreich, Colmar, St. Martins-Dom.
(Tetragram w Colmar, w katedrze św. Marcina)

Imię Boże - FRANCJA

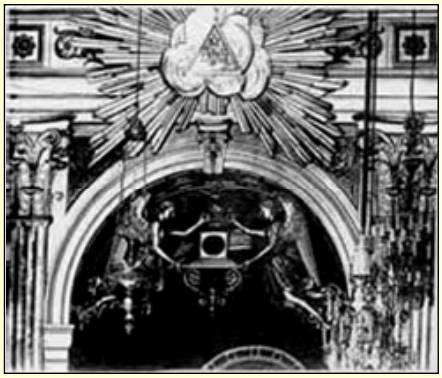

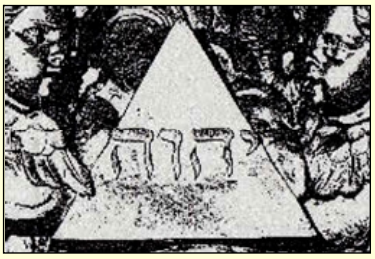

Tetragram Frankreich, Paris,
Kirche St. Le.
(w kościele St.Le)

De la Chapelle de la Vierge.
(w kaplicy De la Vierge)

Kircha St.Loui-en-I Isle,Paris,
Francreich.
(w kościele St.Louis-en-I'Isle)

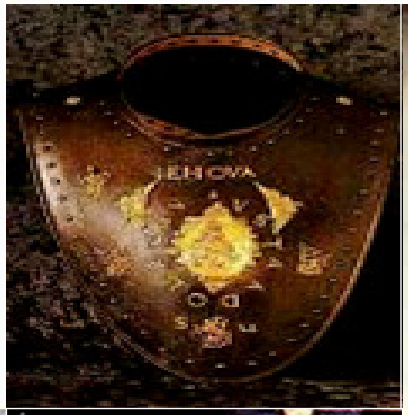

IEHOVA PORTIO MEA

„Działem moim jest Jehowa”

(Ps. 119, 57)

< Włochy

Winchester - Anglia

Petrus Alfonsi (1062-1110) Circles in Christian Iconography

The association of rings with the Trinity can be traced back to Saint Augustin of Hippo (354-430). In his work *De Trinitate* [ix, 5, 7], he described how three gold rings could be three rings but of one substance.

A diagram in the ***Dialogi Contra Iudaeos*** (Dialogues against the Jews) by **Petrus Alfonsi** (**1062-1110**) has three circles connected in a triangle [Tolan]. Alfonsi is an interesting character. Brought up as a Jew in the Muslim part of Spain, he converted to Christianity and emigrated to Aragon, England and France. He was educated in Arabic and Hebrew and was interested in science, particularly astronomy. Originally called Moses, he took the name Peter at his baptism in **1106**. Soon after this he wrote the dialogues, which take the form of a discussion between Moses and Peter, to show that his adopted religion was compatible with reason and natural philosophy.

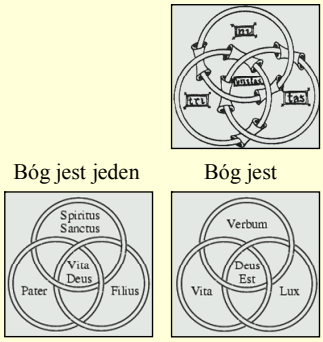

Tetragram napisany łacińskimi literami

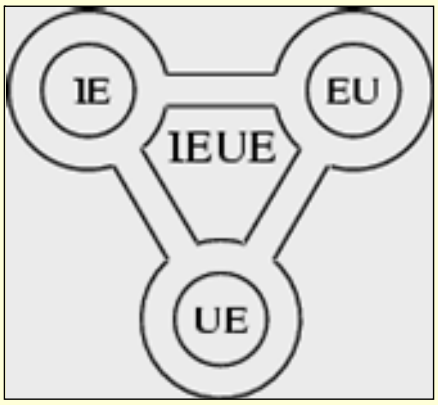

In the sixth dialogue he discussed the Trinity. The sacred name for God was written with consonants alone in the Hebrew alphabet: Yod, He, Vav, He. Since it was forbidden to pronounce the name, it is unknown what vowels are omitted. Common expansions are **Yahweh** and **Jehova**. Alfonsi, writing the tetragrammaton as **IEVE**, split it to produce the names of the three persons: IE, EV and VE. These are written into his diagram.

Tetragram (Hebrajski יהוה – **YHWH**) **IEVE** – transkrypcja na język łaciński. Diagram Trójcy pochodzi z rękopisu *„**Dialogi contra Iudaeos**”* (Dialogi przeciwko Żydom) Alfonsi Petrus (konwersja do chrześcijaństwa z judaizmem). Data rękopisu ok. 1109 roku. Wykres pokazuje trzy osoby chrześcijańskiej Trójcy. Każda sekwencja składa się Jahwe YHWH / IEVE - czyli **IE**, **EV**, i **Ve** - tworząc trzy okręgi połączone ze sobą linią trójkąta.

Tetragrammaton - Trinity diagram

Petrus Alphonsi (Peter Alfonsi; born Moses Sepharadi) (1062 – 1110). Hiszpański Żyd nawrócony na chrześcijaństwo (ochrzczony w 1106 roku, w wieku czterdziestu czterech lat). Był lekarzem na dworze aragońskim. Napisał dzieło: *Dialogus Petri cognomento Alphonsi, ex Judaeo christiani et Moysi Judaei.* Piotr Alfonsi twierdził, że aluzję do Boga jako Trójcy Osób można zauważyć w imieniu Boga, jakie znajduje się w żydowskiej księdze o tajemniczym tytule *Secreta secretorum**. Piotr Alfonsi zaczerpnął z niej inspirację do upatrywania w tetragramie יהוה **JHWH** - Trójcy Świętej, którą objawiają cztery hebrajskie spółgłoski, ułożone w trzy pary (*jod-het; het-vav; vav-het*), będące imionami trzech Osób Boskich, czyli Ojca, Syna i Ducha Świętego.Trzy imiona tworzą diagram (*figura*), który w średniowiecznych rękopisach, zawierających dzieło Piotra Alfonsiego, przybiera zwykle formę zbliżoną do trójkąta równoramiennego z trzema okręgami na rogach, z wpisanymi w nie trzema parami spółgłosek.

*Jak twierdzi Beatrice Hirsch-Reich, wysiłki zmierzające do znalezienia tekstu *Secreta secretorum*, zakończyły się niepowodzeniem – zob. B. Hirsch-Reich, *Joachim von Fiore und das Judentum*, s. 231, przypis 21.

Joachim of Fiore (1132-1202) took the splitting of the sacred name from Alfonsi, and arranged the labels on a design of three interlaced circles. The component rings are actually topologically equivalent to each other, although this is not apparent in Joachim's figure. It is more obvious when the link is redrawn as a symmetric diagram:

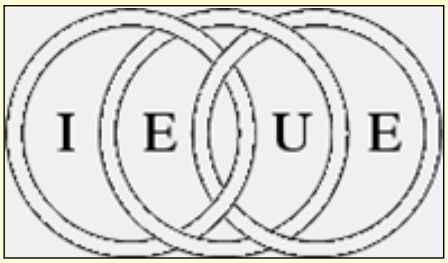

Szkic Joachim's diagram

Symetryczna forma tego samego

Joachim z Fiore (Florę) urodził się około 1132 r. (lub 1135, chociaż są autorzy, którzy mówią także o r. 1145). Był opatem klasztoru cysterskiego w Kalabrii. Zyskał sobie sławę doktryną o trzech epokach, jak też zapowiadaniem bliskiej inauguracji ostatniej, trzeciej już ery: Ery Ducha Świętego. Datę jego śmierci ustala się mniej więcej na r. 1202. Później Kościół potępił jego naukę ze względu na jej charakter nieprawowierny. Teologia historii tego mnicha zawiera się w różnych jego dziełach, zwłaszcza o charakterze egzegetycznym i teologiczno-doktrynalnym, rozpowszechnionych znacznie później: Adversus Judaeos; Expositio in Apocalypsim; De Articulis Fidei; Liber Concordiae novi ac veteris testamenti; Liber Figurarum; Tractatus super quatuor evangelia.

From Joachim's *Liber Figurarum*. MS CCC 255A f.7v, Bodleian Library, Oxford.

Joachim z Flory (1132-1202)

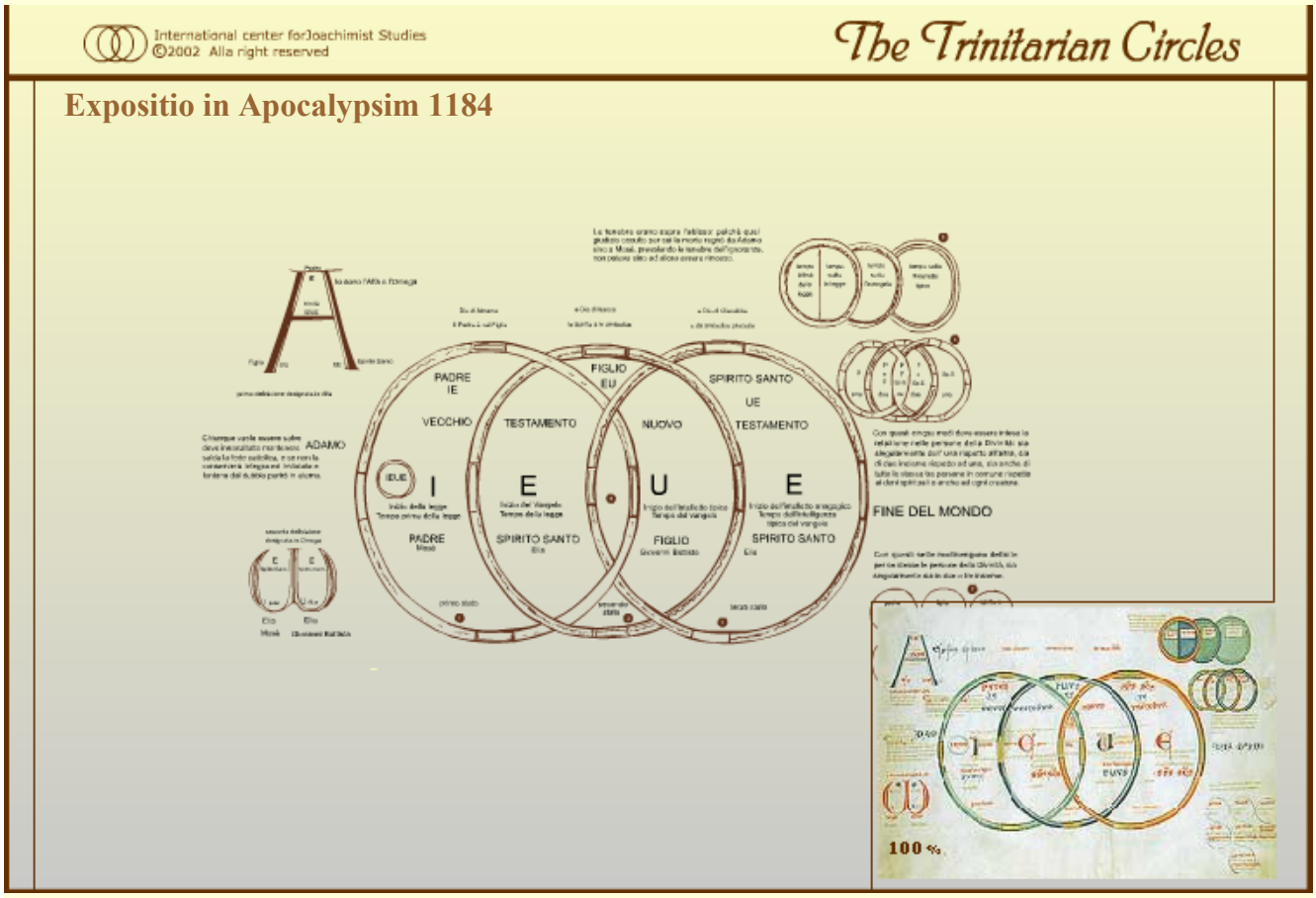

Expositio in Apocalypsim 1184 (**Casamari**): Joachim begins the exegesis of the Apocalypse.

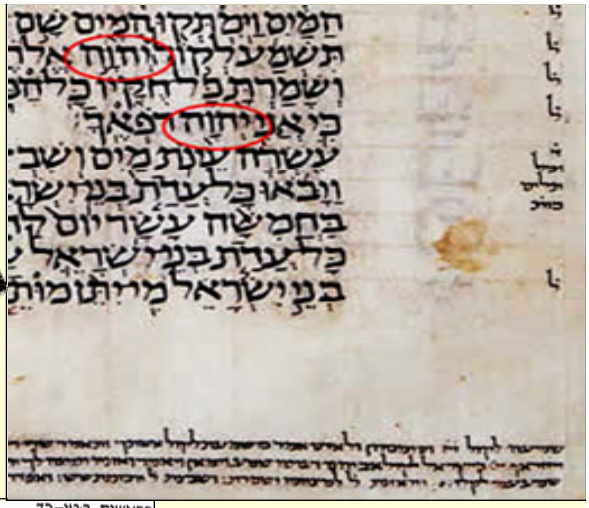

BERESZIT 2:15–24 BERESZIT

Hidekel*, płynąca na wschód Asyrii; a czwarta rzeka to Prat.* 15 Wziął Bóg* człowieka i umieścił go w Ogrodzie Eden, aby go uprawiał i aby się nim opiekował.* 16 I przykazał Bóg człowiekowi: Ze wszystkich drzew w ogrodzie możesz jeść, 17 ale z Drzewa Poznania dobra i zła – z niego nie jedz, bo w dniu, gdy zjesz z niego* – na pewno umrzesz.

18 I powiedział Bóg: Nie jest dobrze,* żeby człowiek był sam. Uczynię mu odpowiednią pomoc.* 19 Ukształtował Bóg z ziemi wszystkie zwierzęta polne i wszystkie ptaki niebieskie i przyprowadził do człowieka, żeby zobaczyć, jak nazwie każdego. I tak, jak nazwał człowiek każde żywe stworzenie – to pozostało jego nazwą. 20 Nadał człowiek nazwy* wszystkim zwierzętom i ptakom niebieskim i wszystkim zwierzętom polnym. Ale dla człowieka nie znalazł odpowiedniej pomocy. 21 Bóg wprawił człowieka w stan głębokiej nieświadomości i [ten] zasnął.* Wziął jedną z jego stron* i zamknął ciało w tym miejscu. 22 Przebudował Bóg [tę] stronę, który wziął z człowieka – w kobietę* i przyprowadził ją do człowieka. 23 I powiedział człowiek: Tym razem kość z moich kości i ciało z mojego ciała. Ta będzie nazywana kobieta [isza], bo była wzięta z mężczyzny [isz].* 24 Dlatego zostawi mężczyzna*

Trzeci czytający

Stworzenie kobiety

Pardes Lauder

בראשית ב:טו–כד

חִפְקֹל הִוא הַהֹלֵךְ קִדְמַת אַשּׁוּר וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פְּרָת׃
טו וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיַּנִּחֵהוּ בְּגַן־עֵדֶן לְעָבְדָהּ
טז וּלְשָׁמְרָהּ׃ וַיְצַו יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאָדָם לֵאמֹר מִכֹּל עֵץ־הַגָּן
יז אָכֹל תֹּאכֵל׃ וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם
יח אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הֱיוֹת
יט הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה־לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ׃ וַיִּצֶר יְהוָה אֱלֹהִים
מִן־הָאֲדָמָה כָּל־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל־עוֹף הַשָּׁמָיִם וַיָּבֵא
אֶל־הָאָדָם לִרְאוֹת מַה־יִּקְרָא־לוֹ וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא־לוֹ הָאָדָם
שלישי כ נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ׃ וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁמוֹת לְכָל־הַבְּהֵמָה
וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכֹל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא־מָצָא עֵזֶר
כא כְּנֶגְדּוֹ׃ וַיַּפֵּל יְהוָה אֱלֹהִים תַּרְדֵּמָה עַל־הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח
כב אַחַת מִצַּלְעֹתָיו וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה׃ וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים
אֶת־הַצֵּלָע אֲשֶׁר־לָקַח מִן־הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבִאֶהָ אֶל־הָאָדָם׃
כג וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי לְזֹאת
כד יִקָּרֵא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לֻקְחָה־זֹּאת׃ עַל־כֵּן יַעֲזָב־אִישׁ

- **Leningradzki kodeks**

„Hekspala”
(Orygenesa 185-254)

- **Hebrajski tanach**

ROZDZIAŁ VI.

1. Upewnia Pan Mojżesza o wyswobodzeniu ludu swego z Egiptu 1—8. II. I onego do ludu i do Faraona posyła 9—13. III. Wyliczają się imiona przedniejszych familii z pokolenia Rubena 14. IV. Symeona 15. V. I Lewiego 16—30.

I rzekł Pan do Mojżesza Teraz ujrzysz, co uczynię Faraonowi; bo w ręce możnéj wypuści je, i w ręce silnéj wypędzi je z ziemi swojéj.

2. Nadto mówił Bóg do Mojżesza i rzekł do niego Jam Pan,

3. Którym się ukazał Abrahamowi, Izaakowi i Jakóbowi w tém imieniu, żem Bóg Wszechmogący; ale w imieniu mojém, Jehowa, nie jestem poznany od nich.

4. Postanowiłem też i przymierze moje z nimi, abym im dał ziemię Chananejską, ziemię pielgrzymowania ich, w któréj przychodniami byli.

5. Jam też usłyszał krzyk synów Izra-

now Chetowych.

Rozdział 24.

1 Y Zstárzał sie Abrahám / y wſedł był = wlátá: y bło- 13
gosławił Jehowá Abráhá
2 máwewſzem. Y rzekł Abrá- 14
hám do niewolniká ſwego ſtár-
ſzego (náy) domemſwym / ktory
władał wſzytkim co (bráo) iego.

Biblia ^ Szymona Budnego 1572

Biblia > Tysiąclecia

17 Okryj hańbą ich oblicze,
aby szukali imienia Twego, Jahwe.
18 Niech wstyd i trwoga ogarną ich na zawsze,
niech będą pohańbieni i zginą.
19 Niechaj poznają Ciebie i wiedzą,
że Ty masz na imię Jahwe,
że tylko sam jesteś najwyższy nad całą ziemią.

PSALM 84 (83)*

Szczęście mieszkańca świątyni

Kierownikowi chóru. Na melodię z Gat. Synów Koracha. Psalm

2 Jak miłe są przybytki Twoje,
Jahwe Zastępów*!
3 Dusza moja pragnie i tęskni
do przedsieni Jahwe.
Moje serce i ciało radośnie wołają
do Boga żywego.*
4 Nawet wróbel dom sobie znajduje
i jaskółka gniazdo,

83, 15n Teofania zwiastująca sąd Jahwe.
Ps 84 Hymn wysławiający wspaniałość Syjonu, pokrewny Ps 46 [45], 48 [47] i 76 [75], śpiewany może przez pielgrzymów.
84, 3 Psalmista tęskni całym swym jestestwem za świątynią Jahwe.

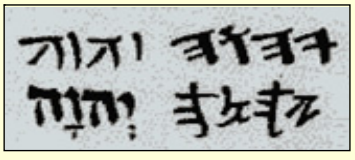

Biblia Warszawska >

6 I rzekł Pan do Mojżesza: Teraz zobaczysz, co uczynię faraonowi, że zmuszony silną ręką wypuści ich i zmuszony silną ręką wypędzi ich z ziemi swojej.

Powtórna zapowiedź wybawienia z niewoli egipskiej

2. Odezwał się Bóg do Mojżesza i rzekł: Jam jest Pan.
3. Objawiłem się Abrahamowi, Izaakowi i Jakubowi jako Bóg Wszechmocny, lecz imienia mojego Jahwe im nie objawiłem. II Mojż. 3, 13—15

Biblia Gdańska 1632

Strona tytułowa zawiera Imię Boże czytane jako **Jehowa**

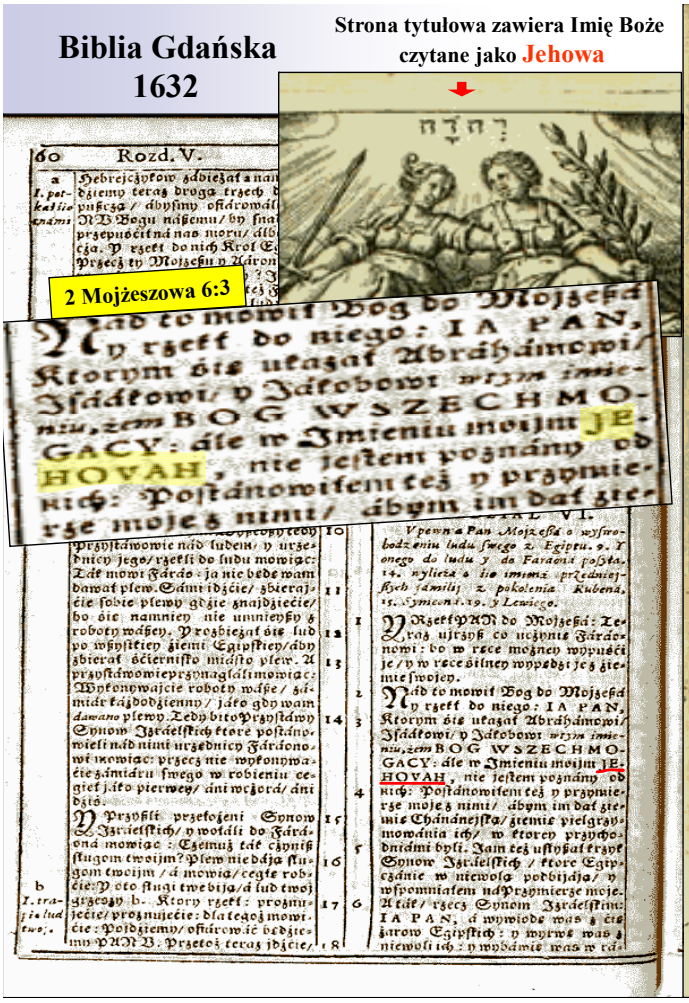

Primož Trubar

Trubar pragnął mieć całą Biblię w języku ojczystym. Opracował więc dla niego alfabet, ponieważ takowy jeszcze nie istniał, i w roku 1550 napisał pierwszą książkę, którą wydano po słoweńsku. Umieścił w niej fragmenty Księgi Rodzaju. Później przetłumaczył też Psalmy, a w końcu cały Nowy Testament, czyli Chrześcijańskie Pisma Greckie. Swą pracę ukończył w 1577 roku.

BIBLIA DALMATINA

— rzadka ale nie zapomniana

OSTATNIE beczki z cennym towarem dotarły do Słowenii pod koniec XVI wieku. Dostarczano je różnymi drogami przez dwa lata. Aby ukryć prawdziwą zawartość, na wierzchu opatrzono je napisem „karty do gry" lub „towary sklepowe". Wewnątrz schowano oprawione w skórę egzemplarze pierwszej kompletnej Biblii w języku słoweńskim.

Ten wartościowy ładunek stanowił spełnienie marzeń dwóch ofiarnych ludzi, którzy poświęcili życie tłumaczeniu Biblii na język zrozumiały dla ich rodaków. Jednym z tłumaczy był Jurij Dalmatin, a drugim Primož Trubar. Chociaż ich nazwiska nie zawsze widnieją w książkach historycznych, można je dopisać do listy osób, które miały ogromny wkład w dokonanie pierwszych przekładów Biblii.

Wydrukowanie pierwszych Biblii pod nadzorem Dalmatina, w nakładzie 1500 egzemplarzy, zajęło siedem miesięcy. Wielu nazywa to wydanie arcydziełem literackim, a także dziełem sztuki, gdyż zdobią je 222 piękne drzeworyty. Zachowały się liczne pierwodruki tego tłumaczenia, które do dziś stanowi podstawę współczesnych przekładów na język słoweński. Wysiłki owych dwóch mężczyzn przyczyniły się do tego, że obecnie mieszkańcy Słowenii mogą czytać Słowo Boże w języku ojczystym.

„Przebudźcie się", nr 12 z 22 czerwca 2001

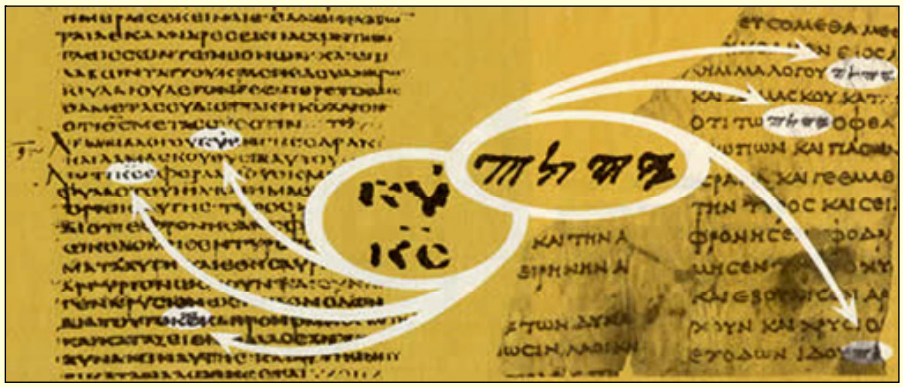

Ten fragment *Septuaginty* (z lewej), pochodzący z I wieku naszej ery i zawierający tekst Zachariasza 8:19-21 oraz 8:23 do 9:4, znajduje się w Muzeum Izraela w Jerozolimie. Imię Boże występuje w nim cztery razy, z czego trzy widzimy tutaj. Z lewej w kodeksie aleksandryjskim, 400 lat młodszej kopii, zastąpiono KY i KC, skrócona forma Kyrios („Pan").

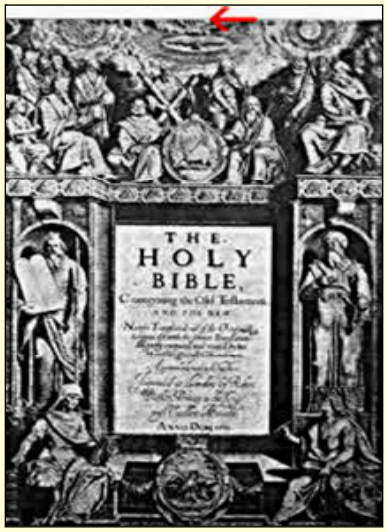

Angielska Biblia 1611 roku

Ilustracja do niemieckiej Biblii Lutra z 1522 roku (wydanie z 1710 roku)

Biblia Coverdale'a z 1535 roku

Hebrajski tanach

TORA - wydanie przedwojenne - tłumaczenie Izaaka Cylkowa (1841 - 1908)

Imię Boże **JHWH** יְהוָה - oddaje jako „**Wiekuisty**”

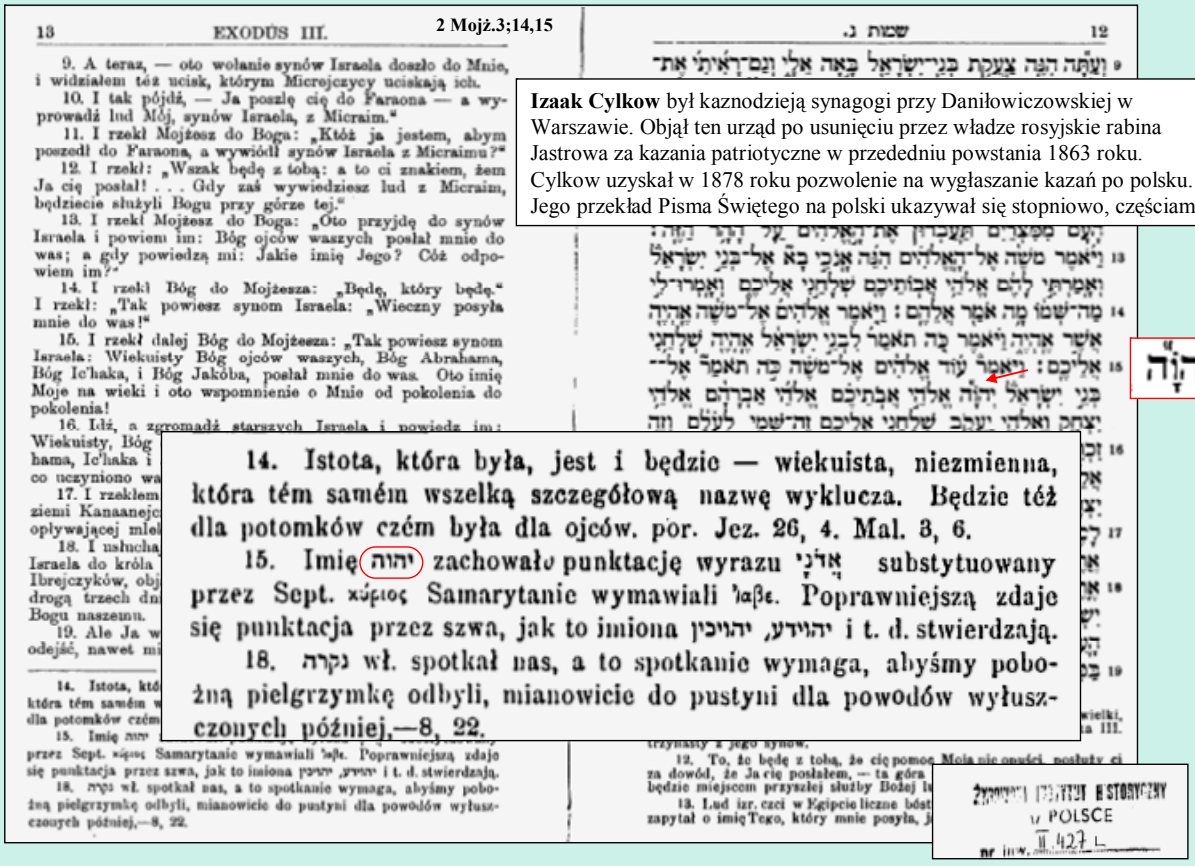

13 EXODUS III. 2 Mojż.3;14,15

9. A teraz, — oto wołanie synów Izraela doszło do Mnie, i widziałem też ucisk, którym Micrejczycy uciskają ich.
10. I tak pójdź, — Ja poszlę cię do Faraona — a wyprowadź lud Mój, synów Izraela, z Micraim.“
11. I rzekł Mojżesz do Boga: „Któż ja jestem, abym poszedł do Faraona, a wywiódł synów Izraela z Micraimu?“
12. I rzekł: „Wszak będę z tobą: a to ci znakiem, żem Ja cię posłał! . . . Gdy zaś wywiedziesz lud z Micraim, będziecie służyli Bogu przy górze tej.“
13. I rzekł Mojżesz do Boga: „Oto przyjdę do synów Izraela i powiem im: Bóg ojców waszych posłał mnie do was; a gdy powiedzą mi: Jakie imię Jego? Cóż odpowiem im?“
14. I rzekł Bóg do Mojżesza: „Będę, który będę.“ I rzekł: „Tak powiesz synom Izraela: „Wieczny posyła mnie do was!“
15. I rzekł dalej Bóg do Mojżesza: „Tak powiesz synom Izraela: Wiekuisty Bóg ojców waszych, Bóg Abrahama, Bóg Ic'haka, i Bóg Jakóba, posłał mnie do was. Oto imię Moje na wieki i oto wspomnienie o Mnie od pokolenia do pokolenia!
16. Idź, a zgromadź starszych Izraela i powiedz im: Wiekuisty, Bóg hama, Ic'haka i co uczyniono wa
17. I rzekłem ziemi Kanaanejc opływającej mlek
18. I usłucha Izraela do króla Ibrejczyków, obj drogą trzech dn Bogu naszemu.
19. Ale Ja w odejść, nawet mi

14. Istota, która była, jest i będzie — wiekuista, niezmienna, która tém samém wszelką szczegółową nazwę wyklucza. Będzie też dla potomków czém była dla ojców. por. Jez. 26, 4. Mal. 3, 6.
15. Imię יהוה zachowało punktację wyrazu אֲדֹנָי substytuowany przez Sept. κύριος Samarytanie wymawiali ’ιαβε. Poprawniejszą zdaje się punktacja przez szwa, jak to imiona יהויכין, יהוידע i t. d. stwierdzają.
18. נקרה wł. spotkał nas, a to spotkanie wymaga, abyśmy pobożną pielgrzymkę odbyli, mianowicie do pustyni dla powodów wyłuszczonych później,—8, 22.

יְהוָה

Izaak Cylkow był kaznodzieją synagogi przy Daniłowiczowskiej w Warszawie. Objął ten urząd po usunięciu przez władze rosyjskie rabina Jastrowa za kazania patriotyczne w przededniu powstania 1863 roku. Cylkow uzyskał w 1878 roku pozwolenie na wygłaszanie kazań po polsku. Jego przekład Pisma Świętego na polski ukazywał się stopniowo, częściami.

W STOSUNKU DO POLSCE II 427

< Centenary New. Testament

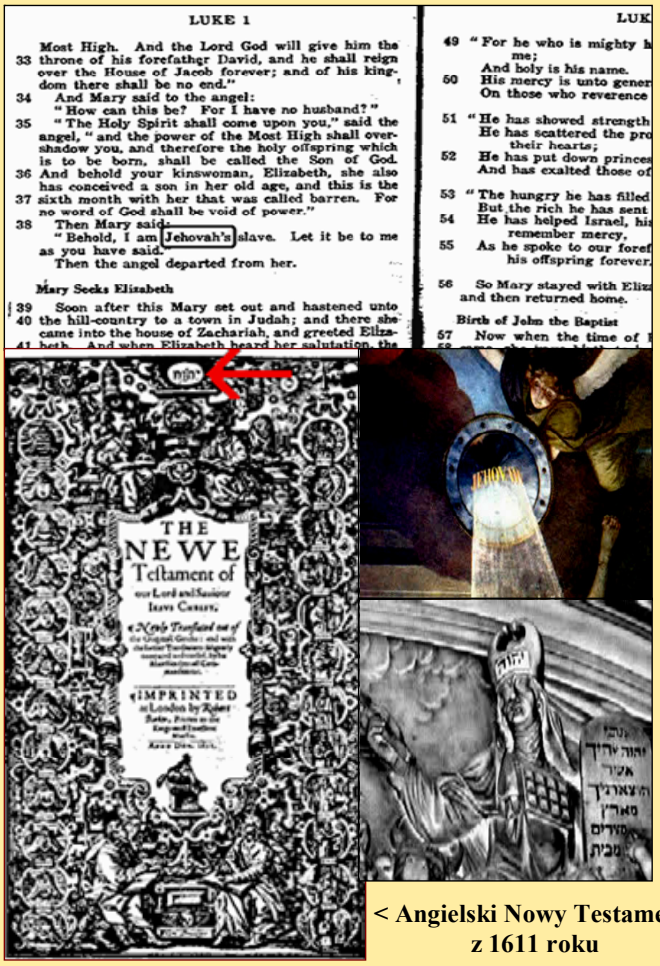

LUKE 1

Most High. And the Lord God will give him the
33 throne of his forefather David, and he shall reign
over the House of Jacob forever; and of his king-
dom there shall be no end."
34 And Mary said to the angel:
"How can this be? For I have no husband?"
35 "The Holy Spirit shall come upon you," said the
angel, "and the power of the Most High shall over-
shadow you, and therefore the holy offspring which
is to be born, shall be called the Son of God.
36 And behold your kinswoman, Elizabeth, she also
has conceived a son in her old age, and this is the
37 sixth month with her that was called barren. For
no word of God shall be void of power."
38 Then Mary said:
"Behold, I am Jehovah's slave. Let it be to me
as you have said."
Then the angel departed from her.

Mary Seeks Elizabeth

39 Soon after this Mary set out and hastened unto
40 the hill-country to a town in Judah; and there she
came into the house of Zachariah, and greeted Eliza-

LUK

49 "For he who is mighty h
me;
And holy is his name.
50 His mercy is unto gener
On those who reverence

51 "He has showed strength
He has scattered the pro
their hearts;
52 He has put down princes
And has exalted those of

53 "The hungry he has filled
But the rich he has sent
54 He has helped Israel, his
remember mercy,
55 As he spoke to our foref
his offspring forever.

56 So Mary stayed with Eliz
and then returned home.

Birth of John the Baptist

57 Now when the time of

THE NEWE Testament of our Lord and Saviour Iesvs Christ.

IMPRINTED at London by Robert Barker.

< Angielski Nowy Testament z 1611 roku

A few of the many translations of the Christian Greek Scriptures that have included the divine name

17 עַל־כֵּן לֹא חָרְדוּ פֶתָאִים
כִּי־אִם מְבִינִים מַה הִיא
יְהוָה׃

wuthogkouuoooash ut may nt, kah onk trog-
ig tummetbamwog wutruhqunash wutch
mehtrogqut, kah uppunmunkquodtauonao-
ath may ut.
9 Kah modtaanukeg negonthácheg, kah
atuhauon neg wuttauatonkquduog, kah nau-
waog, Hosanna wunnaumonuh David, ona-
numau noh paont ut cowcluongaaic Jehovah,
Hosanna quanunkquilit.
10 Kah ā paont Jerusalem, wame otan
wogkouatamwog, nuwaog howan yeu
11 Kah monachog nuwaog, yeuoh J
quoshodtumwach, wutch Nazareth ut

Novum Testamentum Domini Nostri Iesu Christi, *translated by Elias Hutter (Hebrew section); published in Nuremburg: 1599; Ephesians 5:17*

The New Testament of Our Lord and Saviour Jesus Christ, *translated by John Eliot (Massachuset language); published in Cambridge, Mass.; 1661; Matthew 21:9*

29. The Jesus answered him, verily first it exists, hear, O Israel, Jehovah our God, one Jehovah he exists.
30. and thou shalt love Jehovah thy God, with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy mind, and with all thy strength.

A Literal Translation of the New Testament . . . From the Text of the Vatican Manuscript, *by Herman Heinfetter; published in London; 1863; Mark 12:29, 30*

An die Römer XV

„Loblieder singen;“ und an einem andern Orte: „Freuet euch ihr Nationen mit dem Volke „Jehovahs! Lobet den Herrn alle Heyden, vereh„ret ihn alle Völker!“ Und in einer Stelle Jesajas: „Aus Isai wird ein Zweig aufsprossen, und ein Beherrscher der Nationen herkommen, dem sie sich anvertrauen werden.“

Der Gott, auf den wir hoffen, erfülle euch mit Freude und Gleichgesinntheit, auf daß eure Hoffnung durch die Kraft des heiligen Geistes immer stärker und vollkommner werde.

Sämtliche Schriften des Neuen Testaments, *translated by Johann Jakob Stolz (German); published in Zurich; 1781-1782; Romans 15:11*

Oto pięć z wielu przekładów Chrześcijańskich Pism Greckich w których użyto imię Boże

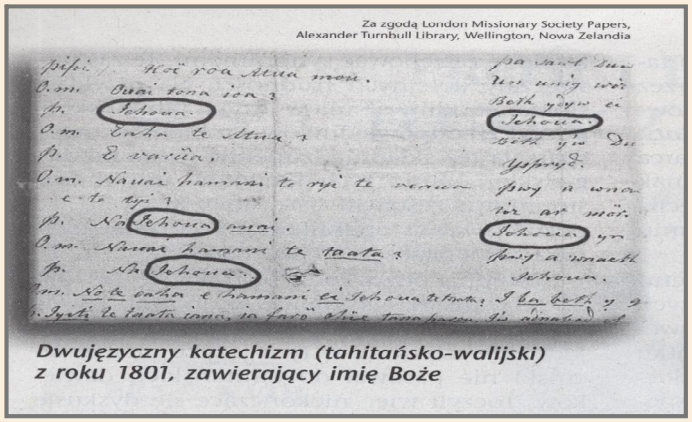

Dwujęzyczny katechizm (tahitańsko-walijski) z roku 1801, zawierający imię Boże

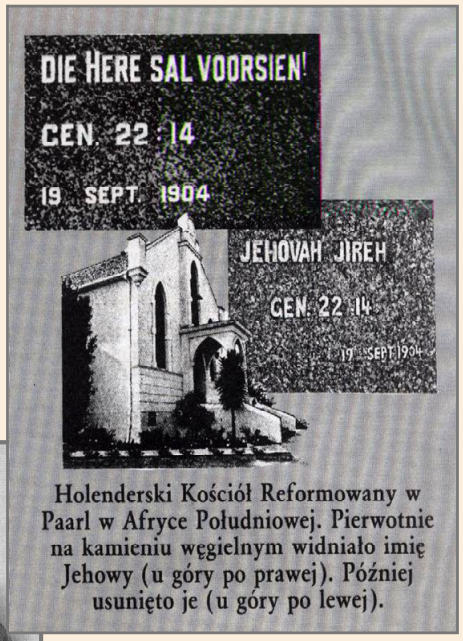

Holenderski Kościół Reformowany w Paarl w Afryce Południowej. Pierwotnie na kamieniu węgielnym widniało imię Jehowy (u góry po prawej). Później usunięto je (u góry po lewej).

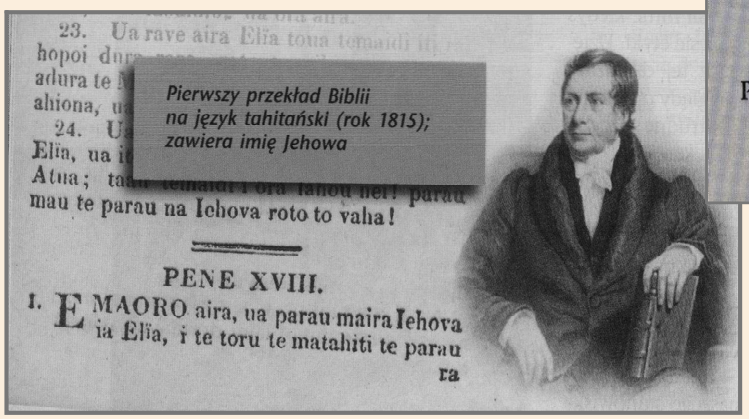

Henry Nott (1774-1844), główny tłumacz Biblii na tahitański.

„...aber mit meinem Namen JEHOVAH bin ich ihnen nicht fundworden” (...ale z mojego imienia JEHOWA nie dałem im się poznać).

PIETYZM to ruch religijny, który rozwinął się w obrębie niemieckiego Kościoła luterańskiego w XVII i XVIII wieku. Jego członkowie nierzadko byli wyśmiewani, a nawet prześladowani. Niektórzy uczeni pietyści udali się do Berleburga, jakieś 150 kilometrów na północ od Frankfurtu nad Menem, gdzie schronienia udzielił im hrabia Kasimir von Wittgenstein Berleburg.

Wśród przybyłych znalazł się Johann Haug, zmuszony do opuszczenia Strasburga z powodu nietolerancji tamtejszych teologów. Był on wybitnym uczonym oraz utalentowanym językoznawcą. Szczerze pragnął „stworzyć całkowicie czysty przekład Biblii, poprawić przekład Lutra, oddać sens Słowa Bożego dosłownie i w zgodzie z jego duchem” *(Die Geschichte der Berlenburger Bibel).*

Haug pozyskał do współpracy biblistów z innych krajów Europy i pracował nad tym przedsięwzięciem 20 lat. Wspomnianą Biblię zaczęto wydawać w roku 1726. Ze względu na obszerne objaśnienia obejmowała ona aż osiem tomów.

Przekład ten niewątpliwie ma kilka zalet godnych uwagi. Na przykład w Księdze Wyjścia 6:2,3 czytamy: „Nadto przemówił Bóg do Mojżesza i rzekł mu: Ja jestem PAN! I objawiłem się Abrahamowi /Izaakowi i Jakubowi/ jako wszechmogący Bóg: ale z mojego imienia JEHOWA nie dałem im się poznać”. W objaśnieniu podano: „Imię JEHOWA to (...) imię jedyne w swoim rodzaju /imię objawione”. Osobiste imię Boga, Jehowa, występuje również w komentarzach do Księgi Wyjścia 3:15 i 34:6.

STRAŻNICA • 15 LUTEGO 2005

Zwoje znad Morza Martwego zawierają całe mnóstwo tetragramów, zapisanych pismem starohebrajskim.

יהוה

W dziele hiszpańskiego mnicha, Raymundasa Martiniego, *Puigio fidei* (Sztylet wiary), z roku 1278, imię Boże występuje w formie Yohoua. Widać to na manuskrypcie (pochodzącym z XII lub XIV wieku), przechowywanym we Francji w bibliotece Ste.Geneviève w Paryżu (karta 162b).

JEHOVA Raymundus Pugio Fidei 1278

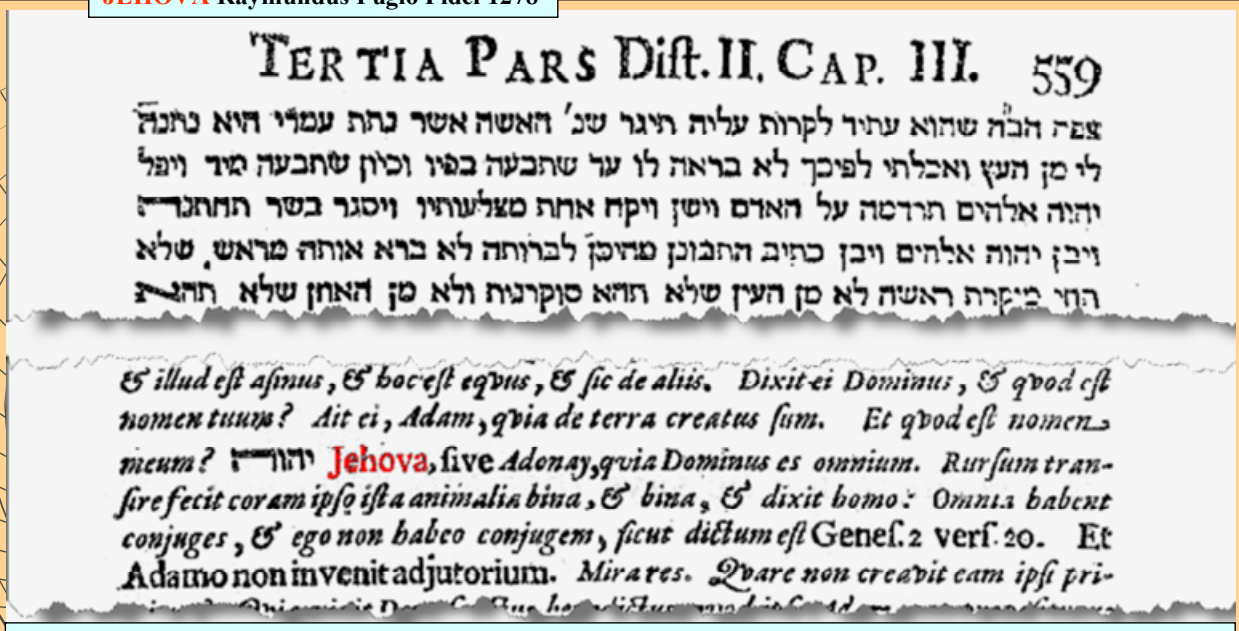

TERTIA PARS Dist. II. CAP. III. 559

& illud eſt aſinus, & hoc eſt equus, & ſic de aliis. Dixit ei Dominus, & quod eſt nomen tuum? Ait ei, Adam, quia de terra creatus ſum. Et quod eſt nomen meum? יהוה Jehova, ſive Adonay, quia Dominus es omnium. Rurſum tranſire fecit coram ipſo iſta animalia bina, & bina, & dixit homo: Omnia habent conjuges, & ego non habeo conjugem, ſicut dictum eſt Geneſ. 2 verſ. 20. Et Adamo non invenit adjutorium. Mirates. Quare non creavit eam ipſi pri-

Excerpts from **Raymond Martin's** (Lat. Raymundus Martini, appointed by the Pope to dig up the passages of the Jewish Talmud objectionable to Roman Catholics) *Pugio Fidei adversus Mauros et Judaeos* of 1278 CE (page 559). The Latin form „**Jehova**" of the Tetragrammaton is seen. This edition is published in Leipzig, 1687, now is found in the New York City Public Library.

Raymundus Maritini (Ramón Martí, 1220 - 1285) hiszpański mnich (dominikanin). Studiował język hebrajski, aramejski, arabski. W dziele *Pugio fidei adversus Mauros i Iudaeos* (Sztylet wiary wobec muzułmanów i Żydów), napisanym ok. 1280 roku próbował udowodnić prawdy chrześcijaństwa, używając żydowskich źródeł (Talmud, Midrasz, Kabała). Prawdy te powinny być wyodrębnione z żydowskiej książki „jak perły z nawozu". Dzieło przez wieki było swego rodzaju miarodajnym *opus magnum* chrześcijańskiej recepcji judaizmu.

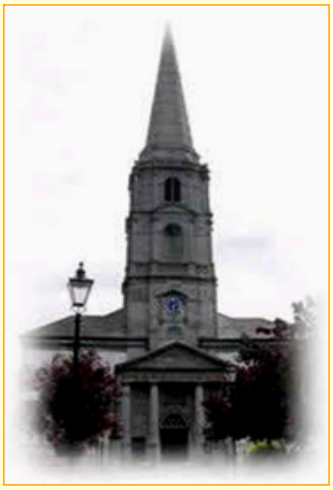

IMIĘ BOŻE w Irlandii

W kościele katedralnym w Waterford zobaczyć można Tetragram imienia Bożego.

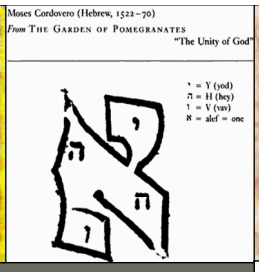

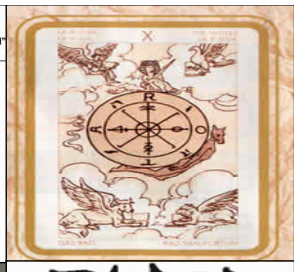

Oto przykłady używania Tetragramu imienia Bożego w żydowskiej kabale, gematrii... a także, w - dalekiej od judaizmu, a potępianych przez Biblię - magii, spirytyzmowi oraz wróżbiarstwie (np. przy pomocy kart tarota). KABAŁA [hebr. qabala - *'tradycja'*] - mistyczno-apologetyczna nauka w judaizmie; w żydowskiej filozofii średniowiecznej (XII w.) kabała rozwinęła się w system teologiczno-filozoficzny, oparty na neoplatońskiej teorii emanacji, jako reakcja przeciwko racjonalistycznej filozofii Majmonidesa. Podstawowe dzieło kabalistów to Zohar (XIIIw), napisane po aramejsku. Kabała zajmuje się metafizycznymi rozważaniami na temat istoty Boga i jego działania oraz kwestię powstania świata i stworzeń. Kabaliści uważają, że prawdziwy i istotny sens Biblii znajduje się w jej podtekście; wierzyli w magiczną siłę świętych liter tekstu biblijnego, a szczególnie w możliwość oddziaływania na zjawiska zachodzące w przyrodzie i społeczeństwie za pomocą kombinacji liter imienia Bożego. Wychodząc z założeń tej teorii, rozwinęła się kabała praktyczna, obejmująca system magii i egzorcyzmów. Zawarte w kabale elementy magii i symbolizmu przyczyniły się z czasem do zwulgaryzowania tego pojęcia. Mianem „kabalistyka" zaczęto oznaczać pewne rodzaje spirytyzmu i okultyzmu. Potocznie kabała kojarzy się dzisiaj z wróżeniem z kart. GEMATRIA - „zabawa" literkami Pisma Świętego. W języku hebrajskim każdą liczbę zapisać można przy pomocy liter, stąd każde słowo, każde zdanie (po podsumowaniu wartości, przyporządkowanym poszczególnym literom) posiada pewną liczbową wartość. Poprzez wybiórczość zwrotów (przy czym możliwe jest przestawianie liter, np. czytanie od tyłu, lub czytanie wartości samych pierwszych, bądź ostatnich liter wyrazów w zdaniu) porównuje się różne fragmenty Biblii.

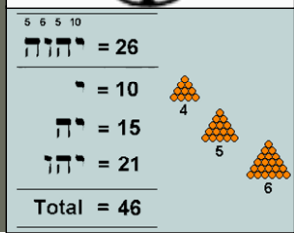

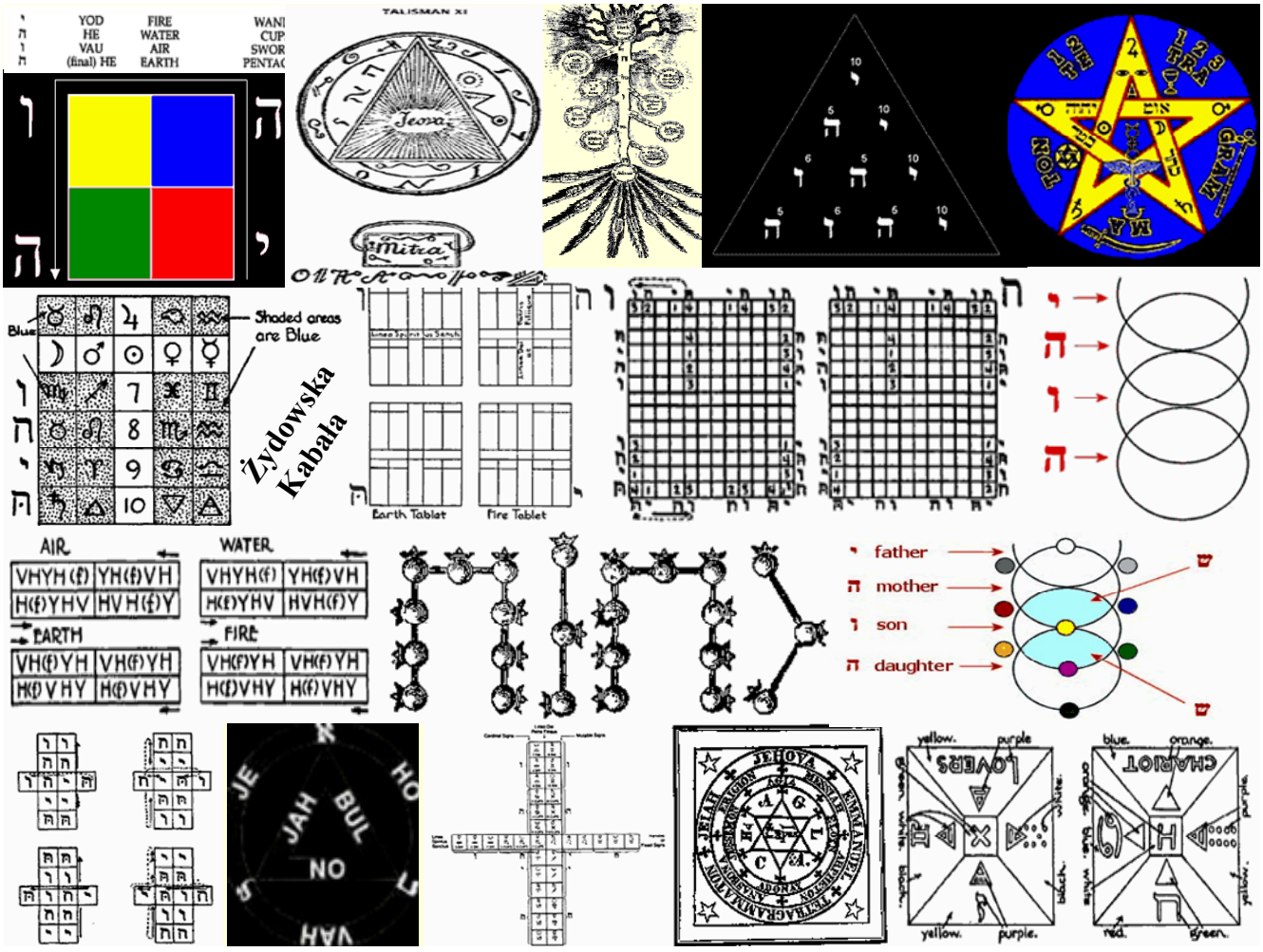

Ilustracja z łacińskiej Biblii, z 1540 roku, francuskiego drukarza królewskiego, Estienne'a. Tetragram imienia Bożego (JHWH) widzimy na czapce kapłana żydowskiego. Napis brzmi: „Świętość należy do Jehowy”.

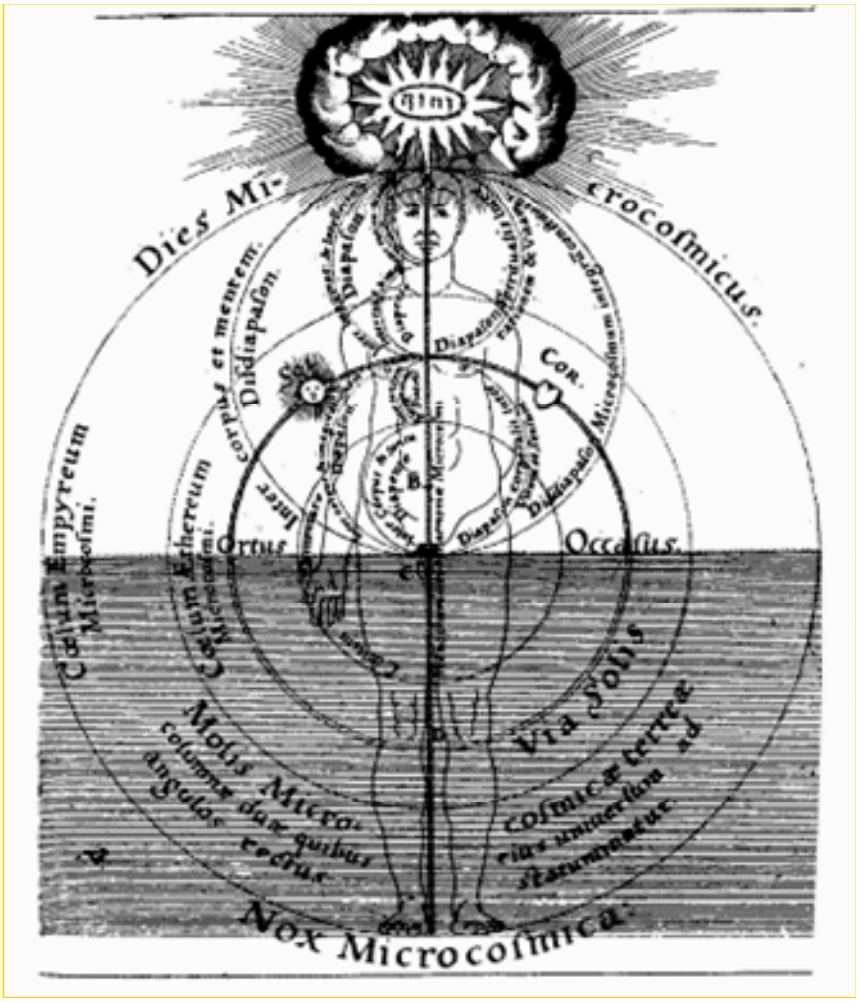

IMIĘ BOŻE na wolnomularskich emblematach

Na przedstawionych fartuchach francuskich wolnomularzy, użyto hebrajskiego tetragramu יהוה (**JHWH**). **Na lewo fartuch członka loży w stopniu 18 (różokrzyżowiec), również zawierający Boży Tetragram.**

La Franc-Maçonnerie moderne

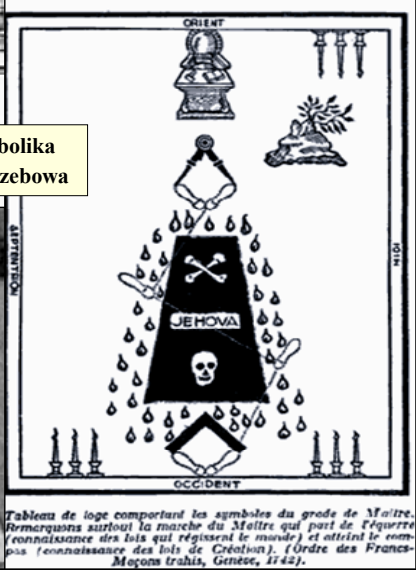

Symbolika pogrzebowa

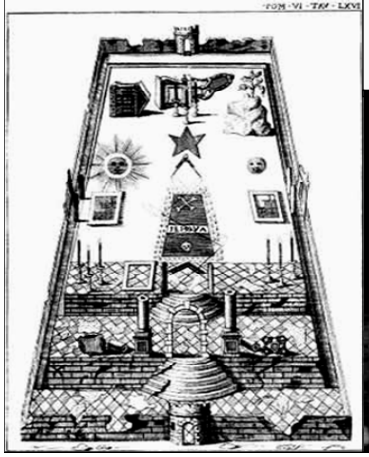

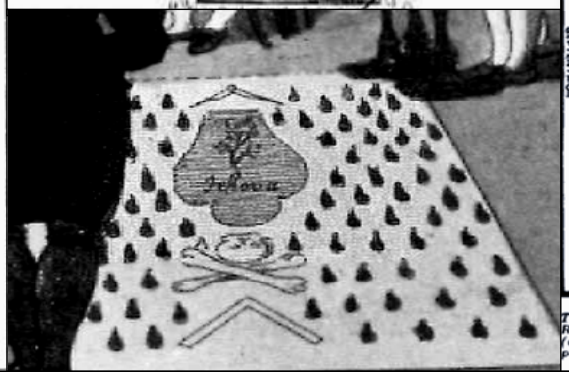

Tableau de loge comportant les symboles du grade de Maître. Remarquons surtout la marche du Maître qui part de l'équerre (connaissance des lois qui régissent le monde) et atteint le compas (connaissance des lois de Création). (Ordre des Francs-Maçons trahis, Genève, 1742).

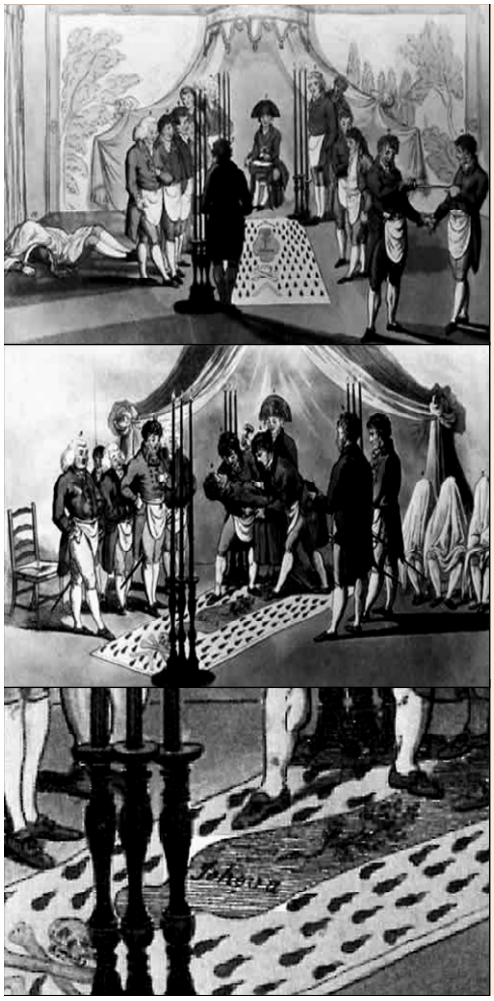

< Oto przykład użycia imienia Bożego, w forme Jehova, podczas wolnomularskiego obrzędu pogrzebowego.
Assemblée des Frans-maçons pour l'admission au grade de Maître (gravure anglaise 1812).

Powyżej medal francuskiej loży masońskiej datowany jest na 1635 rok. Na awersie widzimy wielogłową hydrę, na otoczce widnieje łaciński napis DISPERSIT SUPERBOS, a na górze hebrajski Tetragram w otoczce promienistego trójkąta.

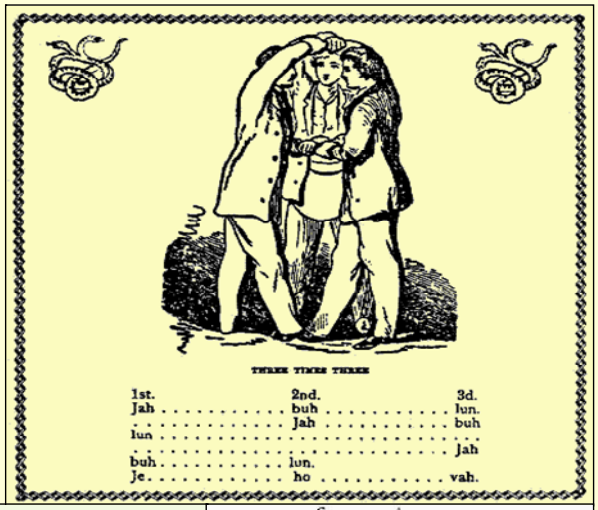

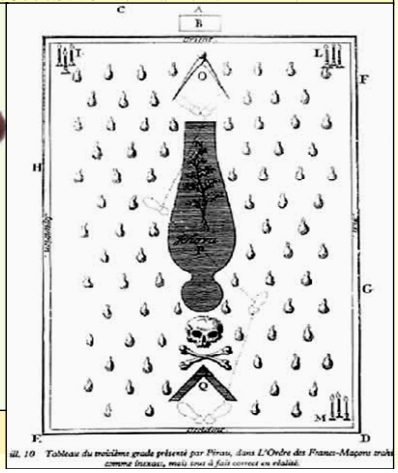

IMIĘ BOŻE w wolnomularskim symbolizmie

Wolnomularstwo (inaczej: *loża masońska* lub *masoneria*) to ponadnarodowy ruch etyczny, mający własne struktury organizacyjne, którego zespół zasad i postaw przedstawiany jest za pośrednictwem symboli, rytuałów (liturgii) i katechizmów.

Wolnomularstwo pozostawia każdemu członkowi swobodę interpretacji. Traktuje siebie i każdą lożę jako miejsce, gdzie ludzie — niezależnie od pozycji społecznej i majątkowej, narodowości i rasy oraz poglądów — spotykają się na zasadzie równości i braterstwa, żeby doskonalić się, i drogą pokojową prowadzić ludzkość do solidarności i powszechnej pomyślności.

Organizacje wolnomularskie występują przeciwko szowinizmowi, nierówności prawnej, nietolerancji i stosowaniu przemocy w stosunkach międzyludzkich. W miarę możliwości finansowych, świadczą pomoc na rzecz instytucji oświatowych, charytatywnych i leczniczych, oraz związanych z nimi badań naukowych.

Organizacje wolnomularskie są stowarzyszeniami zamkniętymi, lecz nie tajnymi. W praktyce skupiają one osoby z warstw wyższych i średnich. W ciągu ponad 2 i pół wieku, należało do nich wiele osobistości z życia publicznego, sławni wojskowi, królowie i cesarze, wybitni przedstawiciele nauki, techniki, kultury, literatury, sztuki, a także przedsiębiorcy.

Jak widać, ze zgromadzonych tutaj przykładów, również członkom lóż masońskich imię Boże Jehova nie było obce. Używano je w różnych wolnomularskich rytuałach (w szczególności podczas obrzędu pogrzebu), malowano na masońskich emblematach i symbolach.

Częstym motywem religijnym — zarówno wśród wolnomularzy, jak też i w całym chrześcijaństwie — był Tetragram, umieszczony wewnątrz trójkąta. Miał on symbolizować Trójcę Świętą. Czasami ów tetragram zastępowano tzw. okiem Bożym.

Przytoczone przykłady pochodzą z Francji.

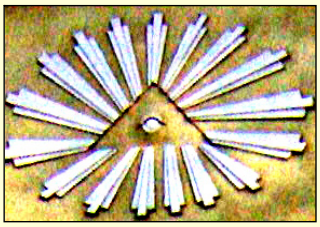

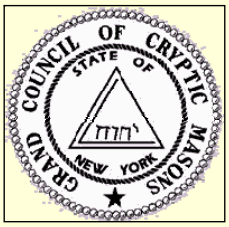

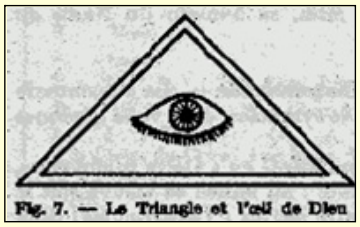
Fig. 7. — Le Triangle et l'œil de Dieu

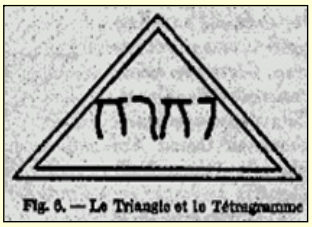
Fig. 6. — Le Triangle et le Tétragramme

Płaskorzeźba przedstawiająca egzekucję Chaniny ben Teradiona

Walka z imieniem Bożym

Nazywał się Chanina ben Teradion. Żył w II wieku n.e. i był żydowskim uczonym. Zasłynął z organizowania zebrań otwartych, w czasie których wykładał z Sefer Tory — zwoju zawierającego pierwsze pięć ksiąg Biblii (Pięcioksiąg). Ben Teradion posługiwał się imieniem własnym Boga i uczył tego innych. Jakżeby mógł pomijać je milczeniem podczas cytowania i komentowania Pięcioksięgu, skoro imię to występuje tam ponad 1800 razy?

Niestety czasy Chaniny ben Teradiona nie były łaskawe dla hebrajskich uczonych. Według żydowskich historyków, cesarz rzymski zakazał wtedy pod karą śmierci szerzenia oraz praktykowania judaizmu. W końcu doszło do tego, że Rzymianie uwięzili ben Teradiona. W chwili aresztowania rabin miał przy sobie egzemplarz Sefer Tory. Odpowiadając na zarzuty, otwarcie przyznał, że naucza na podstawie Biblii — zgodnie z tym, co nakazał Bóg. Ale i tak nie uniknął wyroku śmierci.

Gdy nadeszła pora egzekucji, owinięto go w znaleziony przy nim zwój i spalono na stosie. Jak informuje *Encyclopaedia Judaica*, „przykładano mu do serca wełnę moczoną w wodzie, żeby opóźnić zgon i maksymalnie wydłużyć męczarnie". Wyrok obejmował również stracenie żony oraz oddanie córki do domu publicznego.

Co prawda, tej okrutnej egzekucji dokonali Rzymianie, ale według Talmudu* [Talmud — kompilacja tekstów, będących wytworem starożytnej tradycji żydowskiej - uznawany jest za jedno z najświętszych i najbardziej wpływowych dzieł judaizmu], „kara stosu spotkała go za to, że wymawiał w całości Imię". Otóż wypowiadanie Bożego imienia własnego Żydzi uważali za wyjątkowo ciężki grzech.

Encyklopedia tradycji i legend żydowskich – Alan Onterman str. 286

Tetragram (hebr. „szem ha-meforasz”) - składające się z czterech hebrajskich liter imię Boga, którego nigdy się obecnie nie wymawia, używając zamiast tego hebrajskiego Adonaj („Pan mój”). Imię Jehowa, spotykane w niektórych angielskich [i polskich] przekładach Biblii, jest skutkiem błędnego odczytania tekstu, w którym hebrajskie litery tetragramu zapisuje się zwykle z wokalizacją do Adonaj. Spośród rozlicznych, uznawanych za opisowe nazwań Boga jedynie tetragram uchodzi za Jego prawdziwe miano. Traktuje się je jak najwyższą świętość, tak że nawet formy Adonaj używa się wyłącznie w modłach, poza nimi zastępując ją zwrotem „ha-Szem” („Imię”) ze względu na zakaz wzywania - imienia Boga nadaremnie. Właściwa wymowa tetragramu uległa zapomnieniu, lecz posługiwano się nim w Świątyni przy błogosławieństwie kapłańskim, a w Jom Kipur rytualnie wypowiadał go arcykapłan. Mędrcy talmudyczni uczyli go swoich starszych studentów raz na siedem lat, grożąc utratą przypadającej im cząstki Przyszłego Świata (Olam Haba), gdyby zrobili z tej wiedzy publiczny użytek (—» Czarni Żydzi). Tetragram został objawiony Mojżeszowi (Wj 6) wraz z boskimi planami uwolnienia Izraelitów z Egiptu, ponieważ imię to stanowi wyraz miłosiernego oblicza Boga. Według kabalistów Bóg ożywia cały świat za pośrednictwem tetragramu, tkwiący zaś w nim potencjał mocy uzdrowicielskich i magicznych można wykorzystać pod warunkiem opanowania sztuki władania owym imieniem (—» dwekut, > baal szem). Posłużył się nim Mojżesz, by zabić egipskiego nadzorcę; wyrzeźbione było na różdżce Aarona, przed którą rozstąpiło się Morze Czerwone, oraz na czarodziejskim pierścieniu Salomona; wypisuje się je na amuletach i tabliczkach > sziwiti. O Dawidzie Alroju z XII w. powiada się, że korzystał z jego mocy, by w krótkim czasie przebywać bardzo duże odległości.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד׃

Słuchaj Izraelu! Adonaj jest Bogiem naszym Adonaj jedynie!

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד׃ 4
וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ 5
בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ׃ 6
וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה 7
אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבֶךָ׃ 8
וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם 9
בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ׃
וּקְשַׁרְתָּם 10
לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ׃ 11
וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת 12
בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ׃

Tora, Devarim, V Księga Mojżeszowa 6, 4 -9

Według tradycji żydowskiej imię Boże JHWH wymawia się Adonaj

Słuchaj Izraelu! Adonaj jest Bogiem naszym Adonaj jedynie! Będziesz tedy miłował Haszem, Boga twego, całego serca, całej duszy i z całej siły. Niechaj słowa te, które Ja ci dziś nakazuję będą Twoim sercu. Będziesz je wpajał twoich synów będziesz o nich mówił, przebywając swoim domu, idąc drogą, kładąc się wstając. Przywiążesz je jako znak do swojej ręki będą jako przepaska między twoimi oczyma. Wypiszesz je też na oddrzwiach twojego domu i na twoich bramach.

Wyznanie Wiary Domu Izraela

Wnętrze Starej Synagogi w Pradze. Ta synagoga jest najstarsza na świecie, gdyż sięga 13 - wieku. Tetragram widzimy na klęczniku, obok szafy do przechowywania Tory. >

Tetragram w różnych synagogach (Izrael i Europa).

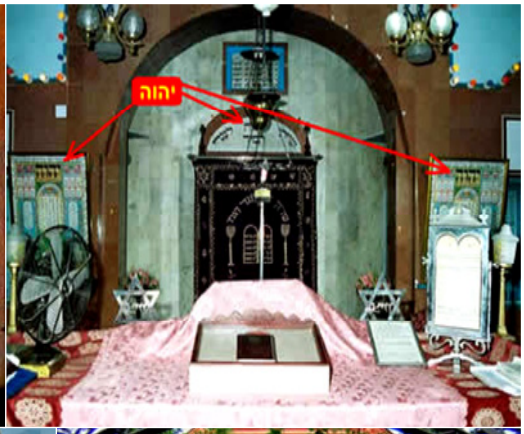

Tetragram Middelstum, Ansinga-Stadttor Holland.
Tetragram na budynku w Middelstum, Ansinga, Holandia.

Tetragram w synagodze w mieście Rosz Pina, północny Izrael.

Imię Boże - IZRAEL

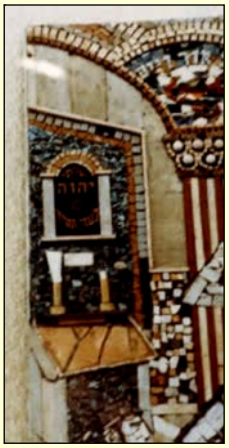

Tetragram Israel, Synagoge HA ARI der Aschkenasim.
Tetragram w aszkenazyjskiej synagodze w mieście Ha'Ari, Izrael.

Na zdjęciach Tetragramy, eksponowane się w Muzeum Holokaustu, Izrael.

Tetragram
w różnych synagogach (Izrael i Europa)

Wielka Synagoga Europy w Brukseli

Wielka Synagoga w Brukseli - synagoga znajdująca się w Brukseli, stolicy Belgii, przy Rue de la Regence. Obecnie jest główną i największą synagogą brukselskiej gminy żydowskiej. Synagoga została zbudowana w 1878 roku według chrześcijańskiego architekta Désiré De Keysera. Neoromańską fasadę z licznymi elementami neobizantyjskimi, flankują dwie kwadratowe wieże. Całość wieńczą wielkie tablice Dekalogu.

JHWH

SZMA ISRAEL JAHWE ELOHEJNU JAHWE ECHAD
— „słuchaj Izraelu: JAHWE, nasz Bóg, to jeden JAHWE” —
tak brzmi najważniejsze żydowskie zawołanie modlitewne.

Banner Catalog

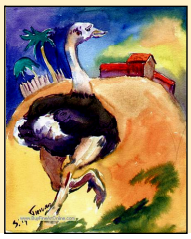

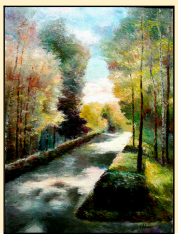

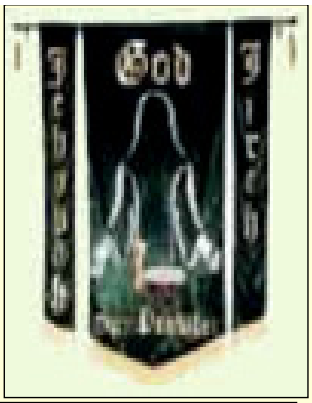

Jehovah Jireh Our Provider — napis na trzech zasłonkach, używanych w judaizmie

Tatuaż na ręce

Jehovah Jireh — dwa przykłady współczesnego masowego rękodzieła (komercyjnego wisiorka) z imieniem Bożym

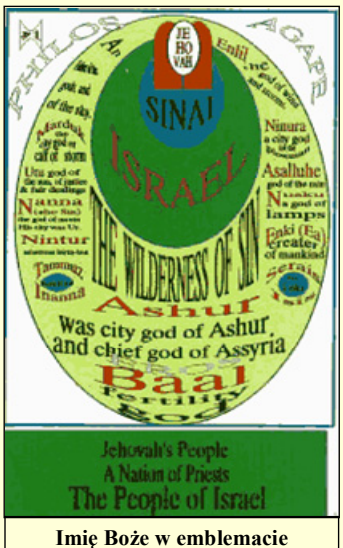

Imię Boże w emblemacie organizacji żydowskiej

Imię Boże na transparencie jako składnik nazwy organizacji Świadków Jehowy

Jahwestola

Lit.: Hummel, Heribert - Die Bibel in Bildern 1983, S.139; KatholischDivisionspfarrer in Berlin

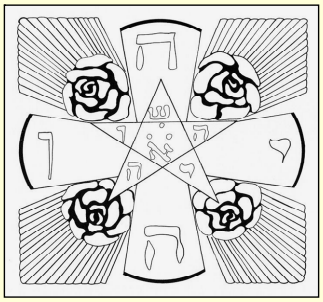

Israel: The Rose Cross
Holy symbol of the secret philosophy of the rose cross group. It represents the development of the spiritual force of the human being. On the cross the name of God JHWH is written in Hebrew letters.

Medale z Imieniem Bożym - Gdańsk

1635

1650

1660-1

Drezno 1672

1660

Dukat 1698 v **Hamburg 1653**

1698

יהוה יהוה יהוה יהוה

Niemcy 1669

Niemcy 1605

Niemcy 1650

Niemcy 1700

Szwecja 1632 **Szwecja 1632**

Taką jak powyżej, donatywę polskiego króla Władysława, bitą w Gdańsku, zobaczyć można na piętrze Ratusza Gdańskiego — tamtejszej ekspozycji muzealnej, pośród których znaleźć można kilkanaście monet z imieniem Bożym יהוה

Medal Jana Hoehna syna > „Pokój w Oliwie" z 1660 roku

Książka ta ukazuje historię „**Jehowa**-monet" jak i medalionów od momentu ich ukazania się w 16 wieku aż do ich odsunięcia w wieku 18. Zobrazowano monety z takich krajów jak Holandia, Dania, Szwecja, Polska (Gdańsk), Niemcy, Austria oraz Szwajcaria noszące imię Boże w najróżniejszych formach. Cały rząd ciekawych artykułów ożywi historię tamtejszej epoki, przekazując przy tym wiele informacji.

Monety już zawsze stanowiły coś więcej jak tylko środek płatniczy. Tak też w średniowieczu rozpoczęto wytłaczać na nich elementy teologiczne. Talary i medaliony z imieniem Bożym **Jehowa** były dotąd w numizmatyce, dziedzinie wiedzy o monetach, czymś całkowicie nowym. Aczkolwiek, jak ukazuje owa książka, na monetach wytłaczanych począwszy od 16 wieku, można odnaleźć odbicie wydarzeń jednej z najdynamiczniejszych epok historii Europy, bowiem reformacji.

Autor będący w tej dziedzinie naukowcem od 20 lat porywa swych czytelników na wyśmienitą wycieczkę odkrywczą do świata monet, talarów i medalionów 16. do 18. wieku. Były one pomocne w kształtowaniu politycznego jak i religijnego wyglądu Europy poza ich własny okres, by w końcu historia stała się tym czym jest obecnie.

Książkę tę opracowano głównie z myślą o krajach niemieckojęzycznych. Badania wykazały iż także w Polsce w Gdańsku, imię Boże tłoczono na znacznej liczbie monet. Po zakończeniu tych prac, owa książka zostanie wzbogacona o część polską, a następnie także w tym języku wydana. Obecnie pracujemy nad wersją angielskojęzyczną. Autor jest wdzięczny za każdą nadesłaną korespondencję zawierającą polepszenia, pomysły bądź dodatkowe informacje.

Hans-Peter Marquardt
Fasanenstraße 21
16761 Hennigsdorf
Germany
hans-peter-marquardt@web.de

Nr 10: Medaille 1717 von Georg Hautsch Kursachsen
Friedrich August I.
(auch mit 11 Zeilen statt mit 8)
44 mm Ø.

Nr 11: Silbermedaille 1730 von Christian Ernst Müller **Augsburg 1730**
29,51 g (Talergewicht).
41,3 mm Ø.

Nr 19: Silbermedaille 1780
Vereinigte Provinzen der Niederlande
Auf den Hilfsvertrag mit
Katharina II. von Rußland im Krieg mit den französischen Revolutionären.
31,5 g. 31 mm Ø.

Nr 24: Schwedischer Taler von 1603, Jehovataler
Königreich Schweden
~ 30 g. ~ 44 mm Ø.

Nr 45: Gustav II. Adolf, 1611-1632, Jehovataler
Der Erfurter Purimtaler von 1632 Purimtaler 1632 auf den Sieg bei Breitenfeld.
29,6 g. ~ 43 mm Ø.Erfurt, 1631–1632 Stadt unter schwedischer Krone.

Nr 49: Medaille 1632 von Ruprecht Niclas Kitzkatz **Medaille auf den Tod von Gustav Adolf**
Silber, vergoldet, 18,1 g. 40,5 mm Ø.

Nr 50: Würzburg unter schwedischer Besatzung, Taler von 1632 **Gustav II. Adolf, König von Schweden, in Würzburg**
~ 30 g. ~ 44 mm Ø.

Nr 52: Herzogtum Schlesien, Münzstätte Breslau
Schlesischer Reichstaler von 1634,
Münzmeister Jak. Schmid
28,33 g. 42,6 mm Ø.

Nr 53: Reichstaler 1634, Jehovataler **Landgrafschaft Hessen-Kassel**
28,82 g. 42,6 mm Ø. Landgraf Wilhelm V., 1627–1637.
Münzstätte Kassel, Münzmeister Terenz Schmidt.

Nr 58: Reichstaler 1650 **Sachsen-Gotha, Ernst der Fromme, 1640–1675**
Auf den Westfälischen Frieden.
~ 29 g. ~ 42 mm Ø.

Nr 60: Hamburger Medaille von 1665 **Hansestadt Hamburg**
Auf die ersten vier Bankstädte Europas
von Johann Reteke.
45 - ~ 58 g. 50 mm Ø.

Nr 61: Magdeburger Schautaler 1673 **Reichsstadt Magdeburg**
~ 29 g. ~ 43 mm Ø.

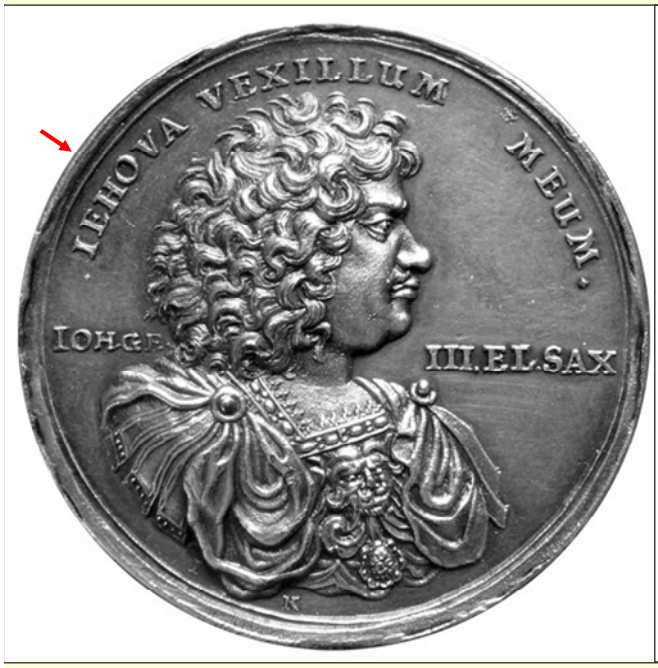

Nr 63: Medaille ohne Jahr (1681) **Johann Georg III Kurfürst von Sachsen**
Auf die Dresdner Huldigung von Johann Kittel.
25,24 g. 42 mm Ø.

Nr 64: 1 Taler 1691 auf seinen Tod, Spruchtaler **Johann Georg III Kurfürst von Sachsen**
29,5 g. 46 mm Ø.

Nr 76: Schwed. Hgt. Bremen-Verden, 4 Mark 1660, **Iehova –Taler**

Nr 112: Berner Taler / Bärentaler von 1679 **Berner Taler**
Auch Patacon, Patagon oder Bärentaler genannt
Łaciński napis BENEDICTUS SIT **JEHOWA** DEUS, znaczy:
„BŁOGOSŁAWIONY NIECH BĘDZIE **JEHOWA** BÓG”

http://www.jehovataler.de/de/muenzen.html

DLACZEGO UŻYWANO IMIENIA BOŻEGO NA MONETACH?

Wiek XVI przyniósł w Europie Zachodniej falę konfliktów religijnych między katolikami a protestanckimi reformatorami. Doprowadziło to do wybuchu wojny na tle religijnym. W tamtym okresie każda ze stron konfliktu próbowała za pomocą monet pokazać, że ma poparcie Boga. W ciągu kilku wieków imię to, zapisane po hebrajsku lub łacinie, znalazło się na przeszło tysiącu różnych monet, medali i żetonów. Na przykład łaciński napis *Benedictus sit Iehova Deus, który znaczy: „Błogosławiony niech będzie Jehowa Bóg”*, widnieje na złotych monetach bitych przez lata w Szwajcarii.

W Szwecji moneta z imieniem Bożym pojawiła się mniej więcej w roku 1568, a w Szkocji w 1591. Na monetach bitych około 1600 roku przez szwedzkiego króla Karola IX Sudermańskiego wytłoczono imię Boże w postaci Ihehova, Iehova lub Iehovah. Pewien ich rodzaj wykonywano ze złota – jedna taka moneta stanowiła równowartość czteromiesięcznych zarobków robotnika!

Przeszło 60 różnych monet z imieniem Bożym, zwanych potocznie „talarami Jehowy”, pochodzi z czasów Chrystiana IV, króla Danii i Norwegii panującego w latach 1588-1648. Do połowy XVII wieku monety takie pojawiły się w Polsce i Szwajcarii, a także w Niemczech. Najczęściej na stemplach menniczych grawerowano imię Boże w postaci tetragramu, składającego się z czterech hebrajskich liter (polskie JHWH). Większość ludzi, także rytowników, nie znała hebrajskiego. Dlatego kopiowany po wielekroć tetragram przybierał różne kształty.

Masowa produkcja takich pieniędzy przypadła na wojnę trzydziestoletnią, która toczyła się w latach 1618-1648, a wybuchła na tle konfliktów religijnych. Po zwycięskiej bitwie pod Breitenfeld w 1631 roku szwedzki król Gaustaw II Adolf kazał wybić monety z tetragramem. Tłoczono je między innymi w Erfurcie i Moguncji. W tym samym czasie księstwa sprzymierzone ze Szwecją również zaczęły bić monety z imieniem Bożym.

Jeszcze przez 150 lat od zakończenia niszczycielskiej wojny trzydziestoletniej wytłaczano imię Boże na monetach i medalach w Austrii, Francji, Meksyku, Rosji i innych krajach. Jednak od początków XVIII wieku praktyka ta stopniowo zamarła. W końcu imię Boże niemal całkowicie znikło ze stempli menniczych.

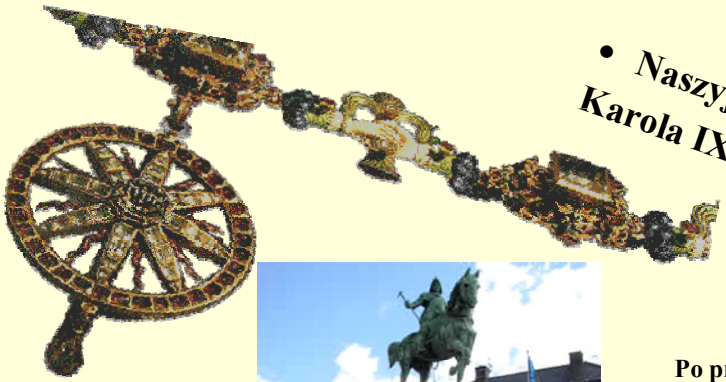

• **Naszyjnik Jehowy - Karola IX z 1607 roku**

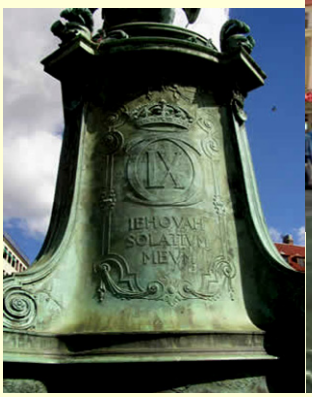

Po prawej: Monety wybite przez różnych szwedzkich władców.
[Od góry:]
ERYK XIV (1560-1568)
KAROL IX (1599-1611) - brat Eryka
GUSTAW II ADOLF (1611-1632) - syn Karola
Królowa KRYSTYNA (1644-1654) - córka Gustawa II Adolfa

Szwecja

„IEHOVAH SOLATIUM MEUM” (Jehowa, pocieszeniem moim) - taki łaciński napis znajduje się na cokole pomnika Karola IX, w szwedzkim mieście Göteborg.

Pocztówka kongresowa z Lipska (lipiec 2006) **1**. Hamburg, ehem. Handelshaus **2**. Wallensen, ehem. Ev. Pfarramt **3**. Bad Soden, Haus Fringa **4**. Ottobeuren, kath.Kirche **5**. Simmern, reform. Kirche, Gedenkstein **6**. GroB-Schónau, ev. Kirche **7**. Kempten, ehem. Gedenktafel.

Der dänische König Christian IV. (1588-1648) nimmt unter den Königen seines Landes eine Sonderstellung ein.

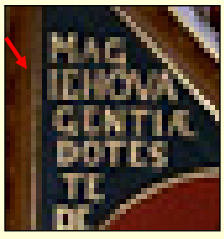

יהוה

Das Link zeigt das Wappen der südwestenglischen Hafenstadt Plymouth. Diese spielte in den Bürgerkriegen der englischen Revolution 1642-1646 eine große Rolle, darum wurde sie mehrfach belagert und heiß umkämpft.

Es steigt meine Seele vom Boote heraus
Und kniet auf den schwellenden Wogen,
Die haben wie dröhnendes Orgelgebraus
Sie unwiderstehlich angezogen.

Jehova! Der mächtig Du Meere erschufst
Und dieses Atom, meine Seele,
Von Bergen zu Meeren, bis Du sie nicht rufst,
Irrt rastlos von Fels sie zur Welle.

Jehova! Du schufst diese Erde so schön!
Drum hat meine Seele kein Bleiben;
Sie dürstet noch schönere Welten zu sehn,
Die ferne im Äthermeer treiben.

Jehova! O lass meine Seele bald knien
Auf goldenem, lichten Planeten;
Wenn unten die Meere vorüber dann ziehn,
Wird jauchend sie auf zu Dir beten.

Durch Erasmus von Rotterdam (1465-1536), einem bedeutenden Humanisten, wurde in den niederländischen Provinzen mit seiner Kritik an den kirchlichen Zuständen sehr früh das Feld für die Reformation vorbereitet.

www.jehovataler.de/de/links.html

יהוה

Włochy

W Watykanie znajduje się obraz żydowskiego arcykapłana, mającego na turbanie wypisane po hebrajsku: „Świętość należy do Jehowy”.

Tetragram w kościele, pod wezwaniem Świętej Trójcy i świętych: Kosmy i Damiana, w miejscowości Bari.

Bergamot
^

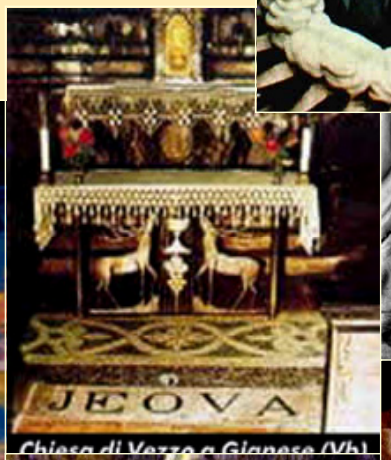

< Colorno

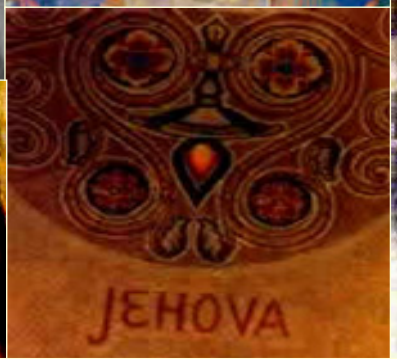

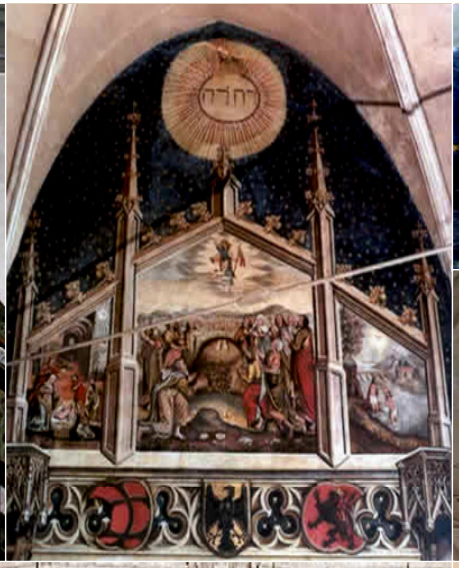

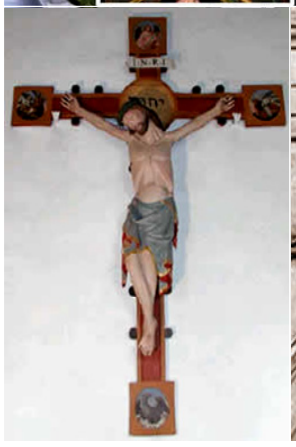

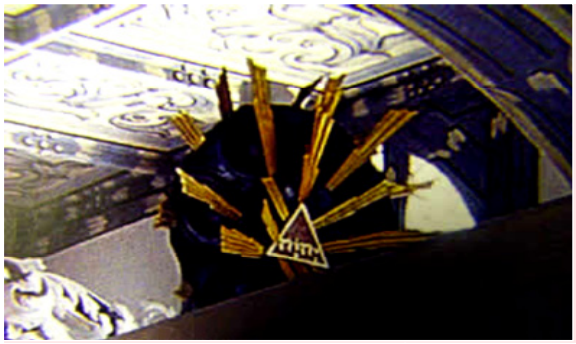

< Jawor

Polska

v Świdnica >

^ Epitafium Jana Botsacca - Hans Caspar Gockheller - z 1674 roku.

^ Epitafium Adelgundy Zappio, powstałe w 1664 roku, z fundacji jej ojca, Zachariasza Zappio.

IMIĘ BOŻE w Kamieniu Pomorskim
Zaraz nad wejściem głównym, pod słynnymi organami tamtejszej katedry, zobaczyć można imię Boże w formie JEHOWAH.

Kartka na żydowskie święto

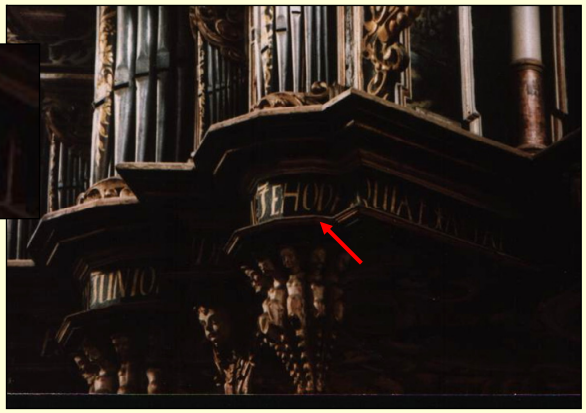

http://RADIO.JAHWE.NAME

Jełowa — wioska na Opolszczyźnie nosiła kiedyś nazwę Jehowa

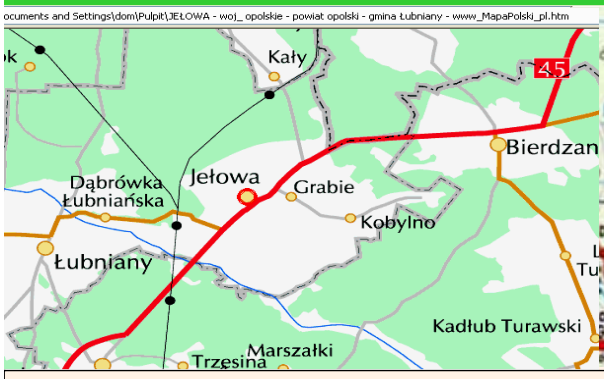

■ Charbrowo
miejscowość na północy Polski, między Łebą a Lęborkiem. Jeszcze nie tak dawno temu w tamtejszym kościele pod wezwaniem św. Józefa z XVII wieku, nad ołtarzem można było zobaczyć Tetragram. Po remoncie… zniknął, to znaczy został celowo usunięty.

■ Wambierzyce
malutka mieścina u północnego podnóża Gór Stołowych (w pobliżu Kłodzka) z ogromną bazyliką. Jeszcze kilkanaście lat temu zobaczyć tam można było hebrajski Tetragram, który tamtejszy proboszcz nakazał zniszczyć.

■ Kwidzyn
Imię Boże w kościele w Kwidzynie. Obecnie to miejsce zostało zamalowane.

Kwidzyn >

■ Częstochowa
Podobno i w „bastionie katolicyzmu”, jakim każdemu jawi się Jasna Góra, jeszcze w XX wieku na jednej z wejściowych doń bram widniał Tetragram.

Pomnik Jezusa przy jasnogórskich Błoniach
Tetragram na manuskrypcie

Imię Boga w formie tetragramu można zobaczyć m.in. w Częstochowie. Na pomniku bezpośrednio przy Jasnej Górze.
(pomnik znajduje się na skraju jasnogórskich błoni, na placu zgromadzeń przed klasztorem).

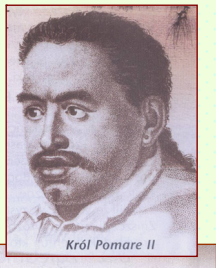

W pierwszej połowie XIX wieku, gdy na Tahiti przybyli misjonarze Londyńskiego Towarzystwa Misyjnego, Polinezyjczycy czcili wiele bóstw. Każde z nich, na czele z bogami ORO i TAAROA, miało własne imię. Chcąc odróżnić od nich Boga Biblii, misjonarze bez wahania używali Jego imienia, które po tahitańsku zapisywano **IEHOVA**. Imię to stało się powszechnie znane i zaczęto się nim posługiwać w codziennych rozmowach i korespondencji. Król Pomare II, sprawujący władzę w Tahiti w pierwszej połowie XIX wieku, wielokrotnie używał go w osobistej korespondencji. Reprodukcja jednego z takich listów, w języku angielskim, znajduje się w zbiorach Muzeum archipelagu Tahiti.

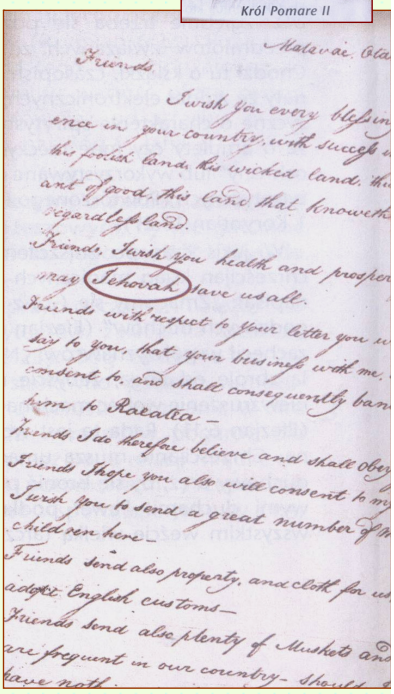

Na zabytkowym ołtarzu rodziny Ferberów występuje tetragram

Kościół Mariacki w Gdańsku - największa ceglana, gotycka świątynia w Polsce - zachwyca swym ogromem. Wznoszono ją w latach 1343-1502.

Kościół mający ponad pół hektara powierzchni może pomieścić powyżej 25 tysięcy osób. Codziennie przewija się przez jego wnętrza mnóstwo ludzi. Jednak prawie nikt nie zwraca uwagi na imię Boga - **JEHOWA** - znajdujące się tam co najmniej **dziewięć** razy.

Na włoskim medalu

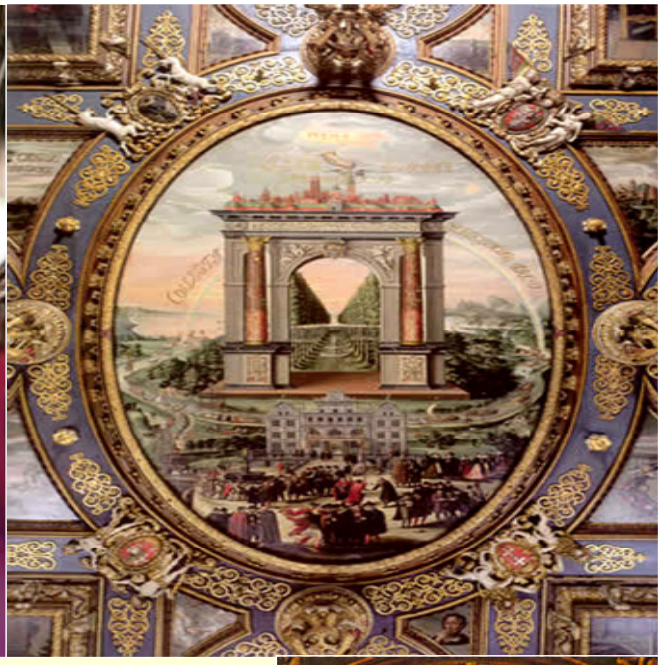

Gdańsk – Sala Czerwona

Najbardziej reprezentacyjnym pomieszczeniem Ratusza jest Wielka Sala Rady, zwana też Letnią lub Czerwoną. Oryginalny wystrój jej wnętrza zachował się niemal w całości. Na ścianach znajduje się siedem obrazów, autorstwa Hansa Vredemana de Vries, wykonanych w latach 1594–1595. Głównym akcentem sali jest strop, składający się z 25 obrazów alegorycznych, pędzla Izaaka van den Blocka, namalowanych w latach 1606–1608. Na dziesięciu obrazach — wraz z najważniejszym z nich, umieszczonym na suficie centralnie, zwanym *„Apoteozą łączności Gdańska z Polską”* — jedenaście razy ujrzeć można imię Boże (10 razy w formie hebrajskiego tetragramu, jeden raz po łacinie).

Obraz Antona Möllera „Odbudowa świątyni przez króla Joasa” z 1602 roku, zdobił dawniej kasę Ratusza Głównomiejskiego w Gdańsku. Obecnie eksponowany jest w zbiorach gdańskiego Muzeum Narodowego.
W łacińskim napisie, okalającym obraz, użyto imienia Bożego — IEHOVÆ.

„Stałość” • „The Bonstacy”
- Hans Vredman de Vries

„Wolność” • „The Freedom”
- Hans Vredman de Vries

„Zgoda” • „The Concord”
- Hans Vredman de Vries

„Pobożność” • „The Piety”
- Hans Vredman de Vries

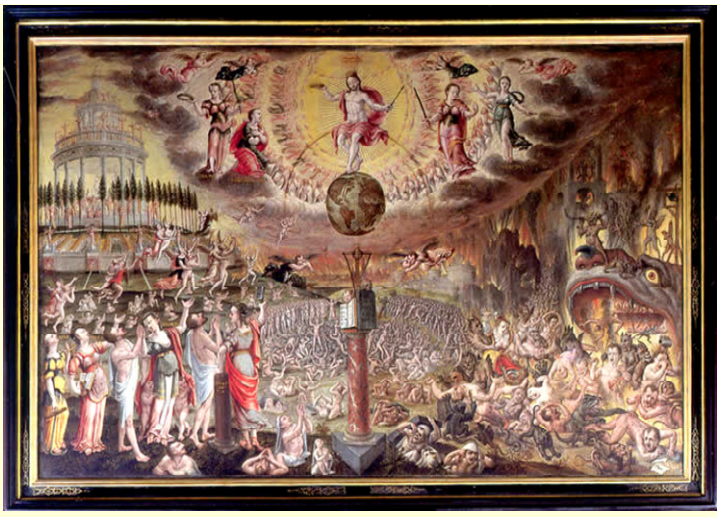

„Mądrość” • „The Wisdom” - Hans Vredman de Vries

„Sąd ostateczny” • „The Last Judgement” - Hans Vredman de Vries

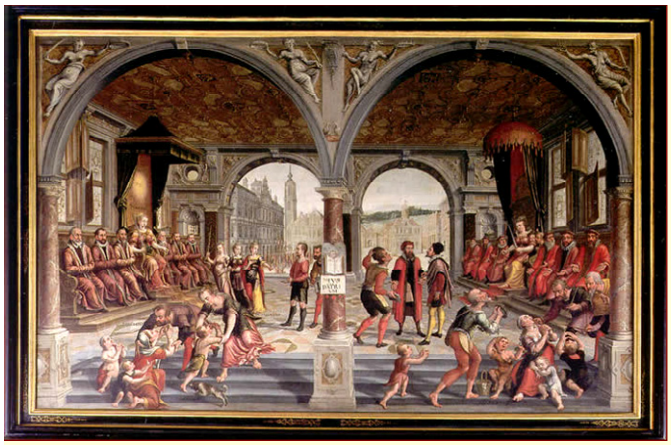

„Sprawiedliwość” • „The Justice” - Hans Vredman de Vries

• Emblem przedstawiający Gdańsk

„Król Jozafat ustanawia sędziów”
„Kong Josaphat appoints judges”
- Izaak van den Block

Dukat 1635

W sumie, w dwóch tomach *Katalogu monet polskich* z lat 1632-1696, wydanych w latach 1982 i 1984 w Warszawie, zamieszczono opis pochodzących z tego okresu 50 różnych monet, na których widnieje „w promieniach i chmurach hebrajski napis Jehowa”.

Wrocław
Imię Boże na wrocławskim medalu
Medaille 1699 (Gravur), Schulprämie. Stempel von Johann Neidhardt. Ansicht von Breslau unter strahlendem Gottesnamen, unten das Stadtwappen / Jason mit Drachen. Friedensburg/Seger 3523. 23.63 g.; 42 mm. Sehr schön.

Judaiki gdańskie z dawnej Wielkiej Synagogi gdańskiej - do dzisiejszych czasów zachował się dziewiętnastowieczny miniaturowy pulpit do czytania, zawierający Imię Boże wraz z modlitewnikiem z 1777 roku.

Tetragram JHWH na tabliczce „mizrach", znajdującej się w jednym z pomieszczeń budynku Gminy Żydowskiej w Warszawie.

Emblemat alchemiczny na samym szczycie znajduje się hebrajski **Tetragram Boży**.

„Święte jest Imię Twoje"

Medale

Żeton koronacyjny z 1669, patyna
Avers: Orzeł nad muszlą z perłą i napisem POLONIA, nad nim korona podtrzymywana przez berło i miecz; nad koroną hebrajski tetragram imienia Bożego . Napis naokoło: MICHAEL DG REX POL ELECT VARSOV19 IVNII CORONAT.
Rewers: Twierdza na wzgórzu z herbem Wiśniowieckich w tle, nad nią anioł z trąbą i księgą w dłoniach, napis: SALUS POPULI SUPREMA LEX EST, H-Cz. 2364, srebro 28 mm, waga 5.38 g.

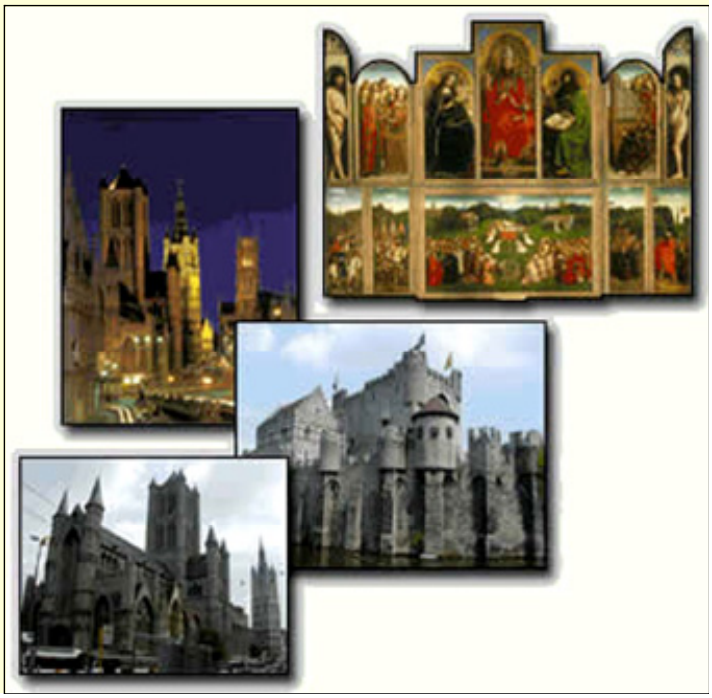

IMIĘ BOŻE w Belgii
W belgijskiej miejscowości Gent znajduje się klasztor karmelitów. Na ambonie w klasztornym kościele zobaczyć można Tetragram imienia Bożego.

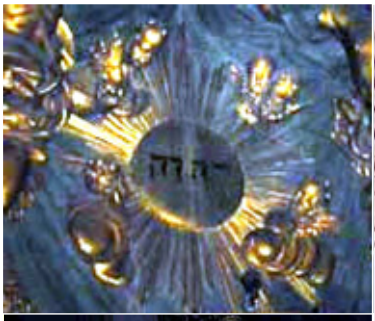

Imię Boże na ambonie kościelnej w Sztokholmie. Bliższe szczegóły nie są znane.

Imie Boże nad ołtarzem św. Józefa w kościele w Zabrzegu *(Polska)*

Mojżesz ogłaszający dziesięcioro przykazań
Tabliczka mizrach,
olej na płótnie w neogotyckiej
drewnianej ramie, rok ok. 1900,
Wiedeń, kolekcja judaików Maxa Bergera.

^ Gdańsk - Bazylika

Tczew >

^ Lidzbark Warmiński

^ Pelplin – ołtarz główny w katedrze pelplińskiej

W roku 1857 ukończono tłumaczenie Biblii na język tswana. Był to pierwszy kompletny przekład Pisma Świętego na jeden z języków afrykańskich niemających wcześniej formy pisanej. Biblia ta została wydana w kilku tomach.

Imię Boże w Biblii w języku **tswana** (rok 1840).

Tetragram (**JHWH**) - Polska**,** Radków (niem.*Wünschelburg*), powiat kłodzki, województwo dolnośląskie.

Znali imię Boże

Pierwszym utworem literackim, o którym wiadomo, iż został napisany i opublikowany w angielskich koloniach w Ameryce, były „Bay Psalm Book" (Psalmy znad zatoki). Pierwodruk wydał w 1640 roku Stephen Daye w kolonii założonej nad zatoką Massachusetts. To wczesne dzieło zawiera biblijną Księgę Psalmów przetłumaczoną z języka hebrajskiego na ówczesny potoczny język angielski. Znamienną cechą „Psalmów znad zatoki" jest użycie w kilku wersetach imienia Bożego. Tak więc już 350 lat temu, kto czytał tę publikację, mógł poznać imię naszego Stwórcy.

Na przykład Psalm 83;17, 18 (83;18, 19, BT) oddano następująco: „Przeklęci niech będą zawsze i okropnie dręczeni; zaiste, niech będą zawstydzeni i wytępieni. Żeby ludzie mogli poznać, że ty, który jedynie masz na imię JEHOWA, jesteś wyniesiony najwyżej ponad całą ziemią."

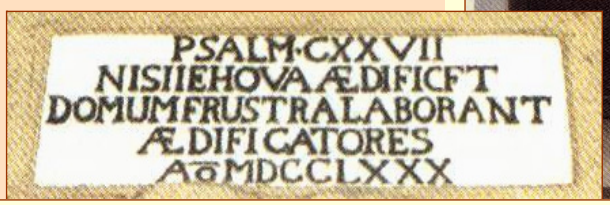

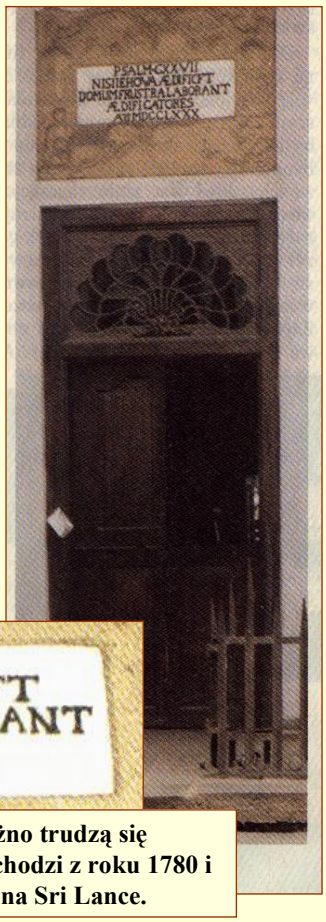

„Jeżeli Jehowa nie buduje domu, na próżno trudzą się budowniczowie" - Psalm 127:1. Inskrypcja pochodzi z roku 1780 i została odkryta na budynku w Kolombo na Sri Lance.

Dania – Jutland

W Danii istnieje katalog występowania imienia Bożego (ponad 220 pozycji).

Dania -
Jutland

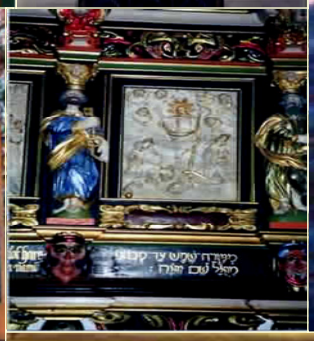

Dania – Jutland

Aº 1786.
ERICH JESPER SON.
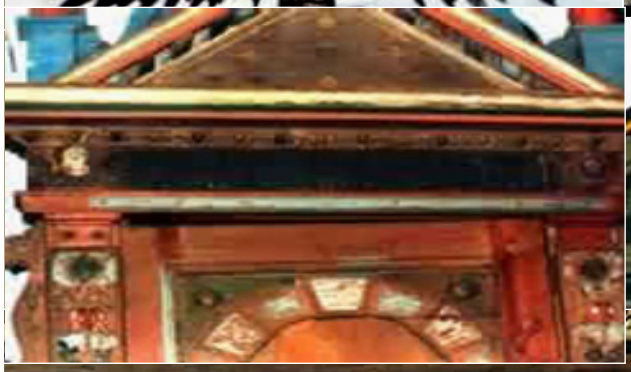

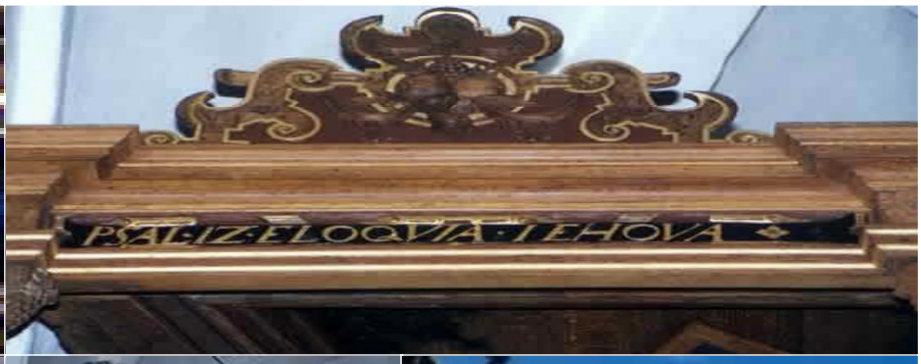
PSAL·IZ·ELOQVIA·I·EHOVA

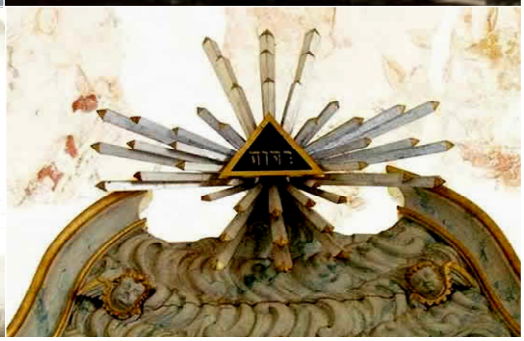

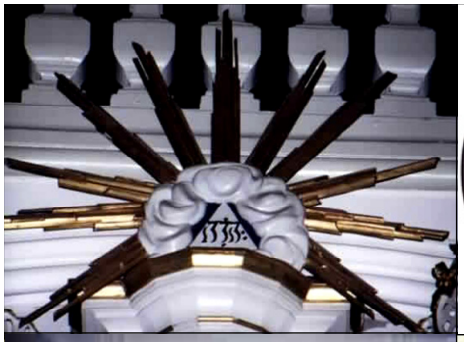

Dania – Jutland

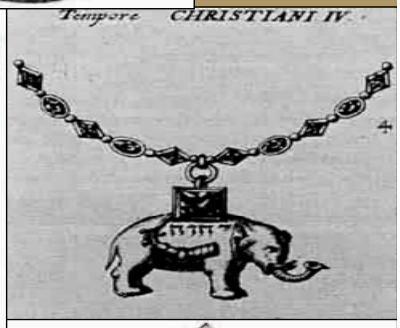

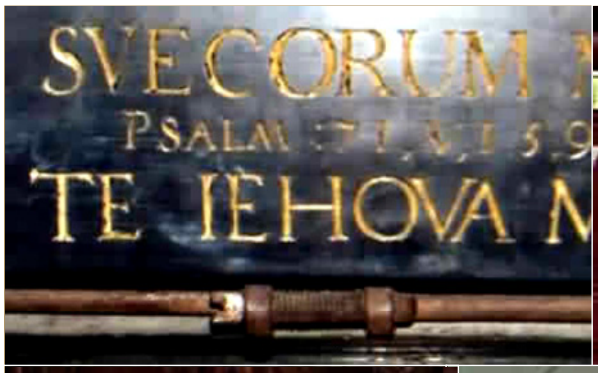

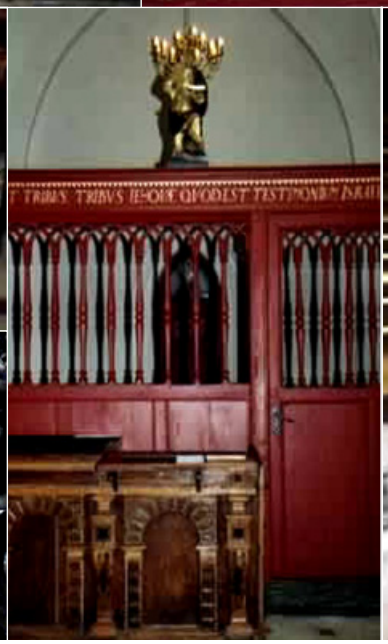

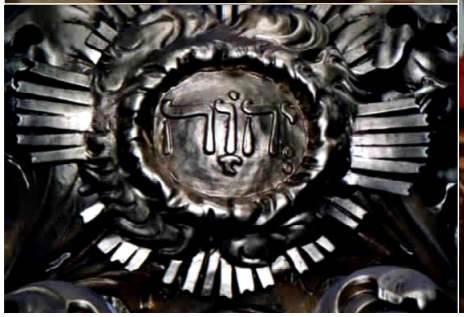

MAG
IEHOVA
GENTIÆ

יהוה

IUSTUS
יהוה
IUDEX

IEHOVA. IN
PATRIS

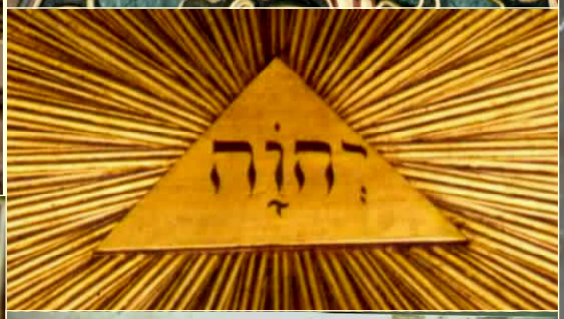
יהוה

ET
IEHOVA
TUTO

IEHO
VA

IOHANNES
IEHOVAH

Dania

יהוה
SOLI DEO GLORIA

יהוה

MEVM
DIRIGE

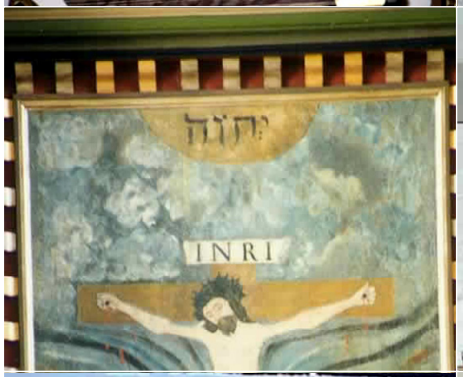
יהוה
INRI

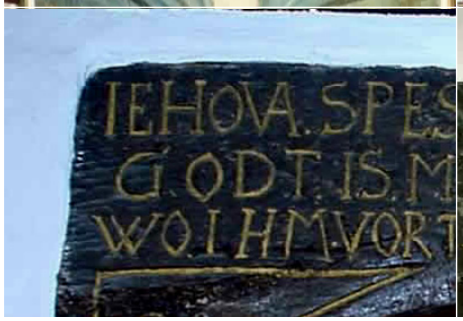
IEHOVA. SPE
GODT IS M
WOLHMVORT

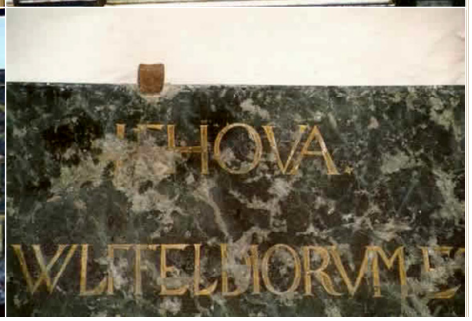
IEHOVA
WLTELLIORVM

QUI · DEDIT · PROTEGET

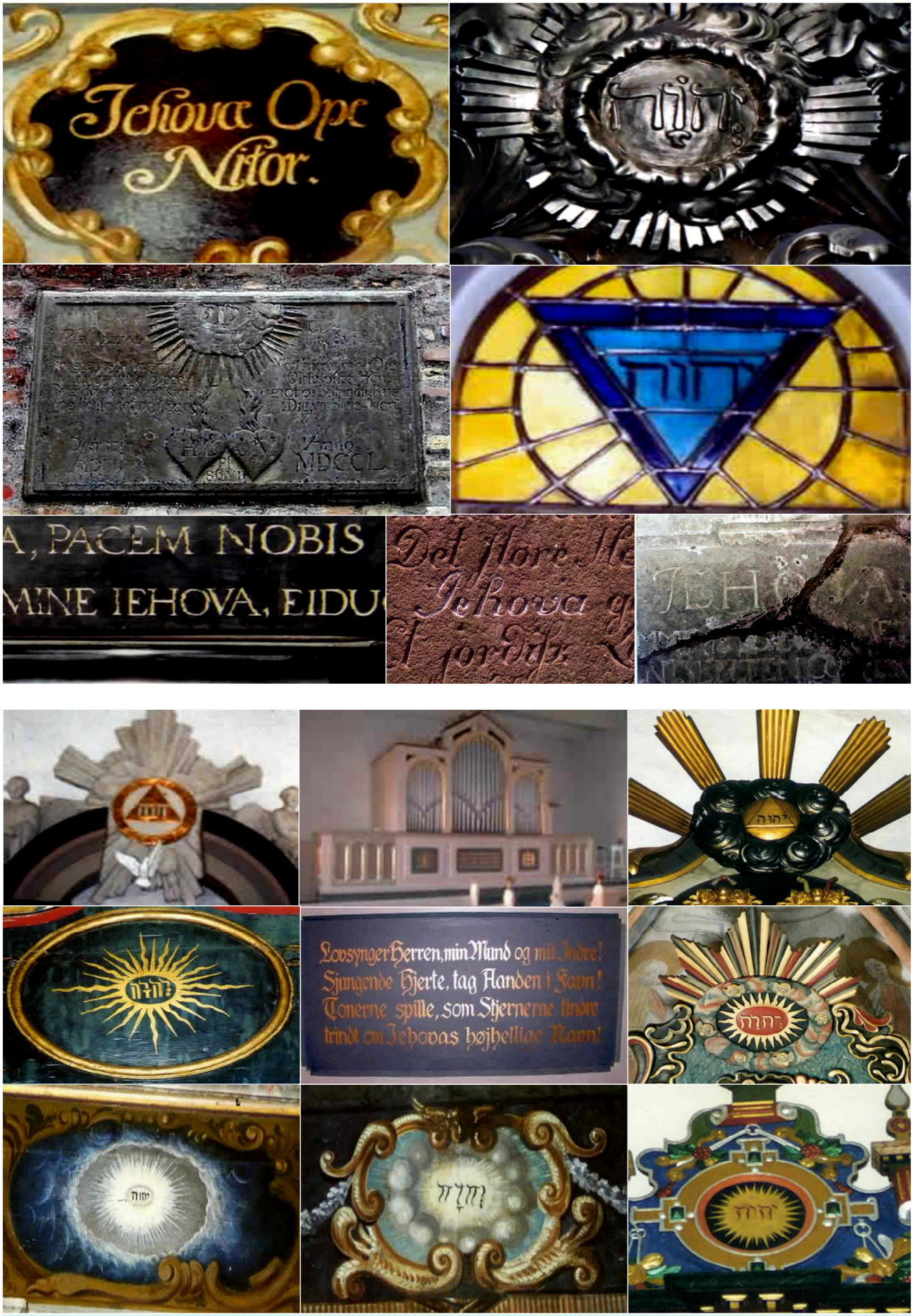
Iehovæ Ope
Nitor.
A, PACEM NOBIS
MINE IEHOVA, EIDU
Lovsynger Herren, min Mund og mit Indre!
Sjungende Hjerte, tag Aanden i Favn!
Tonerne spille, som Stjernerne tindre
trindt om Jehovas højhellige Navn!

Dania

Jehova!
ande og evige Raades

יהוה

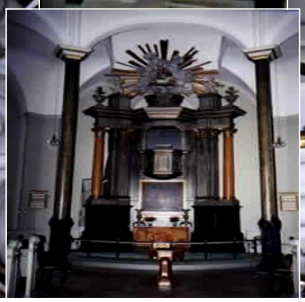

BI PAA JHVH
E. P.

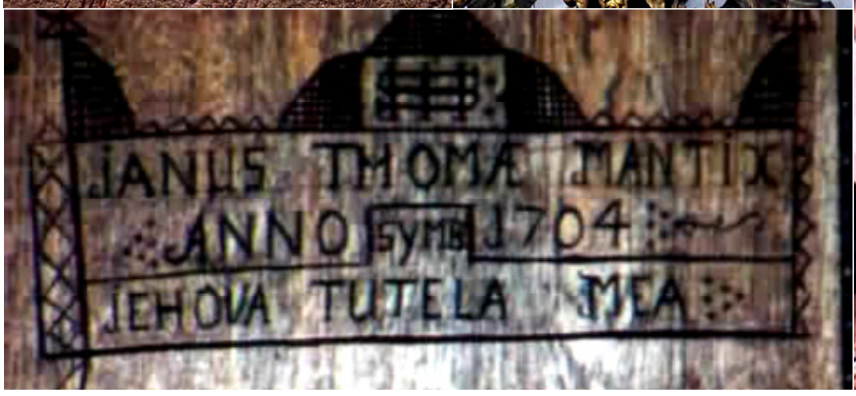

Dania

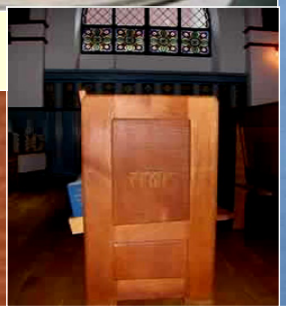

Dania יהוה

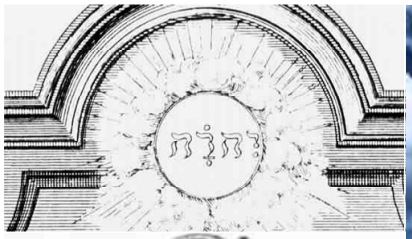
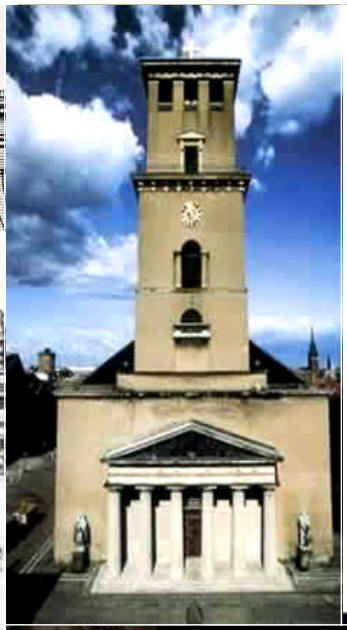

EZECHIEL

Jeg er Opstandelsen og Livet. Joh. 11.
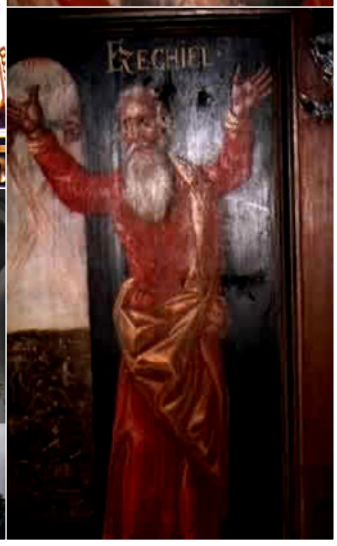
EZECHIEL

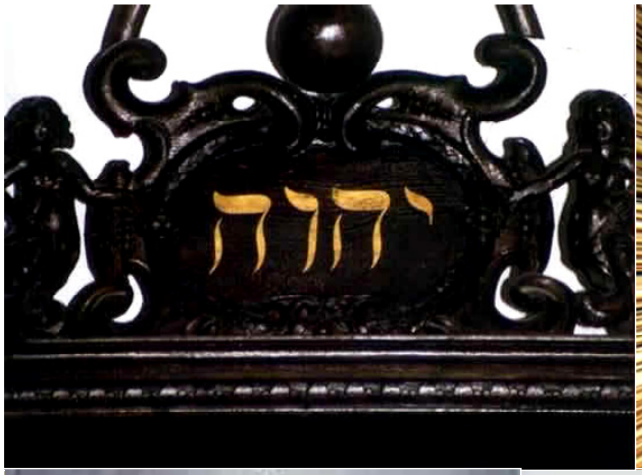

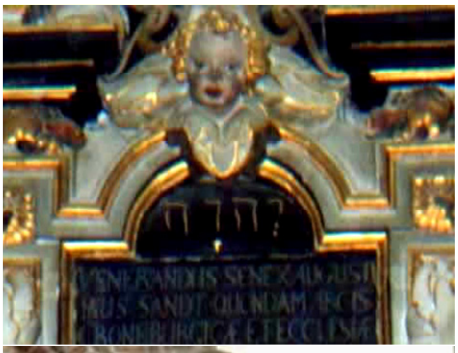

Dania

Nora Samolad sive Laponia Illustrata 1701

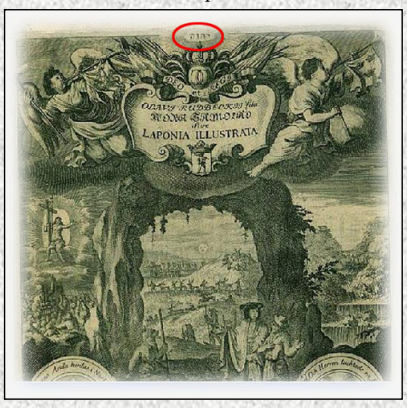

Titelsidan av Olof Rudbecks (d.y.) verk *Nora Samolad sive Laponia Illustrata* (1701)

Gustav II Adolf Kung 1611 - 1632

Ceremoniporträtt av kungen i 1618 års bibel

Medaljer i guld präglade till minne av kungens död 1632

Kungens svarta brösthamesk med silverdekor

In the old church of Fiskum the tetragrammaton is painted in the roof of the pulpit. You can easily discover the Hebrew letters **YHWH** and the vowel signs e-o-a, which together forms the name **YeHoWaH**. The pulpit is made in 1650 CE.

At the church of Kragerø there is an old bible lying in front of the altar. This Bible is printed in Copenhagen in 1633, and this edition is called "*The Bible of King Christian the 4th*". On the front page you can see the tetragrammaton **YHWH** in a golden radiance. The bible is usually covered with a cloth to protect it from dust.

At the church in Sør-Fron (dated to 1787), you can find the Divine Name written two places. Above the entrance it is written "**Iehova**" (Latin), and inside the church you can see the tetragrammaton at the topmost of the wall.

Hebrajski Tetragram, **JHWH** (wokalizacja - Jehowa).

Bazylika pw. św. Elżbiety Węgierskiej (zwany Farą Elżbietańską lub kościołem Garnizonowym) - gotycki kościół w sąsiedztwie Rynku we Wrocławiu. Jest jednym z najstarszych i największych w mieście. Budowę świątyni rozpoczęto na początku XIV wieku. Fundatorem kościoła był książę Bolesław III.

Polska - Wrocław

◆ Sieradz

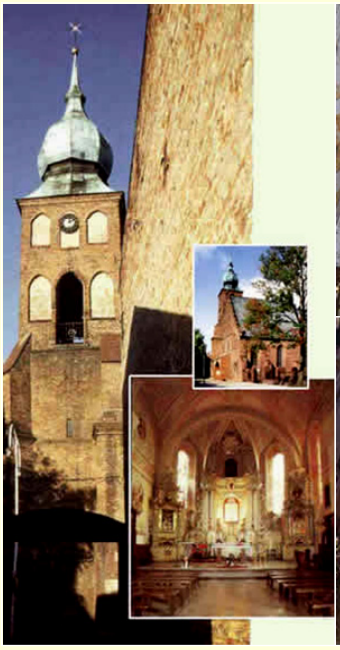

Breslau 1699

Dukat śląski 1634 -35

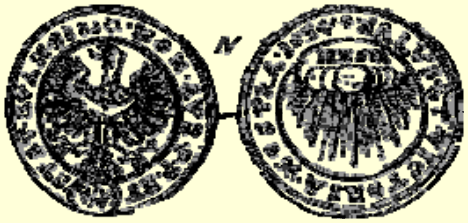

Talar śląski 1634 - 35

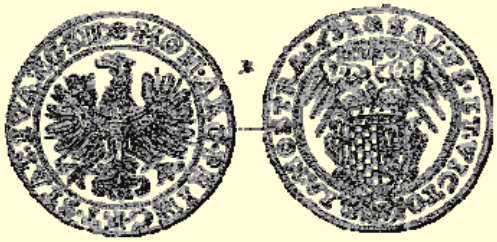

ROKITNO – kościół Matki Bożej Rokitniańskiej

Zbudowany został w stylu rokoko, w latach 1740-1762. W prezbiterium znajduje się ołtarz wykonany z drewna przez artystę Grunewalda z Legnicy w 1760 r. W zwieńczeniu ołtarza widnieje postać Boga Ojca w otoczeniu Aniołów. Na sklepieniu widoczny jest **Tetragram - JHWH**.

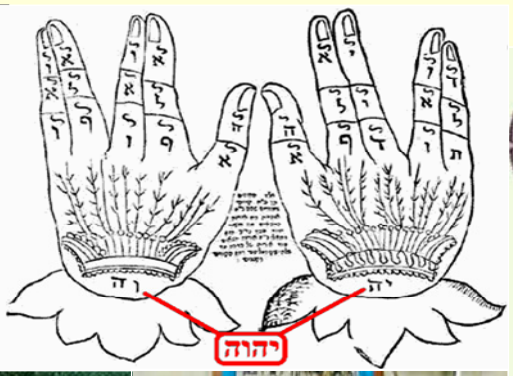

„Słowo Jehowy”

„Prawo Jehowy”

Imię Boże w wielkiej bryle bursztynu

„Bursztynowy skarbiec" - Lucjana Myrty

823 kg rzadkich odmian bursztynu, waga całkowita 955 kg, długość 200 cm, szerokość 60 cm, wysokość 275 cm, 12 lat pracy - to w skróconych statystykach dzieło życia Lucjana Myrty, sopockiego mistrza bursztynnika, bursztynowy skarbiec. Dzieło zostało zaprezentowane na wernisażu wystawy zatytułowanej „Bursztyn - Lucjan Myrta"; 13 czerwca 2007 roku na Zamku Królewskim na Wawelu w Krakowie.

Poza podstawą został wykonany całkowicie z bursztynu. Skarbiec jest obiektem skomplikowanym i trudnym w realizacji, składającym się z pięciu kondygnacji. W piątej, ostatniej kondygnacji o wysokości 43 centymetrów, zbudowanej na wzór słynnego niebiańskiego łuku w Wielkiej Sali Rady gdańskiego ratusza, widnieje zapisany w wielkiej bryle bursztynu tetragram Imienia Bożego יהוה - **Jehowa**, **Jahwe**.

Do zrealizowania 955 - kilogramowego skarbca Lucjan Myrta użył siedem ton najróżnorodniejszych odmian bursztynu.

IMIĘ BOŻE JEHOWA W BIBLIACH I LITERATURZE

1195 - Joachim z Flory (Joachim of Fiore) w książce „*Expositio in Apocalipsim*" – podaje imię Boże za pomocą liter łacińskich „IEUE". Taką samą pisownię imienia Bożego stosuje Innocenty III w „*Sermo IV, in circumcissione Domini*", napisanej około 1200 roku.

1278 - Dzieło hiszpańskiego mnicha Raymundusa Martiniego pt. *Pugio fidei (Sztylet wiary)* - używa formy „Yohoua" (dziś można je oglądać w bibliotece Ste. Genevieve w Paryżu - karta 162 b).

1303 - Victor Porchet de Salvaticis ukończył dzieło pt. *Victoria Porcheti adversus impios Hebraeos (Zwycięstwo Porcheta nad bezbożnymi Hebrajczykami),* wspomina o imieniu Bożym, pisząc je różnie - Iohuah, Iohua oraz Ihouah.

1518 - Peterus Galatinus opublikował dzieło pt. *De arcanis catholicae veritatis (O tajemnicach prawdy powszechnej),* w którym imię Boże oddaje w formie Iehoua.

1526 - Marcin Luter w kazaniu na temat Jeremiasza 23:1-8, oświadczył: „To imię Jehowa, Pan, przysługuje wyłącznie prawdziwemu Bogu". W roku 1543 Luter napisał z właściwą sobie szczerością: „Chociaż oni (Żydzi) teraz twierdzą, jakoby imię Jehowy było niewyrażalne, to sami nie wiedzą, co gadają. (...) Jeżeli można je zapisać piórem i atramentem, to dlaczego nie miałoby się go wymawiać ustami, które przecież są o wiele lepsze od pióra i atramentu? Dlaczego nie mówią o nim również, że nie da się go napisać, odczytać, o nim pomyśleć? W sumie jest w tym coś nieczystego?" *(Pisma wybrane, cz.20t 1747 szp.2564,2565).*

1530 - William Tyndale: przetłumaczył również, z języków oryginalnych na angielski, pierwszych pięć ksiąg biblijnych. Imię Boże w formie Iehouah (czytane Jehovah) występuje w nich tylko raz w Księdze Wyjścia 6:3. W uwadze zamieszczonej w tym wydaniu sam Tyndale napisał: „Iehovah jest imieniem Bożym (...) Kiedy widzisz PAN wielkimi literami (chyba że zdarzy się jakiś błąd drukarski), tam w języku hebrajskim jest Iehovah (...).” „Tyndale był tłumaczem, którego należy ocenić nadzwyczaj wysoko. Pracując w niezwykle trudnych warunkach i korzystając z całej niemal ówczesnej wiedzy o językach biblijnych dokonał przekładu, który stał się wzorem dla wszystkich późniejszych tłumaczy angielskich” *(Gerald Hammond: „The Making of the English Bibie”/Powstawanie Biblii w języku angielskim / strony 42 i 43).*

Poniżej werset z Księgi Wyjścia 6:3 - The .VI. Chapter

2. AND God fpake vnto Mofes fayng vnto him: I am the Lorde,

3. and I appeared vnto Abraham Ifaac and lacob an allmightie God: but in my name Iehouah* was I not...

*** Użyto tu imienia Iehouah. Tyndale pisze także giuen (zamiast 'given'), Tiaue' (have), 'fauoure' (favor). Ci którzy czytali przekład Tyndale (kiedy został wydany), wiedzieli że Y przed spółgłoską reprezentuje dźwięk 'i' (jak w wyrazach 'Ifrael' i Ifaac'), natomiast Y przed samogłoską (jak w wyrazach 'iudge', 'lacob1 i Iehouah') reprezentuje dźwięk 'j'. Teraz już wiemy, że w przekładzie Tyndale'a Iehouah' należy czytać Jehovah (Tyndale w swoich uwagach pisze natomiast Iehovah).**

1537 - w niemieckim przekładzie Biblii dokonanym przez Johannesa Ecka zamieszczono imię Boże w przypisie do księgi Wyjścia 6:3. (Inne Biblie niemieckie wydawane w następnych latach zawierały to imię w tekście Księgi Wyjścia 6:3, a w 1575 - wydano w Niemczech Biblię łacińską, w której wszędzie występowało imię Jehowa).

Polskie przykłady:

1562 - Szymon Budny opublikował *Katechizm Nieświeski*, wspomina w nim o różnych nazwach Boga: między innymi Jehowa (s 183) wydany drukiem w języku białoruskim; 1563 roku - języku polskim).

1570 - Piotr z Goniądza opublikował (Węgrów) traktat *„O Trzech, to jest o Bogu, o Synu Jego o Duchu Świętym przeciwko Trójcy Sabelijańskiej”*, w którym wymienia imie Boże: „Ozeasz prorok także o tym świadczył tymi słowy: Potem nawrócą się synowie izraelscy i będą szukać Jehowy, Boga swego Dawida, króla swego”.

1576 - Szymon Budny wydał w Łosku traktat teologiczny *„O przedniejszych wiary chrystyjańskiej artykulech”*, w którym zamieszcza imię Boże Jehowa.

1563 - Biblia Brzeska - 1 raz Jehowa

2 Mojżeszowa 6:3 „Którym się ukazał Abrahamowi, Izaakowi i Jakubowi jako Bóg wszechmocny. Alem jem nie oznajmił imienia mego Jehowa”.

1572 - Biblia Nieświeska Szymona Budnego w całych Pismach Hebrajskich

Pierwsze Księgi Mojżeszowe Rozdział **2**:

4.Te (są) zrodzenia niebios i ziemie, gdy je stworzył, w dniem, którego uczynił **Jehowa** Bóg ziemię i nebiosa.

5. A jeszcze drzewo polne nie było na ziemi, i wszelkie ziele polne nie rosło, bo jeszcze nie zesłał deszczu **Jehowa** Bóg na ziemię, i człowieka nie było ku sprawowaniu ziemie.

Psalm 14:4 ...izali nie poznali wszyscy broiciele nieprawości, (że żrą) lud mój (jako) chleb (a) **Jehowy** nie przyzywają?

Psalm 18:14 ...zjawiły się potoki wodne a odkryły się fundamenty świata od latania twego **Jehowo**, od dęcia ducha gniewu twego.

Psalm 9:7 ...zakonu **Jehowin**.

Psalm l9:8… zakazy **Jehowine**.

Psalm 30:2 ... **Jehowo**, Boże rnój krzyczałem do ciebie, a uzdrowiłeś mnie.

Psalm 35:27 ...niech się wieliczy **Jehowa**, który sprzyja pokoju słudze swemu.

5 Ks. Mojżeszowa 4:35 ...Tobie (Izraelu) ukazano, abyś wiedział, iż **Jehowa** sam Bogiem, a ni masz inego oprócz niego.

5 Ks. Mojżeszowa 6:4 ...Słuchaj Izraelu (mówi Mojżesz), **Jehowa** Bóg nasz, **Jehowa** jeden, (jest).

Jeh. 2:11 ...**Jehowa** Bóg wasz (mówi Rachab), sam (jest) Bogiem na niebie z wierzchu i na ziemi ze spodku.

Jeszajasza 44:24 ...Ja **Jehowa** czynię wszystko, rozciągam niebiosa sam, rozpościeram ziemię sobą.

1574 - Nowy Testament Szymona Budnego - 11 razy Jehowa

1579 - Psałterz Jana Kochanowskiego to przetłumaczona w roku 1579 z łaciny na język polski Księga Psalmów. Słowo „przetłumaczona" jest tu jednak mocno nieadekwatne. Psałterz ten jest bowiem pisany piękną, rymowaną polszczyzną. Wydaje się, iż dzięki temu w lepszy sposób od innych tłumaczeń oddaje klimat i piękno księgi Psalmów, która przecież w oryginale jest zbiorem poezji i pieśni.

Psalm 119:

65 - Łaskawieś się ze mną obszedł wedle słów swych, **Jowa**.

108 - Bierz ofiarę ust mych, a mnie praw swych naucz, **Jowal**.

150 - Źli nade mną tuż, ale praw Twych daleko, **Jowa**.

159 - Zakon Twój miłuję, Ty też umiłuj mię, **Jowa**!

1632 - Biblia Gdańska - l raz Jehowa

2 Mojżeszowa 6:3: „Którym się ukazał Abrahamowi, Izaakowi i Jakóbowi w tem imieniu, żem Bóg Wszechmogący; ale w imieniu mojem, **Jehowa,** nie jestem poznany od nich".

1997 - Biblia w Przekładzie Nowego Świata - 7210 razy Jehowa

Przekłady w innych językach:

1611 - American King James Yersion - (angielski) - 4 razy Jehovah

najbardziej rozpowszechniony przekład angielski, **Authorized Yersion**. Imię Boże zamieszczono w nim **czterokrotnie** w tekście głównym (Wyjścia 6:3; Psalm 83:18; Izajasza 12:2: 26:4). W Psalmie 68:4 występuje „**Jah**". Poza tym pełne imię podano w nazwach miejscowości, jak na przykład „**Jehovah-jireh**" (Rodzaju 22:14; Wyjścia 17:15; Sędziów 6:24).

1871 - Elberfelder Bibel - (niemiecka) - 5792 razy Jehova

1833 - Webster Bibie - (angielski) -11 razy Jehovah

Wyjścia 6:3 And I appeared to Abraham, to Isaac, and to Jacob, by the name of God. Almighty, but by my name **JEHOVAH** was I not known to them.

Psalmów 83:18 That men may know that thou, whose name alone is **JEHOVAH,** art the most high over all the earth.

Jeremiasza 23:6 In his days Judah shałl be saved, and Israel shall dwell in safety: and this ishis name by which hę shall be called, **JEHOVAH** OUR RIGHTEOUSNESS.

Jeremiasza 32:18 Thou showest loving-kindness to thousands, and recompensest the iniąuityof the fathers into the bosom of their children after them: the Great, the Mighty God, **JEHOVAH** of hosts, is his name,

Jeremiasza 33:16 In those days shall Judah be saved, and Jerusalem shałl dwell in safety: andthis is the name by which she shall be całled, **JEHOVAH** our righteousness.

Amosa 5:8 (…) and poureth them out upon the face of the earth: **JEHOVAH** is his name.

1909 Reina Valera - (hiszpański) - 50 razy Jehova

Rodzaju 7:l Y **JEHOVA** dijo a Noe: Entra tu y toda tu casa en el arca porque £ ti hę vistojusto delante de mi en esta generación.

Wyjścia 6:l **JEHOVA** respondió a Moises: Ahora veras lo que yo hare a Faraon; porąue contnano fuerte los ha de dejar ir; y con mano fuerte los ha de echar de su tierra.

Wyjścia 6:2 Habló todavia Dios d Moises, y dijole: Yo soy **JEHOVA**.

Jan Kalwin

(1509 – 1564)

Jan Kalwin używał imienia Bożego przy komentarzu ksiąg Biblijnych łacińskiego tłumaczenia, w którym występuje PAN jako **Jehova.**

1. Et dixit **Jehova** ad Noah, Ingredere tu, et omnis domus tua arcam: quia to vidi justum coram me in aetate ista.

Również w *Institutes ofChristian Religion Calvin* używa **Jehova**, kiedy np. omawia Trójcę świętą w 13 Rozdziale pierwszej Księgi.

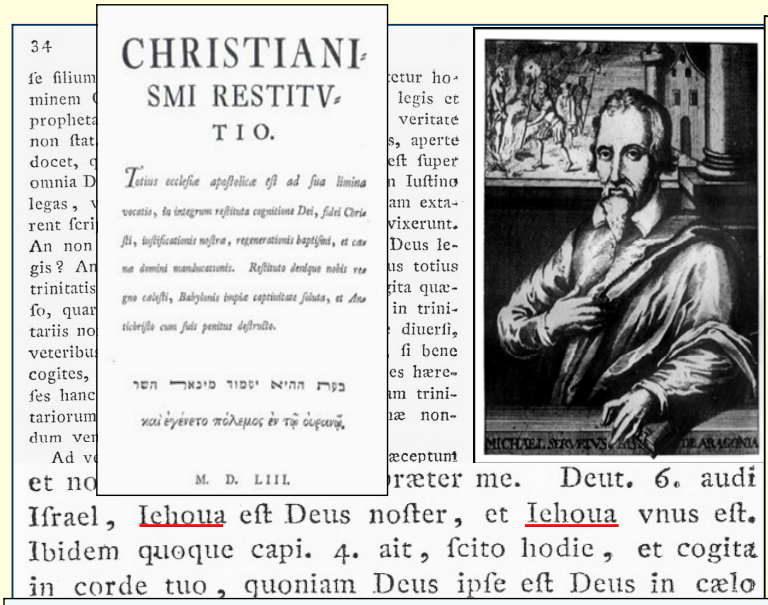

Michał Serwet
Christianismi Restitutio
(Odrodzenie Chrystianizmu) wydanie z 1553 r., reprint z Biblioteki Narodowej w Wiedniu
(hiszp. Miguel Servet; ur. 29 września 1511 – zm. 27 października 1553)
Spalony na stosie w Genewie.
„Jezusie, synu wiecznego Boga, zmiłuj się nade mną!”
Hiszpański teolog, lekarz i humanista. Zajmował się astronomią, meteorologią, prawoznawstwem, biblistyką, anatomią i medycyną.
Michał Serwet używał imienia Bożego Iehoua.

Poszukiwanie prawdy przez Serveta skłoniło go również do posługiwania się imieniem „Jehowa”. Kilka miesięcy po tym, jak William Tyndale wprowadził to imię do swojego tłumaczenia Pięcioksięgu, Servet wydał dzieło „De Trinitatis erroribus libri septem” (1531 r.), w którym konsekwentnie używał imienia Bożego Jehowa. W tej pracy wyjaśnił: „To imię, najświętsze ze wszystkich, (…) można zinterpretować następująco: (…), On powoduje, że się staje, ten, który sprawia, że coś powstaje, przyczyna istnienia”. Jak zauważył, „imię Jehowa może się odnosić tylko do Ojca”.

W roku 1542 Serwet wydał także słynny łaciński przekład Biblii Santesa Pagniniego. W obszernych uwagach marginesowych zawarł imię Boże. Umieścił je też w odnośnikach na marginesie przy takich ważnych fragmentach, jak Psalm 83:18, gdzie w tekście głównym pojawia się słowo „Pan”.

W swoim ostatnim dziele, „Christianismi restitutio”, Serwet napisał o imieniu Bożym, Jehowa: „Nie ma wątpliwości, (…) że w czasach starożytnych wielu wymawiało to imię” - Przebudźcie się! Maj 2006, nr 5.

Historia Imienia Bożego w Polsce - Reformacja, a wraz z nią poszukiwanie prawd biblijnych wczesnego chrześcijaństwa, dotarła do Polski bardzo wcześnie. Już w 1518 roku augustianin Gustaw Knade wygłaszał luterańskie kazania w Gdańsku. Podobnie Andrzej Samuel i Jan Seklucjan w Poznaniu, czy ks. Jakub z Ilzy w Krakowie, otwarcie występowali przeciw wszechwładzy katolickiego kleru. Pomimo edyktu toruńskiego1525 i edyktu krakowskiego 1523 roku. (A. Buzek, Historia Kościoła, Warszawa 1957, s.195)

יהוה

JHWH

JEUE

JOWA

JEHOWA

JAHWE

Najważniejszą datą dla badaczy tetragramu w Polsce jest rok 1546. Wtedy to pojawiły się pisma Michała Serweta w Krakowie, w których występowało wielokrotnie imię Boże Iehoua. Były studiowane przez katolickich jeszcze wówczas scholarów pod przewodnictwem Francesco Lismaniniego, późniejszego ministra unitariańskiego, a wtedy jeszcze spowiednika Królowej Bony Sforzy, razem z innymi pismami reformacyjnymi. W 1551 roku przybył do Polski włoski arystokrata, stryj Fusta Socyna, Lelius Sozzini – właśnie w celu propagowania serwetańskiej metody studiowania Biblii. W 1558 przybył także Francesco Stancaro, pierwszy lektor języka hebrajskiego w Polsce. Również w roku 1562 z Włoch przybywa Giorgio Biandrata, późniejszy osobisty lekarz króla Jana Zygmunta i Stefana Batorego. Wszystkie te osoby pilnie studiowały Słowo Boże w poszukiwaniu prawdy, utrzymywały kontakty ze zborem kalwińskim, do którego należeli Piotr z Goniądza (zapoznany z naukami Serweta na uniwersytecie w Padwie przez swego profesora logiki Matteo Gribaldiego), Grzegorz Paweł z Brzezin i Szymon Budny późniejszy tłumacz Biblii. W roku 1569 na synodzie w Bełżycach, grupa ta zdecydowanie opowiedziała się za arianizmem, tym samym tworząc zbór Braci Polskich (grupa liczyła ok. 50 osób). (M. Hillar, From the Polish Socinian to the Americian Constitution…, t.III, nr 2/1994, s.28 – 30.)

Wydawnictwa z użyciem Imienia Bożego Jehowa w Polsce

1562 - Szymon Budny opublikował *Katechizm Nieświeski,* wspomina w nim o różnych nazwach Boga; między innymi Jehowa, Adonai (s 183).Wydany drukiem w języku białoruskim; 1563 roku - języku polskim.

1570 - Piotr z Goniądza opublikował (Węgrów) traktat *„O Trzech, to jest o Bogu, o Synu Jego o Duchu Świętym przeciwko Trójcy Sabelijańskiej”,* w którym wymienia Imię Boże: I Ozeasz prorok także o tym świadczył tymi słowy: „Potem nawrócą się synowie izraelscy i będą szukać Jehowy, Boga swego Dawida, króla swego”.

יהוה

JHWH

JEUE

JOWA

JEHOWA

JAHWE

1563 - Biblia Brzeska - 2 Mojżeszowa 6:3 - Jehowa

1572 - Biblia Nieświeska Szymona Budnego, w całych Pismach Hebrajskich występuje imię Boże Jehowa. Natomiast do księgi Rodzaju 3:13-16 zamieszcza uwagę marginesową, podając Imię Boże w formie Jowa

1576 - Szymon Budny wydał w Łosku traktat teologiczny *„O przedniejszych wiary chrystyjańskiej artykulech”*, w którym zamieszcza imię Boże Jehowa

1574 - Nowy Testament Szymona Budnego - 11 razy Jehowa

1579 - Psałterz Jana Kochanowskiego - Imię Boże Jowa - 119: 65,108,150,159

1619 - Katechizm Rakowski – występuje Imię Boże Jehowa

1632 - Biblia Gdańska – jeden raz Jehowa

1936 - Tadeusz Radkowski – ksiądz, katolicki biblista w wydanej przez siebie publikacji *„Hebrajskie Imiona Boże”*, broni formy „Jehowa”

1940 - Karol Wojtyła – używa Imienia Bożego Jahwe, Jehowa w napisanych przez siebie dramatach *„Hiob – drama narodowa”, „Jeremiasz – drama narodowa we trzech działach”* (na podstawie książki - K. Wojtyła, Poezje i dramaty, Kraków 1987, s. 293, 334)

1965 - Biblia Tysiąclecia wydanie I zawiera Imię Boże Jahwe w Starym Testamencie z wyjątkiem Psalmów

1975 - Biblia Warszawska – 2 Mojżeszowa 6:3 - Jahwe

1980 - Biblia Tysiąclecia wydanie II zawiera Imię Boże Jahwe w całym Starym Testamencie oraz w przypisie do ewangelii Mateusza 3:7

1982 - Biblia Poznańska, zawiera Tom I, II, III; w ST - Jahwe

1997 - Biblia w Przekładzie Nowego Świata - 7210 razy Jehowa

1998 - Biblia Warszawsko – Praska, ks. bp Kazimierz Romaniuk; ST – Jahwe

Imię Boże w e-Bibliach

Imię Boże w e-Bibliach

Imię Boże w e-Bibliach

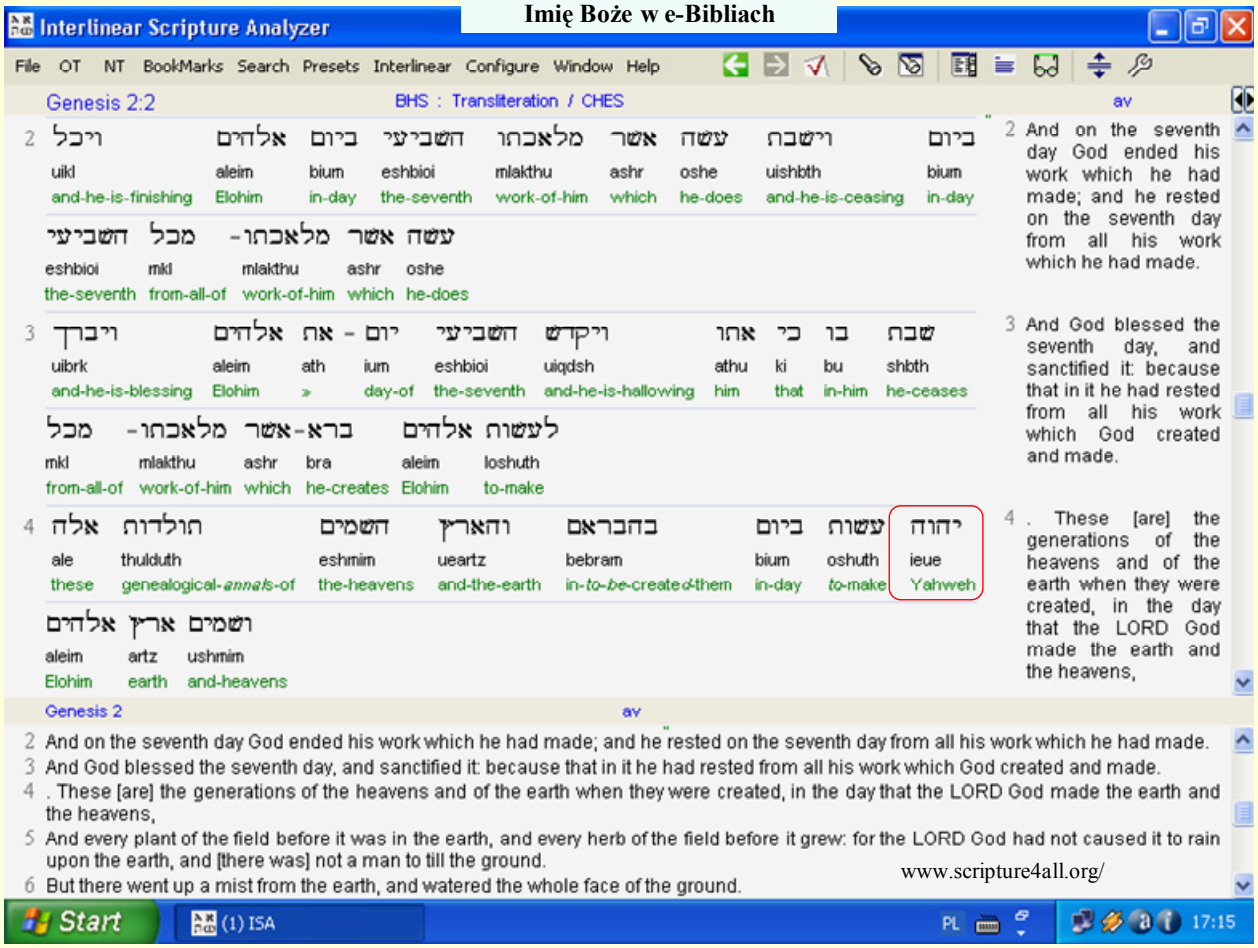

Imię Boże Jehowa (Jahwe) w literaturze polskiej do końca XX

Alfabetycznie	*Chronologicznie*
Bogusław Adamowicz	1633 - 1700 Wespazjan Kochowski
Konstanty Ildefons Gałczyński	1798 - 1855 Adam Mickiewicz
Jacek Kaczmarski	1809 - 1849 Juliusz Słowacki
Wespazjan Kochowski	1812 - 1859 Zygmunt Krasiński
Ludwik Kondratowicz	1821 - 1883 Cyprian Kamil Norwid
Maria Konopnicka	1822 - 1893 Teofil Lenartowicz
Zygmunt Krasiński	1823 - 1862 Ludwik Kondratowicz
Teofil Lenartowicz	1823 - 1897 Kornel Ujejski
Tadeusz Miciński	1833 - 1863 Mieczysław Romanowski
Adam Mickiewicz	1842 - 1910 Maria Konopnicka
Cyprian Kamil Norwid	1846 - 1916 Henryk Sienkiewicz
Adolf Nowaczyński	1847 - 1912 Bolesław Prus
Bolesław Prus	1865 - 1940 Kazimierz Przerwa-Tetmajer
Kazimierz Przerwa-Tetmajer	1870 - 1944 Bogusław Adamowicz
Mieczysław Romanowski	1873 - 1918 Tadeusz Miciński
Władysław Sebyła	1876 - 1944 Adolf Nowaczyński
Henryk Sienkiewicz	1878 - 1957 Leopold Staff
Juliusz Słowacki	1902 - 1940 Władysław Sebyła
Leopold Staff	1905 - 1953 Konstanty Ildefons Gałczyński
Kornel Ujejski	1957 - 2004 Jacek Kaczmarski

Bogusław ADAMOWICZ
(1870-1944)
Krew Abla do Jehowy *– (wiersz)*
Kain był pyszny i srogie miał serce,
Abel cnotliwy i godzien nagrody...
- I otoś przeklął Kaina - mordercę:
Kain, przeklęty, pobudował grody
Z żelaza... sługi ma liczne i żony,
I mnogie synów zeń idą narody...
(...)

Jacek KACZMARSKI (1957-2004)
Opowieść pewnego emigranta *–*
(wiersz, piosenka)
(...)
Jak ja powiem **Jehowie** - Za mną, **Jahwe**, stań,
Z tą Polską związanym pępowiną hańb!
Jak ja powiem **Jehowie** - Za mną, **Jahwe**, stań,
Z tą Polską związanym pępowiną hańb!
5.04.1987

Ludwik KONDRATOWICZ
(1823-1862)
(pseudomim literacki:
Władysław Syrokomla)
Stare wrota
W doli narodów, nim burza **Jehowy**
O ściany kraju uderzy w zapędzie,
Bóg najprzód miesza stary ład domowy,
Żywioły bytu porozprzęga wszędzie,
(…)

Tadeusz MICIŃSKI (1873-1918)
Białe róże krwi*... – (wiersz)*
(...)
Zaklinam go w dawne imiona anielskie -
przypomina - budzi się, jak ze snu -
uśmiecha się, jak **Jehowa**, spoza mgławicy,
a strumień piany toczy się po zoranych ustach.
(...)

(1633-1700)

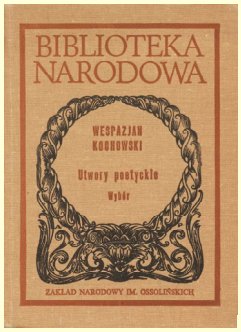

Wespazjan Kochowski
Utwory poetyckie - Wybór
Biblioteka Narodowa
Zakład Narodowy im. Ossolińskich
Wrocław 1991 r.
Wydanie drugie zmienione

Wespazjan KOCHOWSKI
Nieprożnujące prożnowanie –
(zbiór wierszy)
Wespazyjana z Kochowa Kochowskiego
Nieprożnujące prożnowanie ojczystym
rymem na liryka i epigramata (...)
Lyricorum polskich księgi I
(...)
Pieśń XIX
(...)
Niech się zlękną, niech się wstydzą,
Pohańbienie swoje widzą,
Niech pozna ich harda głowa,
Żeś najwyższy Ty, **Jehowa**!
(...)

Lyricorum polskich księgi II
(...)
Pieśń XXII
(...)
Bo kto wdzięcznym być za łaską się wzdryga,
Nic nadeń ziemia gorszego nie dźwiga:
Dasz psu chleba,
Gdy potrzeba,
Jako chętny
I pamietny,
Choć niemym stworzony.
Dopieroż człowiek winien z każdej miary
Wysławiać wzięte od **Jehowy** dary.
Ja-ć zamilczę
Bystrą Pilczę,
W której tonie;
W chwilę onę
Już nadzieje mało.
(...)

Zygmunt Krasiński
(1812-1859)

Zygmunt KRASIŃSKI
Nie-Boska komedia – *(powieść dramatyczna)*
Część trzecia (...)
CHÓR PRZECHRZTÓW
Jehowa pan nasz, a nikt inny.
On nas porozrzucał wszędzie,
On nami gdyby splotami niezmiernej gadziny oplótł świat czcicieli Krzyża,
panów naszych, dumnych, głupich, niepiśmiennych.
Potrzykroć pluńmy na zgubę im - po trzykroć przekleństwo im. (...)
PRZECHRZTA
Chwil kilka jeszcze, jadu żmii kropel kilka jeszcze - a świat nasz, nasz, o bracia moi.
CHÓR
Jehowa Pan Izraela, a nikt inny.
Potrzykroć pluńmy na zgubę ludom - potrzykroć przekleństwo im. (...)
CHÓR PRZECHRZTÓW
Powrozy i sztylety, kije i pałasze, rąk naszych dzieło,
wyjdziecie na zatratę im - oni panów zabiją po błoniach,
rozwieszą po ogrodach i borach - a my ich potem zabijem, powiesim.
- Pogardzeni wstaną w gniewie swoim, w chwałę **Jehowy** się ustroją;
słowo Jego zbawienie, miłość jego dla nas, zniszczeniem dla wszystkich.
Pluńmy potrzykroć na zgubę im, potrzykroć na zgubę im, potrzykroć przekleństwo im! (...)
PRZECHRZTA
na stronie
Bluźnierce **Jehowy**, po trzykroć pluję na zgubę wam. (...)

Zbiór zawierający:
1. Psalmy Przyszłości
(I. Psalm Wiary, II. Psalm Nadziei,
III. Psalm Miłości,
IV. Psalm Żalu, V. Psalm Dobrej Woli)
- wydane:
Nakładem i drukiem Wilhelma
Zukerkandla.
Złoczów
Zbiór wydany prawdopodobnie w 1892 r.

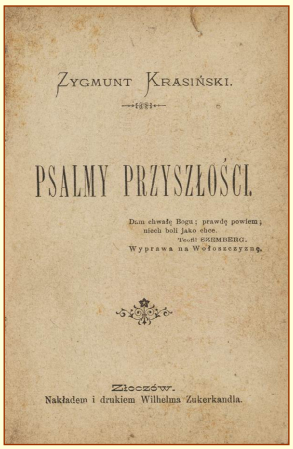

Psalmy Przyszłości – *(psalmy)*
(...)
IV. Psalm Żalu
Część I
(...)
Jakbym zląkł się - na stolicy
Z gwiazd i tęcz, Bogarodzicy
Widnej w widzeń błyskawicy
A mówiącej sprośne słowa,
- Samby zląkł się i **Jehowa**! -
Tak się lękam i truchleję,
Kiedy w polsce spaść ma dzieje
Mord i srom!...
Lepszy grom!
(...)

Część II
Moc **Jehowy** - nie gniew,
Zlana z myślą Chrysta,
W jeden wiew
Iskra wiekuista,
Wiew bez końca
Wskroś przez ziemie - słońca -
I oddech ten
Taki jak sen, -
I przepływa
I porywa
I ciągnie za sobą
Okryte żałobą
Wszystkie wieki
Jak kaleki,
Jak trupów rząd
Gwar - jęk - i szum -
Wlecze się tłum: -
Będzie sąd! -
(...)
Część III
(...)
Bez koron na głowie,
Lecz z rózgą ze stali, -
I służą **Jehowie**,
Lub z schizmy powstali!
(...)

Maria KONOPNICKA

MOJŻESZ

Odszedł, jak przyszedł — w gromach.
— Panie... Panie...
Wróć się, odwołaj w błyskach i piorunach
Ognistej klątwy gorejące słowo,
Które nad moją przerażoną głową
W wichrach przelata — i w płomiennych łunach
Grzmi po przepaściach niebios: „Niech się stanie!"
Wróć się, o Panie!...
...Oto się oddala
Na czterech wichrach spętanych jak konie
W błysk, który w dłoniach dzierży piorunowy,
A za nim chmura jak czara z korala,
Z której ogniste węże piją, płonie
Od skier skrzesanych złotymi podkowy...

Ucichło. Tylko pustynia łkająca
Tarza się w bólach jako lwica płowa,
Co ma porodzić lwa, króla tych piasków...
A blade widmo umarłego słońca
W koronie swoich przygaszonych blasków
Z grobu chmur czarnych powstaje...
— Jehowa!...
Jehowa!... Wróć się!...
Cisza. Z burzy proga
Pan wstąpił w wiecznych błękitów swych gmachy
I tylko w dali mdlejące przestrachy
Niosą tęczowy płaszcz Boga.

Maria Konopnicka
POEZJE
(wiersz pod tytułem:
MOJŻESZ)
Czytelnik
Warszawa 1969 r.
Wydanie trzecie
Nakład 38 155 egz.

(1842-1910)

Mojżesz – *(wiersz)*
(...)
Ucichło. Tylko pustynia łkająca
Tarza się w bólach jako lwica płowa,
Co ma porodzić lwa, króla tych piasków...
A blade widmo umarłego słońca
W koronie swoich przygaszonych blasków
Z grobu chmur czarnych powstaje...
- **Jehowa**!...
Jehowa!... Wróć się!...
Cisza. Z burzy proga
Pan wstąpił w wiecznych błękitów swych gmachy
I tylko w dali mdlejące przestrachy
Niosą tęczowy płaszcz Boga.
(…)
Z sennych namiotów dolata westchnienie...
Do stóp mych gwiazda zabłąkana spada...
W szumach się orłów porywa gromada...
W dali gdzieś łuna gore piorunowa...
Oto czuję twoje tchnienie...
Idziesz...
Jehowa!... **Jehowa**!...

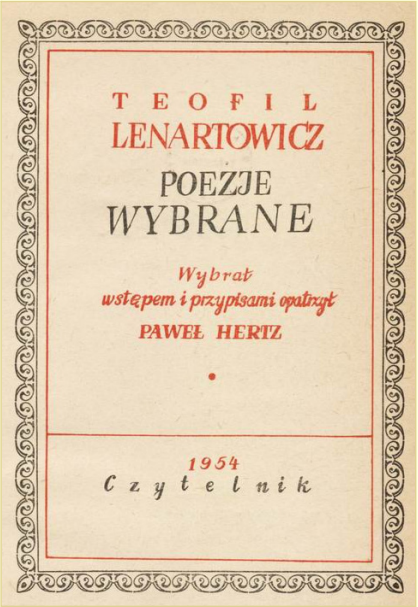

Teofil Lenartowicz
Poezje Wybrane
Czytelnik
Warszawa 1954 r.
Nakład 10 175 egz.
Strona 265, 266

Teofil LENARTOWICZ
Izrael *– (wiersz)*
Jehowa mocny, strzeż, żeby dzieci tej ziemi
Nie poszły z Polski precz, jak my z Jerozolimy,
By studni ludy swych nie zamknęły przed niemi,
Gdy środkiem wielkich miast iść będą te pielgrzymy;
A tu z zaułków ulic i spod miejskich ratuszy,
Od placów głupi lud i spod budy okrytej,
Co oni widzą? nic... co im nakładą w uszy,
Kamienie wezmą rwać a krzyczeć: "Jezuity!..."
Jehowa, nie daj to, by oczy me widziały,
Jak strasznie miejskie psy ich szarpać będą szaty;
I tak, niestety, już po Europie całej
Co Polak - biedny, ach! - to jakby trędowaty,
I kamień ostry nań i brudna leci ślina;
Niech ten przepadnie dzień i niech się nie zaczyna.

(...)
Królowie, dla was śmierć i ludy dla was krzyczą,
I zrozpaczeni wy, lecz Pan wybrane zbierze
I oni wezmą świat i ziemię odziedziczą,
Za nami mury miast, za nami pójdą wieże,
Jehowah! ach **Jehowah**!
Elohim Sabaoth, ach! Ach

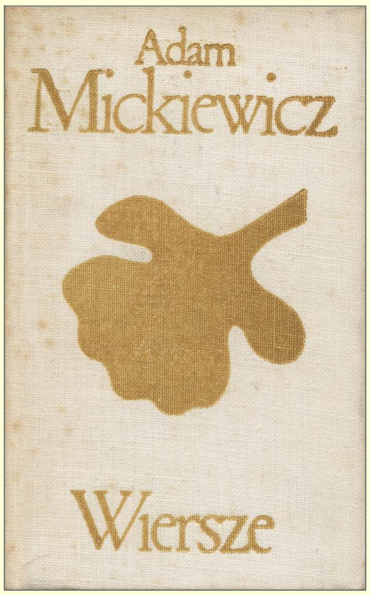

Adam Mickiewicz
Wiersze
(wiersz pod tytułem:
Hymn na dzień zwiastowania N. P. Maryi)
Biblioteka Klasyki Polskiej i Obcej
Spółdzielnia Wydawnicza "Czytelnik"
Warszawa 1972 r.
Wydanie piąte
Nakład 100 290 egz.

(1798-1855)

Adam MICKIEWICZ
Hymn na dzień Zwiastowania N. P. Maryi *– (wiersz)*
Pokłon Przeczystej Dziewicy!
Nad niebiosa Twoje skronie,
Gwiazdami Twój wieniec płonie
Jehowie na prawicy.
(...)
Pójrzal **Jehowah** i w Niej upodobał sobie;
Pękły niebios zwierciadła,
Biała gołąbka spadła
I nad Syjonem w równi trzyma skrzydła obie,
I srebrzystej pierzem tęczy
Niebianki skronie uwięczy.
(...)

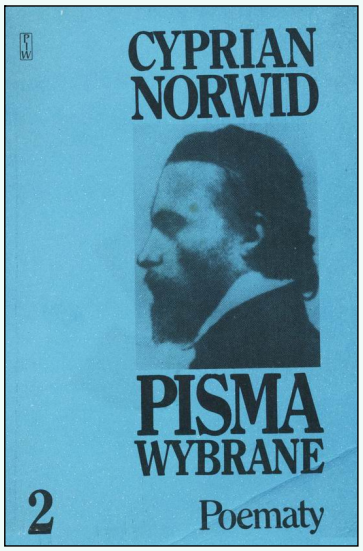

Cyprian Norwid
Pisma Wybrana 2
Poematy
Państwowy Instytut Wydawniczy
Warszawa 1983 r.
Wydanie trzecie, zmienione
Nakład 100 000 egz.

Cyprian Kamil NORWID
Pół-listu *(list, poezja i polemika)*
(…)
Słowotwór
Druk - g o c k a litera,
Litera umiera...
Tyś rzekł, o! Panie.
Jehowo, **Jehowo**,
Wracamy w Twe Słowo:
My bo Słowianie.
To słowo w bez-mowie,
Choć z niego przysłowie
I zmartwychwstanie!...
(...)

Rzecz o wolności słowa *– (poemat, dramat)*
Rozdział dwunasty (...)
Dziejów sąd ma u siebie tę straszną potęgę,
Że może słowa nie rzec i utworzyć księgę,
Skoro nie gwałcąc zdania ani rzeczy biegu,
Postawi tylko trumnę przy trumnie w szeregu,
A wiatr kątami owych zaświśnie w te słowa:
„Nie rzekłem nic... czytajcie! co zmówił **Jehowa**!”(...)

Adolf Nowaczyński
Małpie zwierciadło
wybór pism satyrycznych
Tom I - (1897-1904)
Wydawnictwo Literackie
Kraków 1974 r.
Wydanie pierwsze
Nakład 5 000 + 283 egz.

Władysław Sebyła
Poezje zebrane
Państwowy Instytut Wydawniczy
Warszawa 1981 r.
Wydanie pierwsze
Nakład 4 000 + 315 egz

Władysław SEBYŁA
Jehowa *– (wiersz)*
(...)
Byłeś panem ponad ziemią, niebem, morzem...
W pas kłaniały ci się zioła, zboża, dęby;
Teraz kłamią i mordują w imię boże,
Oszukują, wycierają sobie gęby. (...)

Adolf NOWACZYŃSKI
Skotopaski sowizdrzalskie - *(zbiór aforyzmów i satyr staropolskich)1904*
(...)
Od **Jehowy** począwszy każdy artysta znajduje na początku tylko chaos.
Rzadko który jednak ma ostatniego dnia czas spoczynku.
(...)

Bolesław PRUS
(1847 – 1912)

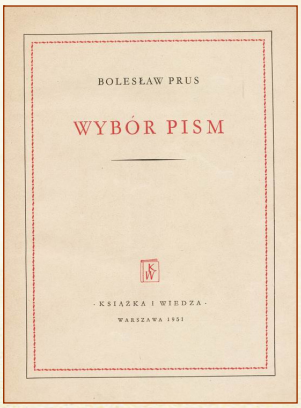

Aleksander Głowacki
Wybór Pism
Książka i Wiedza
Warszawa 1951 r.

Bolesław PRUS
(właściwie Aleksander Głowacki)
Faraon *- (powieść historyczna)*
(...)
Rozdział dwudziesty
(...)
Purpurowa kotara na ołtarzu zachwiała się,
a jej fałdy przybrały taką formę,
jak gdyby spoza niej chciał wyjść człowiek.
- Bądźcie świadkami - wołam zmienionym głosem Chaldejczyk
- niebieskie i piekielne moce.
A kto by nie dotrzymał umowy albo zdradził jej tajemnicę, niech będzie przeklęty...
- "Przeklęty!..." - powtórzył jakiś głos.
- "I zniszczony..."
- "I zniszczony..."
- W tym widzialnym i tamtym niewidzialnym życiu.
Przez niewysłowione imię **Jehowa**, na dźwięk którego ziemia drży,
może cofa się, ogień gaśnie, rozkładają się elementy natury...
(...)

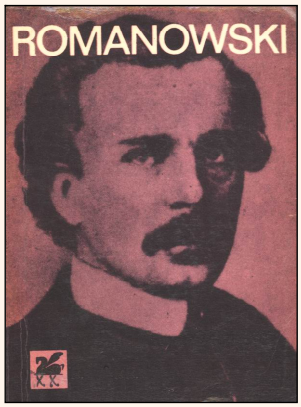

Mieczysław Romanowski
Poezje Wybrane
Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza
Warszawa 1974 r.
Wydanie pierwsze
Nakład 5 000 + 305 egz

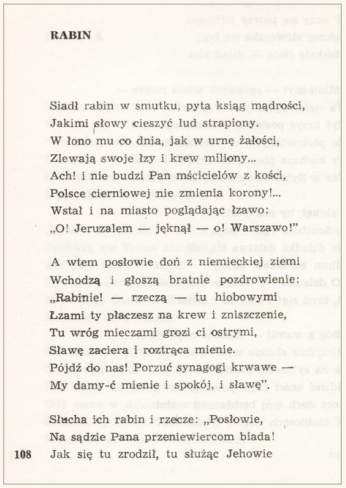

RABIN

Siadł rabin w smutku, pyta ksiąg mądrości,
Jakimi słowy cieszyć lud strapiony.
W łono mu co dnia, jak w urnę żałości,
Zlewają swoje łzy i krew miliony...
Ach! i nie budzi Pan mścicielów z kości,
Polsce cierniowej nie zmienia korony!...
Wstał i na miasto poglądając łzawo:
„O! Jeruzalem — jęknął — o! Warszawo!"

A wtem posłowie doń z niemieckiej ziemi
Wchodzą i głoszą bratnie pozdrowienie:
„Rabinie! — rzeczą — tu hiobowymi
Łzami ty płaczesz na krew i zniszczenie,
Tu wróg mieczami grozi ci ostrymi,
Sławę zaciera i roztrąca mienie.
Pójdź do nas! Porzuć synagogi krwawe —
My damy-ć mienie i spokój, i sławę".

Słucha ich rabin i rzecze: „Posłowie,
Na sądzie Pana przeniewiercom biada!
Jak się tu zrodził, tu służąc Jehowie

108

Mieczysław ROMANOWSKI
Rabin *- (wiersz)*
(...)
Słucha ich rabin i rzecze: „Posłowie,
Na sądzie Pana przeniewiercom biada!
Jak się tu zrodził, tu służąc **Jehowie**
Zginę, gdy zginie braci mych gromada".
„Rabinie! - poseł niemiecki odpowie -
Nie miotaj darów, które-ć kraj nasz składa;
Zważ: przyjaciółmi nam królowie świetni,
A przy tej Polsce kto stoi?"
"Szlachetni".
1862

(1809-1849)

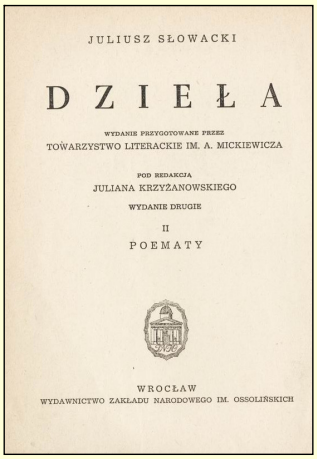

Juliusz Słowacki
DZIEŁA
Tom 2
POEMATY
Wydawnictwo Zakładu Narodowego
im. Ossolińskich
Wrocław 1952 r.
Wydanie drugie
Nakład 30 300 egz.

Juliusz SŁOWACKI
Anhelli - *(poemat)*
(...)
Rozdział czternasty
Około więc onego czasu, gdy ziemia zaczyna się od słońca odwracać i zasypia w ciemnościach.
Zawołał **Jehowa** dwa odwieczne cherubiny przed tron swój i rzekł: Idźcie na równinę Syberii.
A patrząc w światło boże zrozumieli aniołowie, jaką była wola Pana,
i zeszli w krainę mglistą ukrywszy w sobie światłość.
I przyszli na miejsce, gdzie była posieleńców szopa,
lecz nie znaleźli śladu jej, wicher ją był bowiem powalił.
(...)

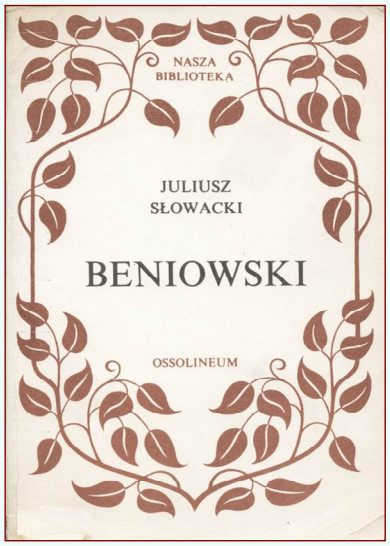

Juliusz Słowacki
Beniowski
Zakład Narodowy im. Ossolińskich
Wrocław 1985 r.
Tekst według wydania tomu V
Dzieł wszystkich Słowackiego
(Wrocław 1954)

Nakład 200 000 egz.

Juliusz SŁOWACKI
Beniowski – *(poemat)*
Pieśń trzecia(...)
"I niechaj będzie jakoby stoletnie...
Lecz nie... O! Boże! nie słuchaj, **Jehowa**."
Tu zamilkł: oczy mu błyszczały świetnie
I pięknym srebrem uwieńczona głowa
Pośród głów młodych błyszczała szlachetnie
Jak księżyc, kiedy się nad rankiem chowa
Za morze, albo za Egejskie skały;
Nadzwyczaj wtenczas smutny, wielki, biały... (...)
Pieśń piąta (...)
Znajdzie - ja sądzę, że znajdzie - i życzę
Ludziom małego serca, kornej wiary,
Spokojnej śmierci. - **Jehowy** oblicze
Błyskawicowe jest ogromnej miary!
Gdy warstwy ziemi otwartej przeliczę
I widzę koście, co jako sztandary
Wojsk zatraconych, pod górnemi grzbiety
Leżą - i świadczą o Bogu - szkielety -
Widzę: że nie jest On tylko robaków
Bogiem, i tego stworzenia, co pełza. (...)

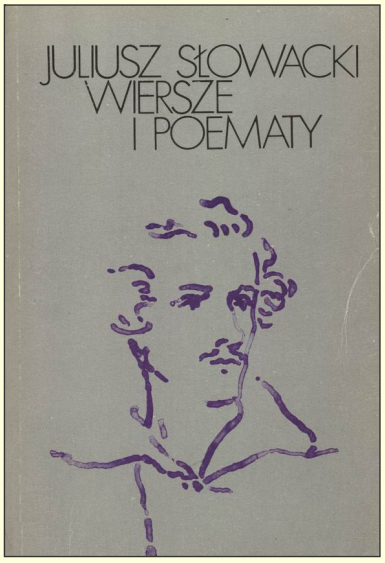

Juliusz Słowacki
Wiersze i Poematy
Instytut Wydawniczy
Związków Zawodowych
Warszawa 1988 r.
Wydanie szóste
Nakład 99 780 + 220 egz

Godzina myśli – *(poemat)*
Głuche cierpiących jęki, śmiech ludzi nieszczery
Są hymnem tego świata - a ten hymn posępny,
Zbłąkanymi głosami wiecznie wniebowstępny,
Wpada między grające przed **Jehową** sfery
Jak dźwięk niesfornej struny. Ziemia ta przeklęta,
Co nas takim piastunki spiewem w sen kołysze.
Szczęśliwy, kto się w ciemnych marzeń zamknął ciszę,
Kto ma sny i o chwilach prześnionych pamięta. (...)

Na drzewie zawisł wąż... – *(wiersz)*
Na drzewie zawisł wąż,
I rzekł szatan do Ewy:
"Patrz, pod ciemnymi drzewy
We śnie leży twój mąż.
"Jemu mówił **Jehowa**
Tajemnicę stworzenia
Ze świata i z promienia,
Z miłości i ze słowa.
"Ja ci dam tajemnicę
Duchów, **Jehowy** sług,
Że Duch w Trójcy to Bóg
Słowo - trzy błyskawice. (...)

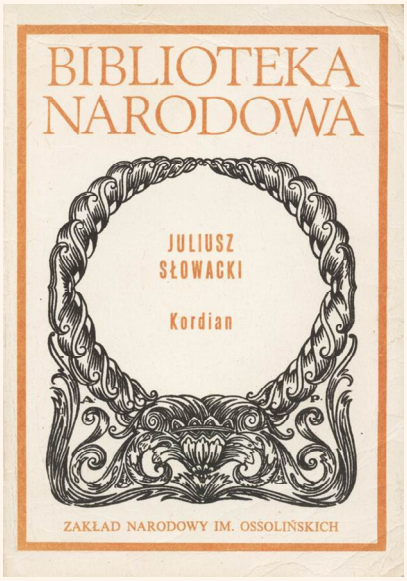

Juliusz Słowacki
Kordian
Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich
Oddział Warszawa 1986 r.
Wydanie siódme
Nakład 200 000 egz

Kordian – *(dramat)*
Przygotowanie (...)
Archanioł
Onego czasu, jedna z gwiazd wiecznego gmachu
Obłąkała się w drodze, jam ją zgonił lotem,
Czułem w dłoni jej serce bijące z przestrachu,
Jak serce ptaka ludzkim dotkniętego grotem;
I drżącą położyłem przed tronem **Jehowy**.
A Bóg rzekł do mnie światotworzącemi słowy:
Krew ludzka skrzydła twoje rumieni.
Padłem twarzą na Boskie podnoże,
Na proch gwiazd, na kobierce z promieni...
Boże! Boże! Boże! (...)
Akt trzeci (...)
Scena czwarta (...)
Lecz dajcie mi w ręce zamiast trzymać berło
Niechaj piastuję siłę olbrzymią narodu!
A koronę **Jehowy** przyozdobię perłą
Ludu zmartwychwstałego... Dajcie mi się w ręce!
Ani mię duma wstrzyma, ani sny zwierzęce,
Póki długiej wolności nie zaszczepię wieki,
Niechaj się sen do moich powiek nie przybliża. (...)

(1846-1916)

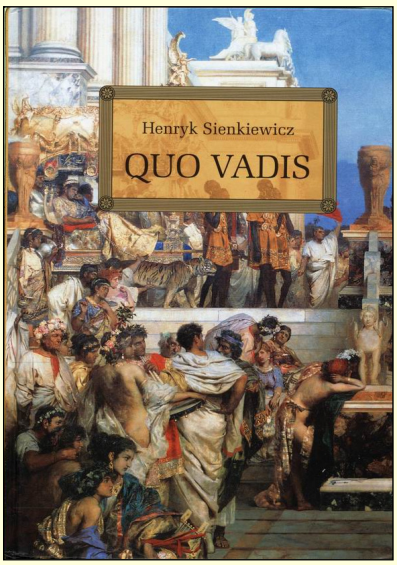

Henryk Sienkiewicz **Qou vadis**
Wydawnictwo GREG Kraków

Henryk SIENKIEWICZ
Quo Vadis **-** *(powieść)*
(...)
Rozdział pięćdziesiąty
(...)
Kapłani pobledli jeszcze mocniej; starszy znów zabrał głos:
- Słowa twoje, panie, są słodkie, jak grono winnej macicy
i jako figa dojrzała,
albowiem **Jehowa** napełnił dobrocią serce twoje.
Lecz poprzednik ojca twego, cezar Kajus, był okrutnikiem,
a jednak wysłańcy nasi nie nazywali go bogiem, przekładając śmierć samą nad obrazę Zakonu.
- I Kaligula kazał ich rzucić lwom?
- Nie, panie. Cezar Kajus uląkł się gniewu **Jehowy**.
I podnieśli głowy, albowiem imię potężnego **Jehowy** dodało im odwagi.
Ufni w moc jego, śmielej już patrzyli w oczy Nerona.
(...)

Kazimierz PRZERWA-TETMAJER

Nowina - (wiersz)
(...)
A tam: **Jehowa**... Bóg, co stworzył słońce,
utwierdził gwiazdy na niebieskim sklepie
i stworzył glistę pełzającą w stepie,
i stworzył lilię, i z dumną postawą
stworzył człowieka na swe podobieństwo,
i rzucił w raju na niego przekleństwo,
i za żywota cel dał mu swe prawo...
(...)
W całej twej dumie i całej twej sile
w obliczy Jego jesteś mniej niż owy
płód ziemi, który depce twoja noga -
jesteś igraszką, źdźbłem w rękach **Jehowy**!
(...)
Miłość poczęła go - do tej Miłości
wróci... Już nie drży przed groźnym **Jehową**:
Ten Bóg, co dziś się objawia ludzkości,
Błogosławieństwem i Łaską jest cały...
(...)
Patrz, o **Jehowo**! Patrz!... Czyś tam przed wieki
krążąc w bezmiarze widział to Widzenie!?
(...)

Przebudzenie Jehowy - (wiersz)

Jehowa się przebudził i spojrzał dookoła:
wszystko było, jak wówczas, gdy zamknął powieki
przed czasem, który tylko On sam zmierzyć zdoła.
(...)
Zasłoń ramieniem pierś Twą, nim zaśniesz,
Jehowa,
niech złom planety w serce się Twoje nie wwierci,
bo każdy pył jej w sobie tyle jadu chowa,
że, nieśmiertelny, próżno z bólu zwalczał śmierci!...

Kazimierz Przerwa-Tetmajer
1865 - 1940

Poezje
Państwowy Instytut Wydawniczy
Warszawa 1980 r.
Wydanie pierwsze
Nakład 15 000 + 300 egz

Sen Rzeczywisty - (wiersz) (…)
Wszyscy zwieszoną mieli na pierś głowę
i szli powoli. Przed pochodem owem
dwaj starcy: jeden, jak sobie **Jehowę**
wyobrażamy - - kto drugi był, nie wiem?...
Orszak w milczeniu sunął się grobowcem
w jakąś głęboką i ciemną ulicę...
Nagle **Jehowa** wzniósł w górę prawicę
i dym się skłębił gęściej nad zarzewiem,
a płomień buchnął złotym słupem w górę,
miecąc na wieżę blasków błyskawice
i na strop ciemny purpurę. (...)
Lecz znów wzniósł rękę **Jehowa** do góry
i znów tak samo trąby zahuczały,
i pierwszy obraz powtórzył się cały - -
i rękę dźwignął znowu starzec wtóry,
i wstrzymał wszystko... Lecz gdy po raz trzeci
Jehowa znak dał, a w oczach mu świeci
skra złowróżąca: starzec ów już ręki
nie wzniósł i spojrzał tak ku orszakowi,
jakoby rzec chciał: Oto się już moja
moc wyczerpała... (...)
Zaś ci, co byli za **Jehową**, chcieli
jakoby biec tam, gdzie w ziemskiej gardzieli
ich nadzy bracia w płomieniach ginęli...
Ale **Jehowa** rozpostarł ramiona,
a moc z nich biła wielka, nieskończona,
nieprzejednana i niezwyciężona...
I spuścił ręce, i w ulicę ową
wiódł niemy orszak... Tu wszystko ściemniało - -
ogień gdzieś zniknął z nagą rzeszą całą,
tylko widziałem jeszcze za **Jehową**
idący orszak długo i słyszałem
jeszcze trąb grzmoty brzmiące coraz ciszej - -
aż wreszcie nic już nie mąciło ciszy
i ciemno stało się w przestworzu całkiem.

Kornel UJEJSKI
(1823-1897)
Hagar na puszczy *- (wiersz)*

Od słońca pożaru sczerniała mi głowa,
A wkoło pustynia; - do Ciebie, **Jehowa**,
Podnoszę płaczący mój głos
Spraw Panie! by niebo nade mną wychłódło,
I skały granitu zmień, Panie, na źródło,
A piasek czerwony na wrzos.
I nigdyż, **Jehowa**! i nigdyż do zgonu
Nie ujrzę już dolin kwiecistych Hebronu,
Ni miejsca, gdzie pan mój i ród?
(...)
Jehowa! **Jehowa**! on krzyknął, on pada!
I usta spalone do ust mych przykłada,
A żar z nich wyciąga miast tchu.
Przed głosem, przed moim,
czyś zaparł niebiosy?
Jehowa! **Jehowa**! och wody, och rosy,
Kropelki, kropelki choć dżdżu!

Leopold STAFF
(1878-1957)
S. W. *- (wiersz)*

In Memoriam
(...)
Kiedy Polsce męczeńskiej, a nie tracącej nadziei,
Jako z rąk ascetycznych przeświętej twej Salomei,
Upuszczona, wypadła złota, królewska korona,
A Ojczyzny duch wznosząc krwawe w stygmatach ramiona
Wił się, jako u boku onej wybranej wśród mniszek
W krzaku cierni cierpiący boleśnie święty Franciszek:
Tam naprzeciw, wśród gromów i wśród twórczego burz Słowa,
Nowy świat już wyłaniał stwórca, potężny **Jehowa**,
I zwalczony jest chaos i starych piekieł zasadzki
Wśród hejnału, co trąbi na triumf z Wieży Mariackiej!

(1905 – 1953)

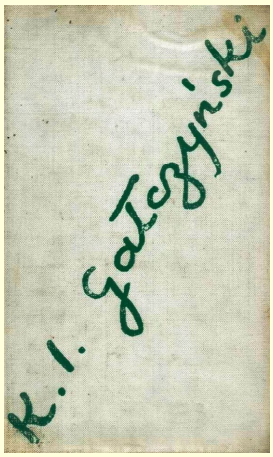

Konstanty Ildefons Gałczyński
Dzieła w pięciu tomach
Tom I – Poezje, Czytelnik,
Warszawa 1979 r.
Nakład 50 290 egz.

Konstanty Ildefons **GAŁCZYŃSKI**
Ulica szarlatanów *(wiersz)*
(...)
Wymyślili swe tablice szmaragdowe.
Krwią dziewicy wypisali charaktery.
Strachy w liczbach: 18, 3 i 4.
Przeklinamy Jezu-Chrysta i **Jehowę**.
(...)

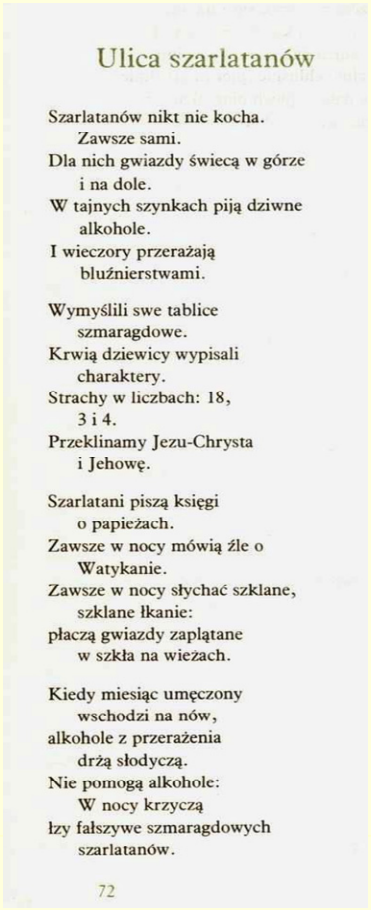

Ulica szarlatanów

Szarlatanów nikt nie kocha.
Zawsze sami.
Dla nich gwiazdy świecą w górze
i na dole.
W tajnych szynkach piją dziwne
alkohole.
I wieczory przerażają
bluźnierstwami.

Wymyślili swe tablice
szmaragdowe.
Krwią dziewicy wypisali
charaktery.
Strachy w liczbach: 18,
3 i 4.
Przeklinamy Jezu-Chrysta
i Jehowę.

Szarlatani piszą księgi
o papieżach.
Zawsze w nocy mówią źle o
Watykanie.
Zawsze w nocy słychać szklane,
szklane łkanie:
płaczą gwiazdy zaplątane
w szkła na wieżach.

Kiedy miesiąc umęczony
wschodzi na nów,
alkohole z przerażenia
drżą słodyczą.
Nie pomogą alkohole:
W nocy krzyczą
łzy fałszywe szmaragdowych
szarlatanów.

72

IMIĘ BOŻE W LITERATURZE PIĘKNEJ

Jedno z najstarszych dzieł, bo aż z 1278 roku (dziś można je oglądać w bibliotece Ste. Geneviève w Paryżu – karta 162 b), hiszpańskiego mnicha Raymundusa Martiniego pt. Pugio fidei (Sztylet wiary) – używa formy „Yohoua". W roku 1303, Victor Porchet de Salvaticis ukończył dzieło pt. Victoria Porcheti adversus impios Hebraeos, wspomina o imieniu Bożym, pisząc je różnie – Iohuah, Iohua oraz Ihouah. Następnie w roku 1518, Peterus Galatinus opublikował dzieło pt. „De arcanis catholicae", w którym imię Boże oddaje w formie Iehoua.

- **Adam Jerzy CZARTORYSKI (1770–1861)**
  Za cóż to? — rzekł — za jakież ojców ciężkie zbrodnie
  Gniew Jehowy dosięga nas, nieszczęsne syny?
  („Bard polski" Obraz w. 47)

- **Nieznany** poeta żydowski (XIII w.)
  Ty jesteś Jehowa, ja jestem wędrowiec.
  Kto powinien mieć litość nad wędrowcem jeżeli nie Jehowa?
  (tłum. Czesław Miłosz)

- **Józef SZUJSKI (1835–1883)**
  Co nam się pytać, jaki będzie los,
  Co czasy przyniosły i lata:
  W piersi każdego jest Jehowy głos
  I przyszłość, i przeszłość świata.
  („Maksyma", w. 5-8)

- **Artur OPPMAN (1867–1931)**
  Zgasł mój Eli jak świeca zdmuchnięta,
  Taka ładną śmierć mu dal Jehowa,...
  Pan dobrodziej Majzelsa pamięta?
  Pan dobrodziej nie widział Jastrowa?
  („Berek Jawor", V, w. 5-8)

- **Krystyn OSTROWSKI (1811–1882)**
  Bo czy cię Pan Bóg, czy Jehowa spłodził,
  Żyj i umieraj, jakeś się narodził.
  („Galicjanie")

- **Szymon BUDNY (ok.1530–1593)**
  Rzekę Jehowie, nadzieja moja i zamek moj, [...]
  (...) Bo Ty, Jehowo, nadzieja moja;
  („Biblia nieświeska" Psalm 91 [90] wersety: 2 oraz 9)

- **Wacław POTOCKI (ok.1621–1696)**
  Że Jehowa z ludzkiego rodzaju się samem,
  Z jego ukontentuje dziećmi, Abrahamem.
  („Dialog o zmartwychwstaniu Pańskim" werset 9)
  Ażeby miał na świecie wiarę kapłan nowy,
  Oraz był z pokolenia samego Jehowy.
  („Księża katolicy nie są lewitowie" w. 23)

- **Józef KOBLAŃSKI (1738–1822)**
  Ojcze powszechny, dają narody któremu
  Cześć w imionach Jehowy, Jowisza i Pana,
  Pierwszy rzeczy początku, bronisz oku memu,
  By Twa istota chwały nie była widziana.
  („Modlitwa Deo Optimo Maximo" werset 1)

- **Emily DICKINSON (1830–1886)**
  If nature will not tell the tale
  Jehovah told to her,
  Can human nature not survive
  Without a listener?
  (Complete Poems, 1924, Part One: „Life CVII")

  But contemplation for
  Cotemporaneous nought
  Our single competition;
  Jehovah's estimate.
  (Complete Poems, 1924, Part Five: „The Single Hound XV")

- **Victor HUGO #(1802–1885)**
  Dieu s'est trompé ; César plus haut que lui s'élance ;
  Jéhovah fit le verbe et César le silence.
  Parler, c'est abuser ; penser, c'est usurper.
  La voix sert à se taire et l'esprit à ramper.
  („C'est ŕ coups de canon qu'on rend le peuple heureux")

- **Alphonse de LAMARTINE (1790–1869)**
  Entre l'homme et le feu que va-t-il s'accomplir?
  Dissipez, vains mortels, l'effroi qui vous atterre!
  C'est Jehova qui sort !
  Il descend au milieu Des tempêtes et du tonnerre !
  („Jehova ou l'idée de dieu")

- **Francuski pisarz Victor HUGO zamieścił imię Jehowy w przeszło 30 swoich dziełach. Zarówno on, jak tez Lamartine napisali wiersze pod tytułem Jehowa.**

- **Stanisław WYSPIAŃSKI (1869 – 1907)**
  Ty Bóg, coś zwalał Filistyny,
  dla nas prawując wyroki;
  coś się zatulał w obłoki
  na Horeb, na Synai
  płomienną szat kolumną,
  jak wódz; coś wały morskie kroił.
  Przed Tobą – że padał na twarz
  mąż, co zdrojem ze skał
  w spiekotę pustynną poił.
  Jahweh! Jahweh!
  („Sędziowie", w. 687 – 699)

- **Anatolij WINOGRADOW (1888–1946)**
  [...] Musi pan mieć na względzie, że gwiazda Spohra blednie, gra źle, roztył się, stał się wstrętny z tą swoją papieską bezgrzesznością, zbrzydła mu rola Jehowy muzycznego. [...]
  („Potępienie Paganiniego", w tłum. Włodzimierza Słobodnika, wydawnictwo Książka i Wiedza 1986 str. 188)

- **Józef von KAKENSTORF (1758-1803), wybitny powieściopisarz, jest autorem powieści religijnej, zatytułowanej „Jehowa" w której omawia pożytki z wyznawania słusznej religii.**

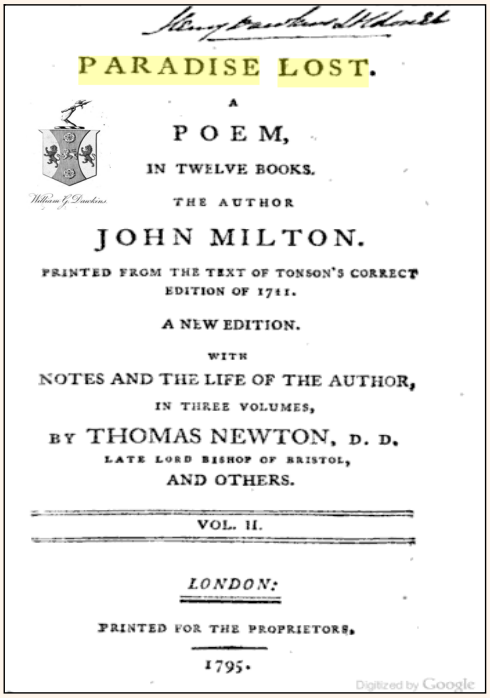

PARADISE LOST.

A

POEM,

IN TWELVE BOOKS.

THE AUTHOR

JOHN MILTON.

PRINTED FROM THE TEXT OF TONSON'S CORRECT EDITION OF 1711.

A NEW EDITION.

WITH

NOTES AND THE LIFE OF THE AUTHOR,

IN THREE VOLUMES,

BY THOMAS NEWTON, D. D.

LATE LORD BISHOP OF BRISTOL,

AND OTHERS.

VOL. II.

LONDON:

PRINTED FOR THE PROPRIETORS.

1795.

Digitized by Google

Temper'd soft tunings intermix'd with voice
Choral or unison: of incense clouds
Fuming from golden censers hid the mount. 600
Creation and the six days acts they sung,
Great are thy works, Jehovah, infinite
Thy pow'r; what thought can measure thee or tongue
Relate thee? Greater now in thy return
Than from the giant angels; thee that day
Thy thunders magnify'd; but to create

John Milton (1608-1674)

„Among the Nations round, and durst abide JEHOVAH thundring out of SION, thron'd JEHOVAH, who in one Night when he pass'd From EGYPT marching, equal'd with one stroke Great are thy works, JEHOVAH, infinite Thy power; what thought can measure thee or tongue".

(Raj utracony, „Paradise Lost", BOOK I, VII)

John Milton - poeta i pisarz angielski, znany przede wszystkim jako autor poematu epickiego *Raj utracony*.

Urodził się w rodzinie zamożnego londyńskiego notariusza, przesiąkniętej tradycją purytańską, poważającej jednak sztukę, muzykę i poezję. Już jako dwunastoletni chłopiec przesiadywał do północy, ucząc się i pisząc wiersze po łacinie.

Uczęszczał do londyńskiej St. Paul School, w latach 1625 – 1632 studiował nauki humanistyczne w Christ's College w Cambridge. Milton od bardzo młodego wieku - wbrew tendencjom epoki, w której tworzył - pragnął być poetą epickim. Zrezygnował z wymarzonej dla niego przez ojca kariery anglikańskiego duchownego i wybrał twórczość poetycką jako sposób służenia wierze protestanckiej.

John Milton w pełni poświęcił talent sprawom religii i państwa. Przerósł epokę, w której żył, poprzez niełatwą tematykę swych utworów, nieczytelną dla osób bez klasycznego wykształcenia. Mistrzowskie operowanie językiem stawia go wśród największych autorów literatury światowej.

Milton popierał stosowne posługiwanie się imieniem Bożym, Jehowa, którego często używał w swoich pismach.

Victor Marie Hugo (ur. 26 lutego 1802 w Besançon, zm. 22 maja 1885 w Paryżu) – francuski pisarz, poeta, dramaturg i polityk. Uznawany jest za najważniejszego przedstawiciela literatury francuskiej romantyzmu.

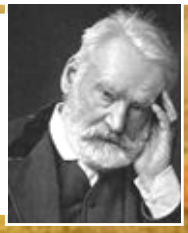

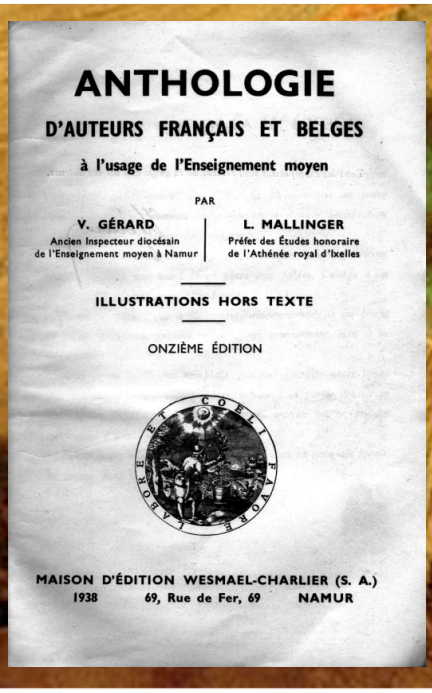
ANTHOLOGIE

D'AUTEURS FRANÇAIS ET BELGES

à l'usage de l'Enseignement moyen

PAR

V. GÉRARD
Ancien Inspecteur diocésain de l'Enseignement moyen à Namur

L. MALLINGER
Préfet des Études honoraire de l'Athénée royal d'Ixelles

ILLUSTRATIONS HORS TEXTE

ONZIÈME ÉDITION

MAISON D'ÉDITION WESMAEL-CHARLIER (S. A.)
1938 69, Rue de Fer, 69 NAMUR

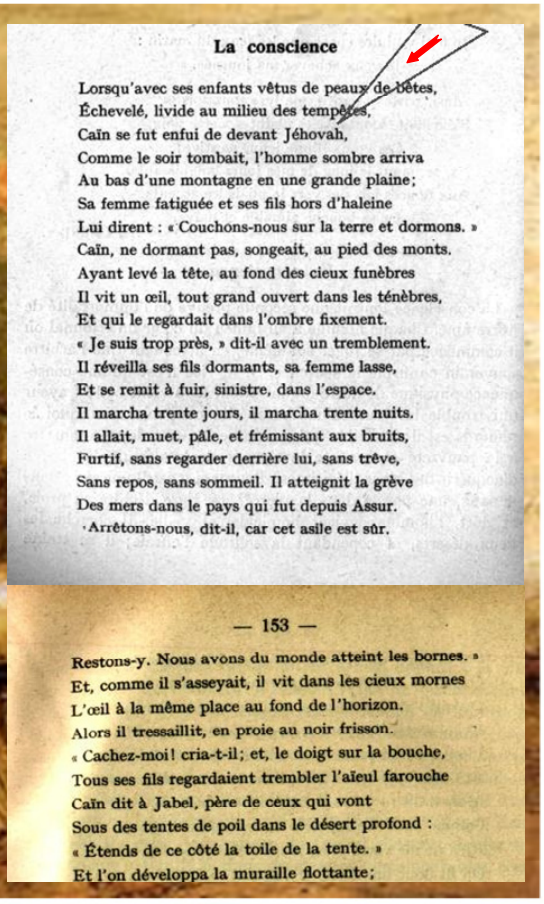
La conscience

Lorsqu'avec ses enfants vêtus de peaux de bêtes,
Échevelé, livide au milieu des tempêtes,
Caïn se fut enfui de devant Jéhovah,
Comme le soir tombait, l'homme sombre arriva
Au bas d'une montagne en une grande plaine;
Sa femme fatiguée et ses fils hors d'haleine
Lui dirent : « Couchons-nous sur la terre et dormons. »
Caïn, ne dormant pas, songeait, au pied des monts.
Ayant levé la tête, au fond des cieux funèbres
Il vit un œil, tout grand ouvert dans les ténèbres,
Et qui le regardait dans l'ombre fixement.
« Je suis trop près, » dit-il avec un tremblement.
Il réveilla ses fils dormants, sa femme lasse,
Et se remit à fuir, sinistre, dans l'espace.
Il marcha trente jours, il marcha trente nuits.
Il allait, muet, pâle, et frémissant aux bruits,
Furtif, sans regarder derrière lui, sans trêve,
Sans repos, sans sommeil. Il atteignit la grève
Des mers dans le pays qui fut depuis Assur.
Arrêtons-nous, dit-il, car cet asile est sûr.

— 153 —

Restons-y. Nous avons du monde atteint les bornes. »
Et, comme il s'asseyait, il vit dans les cieux mornes
L'œil à la même place au fond de l'horizon.
Alors il tressaillit, en proie au noir frisson.
« Cachez-moi! cria-t-il; et, le doigt sur la bouche,
Tous ses fils regardaient trembler l'aïeul farouche
Caïn dit à Jabel, père de ceux qui vont
Sous des tentes de poil dans le désert profond :
« Étends de ce côté la toile de la tente. »
Et l'on développa la muraille flottante;

Victor Hugo.

Nicolaas Beets (1814 -19030). Holenderski teolog, pisarz i poeta (pseudonim - Hildebrand). Urodził się w Haarlem, syn farmaceuty. Studiował teologię na uniwersytecie w Leiden, gdzie otrzymał doktorat. W 1854 roku przeniósł się do Utrechtu, gdzie od 1874 do 1884 był profesorem historii Kościoła na Uniwersytecie w Utrechcie.

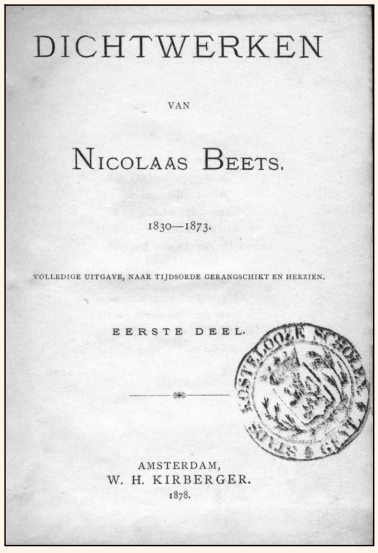
DICHTWERKEN

VAN

NICOLAAS BEETS.

1830—1873.

VOLLEDIGE UITGAVE, NAAR TIJDSORDE GERANGSCHIKT EN HERZIEN.

EERSTE DEEL.

AMSTERDAM,
W. H. KIRBERGER.
1878.

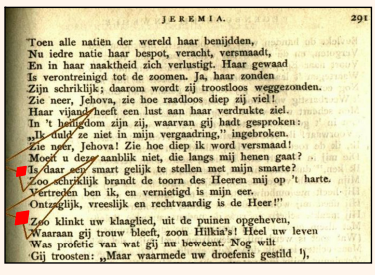
JEREMIA. 291

Toen alle natiën der wereld haar benijdden,
Nu iedre natie haar bespot, veracht, versmaadt,
En in haar naaktheid zich verlustigt. Haar gewaad
Is verontreinigd tot de zoomen. Ja, haar zonden
Zijn schriklijk; daarom wordt zij troostloos weggezonden.
Zie neer, Jehova, zie hoe raadloos diep zij viel!
Haar vijand heeft een lust aan haar verdrukte ziel.
In 't heiligdom zijn zij, waarvan gij hadt gesproken:
„Ik duld' ze niet in mijn vergaadring," ingebroken.
Zie neer, Jehova! Zie hoe diep ik word versmaad!
Moet u deze aanblik niet, die langs mij henen gaat?
Is daar een smart gelijk te stellen met mijn smarte?
Zoo schriklijk brandt de toorn des Heeren mij op 't harte.
Vertreden ben ik, en vernietigd is mijn eer.
Ontzaglijk, vreeslijk en rechtvaardig is de Heer!"

Zoo klinkt uw klaaglied, uit de puinen opgeheven,
Waaraan gij trouw bleeft, zoon Hilkia's! Heel uw leven
Was profetie van wat gij nu beweent. Nog wilt
Gij troosten: „Maar waarmede uw droefenis gestild [1]),

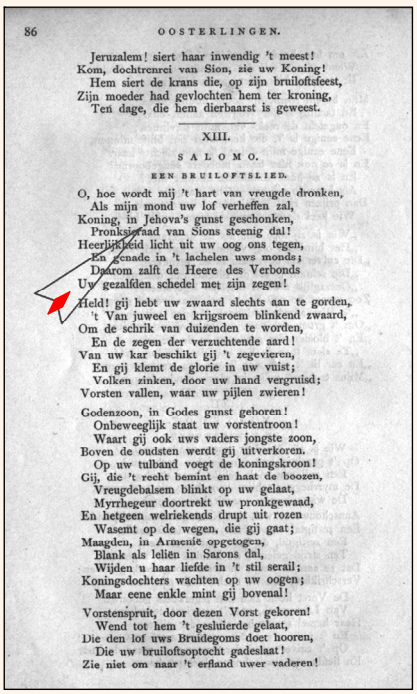
86 OOSTERLINGEN.

Jeruzalem! siert haar inwendig 't meest!
Kom, dochtrenrei van Sion, zie uw Koning!
Hem siert de krans die, op zijn bruiloftsfeest,
Zijn moeder had gevlochten hem ter kroning,
Ten dage, die hem dierbaarst is geweest.

XIII.

SALOMO.

EEN BRUILOFTSLIED.

O, hoe wordt mij 't hart van vreugde dronken,
Als mijn mond uw lof verheffen zal,
Koning, in Jehova's gunst geschonken,
Pronksieraad van Sions steenig dal!
Heerlijkheid licht uit uw oog ons tegen,
En genade in 't lachelen uws monds;
Daarom zalft de Heere des Verbonds
Uw gezalfden schedel met zijn zegen!

Held! gij hebt uw zwaard slechts aan te gorden,
't Van juweel en krijgsroem blinkend zwaard,
Om de schrik van duizenden te worden,
En de zegen der verzuchtende aard!
Van uw kar beschikt gij 't zegevieren,
En gij klemt de glorie in uw vuist;
Volken zinken, door uw hand vergruisd;
Vorsten vallen, waar uw pijlen zwieren!

Godenzoon, in Godes gunst geboren!
Onbeweeglijk staat uw vorstentroon!
Waart gij ook uws vaders jongste zoon,
Boven de oudsten werdt gij uitverkoren.
Op uw tulband voegt de koningskroon!
Gij, die 't recht bemint en haat de boozen,
Vreugdebalsem blinkt op uw gelaat,
Myrrhegeur doortrekt uw pronkgewaad,
En hetgeen welriekends drupt uit rozen
Waarmt op de wegen, die gij gaat;
Maagden, in Armenië opgetogen,
Blank als leliën in Sarons dal,
Wijden u haar liefde in 't stil serail;
Koningsdochters wachten op uw oogen;
Maar eene enkle mint gij bovenal!

Vorstenspruit, door dezen Vorst gekoren!
Wend tot hem 't gesluierde gelaat,
Die den lof uws Bruidegoms doet hooren,
Die uw bruiloftsoptocht gadeslaat!
Zie niet om naar 't erfland uwer vaderen!

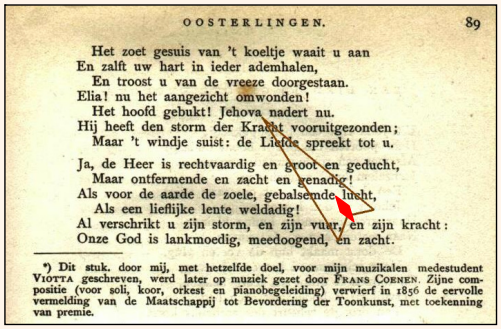
OOSTERLINGEN. 89

Het zoet gesuis van 't koeltje waait u aan
En zalft uw hart in ieder ademhalen,
En troost u van de vreeze doorgestaan.
Elia! nu het aangezicht omwonden!
Het hoofd gebukt! Jehova nadert nu.
Hij heeft den storm der Kracht vooruitgezonden;
Maar 't windje suist: de Liefde spreekt tot u.

Ja, de Heer is rechtvaardig en groot en geducht,
Maar ontfermende en zacht en genadig!
Als voor de aarde de zoele, gebalsemde lucht,
Als een lieflijke lente weldadig!
Al verschrikt u zijn storm, en zijn vuur, en zijn kracht:
Onze God is lankmoedig, meedoogend, en zacht.

*) Dit stuk. door mij, met hetzelfde doel, voor mijn muzikalen medestudent VIOTTA geschreven, werd later op muziek gezet door FRANS COENEN. Zijne compositie (voor soli, koor, orkest en pianobegeleiding) verwierf in 1856 de eervolle vermelding van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst, met toekenning van premie.

BELZAZARS GEZICHTE.

Van zijn satrapenstoet
Omringd, zat daar de koning;
De lampen spreidden gloed
Bij stroomen door zijn woning
't Gewijde vaatwerk blonk
Voor 't oog van die er brasten;
Jehova's tempelpronk
Moest heidenen vergasten.

Maar in dat dartel uur,
Bij 't schittren van de wijnen,
Daar zag men op den muur
De hand eens mans verschijnen.
Een enkle hand, niets meer,
Bewoog zich voor elks oogen;
Vier woorden schreef zij neer,
En dreigde en was vervlogen.

De koning, bleek van schrik,
Doet straks den feestgalm stillen;
Staroogend staart zijn blik,

Karol Wojtyła

(wybrane fragmenty z imieniem Bożym)

„Twoja jest Wola i Twoja jest Moc
- - A cóż jest ludzkie szczęście? -
Twoja jest Wola i Moc,
O Jahwe – O Jahwe – O Jahwe

(str.291)

„O Jahwe – Jahwe – Eli – Eli –
Prawica Twoja lądy dzieli
I nasze dzieli losy wraże –
O Jahwe – Jahwe – Jahwe – Jahwe –
Niech Cię pochwalą me ołtarze –

(str.293)

Zamilcz już przecię, bo Jehowę
Obrażasz słowy i mowami! –
Zamilcz, bo jako głupi prawisz."

(str.298)

Hiob – drama ze Starego Testamentu
Kraków 1940, we Wielkim Poście
Forma Jahwe występuje 25 razy, Jehowa 1 raz.

„Bo naprzód trzeba przemyć ócz!
- i trzeba ostać, jak ten kryształ,
nie w cudzołóstwie, nie w matactwach,
a ino w Prawdzie przed Jehową.

(str.334)

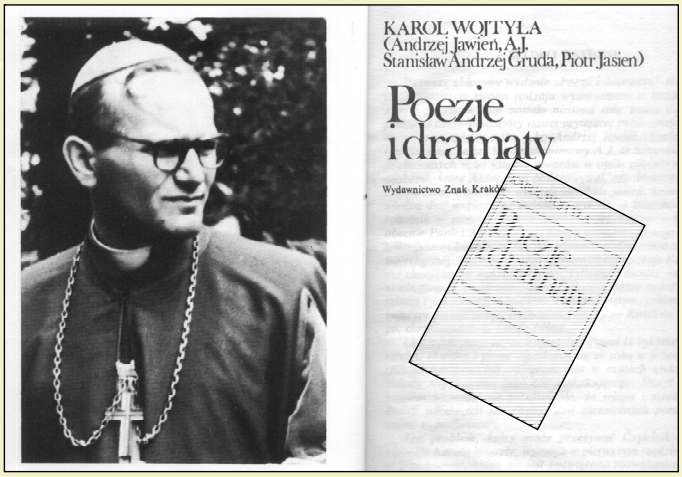

Jan Paweł II — Wydanie II 1987 rok

Tedy poznacie moc Jehowy.
On mnie uwolni z pęt i okopów. –

(str.338)

Może wieszcz jaki rozniecić ten ogień
i kroczyć w tęczy Jehowy proroków.
Zawszeć on będzie tem ziarnem wrzuconem –
Dopóki ziarno w tę rolę upada" - -

(str.377)

Jeremiasz – drama narodowa we trzech działach
Kraków 1940, powstał przed Wielkanocą.
Forma Jahwe występuje 6 razy, Jehowa 3 razy.

NEOWULGATA

Biblia w języku łacińskim

W roku 1965 Kościół katolicki ustanowił Komisję do spraw Neowulgaty i powierzył jej odpowiedzialność za zrewidowanie łacińskiego przekładu Wulgaty z uwzględnieniem współczesnej wiedzy.

Pierwsza część nowego przekładu ukazała się w roku 1969, a dziesięć lat później papież Jan Paweł II zatwierdził całą Neowulgatę. Jej pierwsze wydanie w wielu miejscach, na przykład w Księdze Wyjścia 3:15 i 6:3, zawierało imię Boże w formie **Iahveh**.

Jednakże w drugim wydaniu, opublikowanym w roku 1986 – jak to ujął jeden z członków wspomnianej komisji – „naprawiono błąd. (…) **Iahveh** zastąpiono [wyrazem] Dominus [„Pan"]".

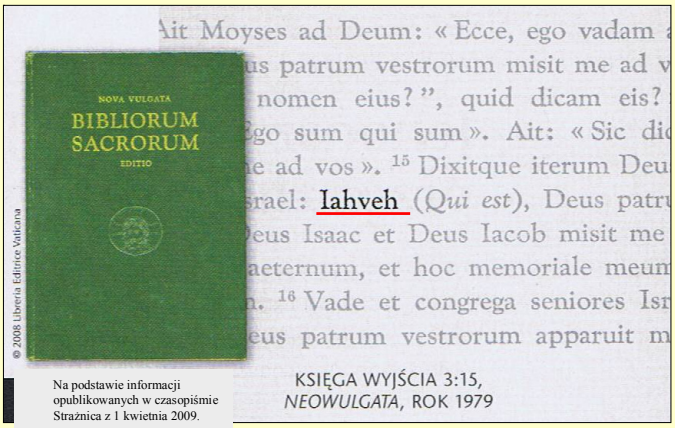

Na podstawie informacji opublikowanych w czasopiśmie Strażnica z 1 kwietnia 2009.

14. Dixit Deus ad Moysen: " Ego sum qui sum ". Ait: " Sic dices filiis Israel: Qui sum misit me ad vos ". 15. Dixitque iterum Deus ad Moysen: "Haec dices filiis Israel: **Dominus**, Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Iacob, misit me ad vos; hoc nomen mihi est in aeternum, et hoc memoriale meum in generationem et generationem.

Internetowa Nova Vulgata Bibliorum sacrorum editio, wyd. 1986.

Nawet w martwym języku Słowo Boże jest żywe

Kontrowersyjne Rozporządzenie

W roku 2001, po czterech latach prac, watykańska Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów opublikowała instrukcję *Liturgiam authenticam*. Zgodnie z tym rozporządzeniem Neowulgata jako oficjalna Biblia Kościoła ma być podstawą wszystkich innych tłumaczeń, nawet jeśli jej tekst nie zgadza się ze źródłami starożytnymi. Wszelkie nowe przekłady mogą zostać zaakceptowane przez Kościół tylko wtedy, gdy spełnią powyższy warunek. Wytyczne te są krytykowane przez wielu teologów katolickich.

Uwagi egzegety do instrukcji *Liturgiam authenticam* - Dieter Böhler SJ

Jestem egzegetą Starego Testamentu z Frankfurtu i jako biblista i tłumacz mam mówić o instrukcji dotyczącej przekładów. Nie oczekujcie ode mnie, że wyjaśnię kanoniczne ustalenia instrukcji Liturgiam authenticam. Mam jednak nadzieję, że rozważania egzegety mogą przekazać impulsy odnośnie do zasad tłumaczenia podanych w tej instrukcji (…).

Nr 41c podaje na to przykład: tłumaczenie imienia Bożego, świętego tetragramatu. Tłumaczenie tekstu hebrajskiego na język narodowy powinno uwzględniać żydowskie i kościelne rozumienie. Bardzo ucieszyłem się tym konkretnym wskazaniem instrukcji, nie tylko dlatego, że my w ogóle nie znamy prawdziwego sposobu wymawiania imienia Bożego, nie dlatego, że wypowiadanie imienia Bożego rani bardzo Żydów, ale dlatego, że nasze chrześcijańskie Pismo Święte wymaga od nas tłumaczenia przez "Dominus Pan". Tekst masorecki domaga się w swojej wokalizacji sformułowania "Adonai - Pan". Septuaginta tłumaczy konsekwentnie "Kyrios". Nowy Testament przestrzega zasady niewypowiadania imienia Bożego bez wyjątku i pisze jak Septuaginta "Kyrios". To wiąże nas chrześcijan, podobnie jak Żydów.

Istnieją nowoczesne tendencje, które uważają słowo "Kyrios Dominus" za zbyt patriarchalne, bo wyraża ono zarazem panowanie jak i rodzaj męski. Wychodząc z Biblii - a ona jest najwyższą normą nie tylko dla Urzędu Nauczycielskiego, ale także dla ludu Bożego - mimo wszystko wydaje mi się to słowo nie do zastąpienia. Nowy Testament używa tytułu "Kyrios" także w stosunku do Chrystusa, czasem wprost z dwuznacznością, czy chodzi o Pana Boga albo o Jezusa (Łk 1,17.76; Ml 3,1? czy Łk 1,43?). Chrystologia Nowego Testamentu straciłaby coś istotnego, gdyby imię Boga albo słowo "Kyrios" tłumaczono przez jakieś inne słowo niż "Pan". Przepis instrukcji jest spóźniony.

http://www.kkbids.episkopat.pl

Watykan usiłuje wyeliminować z użycia imię Boga

Ze wstępu:

„W książce tej patrzę na Jezusa z perspektywy Jego wspólnoty z Ojcem, która stanowi właściwe centrum Jego osobowości i bez której niczego nie da się zrozumieć; w tej samej perspektywie jest On dla nas obecny także dzisiaj.

Właściwie nie muszę nawet mówić, że książka ta żadną miarą nie jest wypowiedzią Nauczycielskiego Urzędu, lecz stanowi jedynie wynik mojego osobistego szukania „oblicza Pana" (zob. Ps 27,8). Zatem każdemu wolno mieć przeciwne zdanie. Czytelniczki i czytelników proszę tylko o odrobinę sympatii, bez której niemożliwe jest jakiekolwiek zrozumienie".

Z fragmentu książki:

Papież Benedykt XVI na temat posługiwania się imieniem Bożym napisał:

„Było rzeczą zupełnie słuszną, że w Izraelu tego samookreślenia Boga, którego dopatrywano się w słowie **YHWH**, nie wypowiadano i nie degradowano go do jednego spośród wielu imion bóstw. I źle się stało, że w nowych przekładach Biblii to imię, które dla Izraela było tajemnicze i niewyrażalne, pisze się tak, jak każde inne" *(str.127; tłum. Wiesław Szymona OP).*

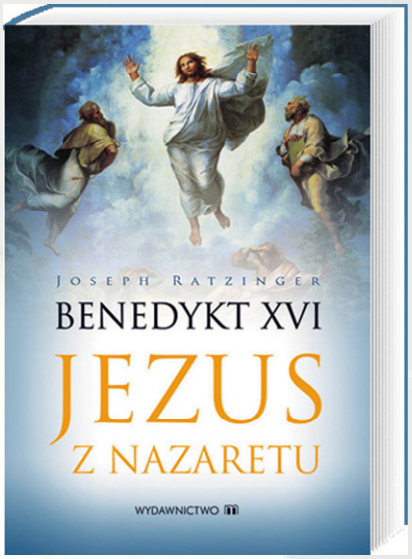

Wydawnictwo M. Kraków 2007.
ISBN 978-83-60725-22

wprost do Jezusa. Szczególne znaczenie mają tu tak zwane psalmy intronizacyjne, które są proklamacją królestwa Boga (YHWH), królestwa, które jest rozumiane w perspektywie kosmiczno-uni-

Przykład użycia imienia Bożego **YHWH** *(str. 58)*

BÓG BEZ IMIENIA

W ostatnich latach do liturgii zakradła się praktyka wypowiadania Imienia Boga. Powinna ona zniknąć – czytamy w dyrektywie Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów.

Pieśń kościelna **You are near Yahweh**

Nie dla Jahwe - Bóg to Adonai

Tak w dużym uproszczeniu można podsumować treść dokumentu. Prefekt watykańskiej Kongregacji kard. Francis Arinze przesłał do wszystkich konferencji episkopatu na świecie rozporządzenie, zgodnie z którym na polecenie Papieża w obrzędach liturgii należy unikać stosowanego dotąd biblijnego imienia Boga: **Jahwe** - donosi „Tygodnik Powszechny".

Zamiast niego, trzeba używać odpowiednika żydowskiego słowa Adonai, czyli Pan. W liście skierowanym do biskupów Stolica Apostolska przypomina, że zgodnie z hebrajską tradycją imię Boga ma pozostać niewypowiedziane. „**Jahwe**", zgodnie z dyrektywą, ma zniknąć z liturgii słowa, pieśni kościelnych i modlitw, oraz z tekstów i przekładów biblijnych, gdzie dotąd używano Starotestamentalnego tetragramu **JHWH**. W polskiej liturgii nie będzie problemów, ponieważ Boga określamy mianem „Pan". Ale już Amerykanie będą mieli spore kłopoty.

Waszyngtoński magazyn „Catholic" sporządził listę pieśni kościelnych na indeksie. Większość z nich rozpoczynają słowa: „Będę chwalił **Jahwe**" (I will Bless **Yahweh**), czy „Jesteś blisko **Jahwe**" (You are near **Yahweh**). Ojciec Ronald E.Brassard z jednej z Waszyngtońskich parafii wypowiadając się na łamach „Catholic" podkreśla, że „decyzja Papieża nawiązuje do tradycji Starego Testamentu i jest dobra. Pokazuje, bowiem wielką wrażliwość Kościoła Katolickiego na naszych Braci Żydów".

W liście skierowanym do biskupów Stolica Apostolska przypomina, że zgodnie z hebrajską tradycją imię Boga ma pozostać niewypowiedziane. W obszernym uzasadnieniu kard. Arinze podkreśla, że Żydzi unikali wypowiadania imienia Boga, uważając je za zbyt święte. Używano, więc tetragramu składającego się z czterech spółgłosek - **JHWH**.

Hebrajskie określenie dostało się do greckiego przekładu Starego Testamentu, tzw. Septuaginty, i funkcjonowało na przemian ze słowem ***Kyrios*** (Pan). Jednak w żadnym ze znalezionych rękopisów Nowego Testamentu tetragram już się nie pojawia. W późniejszych wersjach greckiej Septuaginty w miejsce tetragramu wstawiano wyrazy ***Kyrios*** (Pan) oraz ***Theos*** (Bóg). Łacińska *Wulgata*, pierwszy oficjalnie uznany przekład katolicki – we wszystkich miejscach imię Boga zastępuje słowami ***Dominus*** (Pan) oraz ***Deus*** (Bóg).

Watykańska instrukcja mówi, że teksty liturgiczne powinny trzymać się dokładnie tekstu Pisma Św., tak, aby Słowa Boga „były przechowane i przekazane w sposób wierny i integralny". Tymczasem „w ostatnich latach zakradła się praktyka wypowiadania Imienia Boga. Takie praktyki powinny zniknąć z liturgii".

Wśród argumentów członkowie Kongregacji ds. Kultu Bożego przywołują także określenia, jakich używał św. Paweł. „Pisząc o boskości Chrystusa, Apostoł zawsze stosuje zwrot »Pan«, mówiąc o Bogu. (...) Chrześcijanie nigdy nie używali imienia **Jahwe**. Chrystus w Nowym Testamencie jest ukazany, jako Adonai. Takie tłumaczenie jest też niezbędne dla zrozumienia Jego boskiej tożsamości" – czytamy w dokumencie.

Dla wzmocnienia efektu listu kard. Arinze nawiązuje do wydanej w 2001 roku Instrukcji „Liturgiam authenticam" o stosowaniu języków narodowych przy wydawaniu ksiąg rzymskiej liturgii. Przytacza obszerny „wciąż aktualny, lecz zapomniany" fragment artykułu 41 Instrukcji: „zgodnie z niepamiętną tradycją, również w przekładzie »Septuaginty«, imię Boga wszechmogącego, wyrażone po hebrajsku przez święty tetragrammat, po łacinie wyrazem »**Pan**«, w każdym języku narodowym należy oddać wyrazem o tym samym znaczeniu".

Tygodnik Powszechny - 11.09.2008

Czy posługiwanie się imieniem Bożym jest niewłaściwe?

W książce *„Lectures on Daniel the Prophet”* (Kazania na temat proroka Daniela), wydanej w roku 1911, H.A. Ironside tak napisał o tym, na których spełnią się wspaniałe obietnice z 43 rozdziału Księgi Izajasza: *„Będą świadkami Jehowy składającymi świadectwo o mocy i chwale jednego prawdziwego Boga, gdy odstępcze chrześcijaństwo będzie w całkowitym zaślepieniu wierzyć kłamstwom Antychrysta”.*

A.H.Macmillan, bliski współpracownik trzech prezesów Towarzystwa Strażnica, tak się wypowiedział na temat odnośnego oświadczenia prezesa Rutherforda: *„Nie miałem i nie mam najmniejszej wątpliwości, że w tej sprawie kierował nim Pan i że Jehowa życzy sobie, byśmy nosili tę nazwę, z której zresztą ogromnie się cieszymy”.*

26 lipca 1931 roku
Badacze Pisma Świętego przyjmują nazwę Świadkowie Jehowy

W niedzielę 26 lipca 1931 roku Badacze Pisma Świętego zgromadzeni w Columbus w stanie Ohio (USA), przyjmują nazwę Świadkowie Jehowy. Rezolucja *„Nowe Imię”* przedstawiona przez J. F. Rutherforda:

...„Pragniemy, by nas znano pod tym imieniem i nazywano nim, a mianowicie: Świadkowie Jehowy”.

Pisarz Chandler W. Sterling uznał to za *„genialny pomysł”* J. F. Rutherforda ówczesnego prezesa Towarzystwa Strażnica. Widział w tym sprytne posunięcie, które nie tylko pozwoliło nadać grupie oficjalną nazwę, lecz na dodatek ułatwiło taką interpretację wszystkich biblijnych wzmianek o *„świadkach”* lub *„świadczeniu”*, by odnosiły się konkretnie do Świadków Jehowy.

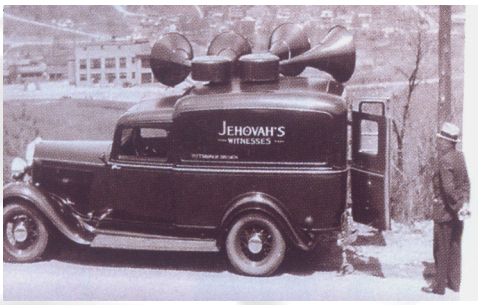

Źródło: „Świadkowie Jehowy – głosiciele Królestwa Bożego”, wydanie z 1995 r.

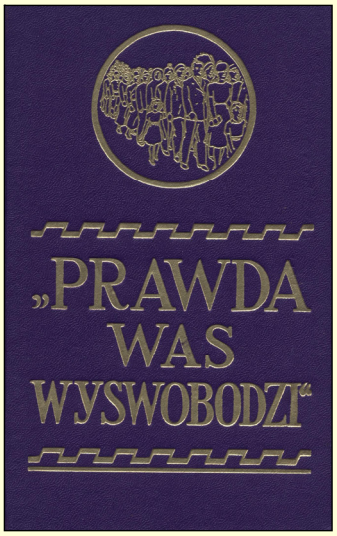

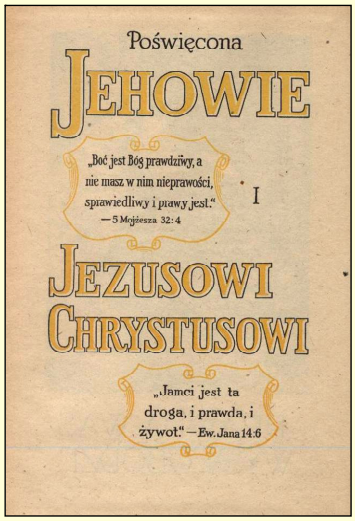

Towarzystwo Strażnica
Wydana w polskim 2002 r.
Pierwsze angielskie wydanie
5.000.000 egzemplarzy
ISBN 83-86930-55-1

Towarzystwo Strażnica
Książka „Jehowa” wydana w języku angielskim w 1934 roku.

^ Towarzystwo Strażnica
Wydana w polskim 1946 roku
Pierwsze angielskie wydanie
1.000.000 egzemplarzy

www.auschwitz.org.pl

Więzieni za wiarę
Świadkowie **Jehowy** w KL Aushwitz
Teresa Wontor-Cichy
Państwowe Muzeum AushwitzBirkenau
Oświęcim 2003 ISBN 83-88526-47-2

„Świadków nie zaliczano do więźniów politycznych ani oczywiście do kryminalistów. Stanowili odrębną kategorię, oznaczoną fioletowym trójkątem. Byli prześladowani, zatrzymywani, a następnie osadzani w obozach za swoje przekonania religijne. Pod tym względem zajmowali wyjątkową pozycję w obozach koncentracyjnych. Fioletowy trójkąt odnosił się zatem tylko do Świadków Jehowy, a nie do wszystkich więźniów opozycji religijnej - na przykład katoliccy duchowni nosili w obozach czerwony trójkąt więźniów politycznych."

(Henry Friedlander)

„W skali ogromnej społeczności Oświęcimia Badacze Pisma Świętego (Świadkowie Jehowy) stanowili maleńką, niepozorną grupkę (...). Ich kolor winkla zaznaczał się w obozie w sposób tak wyraźny, że mała liczba nie oddaje faktycznej siły tej grupy. Była to grupa więźniów - stanowiąca zwartą siłę ideologiczną, która wygrała swą walkę z hitleryzmem."

(Anna Pawełczyńska)

„Świadkowie Jehowy, których w czasie reżimu hitlerowskiego zwalczano z bezwzględną surowością, obecnie zaliczają się do „zapomnianych" ofiar reżimu hitlerowskiego. Całe dziesięciolecia byli pomijani przy upamiętnianiu ofiar hitleryzmu. (...) Żadna inna społeczność religijna nie opierała się hitlerowskiej presji podporządkowania się państwu nazistowskiemu w równie solidarny i niewzruszony sposób."

(Detlef Garbe)

(odwrót okładki)

RK Tribune
NEW YORK HERALD TRIBUNE Established March 19, 1924
NEW YORK HERALD Founded May 6, 1835
NEW YORK TRIBUNE Founded April 16, 1841
1938 Section One
Killed Jehovah' Erased by Nazis;
celona
al Blast
„Imię ‚Jehowa' wymazane przez nazistów"
NAGŁÓWEK taki ukazał się na pierwszej stronie dziennika *New York Herald Tribune* z 20 listopada 1938 roku. W artykule czytamy: „Kościołom protestanckim w niektórych częściach kraju [Niemiec] zabroniono używać wyra-

Nagłówek taki ukazał się na pierwszej stronie dziennika *New York Herald Tribune* z 20 listopada 1938 roku. W artykule czytamy: „Kościołom protestanckim w niektórych częściach kraju (Niemiec) zabroniono używać wyrazu „Jehova" – jak po niemiecku brzmi imię Jehowa, jedna z form hebrajskiego imienia Bożego Jahwe – oraz imion żydowskich proroków ze Starego Testamentu". Zakaz ten był jednym z elementów kampanii antysemickiej. Ale jednocześnie został wymierzony w Świadków Jehowy, których w roku 1938 wyjęto z pod prawa i których także zsyłano do obozów koncentracyjnych.

Na muzealnym eksponacie, w budynku Starej Synagogi, mieszczącym się przy ulicy Szerokiej, na krakowskim Kazimierzu.

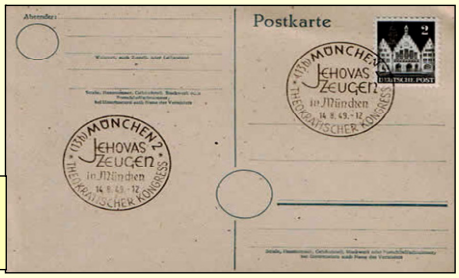

Okolicznościowy stempel poczty niemieckiej z 14 sierpnia 1949 roku, wydany z okazji kongresu Świadków Jehowy w Monachium.

Tablica upamiętniająca uwięzienie tysięcy niemieckich Świadków Jehowy w hitlerowskich obozach koncentracyjnych za to, iż nie chcieli podporządkować się niemieckiej machinie wojennej.

DEUS MEUS - Chór ze Szczecina
Okładka z płyty nagrań Marcina Pospieszalskiego. Drugi utwór na płycie nosi nazwę tytułu całego albumu DEUS MEUS - Jahwe
Producent: MIX Studio Dźwięku
Rok wydania: 2002

JHWH

Widziałam
Słowo
jak wzrastało z pustki

każdą ze swoich świętych zgłosek
inicjowało
dziwną rzeczywistość świata

cudowna liczba
42 liter

ukryte przed poznaniem
prawdziwe Imię
Boga

siła stwarzania w mówionych symbolach

A świat istnieje
tonąc w mgle
nieświadomości

Tamara (lat 17)

Płyta z 2000-2002 roku
Utwory z imieniem Bożym:
JAHWEH TO TY,
CHWALCIE JAHWEH

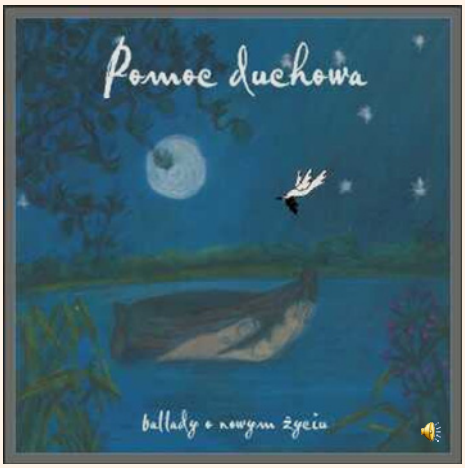

Płyta nagrana w 1994 roku w studio częstochowskiej Edycji Świętego Pawła.
Jeden z utworów -
JAHWEH OJCEM

JAHWEH TO TY (Obj.4;8,11)

Jahweh to Ty stworzyłeś ziemię i wzniosłeś wszystkie góry świata

Nad nasze głowy dałeś niebo i każda gwiazda Cię wysławia

Jahweh to Ty rozlałeś wody i dałeś wszystkie ryby świata

Nad nasze głowy wzniosłeś słońce i każdy promyk Cię wysławia

Święty Święty Święty **Jahweh** Zastępów który był i jest i który ma przyjść

Święty Święty Święty **Jahweh** Zastępów godzien jest przyjąć cześć chwałę i moc

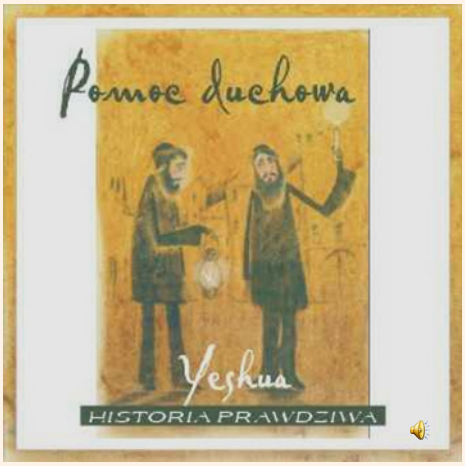

Płyta z 1996 roku, śpiew - Matan i Krotoszyński Chór Kameralny
Jeden z utworów -
TO SIŁA JAHWE

VIDEO – IMIĘ BOŻE

Wysławianie **Boga** w muzyce popularnej

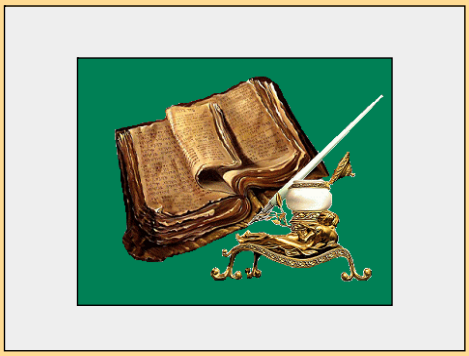

Boskie Imię **YHWH** Jehovah (english)

Wysławianie **Adonai** w muzyce żydowskiej

Biblioteka Imienia Bożego - YouTube
http://pl.youtube.com

Z cyklu kobiety Ewangelii

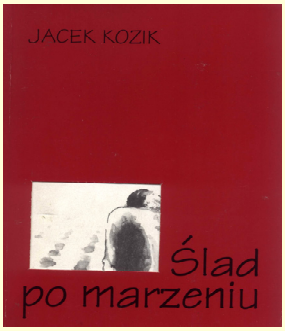

Ukochana przez Jahwe
Mnie nie było to dane –
Nie było mi dane wiele
Ale teraz gdy jest już po wszystkim
Nie ośmielam się głośno skarżyć
Bo do kogo miałabym zanosić swoje żale?
Wszak syn Jahwe wyszedł z mego łona
Można by więc zapytać:
Czyż jakakolwiek ziemska istota była bliżej Boga?
Tak bliska i tak
Samotna

Elżbieta żona Zachariasza wspomina
Uchodziliśmy za sprawiedliwych przed Jahwe
Nie mnie to potwierdzać ani osądzać
Jedno mogę powiedzieć:
(…)
Zdawałam sobie sprawę:
Jeżeli Jahwe naznacza kogoś
Kończy on smutno swoją doczesność –
Mimo to
Nieopisana radość
(…)
Co do mnie
Jahwe obdarzył mnie długim życiem
Nawet – a będzie to moje pierwsze
Bluźnierstwo – zbyt długim
Siedzę teraz na ławie w opuszczonej chacie
Przepadli moi najbliżsi
Nie mam synowej ani wnuków

(Jacek Kozik. „Ślad po marzeniu”. Tikkun - Warszawa 1995. Str. 53, 56 ; 47 – 51)

Z GŁĘBOKOŚCI

(Na motywach Psalmu 130-go.)

Z głębokości grzechów moich
wołam do Ciebie
Jahwe
wysłuchaj mnie
proszę

Nie pamiętaj zła
które uczyniłem
które powiedziałem
które pomyślałem

inaczej
któż się Panie
od gniewu Twego
zachowa?

Dusza moja
Ciebie wygląda
Ciebie oczekuje
Słowa spragniona
jak wody
jak świtu

bo wie że Ty przyjmujesz
grzeszników ofiary czyste
Z głębokości Boże
ja wołam
wołam do Ciebie -
I CZEKAM!

(2004)

Jarosław Jackiewicz
Urodzony 31 sierpnia 1968 r. w Bydgoszczy - poeta i prozaik. Autor trzech książek (tomików poezji): „***Barwy samotności***" (1993), „***W głębi***" (1994) i „***Pod powierzchnią słów***" (1998).

JHWH
Kiedy będziecie szczęśliwi
Kiedy będziecie smutni
Kiedy będziecie w towarzystwie przyjaciół
Kiedy będziecie bez przyjaciół

Zostaje Wam
Najwierniejszy
Najważniejszy
Najpewniejszy
Ten, który ma Piękne Imię
Boski Bóg JHWH

deraSt (2005)

Trzeci utwór z tej płyty (okładka prezentowana obok) nosi tytuł: Psalm 68 (Na imię Mu Jahwe…)

Judy Jacobs Live — „No God Like Jehovah"
Artist: Judy Jacobs
15 Traks
2002

HEISSEL. „Yahve". 2004
Autoeditado
Płyta hiszpańskiego zespołu, zatytułowana „Jahve"

In the Presence of Jehovah
BJ Vavasseur (Soloist)
Publication Date: November, 2003
Publisher: Coleman Studios

Mit ganzem Herzen Vol. 4 — Ich brauche dich
Immanuel Lobpreiswerkstatt
Pierwszy utwór zaprezentowanej obok płyty zespołu nosi tytuł „Jahwe Zabaoth"

Jehovah — Sugar Minott
Czarny krążek winylowy z imieniem Jehowy w tytule

Yeshurun — „YHWH EKHAD" (Jehowa jeden)
Płyta izraelskiego zespołu

Jehovah's Blessings Abound
15 songs
CD or Cassette tape
Chinese Christian's Faith, Hope And Love
Chinese Christian's Favorite Collections!
Christian Products in Mandarin and other languages
Total Time 55:02
1997 - Chińskie wydawnictwo muzyczne z imieniem Bożym w tytule.

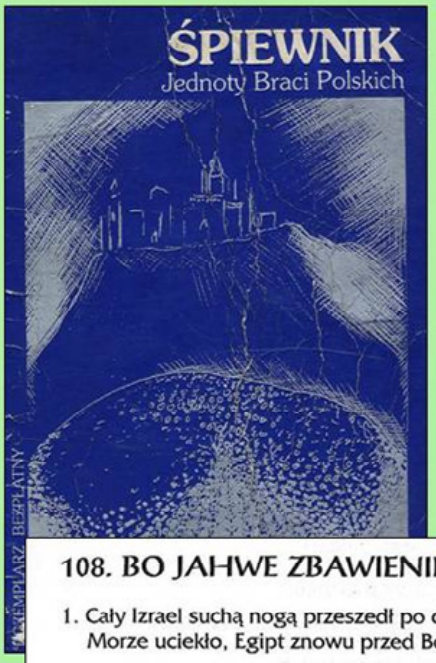

116. CHWALCIE JAHWE, WSZYSTKIE NARODY

1. Chwalę Cię Jahwe całym sercem,
Opowiadam cudowne Twe dzieła.
Cieszyć się będę, radować Tobą,
Pochwalną pieśń Ci zaśpiewam.
Miłuję Cię Panie, mocy moja.
Pan skałą i twierdzą moją.
Tyś tarczą moją, zbawieniem moim,
Opoką, na której polegam.

R: Chwalcie Jahwe wszystkie narody,
Wysławiajcie Go wszystkie ludy,
Bo Jego łaska nad nami można,
/: A wierność Jahwe trwa na wieki. :/

2. Twe imię Jahwe trwa na wieki,
Twoim dziełem są niebo i ziemia,
Słońce stworzyłeś, by dniem rządziło,
Księżyc, gwiazdy, by nocą władały.
Ty utworzyłeś lato, zimę,
Granice Ziemi stworzyłeś.
Morze ujarzmiłeś potęgą wielką,
A żywioły są Ci poddane.

3. Chwal, duszo moja, Boga Jahwe,
Bo godzien On wszelkiej chwały.
Szczęśliwy, komu pomocą Jahwe,
Kto nadzieję i wiarę w Nim złożył.
Biednych On chroni, sierotę, wdowę,
Przywraca wzrok niewidomym,
Miłuje wszystkich sprawiedliwych,
Na bezdroża kieruje występnych.

4. Jahwe sprawiedliwy na wszystkich drogach
I łaskawy we wszystkich swych dziełach.
Jest blisko wszystkich wzywających,
Wzywających Go szczerze miłuje.
Wszystkich występnych wytępi wkrótce,
Dokona pomsty wśród pogan.
Niech wszelkie ciało wielbi Jahwe,
A On przyjdzie na pewno z pomocą.

117. CI, KTÓRZY JAHWE UFAJĄ

Ci, którzy Jahwe ufają,
Są jak góra Syjon,
Co się nigdy nie porusza,
Ale trwa na wieki./

Góry otaczają święte miasto Jeruzalem,
Tak jak Jahwe otacza swój lud
/: I teraz i na wieki. :/

Módlmy się o pokój, pokój, pokój.
Módlmy się o radość, radość, radość.
Módlmy się o miłość, miłość, miłość.

217. TO SIŁA JAHWE

/: To siła Jahwe przychodzi dziś,
To ręka Jahwe spoczywa na nas,
Najwyższego moc obejmuje nas. :/

str. 105

108. BO JAHWE ZBAWIENIEM

1. Cały Izrael suchą nogą przeszedł po dnie,
Morze uciekło, Egipt znowu przed Bogiem legł.

BO JAHWE ZBAWIENIEM – ŚWIĘTY ON

2. Gdy ziemia drżała, odgłos wielki ogień trawiący,
Bóg dał przymierze, żyjcie odtąd w pokornej wierze.

3. Lwom zamknął paszczę, jego wierni wyszli z płomieni.
Nie bój się człeku, jesteś tylko gościem na ziemi.

4. Całe swe dzieło Bóg dokonał przez swego Syna.
Nie ma co zwlekać – może to ostatnia godzina.

116. CHWALCIE JAHWE, WSZYSTKIE NARODY

1. Chwalę Cię Jahwe całym sercem,
Opowiadam cudowne Twe dzieła.
Cieszyć się będę, radować Tobą,
Pochwalną pieśń Ci zaśpiewam.
Miłuję Cię Panie, mocy moja.
Pan skałą i twierdzą moją.
Tyś tarczą moją, zbawieniem moim,
Opoką, na której polegam.

R: Chwalcie Jahwe wszystkie narody,
Wysławiajcie Go wszystkie ludy,
Bo Jego łaska nad nami można,
/: A wierność Jahwe trwa na wieki. :/

Katolicka Wspólnota Odnowy w Duchu Świętym
Maranatha
PONIATOWA

137.Psalm 125

1. Ci, którzy Jahwe ufają, są jak góra Syjon, / G D C D, G D C D
Co się nie porusza, ale trwa na wieki. /x2

2. Góry otaczają Jeruzalem,
Tak jak Jahwe otacza swój lud,
Teraz i na wieki, teraz i na wieki. /x2

3. Nie zaciąży berło bezbożne nad sprawiedliwymi,
Aby ludzie prawi nie pragnęli rzeczy złych. /x2

142.Słuchaj Izraelu [Pwt 6, 4-5]

Słuchaj Izraelu, / E fis gis fis
Tylko Jahwe jest Bogiem twym! / E fis gis A H /A H/
Kochaj Pana Boga swego / E fis gis
– całym swym sercem, / fis E fis gis fis
– całą swą duszą,
– całym umysłem,
– całym swym życiem!

45.Jahwe [Ps 139]

Ref. Jahwe, ja wiem, jesteś tu;
Przy mym boku dzień po dniu
Ochraniasz mnie od zła
I prowadzisz mnie drogą odwieczną.

1.Ty przenikasz mnie Panie i znasz;
Czy siedzę, czy stoję, zawsze wiesz,
Twoja dłoń jest nade mną,
Odsuwa śmierci cień, chroni mnie przed złem.

2. Gdzie przed Twoją miłością uciec mam?
Gdybym wstąpił do nieba, będziesz tam;
Czy na skrzydłach jutrzenki,
Czy na krańcu mórz, tam bym znalazł Cię.

133.Przyjdź mój Ojcze

Przyjdź mój Ojcze w powiewie wichru, / d C d C/ d a^7 B^{7+} C
Jak Eliasza przeszyj mnie mocą Swą, / d C d C/ d a^7 B^{7+} C
Do białości rozpal serce me, / d C (F) d C
Uczyń ze mnie miecz
Na zgubę wrogów Twych, Jahwe.
(Oczekuję Ciebie Jahwe.)

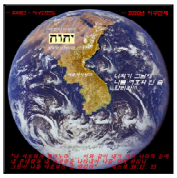

Śpiewnik pieśni dla Pana
Powstał dzięki wielkiemu zaangażowaniu Ks. Jana Miczyńskiego - zawiera 357 pieśni.

Karta na żydowskie święto Pesach

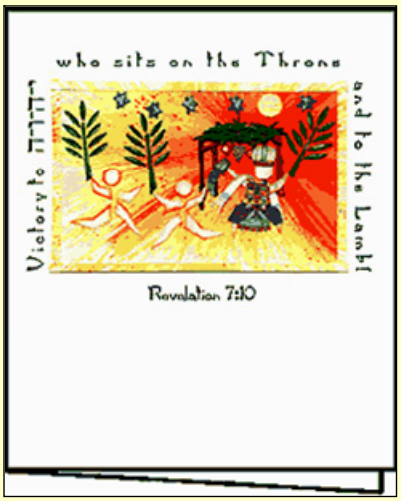

Karta na żydowskie święto Sukkot

Dzień Jahwe

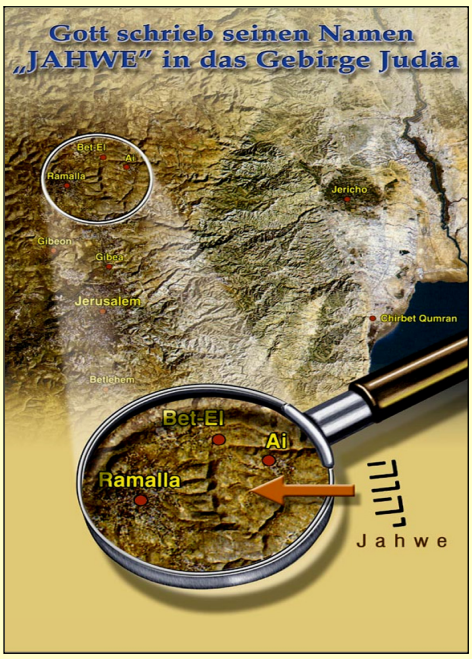

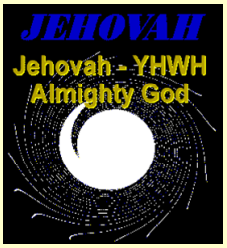

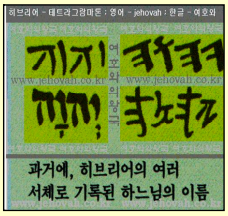

IMIĘ BOŻE w komercyjnych wydawnictwach

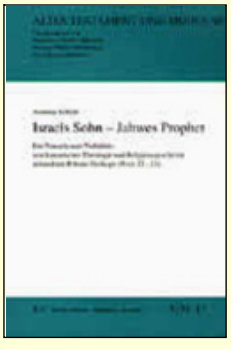

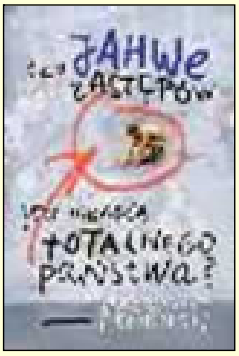

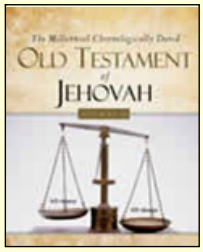

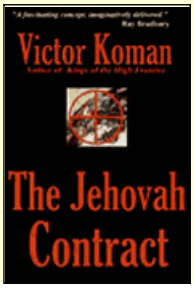

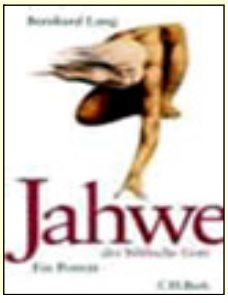

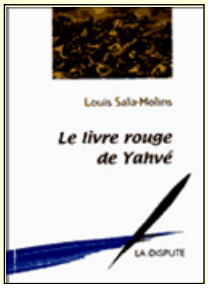

PASTOR ZBORÓW BOŻYCH CHDS BRONI IMIENIA BOŻEGO JAHWE

Pastor Bolesław Parma w swojej niedawno wydanej książce „Pytania i odpowiedzi Krytyczna ocena Kościoła" – opowiada się zdecydowanie za używaniem imienia Bożego Jahwe. Dowodząc, że Biblia zachęca do używania imienia **Jahwe**, powołując się na Księgę Izajasza: „Dziękujcie Panu [**JHWH**], wzywajcie jego imienia, opowiadajcie wśród ludów jego sprawy, wspominajcie, że jego imię jest wspaniałe"- Iz 12.4.

(„Pytania i Odpowiedzi", s.50)

Wydawca: Zbory Boże ChDS
Rok wydania 2009.

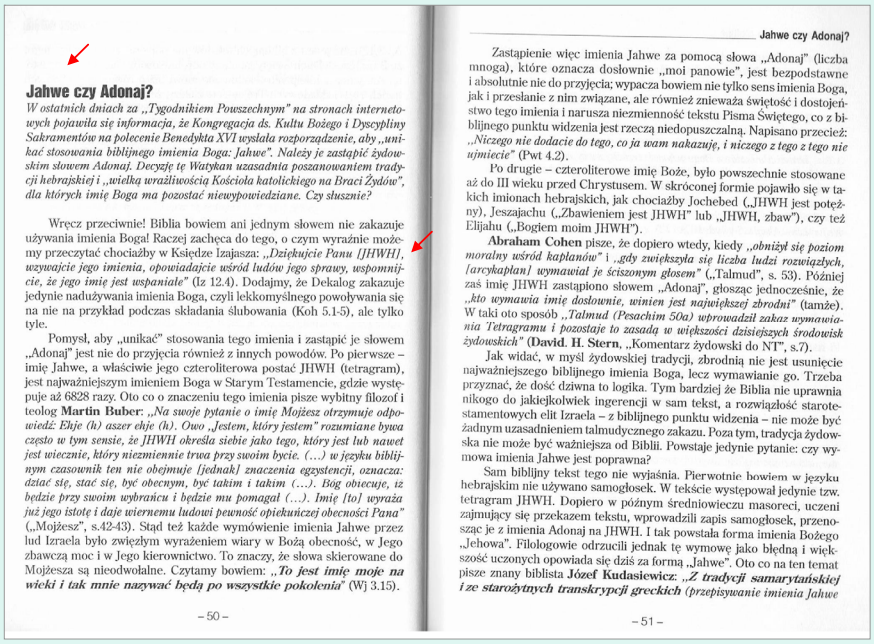

Jahwe czy Adonaj?

W ostatnich dniach za „Tygodnikiem Powszechnym" na stronach internetowych pojawiła się informacja, że Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów na polecenie Benedykta XVI wysłała rozporządzenie, aby „unikać stosowania biblijnego imienia Boga: Jahwe". Należy je zastąpić żydowskim słowem Adonaj. Decyzję tę Watykan uzasadnia poszanowaniem tradycji hebrajskiej i „wielką wrażliwością Kościoła katolickiego na Braci Żydów", dla których imię Boga ma pozostać niewypowiedziane. Czy słusznie?

Wręcz przeciwnie! Biblia bowiem ani jednym słowem nie zakazuje używania imienia Boga! Raczej zachęca do tego, o czym wyraźnie możemy przeczytać chociażby w Księdze Izajasza: *„Dziękujcie Panu [JHWH], wzywajcie jego imienia, opowiadajcie wśród ludów jego sprawy, wspomnijcie, że jego imię jest wspaniałe"* (Iz 12.4). Dodajmy, że Dekalog zakazuje jedynie nadużywania imienia Boga, czyli lekkomyślnego powoływania się na nie na przykład podczas składania ślubowania (Koh 5.1-5), ale tylko tyle.

Pomysł, aby „unikać" stosowania tego imienia i zastąpić je słowem „Adonaj" jest nie do przyjęcia również z innych powodów. Po pierwsze – imię Jahwe, a właściwie jego czteroliterowa postać JHWH (tetragram), jest najważniejszym imieniem Boga w Starym Testamencie, gdzie występuje aż 6828 razy. Oto co o znaczeniu tego imienia pisze wybitny filozof i teolog **Martin Buber**: *„Na swoje pytanie o imię Mojżesz otrzymuje odpowiedź: Ehje (h) aszer ehje (h). Owo „Jestem, który jestem" rozumiane bywa często w tym sensie, że JHWH określa siebie jako tego, który jest lub nawet jest wiecznie, który niezmiennie trwa przy swoim bycie. (…) w języku biblijnym czasownik ten nie obejmuje [jednak] znaczenia egzystencji, oznacza: dziać się, stać się, być obecnym, być takim i takim (…). Bóg obiecuje, iż będzie przy swoim wybrańcu i będzie mu pomagał (…). Imię [to] wyraża już jego istotę i daje wiernemu ludowi pewność opiekuńczej obecności Pana"* („Mojżesz", s.42-43). Stąd też każde wymówienie imienia Jahwe przez lud Izraela było zwięzłym wyrażeniem wiary w Bożą obecność, w Jego zbawczą moc i w Jego kierownictwo. To znaczy, że słowa skierowane do Mojżesza są nieodwołalne. Czytamy bowiem: *„To jest imię moje na wieki i tak mnie nazywać będą po wszystkie pokolenia"* (Wj 3.15).

– 50 –

Jahwe czy Adonaj?

Zastąpienie więc imienia Jahwe za pomocą słowa „Adonaj" (liczba mnoga), które oznacza dosłownie „moi panowie", jest bezpodstawne i absolutnie nie do przyjęcia; wypacza bowiem nie tylko sens imienia Boga, jak i przesłanie z nim związane, ale również znieważa świętość i dostojeństwo tego imienia i narusza niezmienność tekstu Pisma Świętego, co z biblijnego punktu widzenia jest rzeczą niedopuszczalną. Napisano przecież: *„Niczego nie dodacie do tego, co ja wam nakazuję, i niczego z tego z tego nie ujmiecie"* (Pwt 4.2).

Po drugie – czteroliterowe imię Boże, było powszechnie stosowane aż do III wieku przed Chrystusem. W skróconej formie pojawiło się w takich imionach hebrajskich, jak chociażby Jochebed („JHWH jest potężny), Jeszajachu („Zbawieniem jest JHWH" lub „JHWH, zbaw"), czy też Elijahu („Bogiem moim JHWH").

Abraham Cohen pisze, że dopiero wtedy, kiedy *„obniżył się poziom moralny wśród kapłanów"* i *„gdy zwiększyła się liczba ludzi rozwiązłych, [arcykapłan] wymawiał je ściszonym głosem"* („Talmud", s. 53). Później zaś imię JHWH zastąpiono słowem „Adonaj", głosząc jednocześnie, że *„kto wymawia imię dosłownie, winien jest największej zbrodni"* (tamże). W taki oto sposób *„Talmud (Pesachim 50a) wprowadził zakaz wymawiania Tetragramu i pozostaje to zasadą w większości dzisiejszych środowisk żydowskich"* (**David. H. Stern**, „Komentarz żydowski do NT", s.7).

Jak widać, w myśl żydowskiej tradycji, zbrodnią nie jest usunięcie najważniejszego biblijnego imienia Boga, lecz wymawianie go. Trzeba przyznać, że dość dziwna to logika. Tym bardziej że Biblia nie uprawnia nikogo do jakiejkolwiek ingerencji w sam tekst, a rozwiązłość starotestamentowych elit Izraela – z biblijnego punktu widzenia – nie może być żadnym uzasadnieniem talmudycznego zakazu. Poza tym, tradycja żydowska nie może być ważniejsza od Biblii. Powstaje jedynie pytanie: czy wymowa imienia Jahwe jest poprawna?

Sam biblijny tekst tego nie wyjaśnia. Pierwotnie bowiem w języku hebrajskim nie używano samogłosek. W tekście występował jedynie tzw. tetragram JHWH. Dopiero w późnym średniowieczu masoreci, uczeni zajmujący się przekazem tekstu, wprowadzili zapis samogłosek, przenosząc je z imienia Adonaj na JHWH. I tak powstała forma imienia Bożego „Jehowa". Filologowie odrzucili jednak tę wymowę jako błędną i większość uczonych opowiada się dziś za formą „Jahwe". Oto co na ten temat pisze znany biblista **Józef Kudasiewicz**: *„Z tradycji samarytańskiej i ze starożytnych transkrypcji greckich (przepisywanie imienia Jahwe*

– 51 –

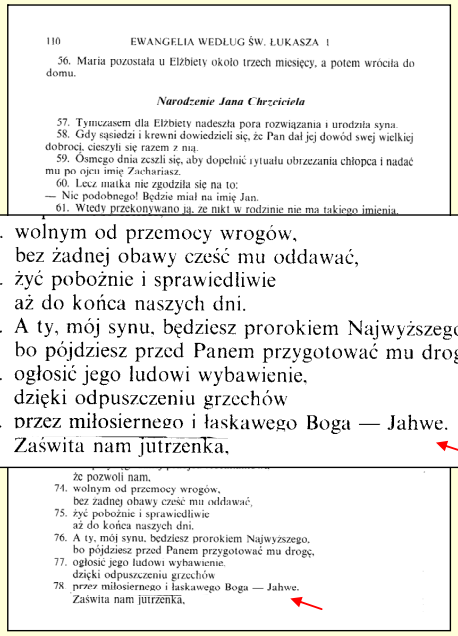

110 EWANGELIA WEDŁUG ŚW. ŁUKASZA 1

56. Maria pozostała u Elżbiety około trzech miesięcy, a potem wróciła do domu.

Narodzenie Jana Chrzciciela

57. Tymczasem dla Elżbiety nadeszła pora rozwiązania i urodziła syna.
58. Gdy sąsiedzi i krewni dowiedzieli się, że Pan dał jej dowód swej wielkiej dobroci, cieszyli się razem z nią.
59. Ósmego dnia zeszli się, aby dopełnić rytuału obrzezania chłopca i nadać mu po ojcu imię Zachariasz.
60. Lecz matka nie zgodziła się na to:
— Nie podobnego! Będzie miał na imię Jan.
61. Wtedy przekonywano ją, że nikt w rodzinie nie ma takiego imienia.

74. wolnym od przemocy wrogów,
bez żadnej obawy cześć mu oddawać,
75. żyć pobożnie i sprawiedliwie
aż do końca naszych dni.
76. A ty, mój synu, będziesz prorokiem Najwyższego,
bo pójdziesz przed Panem przygotować mu drogę,
77. ogłosić jego ludowi wybawienie,
dzięki odpuszczeniu grzechów
78. przez miłosiernego i łaskawego Boga — Jahwe.
Zaświta nam jutrzenka,

że pozwoli nam,
74. wolnym od przemocy wrogów,
bez żadnej obawy cześć mu oddawać,
75. żyć pobożnie i sprawiedliwie
aż do końca naszych dni.
76. A ty, mój synu, będziesz prorokiem Najwyższego,
bo pójdziesz przed Panem przygotować mu drogę,
77. ogłosić jego ludowi wybawienie,
dzięki odpuszczeniu grzechów
78. przez miłosiernego i łaskawego Boga — Jahwe.
Zaświta nam jutrzenka,

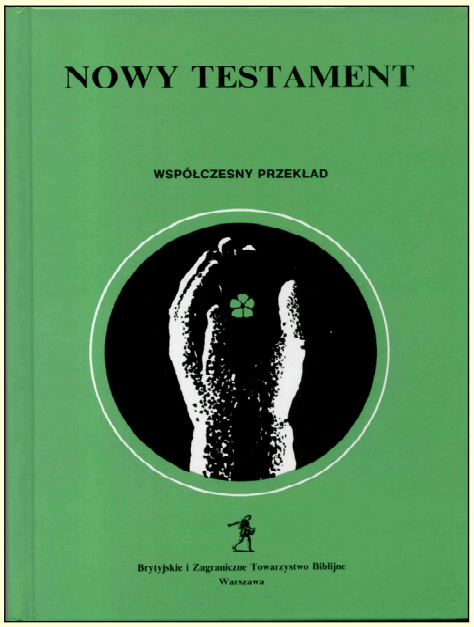

Współczesny przekład (Nowy Testament, wyd. 1991, BiZTB). „**Jahwe**" w Łukasza 1:78.

Przekład Katolickiego Uniwesytetu Lubelskiego (tzw. Biblia lubelska, wyd. 1971, katolicka). Imię „**Jahwe**" występuje 6823 razy w całym Starym Testamencie.

W dodatku do Księgi Wyjścia, zatytułowanym „Imię Boże Jahwe". Napisano: „Wystarczy wspomnieć, że tym imieniem nazwany jest Bóg Izraela aż 6823 razy (mowa o Pismach Hebrajskich), problem stanowi prawidłowa wymowa biblijnego tetragramu **j-h-w-h**. Dawniejsi uczeni, opierając się na aktualnej wokalizacji poczynionej przez Masoretów, wymawiali **Jehowa(h)**, natomiast ogół obecnych uczonych wymawia **Jahwe(h)**", ss. 303, 304.

Seria: Biblia Lubelska

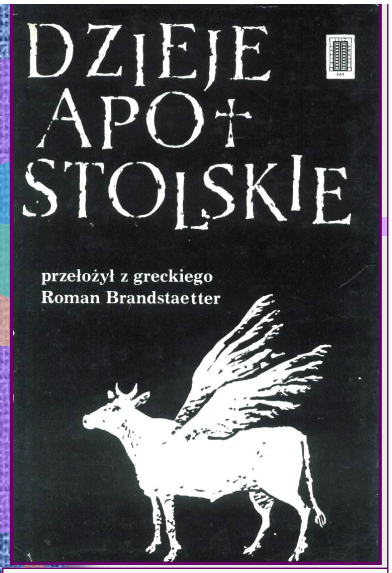

NIHIL OBSTAT
Poznań, dnia 19 lutego 1983 roku
(–) ks. dr hab. Marian Wolniewicz
cenzor

IMPRIMATUR
Poznań, dnia 21 lutego 1983 r.
L.dz. 1/83

+ Tadeusz Etter
Wikariusz Generalny
ks. dr Kazimierz Królak
Kanclerz Kurii Metropolitalnej

© by Roman Brandstaetter, Warszawa 1984

Opracowanie graficzne
Władysław Brykczyński

Redaktor
Renata Szwander

Układ typograficzny
Ewa Marszał

ISBN 83-211-0542-4

INSTYTUT WYDAWNICZY PAX, WARSZAWA 1984

Wydanie I. Nakład 20 000+330. Ark. wyd. 7,4; ark. druk. 9,25/16. Papier druk. mvgl. kl. III, 80 g, 82×104. Oddano do składania we wrześniu 1983 r. Podpisano do druku i druk ukończono w listopadzie 1984 r.
Skład – Dom Słowa Polskiego
Druk: Zakł. Offset. z. 4637 T-66

IMIĘ BOŻE na biżuterii

Że my,
Przybysze z Rzymu
- Judejczycy i nowo nawróceni na wiarę Jahwe ! –
Z Krety i Arabii,
(…)
Jak powiedział prorok Joel:
W dni ostateczne
- Rzecze Jahwe –
Wyleję Ducha mojego na wszelką istotę cielesną,
(…)

Dzieje Apostolskie 2: 11,17

Dziecięce dni biblijne w Althofen, w roku 2004 – Austria.
Dwie prace zawierające imię Jahwe.

Der Gottesname Jahwe — „Ich bin-da” begleitet die Kinder im selbstbeschriebenen Medailion aus Ton. Hebräisch zu schreiben ist nicht nur für Kinder schwierig, aber macht Spaß.

3a Klasse: Jahwe, der „Ich bin da”
15 grudnia 2002 austriackie dzieci z 3 klasy publicznej szkoły podstawowej nr 4 [Volksschule] w Wels Pernau, wykonały na lekcjach religii między innymi tę pracę, przedstawiającą Mojżesza i krzak gorejący, z którego w tzw. „dymku” wychodzi napis „Jahwe — Jestem, który jestem”.

Jahwe zeigt seine Gegenwart — Er ist für sein Volk da!
Die Plagen
Wycinanka Elizabeth LIKAR, przedstawiająca Nil i jedną z egipskich plag.

The Brick Testament - to projekt który rozpoczął się na stronie internetowej w październiku 2001 roku. Od sześciu opowiadań z Księgi Rodzaju. Historia Biblii zilustrowana i wykonana z klocków LEGO. Autor Brendan Powell Smith używa imienia Bożego Yahweh http://www.thebricktestament.com

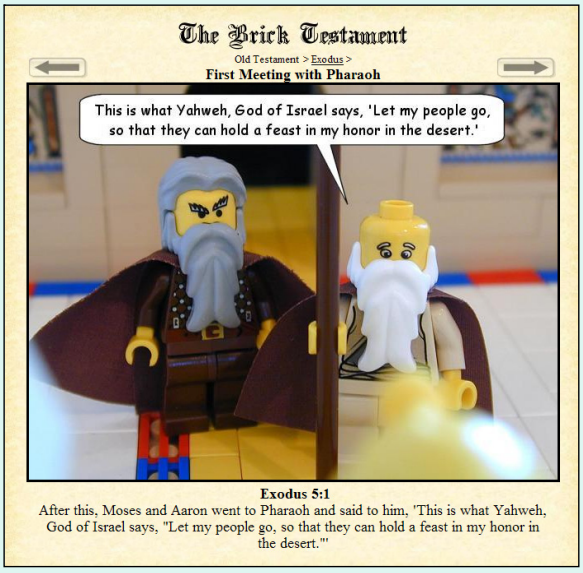

Exodus 5:1
After this, Moses and Aaron went to Pharaoh and said to him, 'This is what Yahweh, God of Israel says, "Let my people go, so that they can hold a feast in my honor in the desert."'

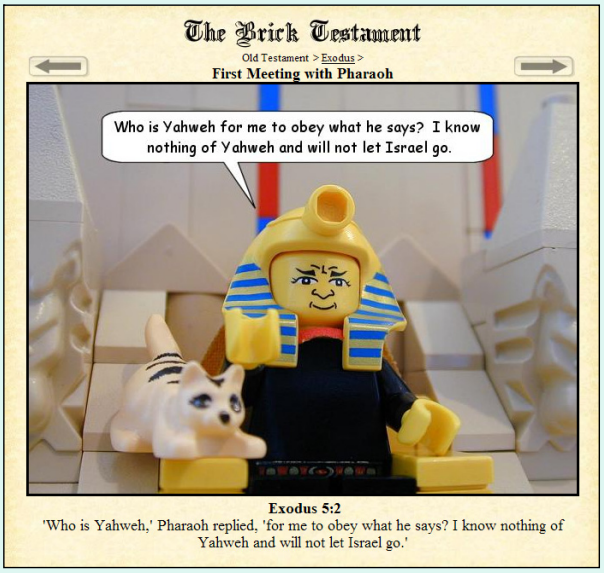

Exodus 5:2
'Who is Yahweh,' Pharaoh replied, 'for me to obey what he says? I know nothing of Yahweh and will not let Israel go.'

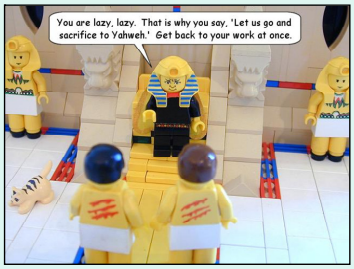

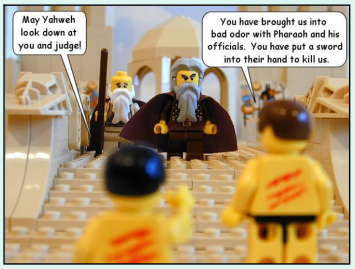

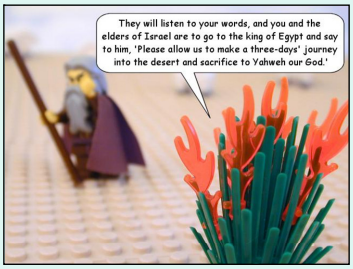

Skąd wzięła się forma JAHWE?

Zaproponowało ją wielu dzisiejszych uczonych, którzy starają się dociec, jak pierwotnie wymawiano Tetragram (Imię Boże).

Ks. Dr Józef Kruszyński, profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, podaje w przypisie do swego przekładu Księgi Wyjścia 3:14 na temat imienia Bożego: „Temu wyrazowi dano te same samogłoski, które posiada imię Boże Adonaj, stąd dokładna wymowa posiada brzmienie Jehowa. Na początku 19 wieku uczeni wprowadzili wymowę Jahwe, której się stale trzymamy" (Pięcioksiąg Mojżeszowy, Lublin 1937).

Natomiast dwadzieścia siedem lat wcześniej angielskie dzieło The Catholik Encyclopedia, wydanie z r. 1910, tom 8, strona 329, uznaje słuszność używania formy „Jehowa" (po angielsku: Jehovah), podając: „Jehowa" imię własne Boga w Starym Testamencie". Ponadto dodaje jeszcze następującą ciekawą informacje: Niektórzy nowsi uczeni utrzymywali, że słowo Jehowa datuje się dopiero od roku 1520. (…) Ale pisarze szesnastego wieku, tak katolicy, jak protestanccy, doskonale znają to słowo. (…) Poza tym Druzjusz odkrył je u Porchetusa, teologa z czternastego wieku. Wreście słowo to występuje nawet w „Pugio Fidei" Rajmunda Martiniego, dziele napisanym około r. 1270. Wprowadzenie imienia Jehowa prawdopodobnie poprzedza nawet R. Martiniego".

Najnowsza edycja „The Catholic Encyclopedia" wypowiada się tak na ten temat:

«Inserting the vowels of Jabe [the Samaritan pronunciation] into the original Hebrew consonant text, we obtain the form Jahveh (Yahweh), which has been generally accepted by modern scholars as the true pronunciation of the Divine name.

Prawdę mówiąc, nikt nie wie na pewno jak, pierwotnie wymawiano Imię Boże יהוה

Dlaczego? Dlatego, że pierwszą część Biblii spisano w języku hebrajskim, w którym były jedynie spółgłoski – bez samogłosek. Gdy starożytny język hebrajski był jeszcze używany na co dzień, nie sprawiło to żadnych trudności.

Dwie rzeczy zmieniły tę sytuację:

Wśród Żydów pojawił się przesąd, że nie powinno się głośno wymawiać imienia Bożego. Kiedy więc napotykali je podczas czytania Biblii, wymawiali w zamian hebrajskie słowo Adonaj („Wszechwładny Pan").

Z czasem starożytny język hebrajski przestał być językiem żywym i w ten sposób oryginalna wymowa imienia Bożego poszła w zapomnienie. Chcąc nie dopuścić do zupełnego zapomnienia wymowy języka hebrajskiego, uczeni żydowscy wymyślili w drugiej połowie pierwszego tysiąclecia naszej ery system znaków przedstawiających brakujące samogłoski i dodali je w Biblii Hebrajskiej do spółgłosek. W ten sposób przez zapisanie samogłosek oraz spółgłosek utrwalono ówczesną wymowę. Jeśli chodzi o Imię Boże, to zamiast umieszczać przy nim odpowiednie znaki samogłoskowe, na ogół używali innych znaków samogłoskowych, aby przypomnieć czytelnikowi, że ma powiedzieć Adonaj (Pan). Stąd pochodzi forma Jehowa(h) jako przyjęty sposób wymawiania imienia Bożego. Zachowuje ono podstawowe części składowe imienia Bożego z hebrajskiego JHWH lub YHWH.

W Biblii Hebrajskiej-Masoreckiej (w różnych kodeksach) istnieją co najmniej cztery wersje imienia Bożego, w zależności od tego, jakie samogłoski podstawiono po V wieku po Chr. do tetragramu JHWH:

1. **JeHoWaH** - (**Jehowa**) – podstawiono samogłoski z imienia **Adonaj** (Pan) z przegłosem pierwszego **„a"** w **„e"**. Żydzi czytali jednak **Adonaj** (**Pan**) w miejscu występowania **JHWH** na co wskazywały im samogłoski: **e(a)-o-a**.
2. **JeHoWiH** - (**Jehowi**) – podstawiono samogłoski z imienia **Elohim** (Bóg).
3. **JeHWaH** - (**Jehwa**) – forma powstała ze złożenia samogłoski ze słowa „Imię" (hebr. **Szema**) z **JHWH**. Żydzi zastępowali czasem tetragram określeniem „Imię" – „**Ha Szem**".
4. **Jah** - hebrajska aklamacja **halelujah** - to skrócona, poetycka forma imienia Bożego Jehowa. Pojawia się w Biblii ponad 50 razy, często właśnie w słowie „**Alleluja**" (**Alleluja** – polska transkrypcja wezwania **halelu-Jah** „wysławiajcie Jah").

Prócz dłuższej formy JHWH zwanej tetragramem istnieje kilka form krótszych, z których dwie: **Why"** (jahu) i **hy"** (jah) spotyka się na końcu teoforycznych imion własnych (tzn. takie, które zawierają w sobie fragment imienia Boga), dwie zaś inne: **Ahy>** (jeho) i **Ay** (jo) na początku imion.

Przykładem imiona **pierwszego** rodzaju mogą być **Why"** [**.v;y> Jeszajahu** (np.. Iz 1;1: 2:1) lub **hy"** [**.v:y> Jeszajah** (2 Krn 3:2), **drugiego** zaś rodzaju **~yqiy" Ahy> Jehojaqim** (np.2 Krl 23: 34-36) lub **~yqiy" Ay> Jojaqim** (Ne 12: 10,12,26). Natomiast Żydzi przebywający na Elefantynie, wyspie na Nilu, używali na oznaczenie Boga formy **Jahu** lub **Jaho**, jak o tym świadczą dochowane z wieku V przed Chrystusem papirusy.

Musimy pamietać, że transliteracja imienia Bożego w języku greckim nie była zadaniem łatwym. W języku greckim nie pojawiają się bowiem odpowiedniki dla najważniejszych liter tetragramu:
JOD (J), HE (H), WAW (W).

O tym, że transliteracja imienia Bożego יהוה w języku greckim napotykała trudności, widać w niezdecydowaniu starożytnych pisarzy.

W książce „**Mojżesz i jego religia**" zajmującej się tym zagadnieniem czytamy:

„Transkrypcje greckie, m.in. w pismach Klemensa Aleksandryjskiego (215) i Teodoreta z Cyru (458) potwierdzają, że spółgłoski te czytano: Jahwe " (J. Synowiec, Mojżesz i jego religia, Kraków 1996, str. 66).

Klemens aleksandryjski napisał:

„To samo oznacza czteroliterowe imię mistyczne, przysługujące tym tylko, którzy mieli wstęp do świętego przybytku. Brzmi zaś ono: Jaue " (Klemens aleksandryjski, Kobierce, kobierzec V, 6, 34, 6).

Teodoret z Cyru napisał:

„Samarytanie wymawiają to (tetragram) J a b e a, żydzi Aia ". (Teodoret z Cyru, Komentarz do księgi Wyjścia, lvi, za The New Schaff-Herzog Religious Encyclopedia, hasło: Yahweh, strona 471; por. też Encyklopedia Kościelna, Warszawa 1876, tom VIII, str. 583).

Jak wynika z powyższych wypowiedzi – Jahwe powstało poprzez dodanie do tetragramu (YHWH) samogłosek od samarytańskiej formy imienia Bożego JAVE czy też JABE. Teodoret w swojej książce (Quaestiones in Exodum cap. XV) wyjaśnia, że imię Boga wymawia się JABE.

YHWH	- hebrajski TETRAGRAM
ιαβε	- samarytańska forma IMIENIA BOŻEGO
YαHWεH	- naukowcy dodają samogłoski a i e do TETRAGRAMU

Filo wymawiał Ieuo i tak samo Porfiriusz (por. Euzebiusz, *Praep. Ev.*, 1,9; *Graec. Affect. Disp.* II, et. ap. Euzebiusz, Praep. Ev. 1, 6) za Sanchonjatonem (por. też *Encyklopedia Kościelna*, Warszawa 1876, tom VIII, str. 583).

W 1749 roku niemiecki biblista Teler wymienił kilka form imienia Bożego, z którym się zetknął: „Sanchuniathon pisał Jevo; Diodor Sycylijczyk, Macrobius, Klemens Aleksandryjski, święty Hieronim i Orygenes pisali Jao; Samarytanie, Epifaniusz, Teodor – Jabe lub Jave; Ludwig Cappel czytał je Javoh; Drusius – Jahve; Hottinger – Jehva; Mercerus – Jehovah; Castelio – Jovah; a le Clerc – Jawoh lub Javoh.

W książce The Mysterious Name of Y..H.W.H.,(Tajemnicze imię Y.H.W.H., 1957, s.74) dr M. Reisel napisał, że „opatrzenie tetragramu znakami samogłoskowymi musiało pierwotnie wyglądać następująco: JeHuaH lub JaHuaH."

Jan Kochanowski – polskie tłumaczenie Psalmów (Psałterz Dawidowy, 1579 Psalm 119:65, 108, 150 i 159) forma imienia Bożego – IOWA.

Mikołaj z Kuzy (1401-1464)

Urodził się w Kues nad Mozelą w roku 1401. Miejscowość ta po łacinie była wymawiana jako Cusa, stąd nazywanie go Kuzańczykiem. Jego rodowe nazwisko brzmiało Krebs. Mikołaj z Kuzy łączył bardzo wysokie stanowiska kościelne (był kardynałem w Rzymie oraz legatem papieskim za pontyfikatu Mikołaja V) z bardzo wybitną umysłowością i wglądem duchowym o cechach mistycznych. Z powodu jego bardzo szczególnych cech wszechstronnego podejścia, niektórzy badacze uważają go za jedną z najwybitniejszych najbardziej ujmujących postaci w historii chrześcijaństwa.

Niektórzy uczeni w XV wieku próbowali wyjaśnić wokalizację imienia Bożego. Jednym z nich był Teolog – Kardynał Mikołaj z Kuzy w swoim dziele ***Codex Cusanus 220***, umieścił wygłoszone kazanie z 1430 roku, zatytułowane ***In principio erat verbum*** (Na początku było Słowo)*. Mikołaj z Kuzy użył w nim imienia Bożego w łacińskiej formie „**Iehoua**". Na temat tego imienia napisał: „Nadał je sobie sam Bóg. Jest to tetragram, tzn. imię zapisane czterema literami. (…) To zaiste najświętsze i najwznioślejsze imię Boga" (folio 56). W swoim dziele napisanym w roku 1445, wyjaśnia w szczegółowych detalach gramatyczną różnicę pomiędzy imionami **Iesoua** (Jezus) i **Iehoua**.

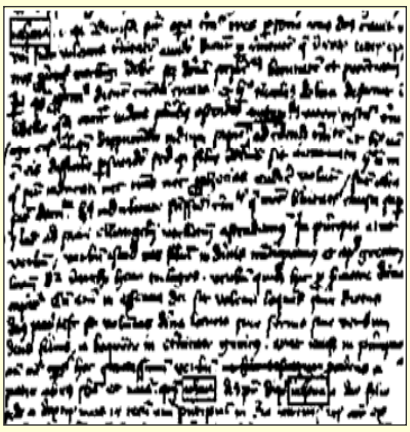

* Kazanie to miało na celu poprzeć dogmat o Trójcy.

Dr. Ernest L. Martin ostrzegał i był przeciwny użyciu samarytańskiego imienia Jahwe. W 1972 roku napisał: „In the theological journal Oudtestamentische Studien, vol. 5, pp. 1-29, published by Brill Press, Leiden, Holland, is an excellent article by Professor Eerdmans entitled 'The Name Jahu.' One could hardly do any better than quote from his extensive study on the pronunciation of the tetragrammaton. Theodoret said that the Samaritans used the name Jabai (Ιαβαι) In the treatise Quaestiones in Exodus he wrote this name Jabe (Ιαβε) These passages have induced scholars to insert the vowels of the Samaritan Jabe into the original Hebrew consonants, pronouncing Yahweh. But this is A MERE GUESS. It is inconsistent with other passages in Theodoret and lacks historical probability".

Chociaż dokładna wymowa Imienia Bożego po hebrajsku nie jest obecnie znana. Większość uczonych uważa, ze słowo „Jahvah" albo trochę spolszczone „Jahwe" bliższe jest hebrajskiej wymowie Imienia Bożego. Multimedialny „**Świat Biblii**"(2002 rok) pod hasłem „**Święty tetragram**" podaje:

Święty tetragram יהוה

Świętym tetragramem (gr. tetra – cztery) nazywane są cztery hebrajskie spółgłoski JHWH oznaczające imię Boga objawione Mojżeszowi.

W Starym Testamencie występuje ono 6828 razy, zwykle wymawiane jest jako Jahwe. W czasach powygnaniowych, w miejsce tetragramu czytano słowo Adonaj (hebr. Pan), aby nie uchybić Prawu zabraniającemu wymawiania świętego imienia Boga. Stąd też, na skutek połączenia samogłosek z Adonaj ze spółgłoskami JHWH, w późnym średniowieczu powstała „hybryda" Jehowa.

Ciekawa wydaje się w tym miejscu wypowiedź XIX-wiecznego hebraisty Geseniusa, zamieszczona w opracowanym przez niego leksykonie: „Ci, którzy uważają formę יהוה (Je-ho-wa) za właściwe brzmienie (imienia Bożego, nie są całkowicie pozbawieni argumentów. Takie założenie pozwala bardziej satysfakcjonująco wyjaśnić, dlaczego na początku wielu imion własnych pojawiają się skrócone sylaby **(Je-ho)** i **(Jo)** *(Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament Scriptures).*

Jednakże Everett Fox we wstępie do swego niedawnego tłumaczenia zatytułowanego *The Five Books of Moses* (Pięć Ksiąg Mojżeszowych) zauważa: „Zarówno dawne, jak i ostatnie próby zrekonstruowania ‚poprawnego' brzmienia hebrajskiego imienia (Bożego) spełzły na niczym; nie można jednoznacznie udowodnić ani słyszanej nieraz wymowy „Jehowa", ani preferowanej przez uczonych formy „Jahwe".

Spór ten trwa już przeszło 100 lat. Obecnie większość uczonych woli dwusylabowy wyraz „Jahwe". Natomiast trzysylabowa forma „Jehowa" uważany jest przez uczonych za „mieszańca" , „hybrydę", czy „dziwoląga". Naukowe debaty niewątpliwie będą trwały. Żydzi przestali wymawiać imię prawdziwego Boga, zanim masoreci stworzyli system oznaczenia samogłosek. Dlatego trudno zdecydowanie rozstrzygnąć, jakie samogłoski towarzyszyły spółgłoskom JHWH (יהוה). Ale imiona postaci biblijnych – których właściwe brzmienie nigdy się nie zatraciło – dostarczają wyraźnych wskazówek co do starożytnej wymowy imienia Bożego. Z tego względu przynajmniej część uczonych przyznaje, że forma „Jehowa" nie jest takim „dziwolągiem".

Podsumowanie

Na stronie Internetowej Racjonalista, Krzysztof Sykta w artykule „Dygresje starotestamentowe: **„Jahwe czy Jehowa”** (2003 rok) czytamy: „Robert Stiller, znany tłumacz i mniej znany przewodniczący reformowanej gminy żydowskiej, stwierdził kiedyś w swych przemyśleniach dotyczących magii, publikowanych na łamach śp. Wiedzy Tajemnej, iż wymawianie tetragramatonu JHWH jako Jahwe lub Jehowa zakrawa o „bluźnierstwo, łamanie drugiego przykazania” (w wersji ST raczej trzeciego) oraz „**stanowi manifestację ciemnoty i złego gustu**”. Stwierdził również, że tylko arcykapłan przybytku znał prawidłową wymowę (ciekaw jestem skąd), a słowo „Jehowah” powstało jakoby z podłożenia samogłosek zapożyczonych z mylnie odczytanego wyrazu „Adonaj” (Pan mój). Jest to ogólnie rzecz biorąc dość pokrętna argumentacja, wynikająca raczej z pogardliwego stosunku różnych środowisk do Świadków Jehowy, i samej formy „Jehowa”, niż z faktów obiektywnych”.

Przecież tak samo w formie „Jahwe”, jak i w formie „Jehowa”, można doszukać się liter wchodzących w skład Imienia Bożego - tylko wymowa jest różna. Niemiej wielu woli formę „Jehowa”. Dlaczego? Ponieważ jest bardziej rozpowszechniona i znana niż forma „Jahwe”. Imię to przyjęło się w naszym słownictwie i nie da się go wyrugować. Jest rozpowszechnione w Bibliach (również w wersjach elektronicznych w Internecie), występuje w formie literackiej, oraz sztuce religijnej na całym świecie.

Jeżeli tak wielu uczonych biblistów uważa, ze forma „Jahwe” jest bliższa hebrajskiej wymowie Imienia Bożego, to w niczym nie umniejsza niewybaczalnej winy religii chrześcijaństwa, usuwających Imię Boże ze swoich przekładów Biblii i nabożeństw. Jeżeli wymowa „Jahwe” czy jakakolwiek inna miałaby być bardziej poprawna, to dlaczego się jej nie używa powszechnie? Jaki sens ma przyznawanie istnienia poprawniejszej wymowy i następnie pomijanie jej?

Naprawdę czystą obłudą jest obstawać przy jednym sposobie wymawiania, zwalczać inny, a potem nie posługiwać się ŻADNYM!

Dlatego na stronie 25 przedmowy do Chrześcijańskich Pism Greckich w Przekładzie Nowego Świata, wydanych przez Towarzystwo Strażnica w roku 1950, tłumacze podali, że skłonni są „uważać” wymowę „Jahweh” („Jahwe”) za bardziej poprawną”.

Jeżeli instytucja wydawnicza świadków Jehowy uznaje, że forma „Jahwe” jest poprawniejsza, to dlaczego w przekładzie Biblii, w literaturze i w służbie Bożej zamiast niej posługują się formą „Jehowa”? Ponieważ ta forma imienia jest w użyciu od wieków, a ponadto dlatego, że nie gorzej od innych form zachowuje brzmienie czterech spółgłosek tetragramu. Poza tym przecież nie rozmawiamy dziś po hebrajsku! Mówimy innymi językami. Rozmawiając na przykład po polsku, używamy wymowy rozpowszechnionej w naszym języku, to znaczy „Jehowa” (Strażnica 20/1966 - „Jakie jest Jego Imię?”).

Dlaczego powinniśmy używać imienia Bożego, skoro nie wiadomo, jak się je wymawia?

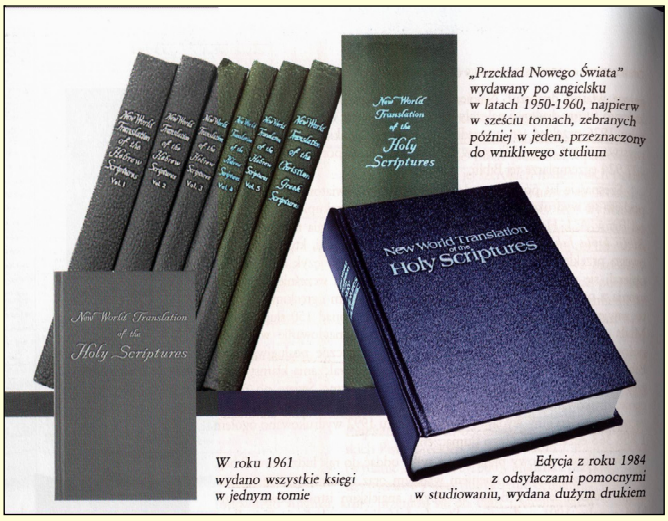

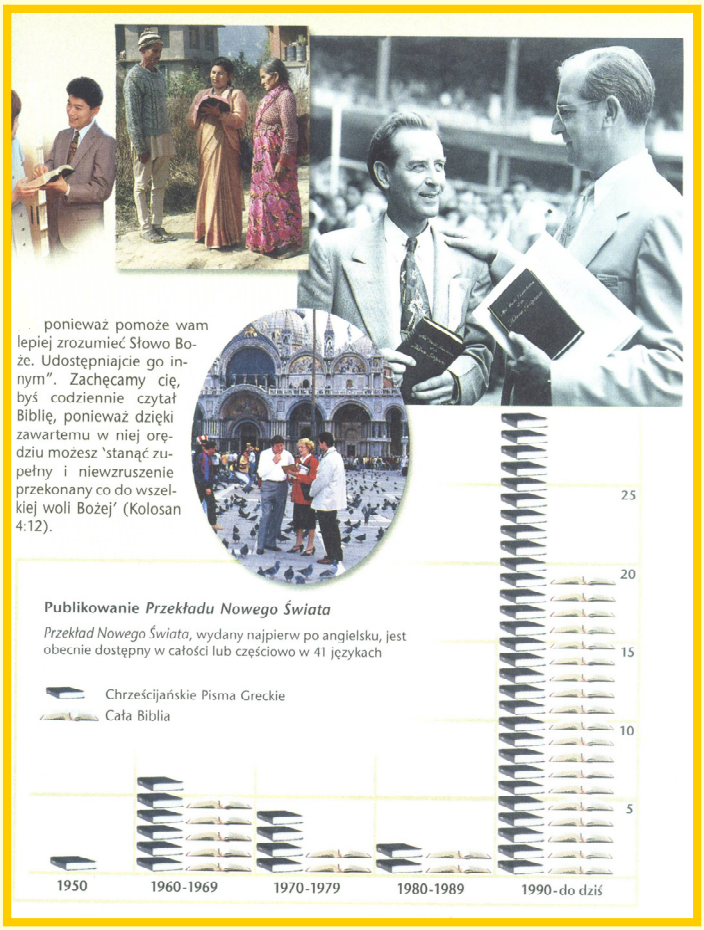

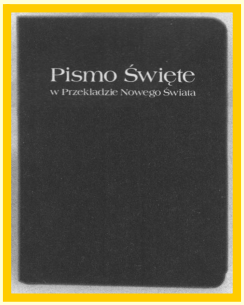

W języku Polskim w 1997 roku

Opinia znawcy języka hebrajskiego

Profesor Benjamin Kedar, hebraista z Izraela, tak ocenił w roku 1989 „Przekład Nowego Świata":
„W swoich badaniach lingwistycznych nad Biblią hebrajską i jej przekładami często sięgam po angielskie wydanie znane jako ‚Przekład Nowego Świata'. Przy takich okazjach raz po raz potwierdza się moje odczucie, że dzieło to jest rezultatem szczerych starań o jak najwierniejsze opracowanie tekstu. O gruntownej znajomości języka oryginału świadczy fakt, iż wyrazy przetłumaczono zrozumiale, bez niepotrzebnego odchodzenia od specyficznej budowy zdań hebrajskich. (...) Ponieważ wypowiedź piśmna zawsze dopuszcza pewną swobodę w interpretowaniu oraz tłumaczeniu, każde przyjęte rozwiązanie językowe można poddać dyskusji. Jednakże nie zauważyłem, by gdziekolwiek w ‚Przekładzie Nowego Świata' tendencyjnie próbowano włączyć do tekstu coś, czego on nie zawiera".

Imię Boże w Chrześcijańskich Pismach Greckich

Czy słusznie przywrócono je w *Przekładzie Nowego Świata*? Odpowiedź jest zdecydowanie twierdząca. O użyciu imienia Bożego decyduje kontekst. Przyznali to, pośrednio, nawet wydawcy katolickiej *Biblii Tysiąclecia* w odniesieniu do wersetu z Łukasza 2:26, gdzie to Symeonowi Bóg wyjawił „że nie ujrzy śmierci, dopóki wpierw nie zobaczy *Chrystusa Jehowy*". Zobaczmy, na poniższej fotokopii, jak ten fragment wygląda w *Biblii Tysiąclecia* (Pallottinum, Wyd. III):

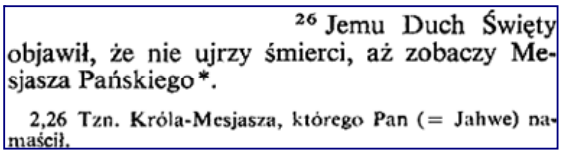

26 Jemu Duch Święty objawił, że nie ujrzy śmierci, aż zobaczy Mesjasza Pańskiego*.

2,26 Tzn. Króla-Mesjasza, którego Pan (= Jahwe) namaścił.

Aby ta biblijna wypowiedź była zrozumiała, potrzebny był, jak widać, komentarz, wskazujący o jakiego „Pana" tu chodzi. Zastanów się teraz, drogi Czytelniku, nad pewnym przykładem. Kiedy wierny anioł Boży, Gabriel, odwiedził Marię, skierował do niej słynne pozdrowienie: „Bądź pozdrowiona, pełna łaski, Pan z Tobą" (Łukasza 1:28, *Biblia Tysiąclecia*). Czy w tym pozdrowieniu Gabriel użył imienia Bożego, czy też — sugerując się żydowską tradycją — powiedział „Pan z Tobą"?

Przed takim dylematem stanęli tłumacze *Nowego Testamentu* na język hebrajski (i to wywodzący się z różnych Kościołów). Większość z nich postanowiła użyć, w tym i w ponad 230 innych miejscach, imienia Bożego zapisanego czterema hebrajskimi literami JHWH. Proszę spojrzeć na omawiany werset z Łukasza 1:28 w hebrajskim tłumaczeniu (*by United Bible Societes*, Jerusalem, wyd. 1976). Zawiera on imię JHWH (uwaga — tekst hebrajski jest czytany od prawej do lewej):

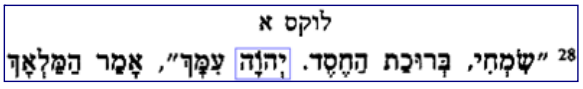

לוקס א

28 "שְׁמְחִי, בְּרוּכַת הַחֶסֶד. יְהוָה עִמָּךְ", אָמַר הַמַּלְאָךְ

Anioł, całkowicie oddany Bogu i zawsze mówiący prawdę, po prostu oznajmił wtedy Marii: „Witaj, obdarzona łaską. Jehowa jest z tobą" (*NŚ*). Słusznie też czytamy dalej w tej ewangelii: „Maria zaś rzekła: Dusza moja wywyższa Jehowę, (...) gdyż wielkich czynów dokonał dla mnie Mocarny i święte jest jego imię" (Łukasza 1:46-49, *NŚ*).

Pomyśl też o wiernych uczniach Jezusa, którzy w natchnieniu spisali ewangelie i listy. Nieprawdopodobne, by ci pierwsi chrześcijanie, przytaczając wersety z *Septuaginty*, usuwali z cytatów występujące tam imię Boże (w dostępnych wtedy kopiach *Septuaginty* zapisane jako tetragram, co zaznaczono na widocznym obok, pochodzącym z I w. n.e. fragmencie zwoju z Księgą Zachariasza).

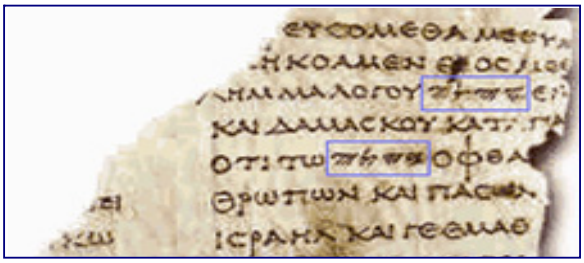

Profesor George Howard z Uniwersytetu Stanu Georgia napisał w *Journal of Biblical Literature*: „Jesteśmy przekonani, że mówiący po grecku Żydzi w dalszym ciągu pisali JHWH (literami hebrajskimi) w swoich Pismach Greckich. Ponadto jest rzeczą zupełnie nieprawdopodobną, żeby od zwyczaju tego odstąpili pierwsi chrześcijanie pochodzenia żydowskiego, mówiący po grecku" (t. 96, nr 1, marzec 1977, s. 76).

Imię Boże w innych przekładach „Nowego Testamentu"

Pismo Święte w Przekładzie *Nowego Świata* nie jest ani pierwszym, ani jedynym przekładem, w którym przywrócono to święte Imię. Np. Szymon Budny zdecydował się już w roku 1574 użyć 11 razy imienia Bożego w swoim świetnym przekładzie „Ksiąg Nowego Przymierza" na język polski. Poniżej kopia fragmentu Ewangelii Mateusza 4:7-10 z *Biblii nieświeskiej* Budnego:

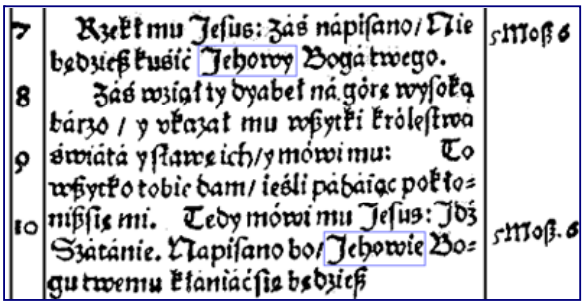

7 Rzekł mu Jesus: Zaś napisano/ Nie będziesz kusić Jehowy Boga twego. 5 Mosz 6
8 Zaś wziął ty dyabeł na górę wysoką bárzo / y vkazał mu wszytki królestwa
9 świátá y sławę ich/ y mówi mu: To wszytko tobie dam/ ieśli pádáiąc pokłonisz się mi.
10 Tedy mówi mu Jesus: Idź Szátánie. Napisano bo/ Jehowie Bogu twemu kłániáć się będziesz 5 Mosz. 6

Rzekł mu Jezus: „*zaś napisano*" i zacytował fragment z 6 rozdziału 5 Księgi Mojżeszowej (*Powt. Prawa*): „Nie będziesz kusić Jehowy Boga twego" (*Budny*). Czy nie uważasz, że Jezus, nasz Wielki Nauczyciel, rzeczywiście użył tu imienia Bożego, występującego przecież w oryginalnym tekście hebrajskim, który cytował?

Z tego też powodu, również Benjamin Wilson użył kilkakrotnie imienia Jehowa w roku 1864, w tekście głównym swego przekładu „Nowego Testamentu" *Emphatic Diaglott*. Tutaj fragment z Mateusza 21:9 ;

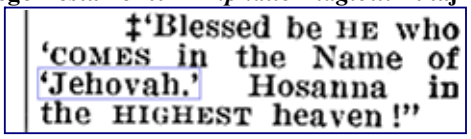

‡'Blessed be HE who 'COMES in the Name of 'Jehovah.' Hosanna in the HIGHEST heaven!"

W ciągu wieków, w kilkudziesięciu przekładach Chrześcijańskich Pism Greckich (czyli tak zwanego *Nowego Testamentu*) na różne języki — głównie hebrajski, ale też angielski, niemiecki, polski, hiszpański i inne — użyto imienia Bożego. Należy też wspomnieć o wielu przekładach na języki afrykańskie, azjatyckie, amerykańskie i z wysp Pacyfiku. Swobodnie używa się w nich imienia Jehowa. Dzięki temu czytelnicy mogą łatwo dostrzec różnicę między prawdziwym Bogiem a bogami fałszywymi:

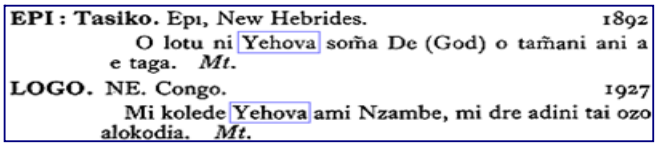

EPI : Tasiko. Epi, New Hebrides. 1892
O lotu ni Yehova soma De (God) o tamani ani a e taga. *Mt.*
LOGO. NE. Congo. 1927
Mi kolede Yehova ami Nzambe, mi dre adini tai ozo alokodia. *Mt.*

Powyżej dwa wyjątki w takich językach, ze słowami Jezusa z Mateusza 4:10 („Napisano (…) Jehowie Bogu twemu kłaniać się będziesz", *Budny*), pochodzące z zestawienia *„The Gospel in Many Tongues, Specimens of 872 languages"* (wyd. *Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne*, 1965).

List do Rzymian 10:13; Gdyż „każdy, kto wzywa imienia Jehowy, będzie wybawiony" *(PNŚ)*

(*United Bible Societes*, wyd. 1976):

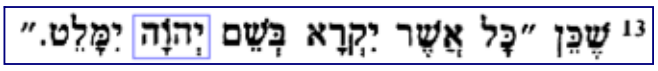

13 שֶׁכֵּן "כָּל אֲשֶׁר יִקְרָא בְּשֵׁם יְהוָֹה יִמָּלֵט."

Znaczenie imienia Bożego Jehowa (Jahwe)

Oprócz tradycyjnego znaczenia imienia Bożego „Jestem, który jestem” (Jahwe – On istnieje tzn. żyje i działa. - 2 Mojż. 3:14 - Biblia poznańska - 1982). Prymasowska Encyklopedia Biblijna podaje: „Jeszcze inna interpretacja łączy „Jahwe” z hebrajskim rdzeniem czasownika „być” w hifil (temacie przyczynowym) i wykłada imię Boga jako „Ten, który sprawia, że coś istnieje (albo się wydarza)”; tzn. widzi w Jahwe stwórcę i władcę historii. Najbardziej prawdopodobne jest właśnie to ostatnie znaczenie. Izraelici spotykając Boga w przyrodzie i w historii, wyznawali wiarę w Boga jako Tego, który stworzył świat, kieruje ludzkimi losami, wybrał ich na lud przymierza i wyzwolił z niewoli. Każde wymówienie imienia Jahwe było zwięzłym wyznaniem tej wiary. Dzięki temu imieniu Bóg stawał się dostępny w kulcie. Bóg objawiając swoje imię sprawił, że ludzie mogli nawiązać z Nim wspólnotę. Przez swe imię Bóg obdarza ludzi łaskami i zazdrośnie stawia im wymagania.” (Prymasowska Encyklopedia Biblijna, Paul J. Achtemeier, Oficyna Wydawnicza „Vacatio”. Warszawa 1999, str. 407.)

Nazwy złożone opisujące Boga w czynach

„Zawsze ufajcie w Jehowie, bo w Jah Jehowie jest Skała czasów niezmierzonych” – Izajasza 26:4.

Jehowa - Sabaot	**Jehowa Zastępów – (w ST występuje 279 razy. Septuaginta „Pan Wszechmocny”) – Izajasz 8:13** PNŚ.
Jehowa - Jireh	**Jahwe widzi – 1Mojż. 22:13 -14** Bp.
Jehowa - Rophe	**Jahwe twój lekarz – 2 Mojż. 15:26** Bp.
Jehowa - Nissi	**Jahwe mój sztandar bojowy – 2 Mojż. 17: 8 -15** Bp.
Jehowa - Shalom	**Jahwe jest pokojem – Sędziów 6:24** Bp.
Jehowa - Rohi	**Jehowa jest moim Pasterzem – Psalm 23:1** PNŚ.
Jehowa - Cidkenu	**Jahwe naszą sprawiedliwością – Jerem. 23:6** BT wyd.II.
Jehowa - Szamma	**Jahwe jest tam – Ezech. 48:35** BT wyd.II.

Bóg, który powołuje do istnienia

Uczeni nie są całkowicie zgodni co do znaczenia imienia Bożego, Jehowa. Niemniej po gruntownej analizie dostępnych informacji wielu biblistów doszło do wniosku, że imię to jest formą hebrajskiego czasownika *hawah* (stawać się) i znaczy „On powoduje, że się staje”.

Dlatego fragment z Księgi Wyjścia 3:14, gdzie Mojżesz pyta Boga o Jego imię, w *Piśmie Świętym w Przekładzie Nowego Świata* oddano następująco: „Wtedy Bóg rzekł do Mojżesza: „Okażę się, kim się okażę”, dodał: Oto, co masz powiedzieć synom Izraela: „Okażę się posłał mnie do was”.

Tłumaczenie to jest trafne, gdyż Bóg rzeczywiście potrafi się okazać, kim zechce w zależności od potrzeby. By spełnić swą wolę, może wystąpić w dowolnej roli, którą uzna za stosowną, i nic Go od tego nie powstrzyma. Jego obietnice i zamierzenia zawsze się urzeczywistniają. Bóg jako Stwórca wykazał nieograniczone możliwości. Sprawił, że zaistniał fizyczny wszechświat, stworzył też niezliczone mnóstwo bytów duchowych. Naprawdę jest Bogiem powołującym do istnienia.

Czy JEHOWA był bogiem plemiennym Żydów?

W WIELU krajach imię Jehowa jest dziś kojarzone z nowożytną organizacją Świadków Jehowy. Ale występuje ono w przekładach Biblii, którymi posługują się również inne wyznania. Imię Jehowa w postaci *tetragramu* [czterech liter alfabetu hebrajskiego] jest używane od tysięcy lat.

Jehowa bywa nazywany „Bogiem Izraela” (1 Kronik 17:24). W związku z tym, sporo osób dochodzi do wniosku, że był to jedynie lokalny bóg plemienny, którego Hebrajczycy zapożyczyli z innej kultury albo sami wymyślili. „[Jehowa] zaczął istnieć jako bardzo okrutne bóstwo plemienne Izraelitów” — twierdzi Karen Armstrong w książce *A History of God* (Dzieje Boga) — „Później, (...) mniej więcej w VII i VI stuleciu p.n.e., prorocy izraelscy uczynili z tego plemiennego Boga symbol całkowicie nieopisywalnej istoty”.

Wyjaśnienia etymologii imienia Jehowa niektórzy historycy religii szukają w źródłach kananejskich lub egipskich. Inni utrzymują, że jest to „stare imię plemienne” i nie można nim określać Boga „Nowego Testamentu”. Czy to prawda? Do jakich wniosków prowadzi dokładna lektura Biblii?

Jehowa — Bóg wszystkich ludzi

Księga ta potwierdza, że Jehowę łączyły z narodem izraelskim bardzo bliskie stosunki. Nie daje to jednak podstaw do uważania Go za jakieś bóstwo plemienne. Chrześcijański apostoł Paweł zapytał: „Czyż jest On tylko Bogiem Żydów? Czyż nie także ludzi z narodów?” Jak brzmiała wyraźna odpowiedź Pawła? „Tak, również ludzi z narodów” (Rzymian 3:29). Którego Boga miał na myśli Paweł? W tym samym liście, skierowanym do Rzymian, imię Jehowa występuje 19 razy. Cytując starożytnego proroka hebrajskiego Joela, apostoł napisał, że nie tylko Żydzi, ale „każdy, kto wzywa imienia Jehowy, będzie wybawiony” (Rzymian 10:13; Joela 2:32).

To nie Izraelici wybrali Jehowę na swego Boga, lecz Jehowa wybrał ich, by zgodnie ze swym zamierzeniem przygotować drogę dla Mesjasza. Poza tym, los każdego bóstwa plemiennego jest nierozerwalnie związany z dziejami ludu, który oddaje mu cześć. Kiedy dane plemię zostaje podbite, bóstwo również ponosi porażkę. Tymczasem, w wypadku Jehowy, nic takiego nie nastąpiło.

Gdy wiele stuleci przed erą chrześcijańską, Jehowa zawarł przymierze z Abrahamem, obiecał błogosławić wszystkim narodom, czym dowiódł, że interesuje się całą ludzkością (Rodzaju 12:1-3; Dzieje 10:34-35; 11:18). Izraelski król Dawid napisał, iż Jehowa jest właścicielem nie tylko tego kraju: „Do Jehowy należy ziemia i to, co ją napełnia, żyzna kraina i ci, którzy w niej mieszkają” (Psalm 24:1).

Później, gdy syn Dawida, Salomon, oddawał do użytku świątynię, podkreślił, że do Jehowy mogą przystępować pokorni ludzie ze wszystkich narodów. W uroczystej modlitwie powiedział: „Również cudzoziemca, który nie należy do twego ludu, Izraela, i który przyjdzie z dalekiej krainy (...) [i] będzie się modlił ku temu domowi, ty racz wysłuchać z niebios, twego ustalonego miejsca zamieszkania, i uczyń stosownie do wszystkiego, o co do ciebie będzie wołał ów cudzoziemiec; żeby wszystkie ludy ziemi poznały twoje imię, tak by się ciebie bały jak twój lud izraelski” (1 Królów 8:41-43).

Odrzucenie Izraela

Na temat stosunków Izraela z Jehową profesor Casper J.Labuschagne napisał: „W swoich dziejach Izrael raz po raz przekonywał się, że jego 'narodowy' Bóg potrafi działać w sposób zgoła nienarodowy, a wręcz antynarodowy”. Kiedy w I wieku Izraelici odrzucili Mesjasza, Jehowa odrzucił ten naród.

Jednakże imię Jehowa miało być nadal używane przez chrześcijan. W rozrastającym się zborze chrześcijańskim z czasem znaleźli się przedstawiciele wszystkich nacji. Przewodnicząc zgromadzeniu chrześcijan w Jerozolimie, Jakub, uczeń pochodzenia żydowskiego, powiedział, że Bóg „zwrócił uwagę na narody [nieżydowskie], aby z nich wziąć lud dla swego imienia”. Na dowód, iż było to zapowiedziane, przytoczył proroctwo z Księgi Amosa, w którym występuje imię Jehowa (Dzieje 15:2, 12-18; Amosa 9:11-12).

Troska i błogosławieństwo dla wszystkich

O tym, że Jehowa jest Bogiem ponadnarodowym, świadczą też następujące słowa Pawła: „Nie ma bowiem różnicy między Żydem a Grekiem, bo nad wszystkimi jest ten sam Pan, bogaty dla wszystkich, którzy go wzywają”. (Rzymian 10:12).

A zatem Jehowa zlewa błogosławieństwa na całą posłuszną ludzkość. Wszystkim swym wiernym i posłusznym ziemskim dzieciom - bez względu na narodowość czy rasę - Jehowa obiecuje wspaniałą przyszłość. W swoim Słowie nazywa ich „kosztownościami wszystkich narodów” (Aggeusza 2:7). Ludzie ci poznają Jehowę i zaczynają Go miłować. W ostatniej księdze Biblii czytamy o nich: „Wszystkie narody przyjdą i przed twoim [Jehowo] obliczem oddadzą ci cześć, ponieważ zostały ujawnione twe prawe postanowienia” (Objawienie 15:4).

Biblia Tysiąclecia

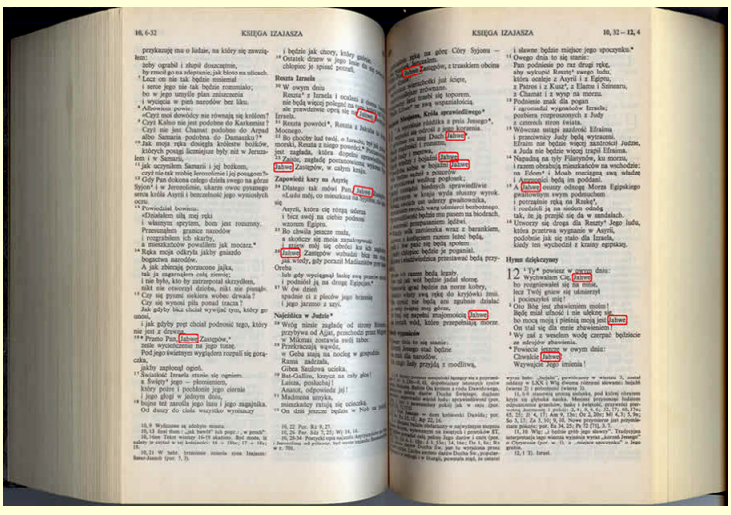

Biblia Tysiąclecia wydanie I (1965 rok) zawiera imię Boże Jahwe w Starym Testamencie z wyjątkiem Psalmów. Biblia Tysiąclecia wydanie II (1980 rok) zawiera imię Boże Jahwe w całym Starym Testamencie oraz w przypisie do ewangelii Mateusza 3:7.

(poniżej fragment)

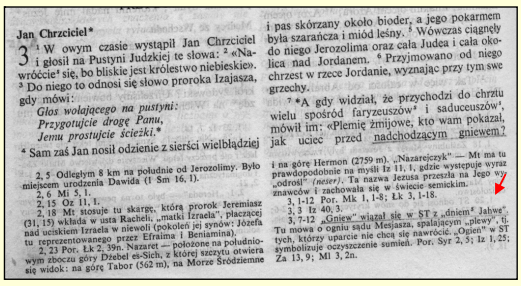

SŁOWO WSTĘPNE J. EM. KS. ST. KARD. WYSZYŃSKIEGO

(…) Ta błogosławiona praca, dokonana jako dzieło milenijne, wyjdzie na spotkanie pragnień człowieka współczesnego, będzie zaradzać głodowi nadchodzących pokoleń, których łaknienie można wyrazić słowami Amosa: „Oto dni idą, mówi Pan, i puszczę głód na ziemię: nie głód chleba ani pragnienie wody, ale słuchania słowa Pańskiego” - (Am 8, 11).

Oby wszyscy głodni Słowa Żywota poszli za natchnieniem Ezechiela... „Zjedz tę Księgę, a idź i mów...” - (Ez 3,1). Gniezno, dnia 31. V. 1964 r.

Szata językowa polska

Troska o autentyzm kazała nam nie stylizować zbyt współcześnie hebrajskiego sposobu opisywania, który tak się różni od dzisiejszego. Wprowadzamy dalej wszędzie Boże imię Jahwe tam, gdzie dotąd w przekładach idących za Wujkiem, Wulgatą i Septuagintą czytaliśmy zastępcze imię „Pan", nie będące wcale przekładem tego Imienia Bożego.

Imiona własne osób i nazwy geograficzne staramy się oddawać w brzmieniu języków pierwotnych, czyniąc oczywiście ustępstwa (i to częste) na rzecz imion i nazw już przyswojonych w naszym języku. Podając brzmienie pierwotne, stosujemy transliterację fonetyczną, nie zaś ściśle naukową.

Za Kolegium Redakcyjne, O. Augustyn Jankowski OSB

Kolejne wydania tej Biblii zostały „poprawione" w ten sposób, że usunięto z nich imię Jahwe, zastępując je określeniem „Pan" albo „Bóg". Gdy Kościół polski wydał Biblię Tysiąclecia, zawierające Imię Boże, skorzystali z tego głównie... Świadkowie Jehowy, intensywnie propagujący imię Stwórcy na całym świecie. Episkopat polski spostrzegł swój „błąd" i nawet zaczęto w poszczególnych parafiach skupować od wiernych owe „wadliwe" egzemplarze.

Zajrzyj do słownika na końcu Biblii Tysiąclecia i zobacz, co pod hasłem *Imię* jest tam napisane:

> IMIĘ — według pojęć starożytnych nie tylko wyróżnia człowieka od innych, lecz określając go, stanowi istotną część składową jego osobowości. Stąd to, co nie ma imienia, nie istnieje, a człowiek bez imienia jest bez znaczenia. Uważano, że imię odpowiada istocie człowieka lub jego przymiotom *(nomen — omen)*. W zastosowaniu do Boga, imię jest synonimem chwały i potęgi Bożej.

Słowo wstępne Redakcji Naukowej do trzeciego wydania

Odkąd II wydanie BT z nieznacznymi zmianami weszło do liturgii, głównie w postaci czytań mszalnych, tekst ten nabrał cech poniekąd tekstu oficjalnego. Stąd też Episkopat Polski objął nad nim patronat. I tak zgodnie z uchwałą 151 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski z dnia 19. I. 1976, zakomunikowaną Redakcji Naukowej BT pismem Prymasa Polski z dnia 23. II. 1976, w niniejszym wydaniu wprowadza się w miejsce wyrazu Jahwe, stosowanego w dwóch pierwszych wydaniach BT, tradycyjne zwroty „Pan" lub „Pan Bóg" czy też „Bóg" z wyjątkiem nielicznych przypadków, gdzie pozostawienie biblijnego imienia Boga jest merytorycznie konieczne (np.Wj 3, 14).

Wszystkim dawnym i nowym współtwórcom niniejszego tekstu wyrażamy ponownie wdzięczność za ich wkład.

O. Augustyn Jankowski OSB
Ks. Lech Stachowiak Ks. Kazimierz Romaniuk

INFORMACJA O WYDANIU
Biblia Tysiąclecia Online, Poznań 2003

Wydanie zostało przygotowane dla uczczenia 25-lecia pontyfikatu Ojca Świętego Jana Pawła II. Wykorzystany w opracowaniu tekst IV wydania Biblii Tysiąclecia jest własnością Wydawnictwa Pallottinum w Poznaniu (ISBN 83-7014-218-4).

WYNIK WYSZUKIWANIA

dla wyrazów: „**Jahwe**”

Pozycje: 1 - 18

1. **Wj 6**: **2,3**
2. **Wj 15: 3**
3. **Wj 34** : **5,6**
4. **Joz 22: 22,24**
5. **Sdz 2**: **12**
6. **Sdz 17: Nadużycia w kulcie JAHWE**
7. **1 Kr l 1: 37**
8. **1 Krl 9: 9**
9. **1 Krl 18: 21,39**
10. **1 Krl 22**: **5**
11. **2 Krl 10: 23**
12. **2 Krn 15: 9**
13. **Ps 68: 5**
14. **Ps 83: 19**
15. **Ps 105: 7**
16. **Iz 42: 8**
17. **Jr 9: 23**
18. **Jr 16**: **21**

„Słowo Boże niech kształtuje nasze życie i nasze postępowanie, abyśmy jak Apostołowie stawali się głosicielami i świadkami Dobrej Nowiny „aż po krańce ziemi” (por. Dz. 1,8)”.

BIBLIA TYSIĄCLECIA
PISMO ŚWIĘTE STAREGO I NOWEGO TESTAMENTU

Dedykacja do Biblii Tysiąclecia

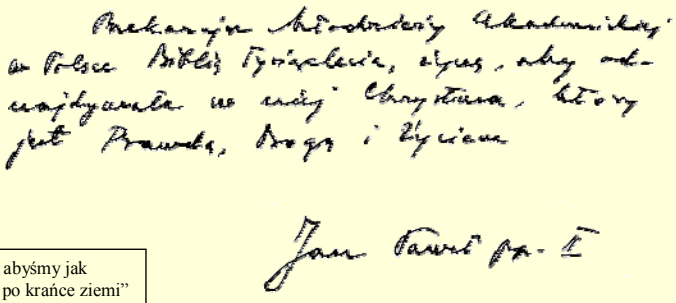

Imię Boga w Biblii Tysiąclecia

Dekalog*

20 [1] Wtedy mówił Bóg wszystkie te słowa: [2] «Ja jestem Jahwe, twój Bóg, którym cię wywiódł z ziemi egipskiej, z domu niewoli.
[3] Nie będziesz miał cudzych bogów obok Mnie! [4] Nie będziesz czynił żadnej rzeźby ani żadnego obrazu tego, co jest na niebie wysoko, ani tego, co jest na ziemi nisko, ani tego, co jest w wodach pod ziemią! [5] Nie będziesz oddawał im pokłonu i nie będziesz im służył, ponieważ Ja Jahwe, twój Bóg, jestem Bogiem zazdrosnym*, który karze występek ojców na synach do trzeciego i czwartego pokolenia względem tych, którzy Mnie nienawidzą. [6] Okazuję zaś łaskę aż do tysiącznego pokolenia tym, którzy Mnie miłują i strzegą moich przykazań.
[7] Nie będziesz wzywał imienia Boga twego, Jahwe, do czczych rzeczy, gdyż Jahwe nie pozostawi bezkarnie tego, który wzywa Jego imienia do czczych rzeczy*.
[8] Pamiętaj o dniu szabatu*, aby go uświęcić*. [9] Sześć dni będziesz pracować i wykonywać wszystkie twe zajęcia. [10] Dzień zaś siódmy jest szabatem ku czci twego Boga, Jahwe. Nie możesz przeto w dniu tym wykonywać żadnej pracy ani ty sam, ani syn twój, ani twoja córka, ani twój niewolnik, ani twoja niewolnica, ani twoje bydło, ani cudzoziemiec, który mieszka pośród twych bram. [11] Bo w sześciu dniach uczynił Jahwe niebo, ziemię, morze oraz wszystko, co jest w nich, w siódmym zaś dniu odpoczął. Dlatego pobłogosławił Jahwe dzień szabatu i uznał go za święty.
[12] Czcij ojca twego i matkę twoją, abyś długo żył na ziemi, którą twój Bóg, Jahwe, da tobie.
[13] Nie będziesz zabijał.
[14] Nie będziesz cudzołożył.
[15] Nie będziesz kradł.
[16] Nie będziesz mówił przeciw bliźniemu twemu kłamstwa jako świadek.
[17] Nie będziesz pożądał domu bliźniego twego. Nie będziesz pożądał żony* bliźniego twego, ani jego niewolnika, ani jego niewolnicy, ani jego wołu, ani jego osła, ani żadnej rzeczy, która należy do bliźniego twego».
[18] Wtedy cały lud, słysząc grzmoty i błyskawice oraz głos trąby i widząc górę dymiącą, przelękł się i drżał, i stał z daleka. [19] I mówili do

Fragment Księgi Wyjścia z wydania *drugiego* poprawionego Biblii Tysiąclecia, str. 85. Wyd. Pallottinum Poznań -Warszawa 1971 (skan). Imię Boga w hebrajskobrzmiącej formie **JAHWE** w "Starym Testamencie" *drugiego* wydania Biblii Tysiąclecia, zgodnie z źródłami występuje 6828 razy. W samym dekalogu Bóg wymienia je 8 razy.

Fragment Księgi Wyjścia z wydania *trzeciego* poprawionego Biblii Tysiąclecia, str. 86-87. Wyd. Pallottinum Poznań -Warszawa 1980 (skan) Imię Boga w hebrajskobrzmiącej formie **JAHWE** w "Starym Testamencie" *trzeciego* wydania Biblii Tysiąclecia, niezgodnie z źródłami występuje tylko kilka razy. (np. Wyjścia 6:2-3, Psalm 83:19)

Dekalog*

20 [1] Wtedy mówił Bóg wszystkie te słowa: [2] «Ja jestem Pan, twój Bóg, który cię wywiódł z ziemi egipskiej, z domu niewoli.
[3] Nie będziesz miał cudzych bogów obok Mnie! [4] Nie będziesz czynił żadnej rzeźby ani żadnego obrazu tego, co jest na niebie wysoko, ani tego, co jest na ziemi nisko, ani tego, co jest w wodach pod ziemią! [5] Nie będziesz oddawał im pokłonu i nie będziesz im służył, ponieważ Ja Pan, twój Bóg, jestem Bogiem zazdrosnym*, który karze występek ojców na synach do trzeciego i czwartego pokolenia względem tych, którzy Mnie nienawidzą. [6] Okazuję zaś łaskę aż do tysiącznego pokolenia tym, którzy Mnie miłują i przestrzegają moich przykazań.
[7] Nie będziesz wzywał imienia Pana, Boga twego, do czczych rzeczy, gdyż Pan nie pozostawi bezkarnie tego, który wzywa Jego imienia do czczych rzeczy*.
[8] Pamiętaj o dniu szabatu*, aby go uświęcić*. [9] Sześć dni będziesz pracować i wykonywać wszystkie twe zajęcia. [10] Dzień zaś siódmy jest szabatem ku czci Pana, Boga twego. Nie możesz przeto w dniu tym wykonywać żadnej pracy ani ty sam, ani syn twój, ani twoja córka, ani twój niewolnik, ani twoja niewolnica, ani twoje bydło, ani cudzoziemiec, który mieszka pośród twych bram. [11] W sześciu dniach bowiem uczynił Pan niebo, ziemię, morze oraz wszystko, co jest w nich, w siódmym zaś dniu odpoczął. Dlatego pobłogosławił Pan dzień szabatu i uznał go za święty.
[12] Czcij ojca twego i matkę twoją, abyś długo żył na ziemi, którą Pan, Bóg twój, da tobie.
[13] Nie będziesz zabijał.
[14] Nie będziesz cudzołożył.
[15] Nie będziesz kradł.
[16] Nie będziesz mówił przeciw bliźniemu twemu kłamstwa jako świadek.
[17] Nie będziesz pożądał domu bliźniego twego. Nie będziesz pożądał żony* bliźniego twego, ani jego niewolnika, ani jego niewolnicy, ani jego wołu, ani jego osła, ani żadnej rzeczy, która należy do bliźniego twego».
[18] Wtedy cały lud, słysząc grzmoty i błyskawice oraz głos trąby i widząc górę dymiącą, przelękł się i drżał, i stał z daleka. [19] I mówili do

267

W dniach 25–27 września 2006 roku odbyła się w Gródku nad Dunajcem konferencja naukowa „Polszczyzna biblijna – między tradycją a współczesnością”. Jej organizatorami byli: Komisja Języka Religijnego Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN, Stowarzyszenie Biblistów Polskich, Wydział Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Katedra Komunikacji Religijnej Papieskiej Akademii Teologicznej oraz Katedra Języka Polskiego Akademii Pedagogicznej w Krakowie. Podczas trzech dni konferencji wygłoszono 35 referatów, których autorami byli zarówno językoznawcy i literaturoznawcy, jak i bibliści oraz teologowie.

Jolanta Szarlej wygłosiła referat zatytułowany: ***Dabar – logos – verbum – słowo***. *Odmienne sposoby wyrażania myśli w językach semickich i europejskich*. Punktem wyjścia do rozważań stało się stwierdzenie, że kultury semicka i europejska spotykają się dzięki Biblii. W Biblii *dabar – ‘słowo’* zawiera w sobie pojęcia takie, jak *‘czyn’, ‘obraz’, ‘wydarzenie’*. Semici nie znali rozdziału między słowem a czynem. Inaczej w Europie – *logos* nie zawiera elementu znaczeniowego związanego z działaniem, natomiast z kolei wiąże się z mądrością. **Referentka przeprowadziła analizę imienia Boga. W językach europejskich jest to raczej etykieta, w językach semickich to odkrywanie istoty Boga, stąd zakaz wypowiadania tego imienia.**

Przekłady biblijne Szymona Budnego wobec polskiej tradycji translatorycznej to tytuł referatu **Jana Kamienieckiego**. Autor omówił cechy wspólne i odróżniające przekładów Budnego i innych tłumaczeń. Szyk postpozycyjny Szymon Budny przejął z języka hebrajskiego. W przekładach Budnego przeważa przydawka przymiotna nad dopełniaczową, przysłówek błogo nad przymiotnikiem błogosławiony. **Budny częściej używa imienia Jehowa, rzadziej rzeczowników Bóg, Pan**. Charakterystyczna dla jego translacji jest bogata synonimika oraz nagromadzenie wrażeń słuchowych. Analiza przekładów wskazuje, że Budny korzystał z tekstów hebrajskich, greckich i łacińskich, znał też tłumaczenia starosłowiańskie. Referent określił tłumaczenia Budnego jako nowatorskie, ale w pewnej mierze mieszczące się w tradycji.

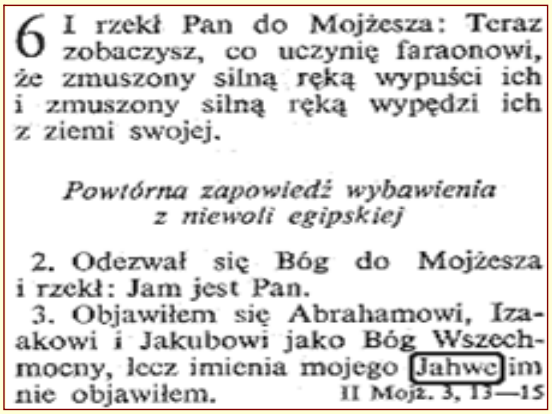
6 I rzekł Pan do Mojżesza: Teraz zobaczysz, co uczynię faraonowi, że zmuszony silną ręką wypuści ich i zmuszony silną ręką wypędzi ich z ziemi swojej.

Powtórna zapowiedź wybawienia z niewoli egipskiej

2. Odezwał się Bóg do Mojżesza i rzekł: Jam jest Pan.
3. Objawiłem się Abrahamowi, Izaakowi i Jakubowi jako Bóg Wszechmocny, lecz imienia mojego Jahwe im nie objawiłem. II Mojż. 3, 13—15

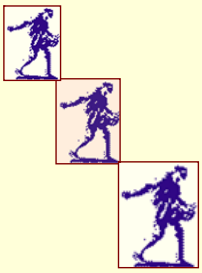

Biblia Warszawska (1975)

W tak zwanej Biblii warszawskiej [Nowy Przekład, wyd. przez Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne, Warszawa] z roku 1975, imię Boże w formie Jahwe zobaczyć można tylko raz — w 2 Księdze Mojżeszowej, w 6 rozdziale i 3 wersecie (powyżej).

To samo wydawnictwo, juz dwa lata później, w 1977 roku wydaje Nowy Przekład, w którym można znaleźć pięć razy imię Boże, Jahwe. Poza ukazanym obok na „skanie” fragmencie, są to: 2 Mojżeszowa 3:14; 4 Mojżeszowa 14:35; Izajasza 40:10 oraz Izajasza 48:17.

BIBLIA POZNAŃSKA

(Poznań 1982, zawiera Tom I, II, III)
W Starym Testamencie występuje wszędzie Imię Boże w formie Jahwe - Bóg

Słowo Wstępne

(…) Wszystkim, którzy będą czytać „Biblię Poznańską", życzę, by poprzez lekturę tych Ksiąg natchnionych „mogli wraz ze wszystkimi świętymi zgłębić Szerokość i Długość, Wysokość i Głębokość oraz poznać miłość Chrystusa, która przewyższa wszelką wiedzę, i osiągnąć całą pełnię darów Bożych" (Ef 3,18-19).

Jerzy Stroba
Arcybiskup Metropolita Poznański

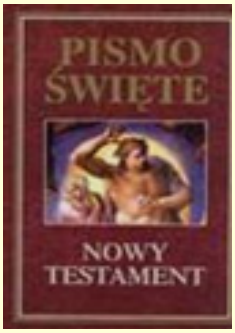

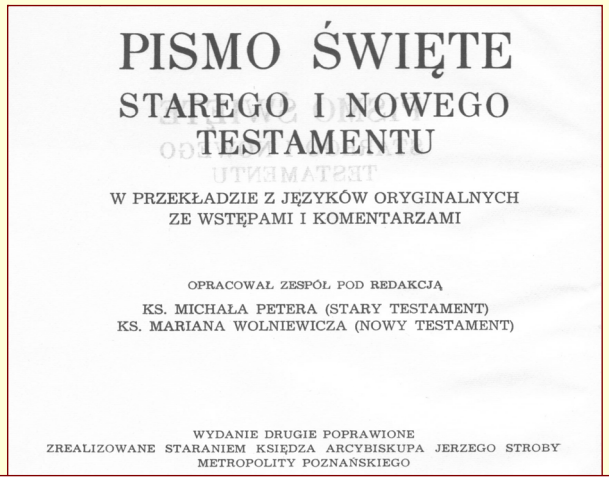

PISMO ŚWIĘTE
STAREGO I NOWEGO TESTAMENTU

W PRZEKŁADZIE Z JĘZYKÓW ORYGINALNYCH
ZE WSTĘPAMI I KOMENTARZAMI

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ POD REDAKCJĄ
KS. MICHAŁA PETERA (STARY TESTAMENT)
KS. MARIANA WOLNIEWICZA (NOWY TESTAMENT)

WYDANIE DRUGIE POPRAWIONE
ZREALIZOWANE STARANIEM KSIĘDZA ARCYBISKUPA JERZEGO STROBY
METROPOLITY POZNAŃSKIEGO

2,4b—8 KSIĘGA RODZAJU

Drugie opowiadanie o stworzeniu człowieka

4b Gdy Jahwe-Bóg stworzył ziemię i niebo, 5 nie było jeszcze żadnego krzewu polnego na ziemi ani nie wzeszło jeszcze żadne ziele na polu, Jahwe-Bóg nie spuścił bowiem deszczu na ziemię; nie było też człowieka, aby uprawiał rolę. 6 Lecz spod ziemi wypływał zdrój, który zwilżał całą powierzchnię roli. 7 I ukształtował Jahwe-Bóg człowieka, proch z roli, i tchnął w jego nozdrza oddech życia, i tak stał się człowiek istotą żywą. 8 I zasadził Jahwe-Bóg na wschodzie ogród

4b—25. Starożytne opowiadanie, jakby katecheza pierwotna. Język, styl, układ i obfitość obrazowych antropomorfizmów (przenoszenie na Boga postaci człowieka: ogrodnika, garncarza, chirurga nawet!) odróżnia wyraźnie to opowiadanie od poprzedniego. Rozdział drugi zaliczamy zatem zwykle do tradycji jahwistycznej (J), spisanej około roku 1000 przed Chr., najsilniej ze wszystkich tradycji bazującej na przekazach Mojżesza (żyjącego zapewne w XIII w.). — Zastanawia jednak fakt, że w tym tekście Bóg stwarza człowieka na bezwodnej pustyni, potem przenosi go do żyznego ogrodu

BIBLIA POZNAŃSKA

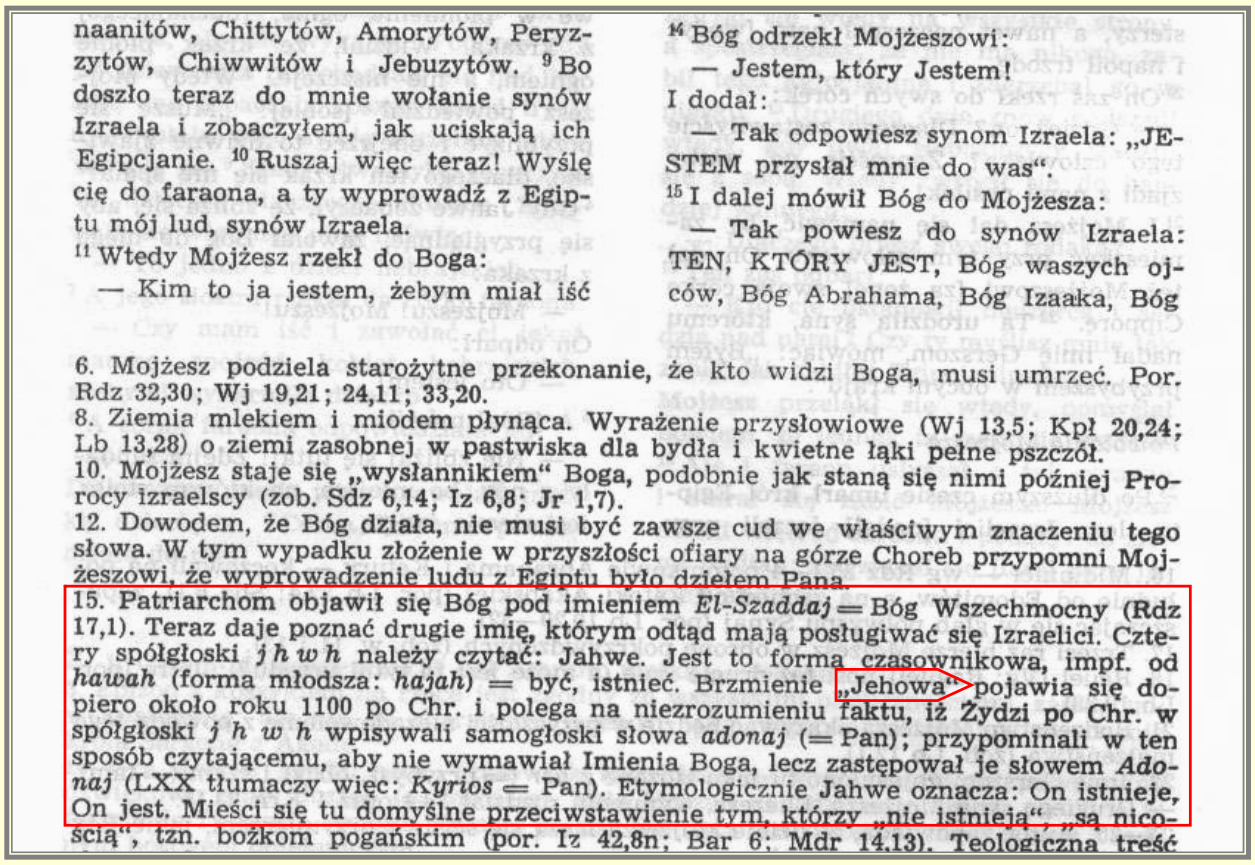

naanitów, Chittytów, Amorytów, Peryzzytów, Chiwwitów i Jebuzytów. 9 Bo doszło teraz do mnie wołanie synów Izraela i zobaczyłem, jak uciskają ich Egipcjanie. 10 Ruszaj więc teraz! Wyślę cię do faraona, a ty wyprowadź z Egiptu mój lud, synów Izraela.
11 Wtedy Mojżesz rzekł do Boga:
— Kim to ja jestem, żebym miał iść

16 Bóg odrzekł Mojżeszowi:
— Jestem, który Jestem!
I dodał:
— Tak odpowiesz synom Izraela: „JESTEM przysłał mnie do was".
15 I dalej mówił Bóg do Mojżesza:
— Tak powiesz do synów Izraela: TEN, KTÓRY JEST, Bóg waszych ojców, Bóg Abrahama, Bóg Izaaka, Bóg

6. Mojżesz podziela starożytne przekonanie, że kto widzi Boga, musi umrzeć. Por. Rdz 32,30; Wj 19,21; 24,11; 33,20.
8. Ziemia mlekiem i miodem płynąca. Wyrażenie przysłowiowe (Wj 13,5; Kpł 20,24; Lb 13,28) o ziemi zasobnej w pastwiska dla bydła i kwietne łąki pełne pszczół.
10. Mojżesz staje się „wysłannikiem" Boga, podobnie jak staną się nimi później Prorocy izraelscy (zob. Sdz 6,14; Iz 6,8; Jr 1,7).
12. Dowodem, że Bóg działa, nie musi być zawsze cud we właściwym znaczeniu tego słowa. W tym wypadku złożenie w przyszłości ofiary na górze Choreb przypomni Mojżeszowi, że wyprowadzenie ludu z Egiptu było dziełem Pana.
15. Patriarchom objawił się Bóg pod imieniem *El-Szaddaj* = Bóg Wszechmocny (Rdz 17,1). Teraz daje poznać drugie imię, którym odtąd mają posługiwać się Izraelici. Cztery spółgłoski *j h w h* należy czytać: Jahwe. Jest to forma czasownikowa, impf. od *hawah* (forma młodsza: *hajah*) = być, istnieć. Brzmienie „Jehowa" pojawia się dopiero około roku 1100 po Chr. i polega na niezrozumieniu faktu, iż Żydzi po Chr. w spółgłoski *j h w h* wpisywali samogłoski słowa *adonaj* (= Pan); przypominali w ten sposób czytającemu, aby nie wymawiał Imienia Boga, lecz zastępował je słowem *Adonaj* (LXX tłumaczy więc: *Kyrios* = Pan). Etymologicznie Jahwe oznacza: On istnieje, On jest. Mieści się tu domyślne przeciwstawienie tym, którzy „nie istnieją", „są niczością", tzn. bożkom pogańskim (por. Iz 42,8n; Bar 6; Mdr 14,13). Teologiczna treść

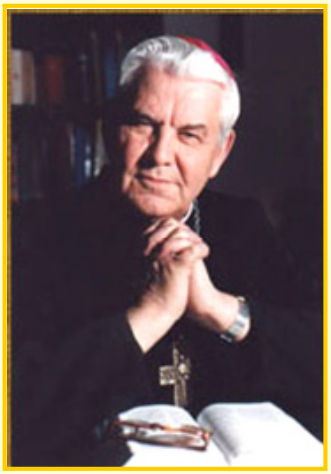

Biblia Warszawsko-Praska (Warszawa 1998 TBwP)

ks. bp Kazimierz Romaniuk

Imię Jahwe występuje w wielu księgach Starego Testamentu, łącznie 3705 razy (w 3083 wersetach). Ciekawa jest zachęta do czytania Biblii ks. bp Kazimierza Romaniuka: „Ojciec św. tak bowiem pisze: „Aby poznać prawdziwą tożsamość Chrystusa, chrześcijanie powinni - szczególnie w tym roku (1997) - powrócić z odnowionym zapałem do Biblii, czy to przez świętą Liturgię, przepełnioną Bożymi słowami, czy przez pobożną lekturę, czy przez odpowiednie do tego instytucje i inne pomoce". Byłbym bardzo szczęśliwy, gdyby ten przekład okazał się „pomocą" (...) dla ludu Bożego (...) w jego „powrocie z odnowionym zapałem do Biblii."

Ks. bp Kazimierz Romaniuk popiera pogląd dzielący Pięcioksiąg na cztery warstwy literacko-treściowe:

1. Tradycja jahwistyczna (nazwa pochodzi od słowa Jahwe, określającego w tej tradycji Boga). Pogląd ten przyjmuje, że ta część została spisana najwcześniej, być może już pod koniec X wieku przed Chr. przez nieznanego bliżej dziejopisarza, uprawiającego określoną teologię. Tradycja ta w sposób szczególny eksponuje dynastię Dawida oraz królestwo judzkie.

2. Tradycja elohistyczna (nazwa od imienia Boga Elohim) została spisana prawdopodobnie pod koniec VIII wieku przed Chr. Obfituje ona w refleksje teologiczne nad genezą i skutkami przymierza zawartego przez Jahwe z Izraelem. Postacią centralną w wątkach narracyjnych tej tradycji jest prorok Elizeusz, a terenem geograficznym, na którym jest osadzona, Państwo Północne.

3. Tradycja kaznodziejsko-moralizatorska, stale przypominająca o potrzebie przestrzegania Prawa i dochowania wierności przymierzu (oznaczona literą D, wiek VII).

4. Tradycja kapłańska, oznaczona zazwyczaj kryptonimem P (od słowa niemieckiego Priester-schrift: Priester-kapłan, Schrift-pismo), została spisana podczas niewoli babilońskiej w połowie VI wieku przed Chr. Obejmuje ona przede wszystkim przepisy dotyczące służby Bożej oraz miała się troszczyć o czystość kulturalno-moralną całego narodu.

Według tej tradycji Biskup Kazimierz Romaniuk używa imienia Bożego Jahwe w swoim przekładzie, począwszy od Rodzaju 2:4 do Nehemiasza 12:24 oraz stosuje następujące wyjątki:

Hi. 38:1 Biblia Warszawsko-Praska
A Jahwe z samego środka potężnej burzy tak odpowiedział Hiobowi:
Hi. 40:6 Biblia Warszawsko-Praska
[odpowiedział Jahwe Hiobowi z samego środka gwałtownego wichru:
Ps. 33:12 Biblia Warszawsko-Praska
Szczęśliwy naród, którego Bogiem Jahwe, lud taki wybrał sobie Bóg na własność.
Jr. 11:11 Biblia Warszawsko-Praska
Dlatego, tak oto mówi Jahwe: Sprowadzę na nich nieszczęście, od którego nie będą mogli się uwolnić.
A kiedy zaczną się zwracać do Mnie o pomoc, nie będę ich słuchał.

Choć imię Boże pojawia się w wielu polskich przekładach Biblii, to Przekład Nowego Świata bywa często atakowany. Dzieje się tak za sprawą tego, iż wydawcą tej publikacji jest Towarzystwo Strażnica, oficjalnie reprezentujące organizację Świadków Jehowy.

Świadkom Jehowy zarzuca się, iż przywrócili imię Boże nie tylko w tzw. Starym Testamencie, ale i w Chrześcijańskich Pismach Greckich. Faktem jest, iż Tetragram imienia Bożego znaleźć można także w rękopisach greckich (np. Heksaplii czy Septuagincie). O istnieniu takich Tetragramów w Nowym Testamencie świadczą także i inne źródła.

Ponadto (co widać w przedstawionym wyżej „skanie") w Pismach Greckich niejednokrotnie występują dosłowne cytaty z Pism Hebrajskich. Wniosek nasuwa się oczywisty, iż, gdy np. Jezus cytował fragmenty owych Pism, w których występowało imię JHWH, musiał je wymówić.

Musimy również pamiętać, że w Polsce 425 lat temu została wydana Biblia, która w Starym Testamencie wszędzie zawierała Boże Imię Jehowa. Tłumaczenia z języków oryginalnych dokonał Szymon Budny w 1572 roku. Był to pierwszy naukowy przekład w Europie.

TOWARZYSTWO STRAŻNICA Przekład Nowego Świata wydany w języku polskim w 1997 roku, zawiera w Starym i Nowym Testamencie Imię Boże Jehowa

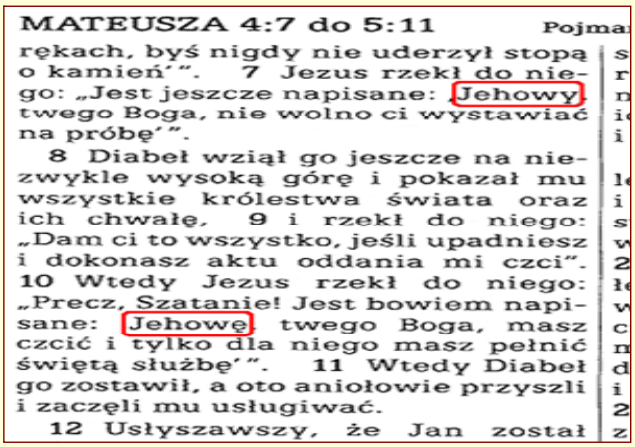
MATEUSZA 4:7 do 5:11 Pojma

rękach, byś nigdy nie uderzył stopą o kamień'". 7 Jezus rzekł do niego: „Jest jeszcze napisane: Jehowy twego Boga, nie wolno ci wystawiać na próbę'".

8 Diabeł wziął go jeszcze na niezwykle wysoką górę i pokazał mu wszystkie królestwa świata oraz ich chwałę, 9 i rzekł do niego: „Dam ci to wszystko, jeśli upadniesz i dokonasz aktu oddania mi czci". 10 Wtedy Jezus rzekł do niego: „Precz, Szatanie! Jest bowiem napisane: Jehowę twego Boga, masz czcić i tylko dla niego masz pełnić świętą służbę'". 11 Wtedy Diabeł go zostawił, a oto aniołowie przyszli i zaczęli mu usługiwać.

12 Usłyszawszy, że Jan został

Biblia Szymona Budnego - 1572

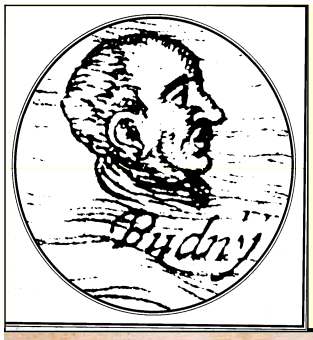

Biblia Szymona Budnego to pierwszy naukowy przekład na język polski tłumaczony z języków oryginalnych.

W Starym Testamencie wszędzie występuje Imię Boże Jehowa.

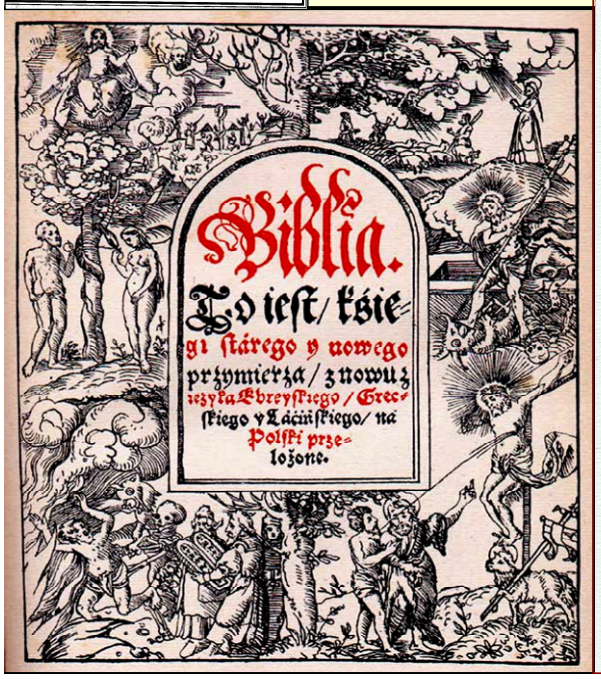

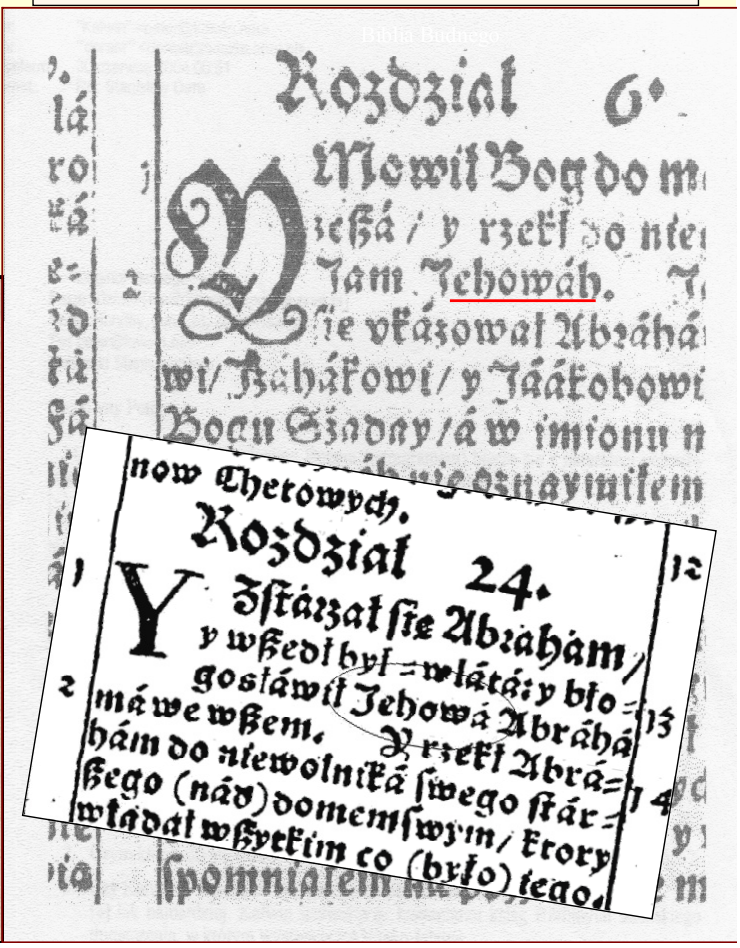

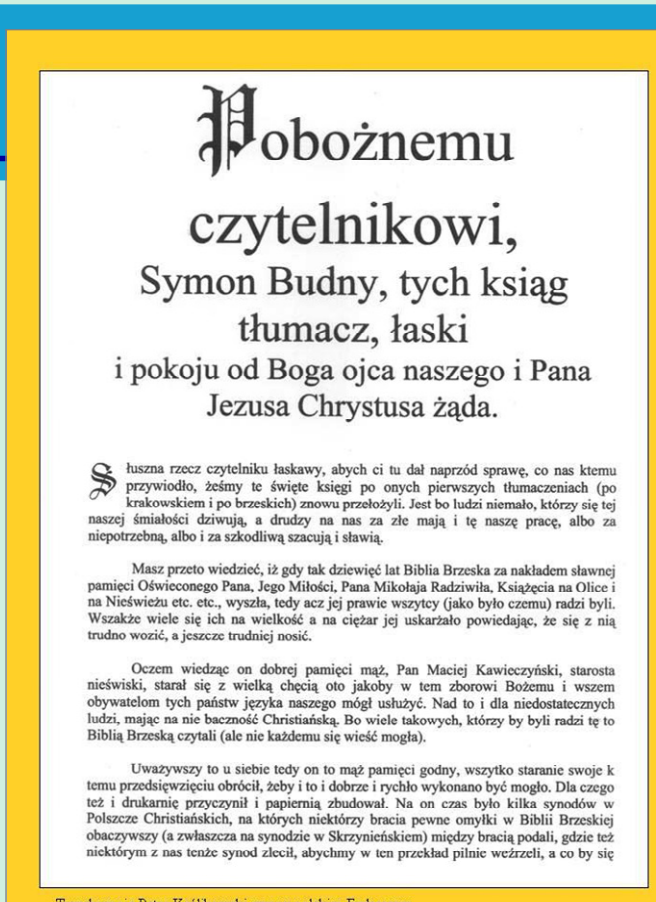

Pobożnemu

czytelnikowi,

Symon Budny, tych ksiąg tłumacz, łaski i pokoju od Boga ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa żąda.

Słuszna rzecz czytelniku łaskawy, abych ci tu dał naprzód sprawę, co nas ktemu przywiodło, żeśmy te święte księgi po onych pierwszych tłumaczeniach (po krakowskiem i po brzeskich) znowu przełożyli. Jest bo ludzi niemało, którzy się tej naszej śmiałości dziwują, a drudzy na nas za złe mają i tę naszę pracę, albo za niepotrzebną, albo i za szkodliwą szacują i sławią.

Masz przeto wiedzieć, iż gdy tak dziewięć lat Biblia Brzeska za nakładem sławnej pamięci Oświeconego Pana, Jego Miłości, Pana Mikołaja Radziwiła, Książęcia na Olice i na Nieświeżu etc. etc., wyszła, tedy acz jej prawie wszytcy (jako było czemu) radzi byli. Wszakże wiele się ich na wielkość a na ciężar jej uskarżało powiedając, że się z nią trudno wozić, a jeszcze trudniej nosić.

Oczem wiedząc on dobrej pamięci mąż, Pan Maciej Kawieczyński, starosta nieświski, starał się z wielką chęcią oto jakoby w tem zborowi Bożemu i wszem obywatelom tych państw języka naszego mógł usłużyć. Nad to i dla niedostatecznych ludzi, mając na nie baczność Christiańską. Bo wiele takowych, którzy by byli radzi tę to Biblią Brzeską czytali (ale nie każdemu się wieść mogła).

Uważywszy to u siebie tedy on to mąż pamięci godny, wszytko staranie swoje k temu przedsięwzięciu obrócił, żeby i to i dobrze i rychło wykonano być mogło. Dla czego też i drukarnię przyczynił i papiernią zbudował. Na on czas było kilka synodów w Polszcze Christiańskich, na których niektórzy bracia pewne omyłki w Biblii Brzeskiej obaczywszy (a zwłaszcza na synodzie w Skrzynieńskiem) między bracią podali, gdzie też niektórym z nas tenże synod zlecił, abychmy w ten przekład pilnie wezrzeli, a co by się

Transkrypcja Peter Królikowski zwany polskim Ezdraszem

1 Naprzód stworzył Bóg niebo i ziemię.
2 A ziemia była gruba i próżna i ciemność (była) po obliczu otchłani, a duch Boży powiewał po obliczu wód.
3 I rzekł Bóg: Niech będzie światłość, i była światłość.

Psalm 23 - „Jehowa Pasterz móy nie zniszczeie..."

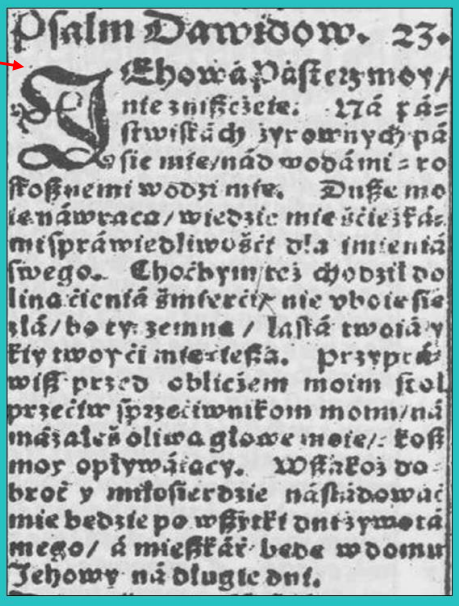

Szymon Budny

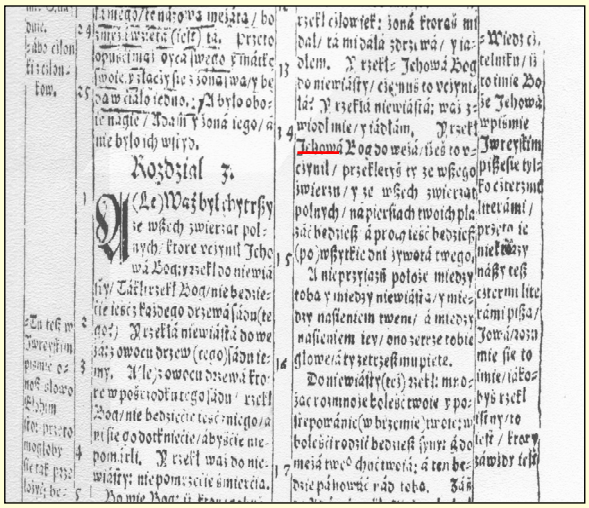

Biblia Szymona Budnego

Szymon Budny do księgi Rodzaju 3:13-16 zamieszcza uwagę marginesową w której wyjaśnia:
„Wiedz czytelniku iż to imię Boże Jehowa pisze się tylko cztermi literami, przeto że niektórzy naszy tesz cztermi literami piszą, Jowa, rozumie się to imię, tako byś rzekł: istny to jest, który zawżony jest”.

Transkrypcja: deraSt@poczta.onet.pl

Rozdział 2

1 Dokończone są niebiosa i ziemia, i wszystko wojsko ich.
2 I dokonał Bóg w dzień siódmy dzieła swego, które uczynił, i odpoczynął w dzień siódmy od wszelkiego dzieła swego, które uczynił.
3 I błogosławił Bóg dzień siódmy, i poświęcił, iż weń odpoczynał od wszelkiego dzieła swego, które stworzył Bóg na działanie.
4 Te (są) zrodzenia niebios i ziemie, gdy je stworzył, w dniem, którego uczynił **Jehowa** Bóg ziemię i niebiosa.
5 A jeszcze drzewo polne nie było na ziemi, i wszelkie ziele polne nie rosło, bo jeszcze nie zesłał deszczu **Jehowa** Bóg na ziemię, i człowieka nie było ku sprawowaniu ziemie.
6 Lecz para wychodziła z ziemie, i pokrapiała wszystko oblicze ziemie.
7 I (że) utworzył **Jehowa** Bóg człowieka z prochu ziemie, i wedchnął w oblicze jego dychanie żywota, i był człowiek duszą żywą.
8 I nasadził **Jehowa** Bóg sad w Edenie na wschód, i postawił tam człowieka, którego utworzył.
9 I zrodził **Jehowa** Bóg z ziemie wszelkie drzewo wdzięczne ku widzeniu, i dobre ku jedzeniu, zaś drzewo żywota pośród sadu, i drzewo wiadomości dobra i zła.
10 Rzeka też wychodziła z Edena odwilżając sad, iż ona się dzieliła i był(?) na ??? głowy(?).
11 Imię jednej Piszon, ta otacza wszytkie ziemię Chawila gdzie jest złoto.
12 A złoto ziemie onej (jest) dobre, tamże bdelium i kamień szohan.
13 A imię rzeki wtórej Gichon, ta otacza wszytkę ziemię Kuszow.
14 A imię rzeki trzeciej Chyddekel, ta idzie na wschód ku Asyrianom. A rzeka czwarta jest Perach.
15 I wziął **Jehowa** Bóg człowieka, i posadził go w sadu Eden (????) aby (i) sprawował, i (aby) go strzegł.
16 I rozkazał **Jehowa** Bóg człowiekowi, mówiąc: Z każdego drzewa sadu (tego) jedząc jeść będziesz.
17 A(le) z drzewa wiadomości dobra i zła nie będziesz jeść z niego, bo którego dnia jeść będziesz z niego, umierając umrzesz.
18 I rzekł **Jehowa** Bóg: Nie dobrze człowiekowi być samemu uczynię mu pomoc, wedle niego.
19 Utworzył **Jehowa** Bóg z ziemie wszelkie zwierzę polne, i wszelkie ptactwo niebieskie, i przywołał do Adama aby ujrzał jakoby nazwał ono, a wszytko ono tako nazwał Adam duszę żywą to imię jej.
20 A (przeto) nazwał człowiek miana wszemu zwierzowi i ptactwu niebieskiemu i każdemu zwierzowi polnemu, lecz Adamowi nie znajdowała się pomoc wedle niego.
21 A (tak) przepuścił **Jehowa** Bóg twardy sen na Adama, i zajrzał i wziął jedno (żebro) między żebry jego i zawarł ciałem miasto niego.
22 I zbudował **Jehowa** Bóg z żebra, które wziął z człowieka niewiastę, i przywiódł ją do Adama.
23 I rzekł Adam: ‘Kość z kości moich i ciało z ciała mego, tę nazywam mężata, bo z męża wzięta (jest) ta‘.
24 Przeto opuścić masz ojca swego i matkę swoje, i złączysz się z żoną swą i będą w ciało jedno.
25 A było oboje nagie, Adam i żona jego, a nie było ich wstyd.

Uwagi marginesowe:

8 Albo Raj, ale te słowo juz stare.
8 Eden - różnie rozumieją, jedni (???????)
20 Albo człowiek, bo to jedno, Adam po hebrajsku, a po naszemu człowiek. Acz wiem co piszą Żydowscy rabinowie, iż własnym imionom nie bywają przydane atrybuty, ale się inaczej w piśmie Ś. najdzie.
23 Albo członki z członków.

I

Y mówił Bóg wszytkie te słowa rzekąc: Jam Jehowah Bóg twoy ktorym cie wywiodł z ziemie Micraimskiey z domu niewoley.

II

Nie będziesz mieć sobie Bogów cudzych przedemną. Nie uczynisz sobie obrazu żadnego podobieństwa ktore na niebiesiech zwierzchu y ktore na ziemi ze spodu y ktore w wodach pod ziemia. Nie pokłonisz sie im ani im służyć będziesz bom ia Jehowah Bóg twoy. Bog gniewliwy nawiedzając nieprawość oycow nad synmi trzeciemi y nad czwartemi nienawidzącemi mie. A czyniąc miłosierdzie nad tysiącmi miłuiącemi mie i strzegącemi rozkazań moich.

III

Nie wezmiesz miana Jehowy Boga twego na próżno bo niepuści nieskarawszy Jehowah tego kto wezmie imie iego na próżność.

IV

Pomni dzień odpoczynienia święcić. Sześć dni robić będziesz y uczynisz każde robote twoje. Dnia siodmego Sabat Jehowie Bogu twemu: nie uczynisz żadnego uczynku ty y syn twoy y corka twoia y bydlę twoie y przychodzień twoy ktory miedze wroty twemi. Bo za sześć dni uczynił Jehowah niebiosa y ziemie morze y wszytko co w nich: y przestał dnia siodmego y przeto błogosławił Jehowah dzień Sobotny y poświęcił iy.

V

Czci oyca tweo y matke twoie aby sie przedłużyły dni twoie na ziemi ktore Jehowah Bóg twoy da tobie.

VI

Nie zabijesz.

VII

Nie będziesz cudzołożyć.

VIII

Nie ukradniesz.

IX

Nie odpowiesz na bliźniego twego świadectwa kłamliwego.

X

Nie będziesz pożądać domu bliźniego twego. Nie będziesz pożądać żony bliźniego twego ani niewolnika iego ani niewolnice iego ani byka iego ani osła iego ani wszego co bliźniego twego.

Dekalog wg Biblii Nieświeskiej, 2 Mojżeszowa 20, 2-14
Przepisane z oryginału Biblii **w tłumaczeniu Szymona Budnego z roku 1572**.
Wydanie owo jest nazywane Biblią Nieświeską - wydruk w Nieświeżu i prawdopodobnie w Zasławiu (w przedmowie pisano o Zasławiu lub Zasławiu Litewskim).

Serwis Dekalog.pl prezentuje tradycyjny, żydowski podział i układ przykazań na tablicach.

Więcej na ten temat w artykule Aseret hadibrot.

DEKALOG
Biblia Nieświeska - 1572
Szymon Budny
2 Mojżeszowa 20: 2 -14

Video - Psalm 23

Biblia Nieświeska – Epokowe Dzieło Budnego

W 1567 roku na synodzie w Skrzynie, Szymonowi Budnemu, znanemu krytykowi tekstów biblijnych, dobrze znającemu język hebrajski i grecki, zlecono poprawienie Biblii brzeskiej. Jednak zdaniem Budnego, tekst wymagał bardzo wielu poprawek, dlatego zdecydował się na opublikowanie nowego tłumaczenia, podejmując się jednocześnie krytycznych badań tekstu. Postawił sobie za cel dostarczenie czytelnikowi wiernego i dokładnego przekładu Biblii.

Budny zajął się gruntowną analizą każdego wyrazu i każdej jego formy na skalę i z pasją dotąd nie spotykaną. W trudnych miejscach tekstu hebrajskiego na marginesach podawał dosłowne tłumaczenie. Używał prostego języka, jakim posługiwali się wtedy Polacy. W swym przekładzie Budny trzymał się wiernie oryginału, a aby się to stało wprowadził do tłumaczenia szereg nowych słów, nie występujących wówczas w języku polskim, zaś mającym swoje odpowiedniki w językach biblijnych. Na przykład: ofiarnik, pokajanie, błożen (błogosławiony), rozdział, szerzą, dłużą, podsada (zasadzka), zapuszczenie (zasłona), obywatel. Imiona i nazwy Budny podawał w brzmieniu hebrajskim, według ówczesnej wymowy uczonych, na przykład: Micraim zamiast Egipt, Joszyiahu (Jozjasz), **Jehowa**, Moszeh (Mojżesz) itp.

Niestety, ta oryginalna wymowa nie przyjęła się w języku polskim, ze względów religijno-kulturowych nawykłym do przyswajania w polszczyźnie nazw biblijnych za pośrednictwem łaciny. Ten pierwszy polski naukowy przekład Biblii nie znalazł uznania nawet pośród braci polskich, choć niektóre z wyrazów wymyślonych przez Budnego przyjęły się w polszczyźnie i są używane do dnia dzisiejszego; namiot, rozdział, zgromadzenie, obywatel i inne.

W 1570 roku w Nieświeżu wydano Nowy Testament i apokryfy Starego. Jednak nadzorujący druk współwyznawcy usunęli bez jego zgody szereg sformułowań z przekładu, oczywiście z powodów dogmatycznych, co spowodowało, iż Budny stwierdził: *„...ten przekład miej za czyj chcesz jednoby nie za mój”.*

Cała Biblia w przekładzie Szymona Budnego ukazała się w roku 1572. Wydawcy jego dzieła po raz kolejny skazili jednak Pisma Greckie. Nie zrażony tym Budny, podjął się oczyszczenia części greckiej i dwa lata później w 1574 roku opublikował w Łosku wersję poprawioną. Ten świetny przekład Pism Greckich przewyższał dotychczasowe polskie tłumaczenia. Poza tym w wielu miejscach Budny przywrócił w tekście imię Boże **Jehowa**.*

Brześciu Litewskim w 1588 roku Budny pogodził się ze współwyznawcami, a swoistą deklaracją zgody było wydanie przez niego w 1589 roku Nowego Testamentu ze zmienioną w stosunku do wydanego z 1574 roku przedmową.

Ta fascynacja Biblią towarzyszyła Budnemu przez całe życie. Bardzo często powoływał się na cytaty i przykłady z Biblii, dowodząc tym samym, że księga ta wywierała przemożny wpływ na jego życie. Jego osiągnięcia filologiczne i interpretacja Biblii przekroczyły oczekiwania epoki i wyprzedziły o ponad trzysta lat osiągnięcia naukowe w biblistyce.

* Szymon Budny zrobił zresztą tylko to, co uczynił zaledwie czterdzieści trzy lata wcześniej Michał Serwet (1511-1553, spalony na stosie), gdy po raz pierwszy odwołał się w trakcie interpretowania tekstów nowotestamentowych do ich hebrajskiego źródła. Metoda Serweta polegała na konsekwentnym przytaczaniu w komentarzach do Nowego Testamentu oryginalnego brzmienia cytatów starotestamentowych zawartych przecież w każdej z jego 27 ksiąg. W 1531 roku Serwet wydaje dzieło *„De trinitatis erroribus libri septem”,* na str. 21 powołuje się na Psalm 110:1, wprowadzając do tekstu imię Boże **Jehovah**. W Polsce gorącymi zwolennikami Serweta byli: Piotr z Goniądza, Grzegorz Paweł z Brzezin i Szymon Budny tłumacz Biblii.

Daty w życiorysie Szymona Budnego

1530 - urodził się na Mazowszu. W latach *czterdziestych* studiował w Krakowie, Królewcu (a może w Bazylei lub innym mieście włoskim)

1558 - katecheta religii kalwińskiej w Wilnie (żonaty). Nauczał religii w święta, niedziele, wtorki i piątki

po 1558 - Mikołaj Radziwiłł powierza mu obowiązki ministra w Klecku

1562 - wydaje katechizm kalwiński (języku białoruskim) w drukarni nieświeskiej, współwydawcy: Wawrzyniec Krzyszkowski, Maciej Kawieczyński. W języku polskim 1563 roku

1563 - opowiada się za arianizmem (pisze list do Heinricha Bullingera - 18 kwietnia 1563; w liście tym zaznacza się przełom w kierunku antytrynitarnym Budnego)

1565 - opowiada się się za chrztem dorosłych na synodzie w Węgrowie

1567 - w Skrzynnie zwalcza tezy o przedwieczności i bóstwie Chrystusa. Zostaje mu powierzone zadanie poprawienia Biblii Brzeskiej

1568 - w Iwiu broni godziwości pełnienia urzędów oraz własności prywatnej

1569 - ostatecznie opowiada się po stronie unitarian na synodzie w Bełżycach

1570 - czas tłumaczenia Biblii. Wydaje Apokryfy i Nowy Testament w Nieświeżu

1572 - wydanie Biblii Nieświeskiej w Zasławiu

1573 - Jan Kiszka zaprasza Budnego do Łoska i powierza mu urząd nadwornego kaznodziei

1574 - drukuje Nowy Testament, ze swoimi zmianami edytorskimi w Łosku. Pisze również list do angielskiego działacza religijnego Foxe'a - uzasadnia twierdzenia antytrinitarne

1576 - zwalcza Trójcę. W Łosku wydaje dzieło „O przedniejszych wiary chrystiańskiej artykułach, to jest o Bogu jedynym, o Synu jego i o Duchu świętym”

1580 - potępienie Budnego przez arian małopolskich za wydanie traktatu Jakuba Paleologa (omawia sprawy społeczne niezgodne z nauką braci)

1582 - oficjalne ogłoszenie potępienia na synodzie w Lucławicach

1584 - wydaje dzieło „O urzędzie miecza używającym”. Powtórna ekskomunikata na synodzie w Węgrowie (między innymi za uznawanie Chrystusa za naturalnego syna Józefa i Marii)

1589 - wystąpienie razem z Domaniowskim w dyspucie z jezuitami w Płocku (dowodził, że dusza jest śmiertelna)

1589 - wydaje Nowy Testament zawierający drugą przedmowę, w której odwołuje niektóre ze swoich wcześniejszych propozycji edytorskich. Pojednanie ze współbraćmi (fakty wskazują, iż pojednał się między rokiem 1584 a 1589)

po 1589 - wpada w ręce żołnierzy powracających z wojny moskiewskiej, którzy zmusili go do wyznania nauki katolickiej i zapewnienia, że wstąpi do zakonu ojców jezuitów

1593 - 13 stycznia umiera. Źródła przeciwne Budnemu podają, że przed śmiercią zwariował. Z doniesienia Marcina Łaszcza: „Wszak Budny zdychając, kiedy go pytano coby o Chrystusie trzymał, powiedział: Jakom, prawi, za żywota mało o nim trzymał, tak teraz daleko mniej, y tak żydem zdechł”. Andrzej Wargocki wyraża sugestię co do dalszych losów Budnego: „Toć pewna, że jako poganin do piekła wędrował Diabły witać ojce swoje własne”.

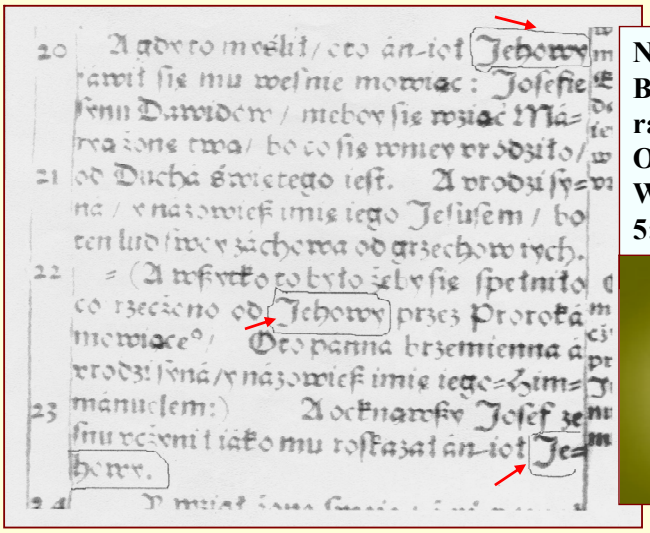

Nowym Testamencie z roku 1574, Szymon Budny w ewangelii Mateusza zamieszcza 11 razy imię Boże Jehowa.
Obok fragment z Mateusza 1:20,22,23
W innych miejscach: 2:13,15,19 4:7,10: 5:35 22:37,44.

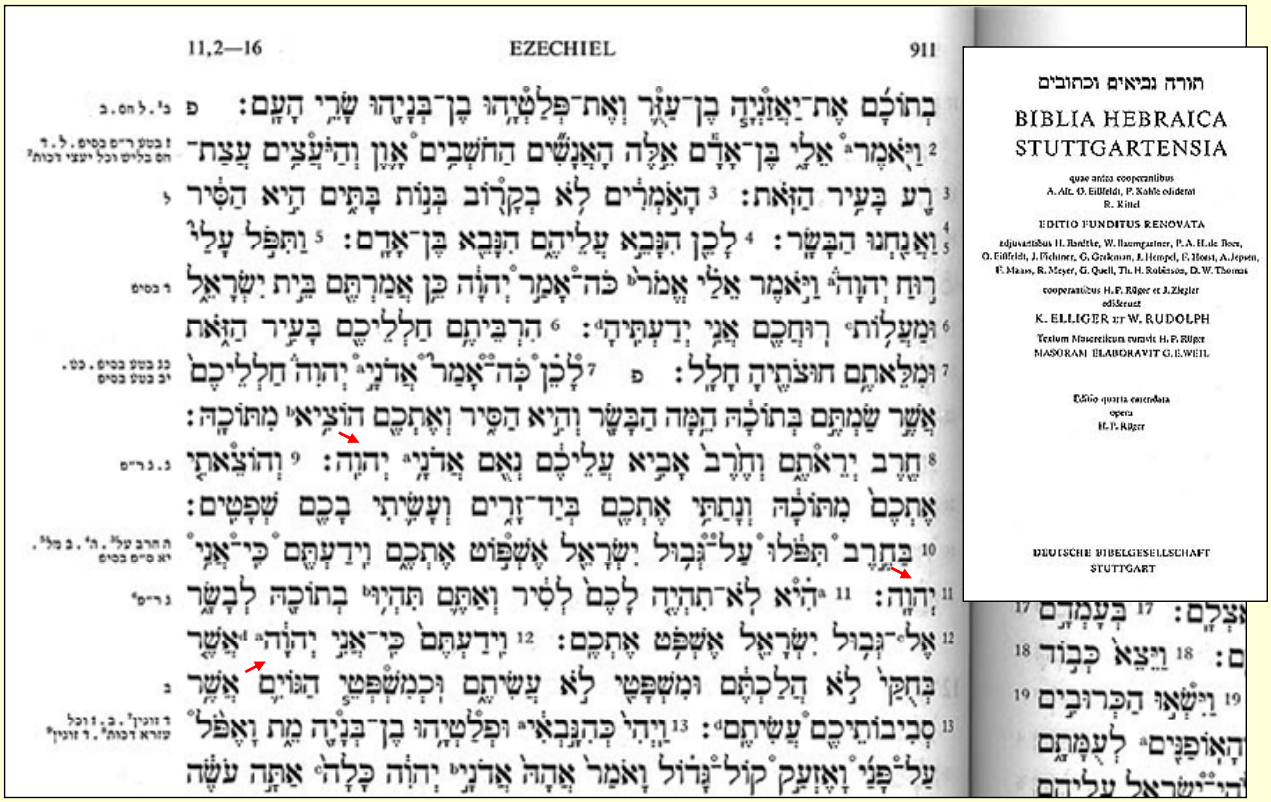

Biblia Hebraica Stuttgartensia wydana w Stuttgarcie w 1979 roku, zawiera tetragram JHWH

Katechizm Rakowski - 1619

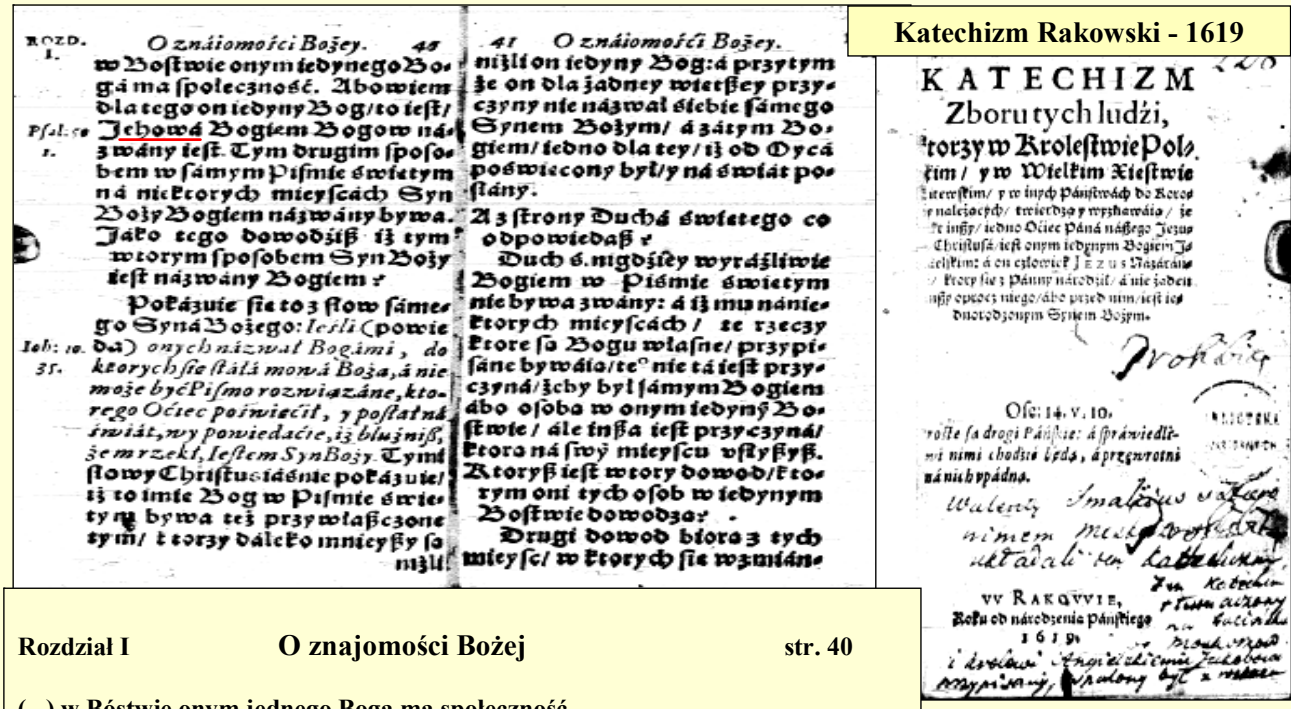

Rozdział I **O znajomości Bożej** **str. 40**

(...) w Bóstwie onym jednego Boga ma społeczność.
Albowiem dlatego on jedyny Bóg (to jest) Jehowa, Bogiem Bogów nazwany jest. Tym drugim sposobem w samym Piśmie Świętym na niektórych miejscach Syn Boży Bogiem nazywany bywa. Jako tego dowodzi iż wtórnym sposobem Syn Boży jest nazwany Bogiem. (…)

יהוה

BIBLIA AMERICAN STANDARD VERSION - 1901

W przedmowie czytamy: **„Członkowie amerykańskiego zespołu dokonującego prac rewizyjnych doszli po głębokim zastanowieniu do jednomyślnego wniosku, że żydowski przesąd, który kazał uważać Imię Boże za zbyt święte, by je wymawiać, nie powinien już dłużej wywierać wpływu ani na angielski, ani na żaden inny przekład Starego Testamentu; na szczęście wiele przekładów dokonywanych dziś przez misjonarzy jest wolnych od tego wypływu”.**

W roku 1902 na łamach publikacji *The Presbyterian and Reformed Review*, wydawanej przez kościoły reformowane, ukazał się artykuł poświęcony przekładowi *American Standard Version* z 1901 roku - zrewidowanej wersji siedemnastowiecznej *Biblii króla Jakuba.* Na temat konsekwentnego użycia imienia Bożego, Jehowa napisano:

„Doprawdy nie potrafimy zrozumieć, skąd owe różnice zdań co do słuszności tego postępowania. Jest to *osobiste* imię, które Pan wybrał, by dać się poznać swemu ludowi: uważamy, że zastąpienie go opisowym tytułem wyrządza ogromną szkodę. Rzecz jasna trwają polemiki co do tego, która forma imienia Bożego jest prawdziwa, nikt jednak nie zakłada, że brzmi ona „Jehowa”. Ale angielski czytelnik utożsamia formę „Jehowa” z imieniem Boga i zwykłą pedanterią byłoby zastępowanie jej postacią Yahwe bądź jakąkolwiek inną — mniej lub bardziej błędną — używaną obecnie przez scholastyków. Uważamy to za ogromną korzyść, że angielski czytelnik Starego Testamentu po raz pierwszy będzie mógł w ogólnodostępnym przekładzie zobaczyć imię „Jehowa” i dowiedzieć się o wszystkim, co „Jehowa” uczynił i co znaczył dla swego ludu”.

Imię Boże „Jehowa” występuje w rozmaitych przekładach Biblii dostępnych w języku angielskim. Osobiste imię Boga można znaleźć także w wielu tłumaczeniach Pisma Świętego na inne języki, o czym świadczą zamieszczone obok przykłady. Jehowa Bóg tak powiedział Mojżeszowi o swoim imieniu: „To jest moje imię po czas niezmierzony i ono mnie upamiętnia na pokolenie za pokoleniem”. Nie ma zatem najmniejszych wątpliwości, że posługiwanie się imieniem Bożym jest obecnie najzupełniej stosowne! (Wyjścia 3:13 -15).

Przebudźcie się! 22 kwietnia 2005

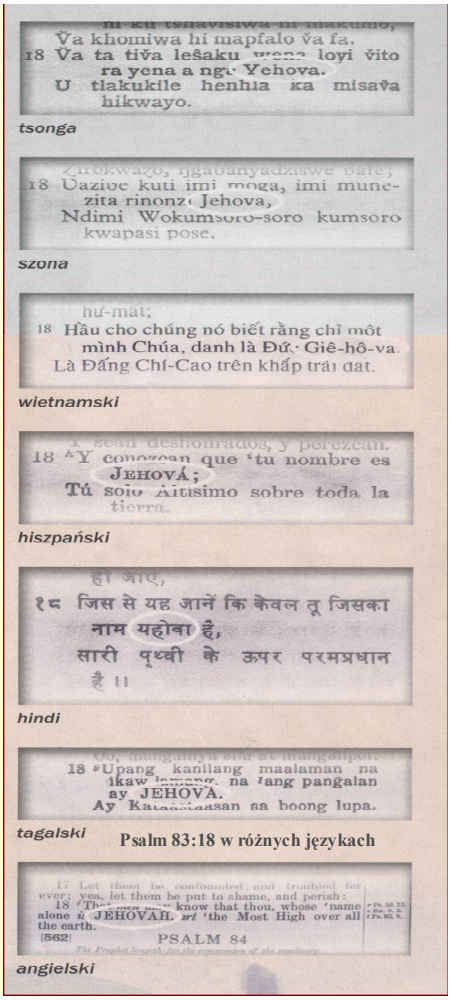

Psalm 83:18 w różnych językach

Jest styczeń 1914 roku, era filmu niemego. W Temple, budynku przy 63 Ulicy w zachodniej części Nowego Jorku, zebrało się 5000 widzów. Dla wielu innych zabrakło miejsc. Cóż takiego miało się tam odbyć? Premiera „Fotodramy stwarzania” w Nowym Jorku! Publiczność zasiadła przed dużym ekranem. Do oczu – i uszu – obecnych dotarło coś naprawdę zdumiewającego. Na ekranie nagle pojawił się C. T. Russell, mający wówczas ponad sześćdziesiąt lat. Jego wargi zaczęły się poruszać i można było usłyszeć to, co mówi! W trakcie tego pokazu widzowie – za pomocą słów, kolorowych obrazów i muzyki – odbyli podróż w czasie, od stworzenia ziemi aż do końca Tysiącletniego Panowania Chrystusa. Oglądali też (na przyspieszonych zdjęciach) inne zadziwiające zjawiska, jak rozwijanie się kwiatu czy wykluwanie pisklęcia. Byli wprost urzeczeni!

W roku 1912 Russell i jego towarzysze zdobyli się na realizację śmiałego przedsięwzięcia o charakterze oświatowym, które wyraźnie wyprzedzało swoją epokę. Była to „Fotodrama stworzenia” – zestaw filmów i przezroczy, zsynchronizowanych z płytowymi nagraniami muzyki i tekstu. Cała projekcja trwała 8 godzin i składała się z czterech części. Do końca roku 1914 „Fotodramę” obejrzały miliony ludzi w Ameryce Północnej, Europie, Nowej Zelandii i w Australii. Okazała się rzeczywiście skutecznym środkiem umożliwiającym dotarcie w stosunkowo krótkim czasie do szerokich rzesz.

(„Świadkowie Jehowy głosiciele”, s. 59, 60).

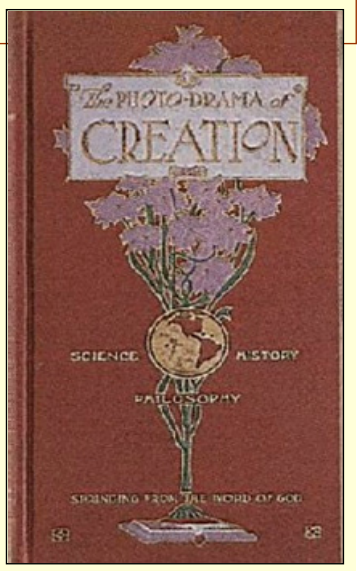

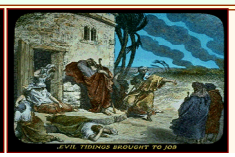

„Scenariusz” do „Fotodramy” zawierający tekst i liczne ilustracje. Imię Boże Jehowa występuje sześć razy.

„Przemówił Boski Bóg, Jehowa, i wzywa ziemię, od wschodu słońca aż do jego zachodu" Psalm 50:1

„Fotodrama" – 1914 rok

Imię Boże Jehowa (bądź Jahwe) bezsprzecznie powinno występować w Biblii. W przyszłości, jak również dzisiaj prawdziwi chrześcijanie nie wahają się z szacunkiem używać imienia Bożego, co też niewątpliwie robił Jezus Chrystus (Jana 17: 26).

Tłumacze zastępujący imię Boże tytułami popełniają wielki błąd. Przez ich poczynania Bóg wydaje się kimś odległym i anonimowym, a przecież Biblia zachęca nas do pielęgnowania „zażyłej więzi z Jehową" (Psalm 25: 14).

Pomyśl o swoim bliskim przyjacielu. Czy mógłbyś naprawdę się z nim zaprzyjaźnić, gdybyś nie poznał jego imienia? Tak samo jest z Bogiem. Trudno mówić o pięknych stronach osobowości Jehowy zupełnie nie znając jego imienia. Przekonasz się o tym osobiście w trakcie studiowania Biblii.

Biblioteka jest prezentacją otwartą, dokumentującą na bieżąco występowanie imienia Bożego.

MATERIAŁ DODATKOWY

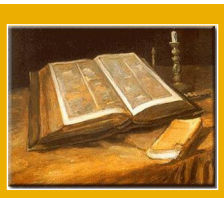

Pieśni Królestwa George Benson

Shepherd Boy

Pieśni Królestwa Herbert Maassen

The World Goes Round

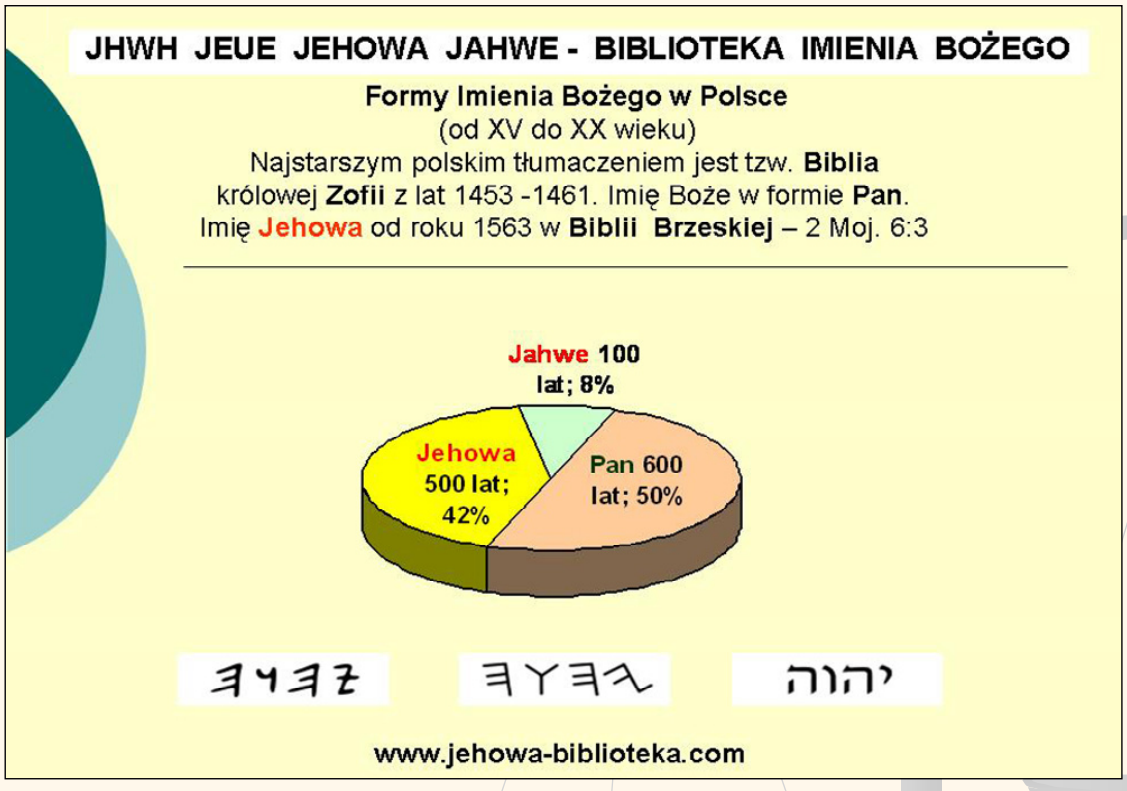

© 2005-2009 jehowa-biblioteka.com

BIBLIA SZYMONA BUDNEGO 1572

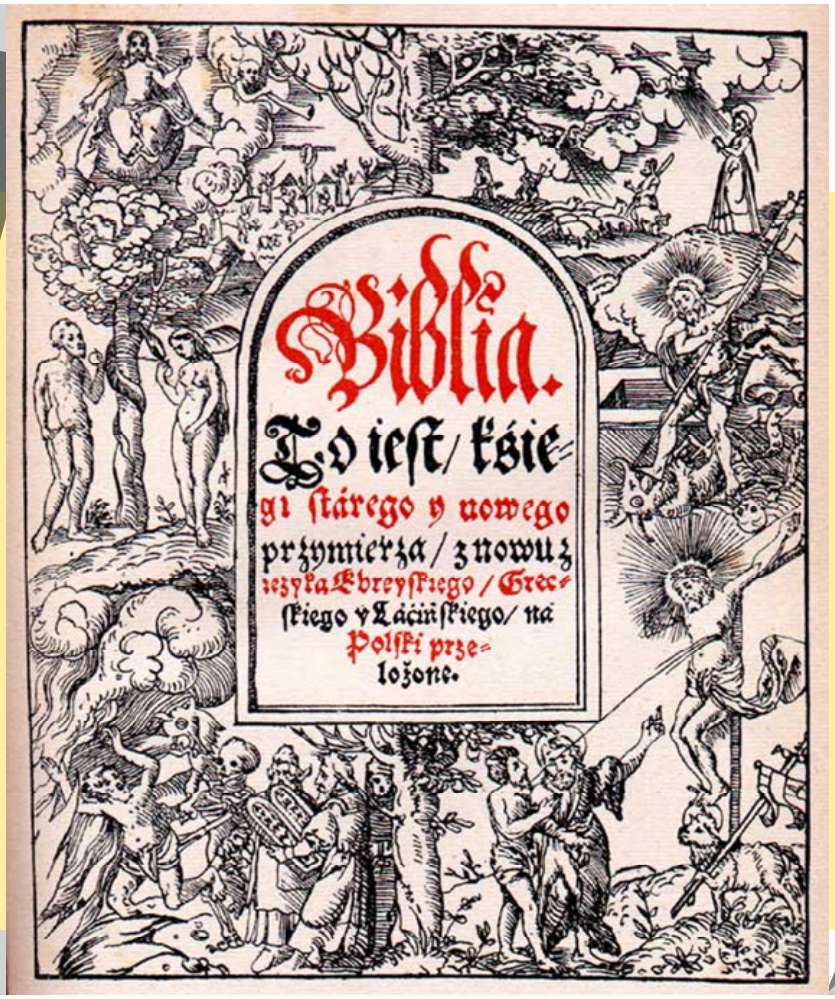

יהוה

JHWH

JEUE

JOWA

JEHOWA

JAHWE

Video

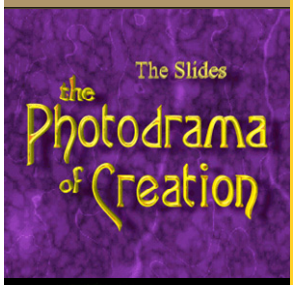

Pobożnemu czytelnikowi,

Symon Budny, tych ksiąg tłumacz, łaski i pokoju od Boga ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa żąda.

Słuszna rzecz czytelniku łaskawy, abych ci tu dał naprzód sprawę, co nas ktemu przywiodło, żeśmy te święte księgi po onych pierwszych tłumaczeniach (po krakowskiem i po brzeskich) znowu przełożyli. Jest bo ludzi niemało, którzy się tej naszej śmiałości dziwują, a drudzy na nas za złe mają i tę naszę pracę, albo za niepotrzebną, albo i za szkodliwą szacują i sławią.

Masz przeto wiedzieć, iż gdy tak dziewięć lat Biblia Brzeska za nakładem sławnej pamięci Oświeconego Pana, Jego Miłości, Pana Mikołaja Radziwiła, Książęcia na Olice i na Nieświeżu etc. etc., wyszła, tedy acz jej prawie wszytcy (jako było czemu) radzi byli. Wszakże wiele się ich na wielkość a na ciężar jej uskarżało powiedając, że się z nią trudno wozić, a jeszcze trudniej nosić.

Oczem wiedząc on dobrej pamięci mąż, Pan Maciej Kawieczyński, starosta nieświski, starał się z wielką chęcią oto jakoby w tem zborowi Bożemu i wszem obywatelom tych państw języka naszego mógł usłużyć. Nad to i dla niedostatecznych ludzi, mając na nie baczność Christiańską. Bo wiele takowych, którzy by byli radzi tę to Biblią Brzeską czytali (ale nie każdemu się wieść mogła).

Uważywszy to u siebie tedy on to mąż pamięci godny, wszytko staranie swoje k temu przedsięwzięciu obrócił, żeby i to i dobrze i rychło wykonano być mogło. Dla czego też i drukarnię przyczynił i papiernią zbudował. Na on czas było kilka synodów w Polszcze Christiańskich, na których niektórzy bracia pewne omyłki w Biblii Brzeskiej obaczywszy (a zwłaszcza na synodzie w Skrzynieńskiem) między bracią podali, gdzie też niektórym z nas tenże synod zlecił, abychmy w ten przekład pilnie weźrzeli, a co by się

Transkrypcja Peter Królikowski zwany polskim Ezdraszem

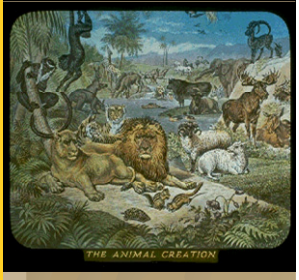

MOTHER EVE BEGUILED

THE SERPENT IN EDEN

TEMPTATION

ku poprawieniu godnego być zdało, żebychmy naznaczyli. Jakoż się nas tego było kilka podjęło, ale niektórym, a mało nie wszytkim praca, abo co inego, nie dopuściło. To gdy onego dobrego człowieka doniosło, zaraz mię w tem używał, żebych mu do jego przedsięwzięcia prace swej nie zbraniał, jeślibych co poprawić mógł. Lecz gdym przepatrować on to przekład i z nim samym począł, ja z greckim Nowy Testament znosząc, a on z niemieckim (bo w tem języku był prawie biegły), a Stary Testament z ebrejskiem, tedy się wnet znacznie pokazało, iż brzescy tłumacze swej obietnicy dosyć nie czynili. Bo na przodku, abo w tytule jich napisali, że te księgi z ebrejskiego, abo jako oni zową żydowskiego, a z greckiego przełożyli, ale się jawnie (jakom rzekł) pokazało, że i greckiego i ebrejskiego na wielu miejscach chybili, a mało się jich dokładali. Znać, iż tylko z łacińskiego, a ktemu z francuskiego przekładali, jako wnet na oko pokażę.

Nad to znać, iż ochędożną polszczyznę na więcej się starali, zaniedbawszy własność rzeczy greckiej w Nowym Testamencie i w tych księgach, które apokryfami zowiemy (bo i te po grecku mało nie wszystkie pisane). Zaniechawszy też i ebrejskiej w Starym Testamencie. Obaczywszy my przeto, iż takie poprawowanie, jakieśmy byli zaczęli, większą by nam pracę zadało niż nowe tłumaczenie, dla tego opuściwszy poprawę, a Pana Boga na pomoc wziąwszy, umyśliliśmy znowu oba zakony tłumaczyć.

Wszakże ja wiedząc do siebie, że z tak wiele siły i w językach biegłości, jakiej by ta rzecz potrzebowała, we mnie nie było, wzywałem do tego onych mężów, o których lepiej niż o sobie i rozumiałem i teraz rozumiem, prosząc aby dla pracę tę abo wszytkę na się wzięli, abo by wżdy mnie ratowali, a zwłaszcza do ksiąg starego przymierza, a to dla ebrejskiego języka, bez którego w tej mierze nielza nic godnego i doskonałego uczynić.

Lecz oni należli przyczyny, któremi się wymówili, a niektórzy miasto przyczyny niechęć swoję powiedzieli.

A tak choć to ciężkie brzmię było, przedsię musiałem je jako mogąc nieść, ponieważ tak ochotnemu a zbożnemu onego zacnego męża żądaniu nielza się było wymówić. Ztąd każdy snadnie byczyć może, że tę pracę za niewolą na się musiałem przyjąć. To jest nie dla swego, ale dla pospolitego pożytku, a zwłaszcza, iż się godniejszy (jakom rzekł) tej prace zbraniali.

Bo co niektórzy tę naszę pracę za niepotrzebną po brzeskiem i krakowskiem przekładzie powiedać śmieją, tedy nietrudno by mi pokazać, iż to bez rozsądku czynią, a zwłaszcza jeszcze tego niedoznawszy, ani czytawszy co ganią.

Naprzód tedy wiedz czytelniku o krakowskiem przekładzie, iż jest z łacińskiego dawnego uczynion. O którem też to pewna rzecz, iż on którykolwiek był tłumacz (bo na Jeronima niesłusznie to złożyli), tedy nie źrzódła języka ebrejskiego, ale z przekładu greckiego księgi Starego Przymierza przetłumaczył. Rozsądźże teraz sobie, możeli to być takowy przekład doskonały, albo nie? Zaiste, sam Jeronim pisze, iż jako picie utraca smak by nalepsze było, gdy je z jednago naczynia do drugiego, a z drugiego do trzeciego i do czwartego przelewają. Także i przekład, gdy ji niczarazem z onego języka czynią, w którem one księgi napisano, ale przez drugi język bywa przepuszczan, nie może być

EXPULSION FROM EDEN

ADAM AND EVE NOW—TRADITIONAL THEOLOGY

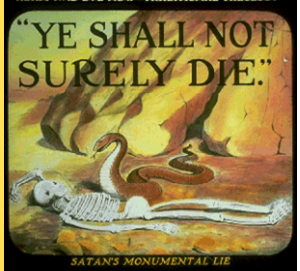

SATAN'S MONUMENTAL LIE

THE ACCEPTABLE SACRIFICE TYPIFIED

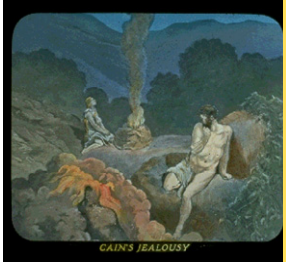
CAIN'S JEALOUSY

DEATH'S REIGN BEGUN

szczery ani doskonały. Nalepiej on widzi, kto swemi a nie cudzemi oczyma patrzy. Aczkolwiek też nieradbym niczyich niedostatków objawiał, wszakże mię do tego ci, którzy mię strofują przymusili. A tak oni naprzód niech się obaczą, którzy się z krakowskiej Biblij przechwalają. Niech się mówię onym wirszom w Psalmie 131 przypatrzą, tam najdą osobliwy przykład, po którym poznają, jako i o innych miejscach mają rozumieć. Tak bo łaciński tłumacz przełożył *Si dedero somnum oculis meis et palpebris dormitationem et requiem temporibus meis* etc.

Ten zaś krakowski tak: *Jeśli przypuszczę ten sen na oczy moje, a powiekam mojem drzemać. I damli odpoczynek czasom mojem* etc. Oto widzisz na oko, jako się języki mszczą krzywdy swej nad temi co nimi gardzą, a bez nich do tłumaczenia Pisma świętego przystępują. Słowo łacińskie *Tempora* acz dwie rzeczy znaczy, to jest: i czasy i skroni, wszakże tu nie może, jedno skronie znaczyć, bo tu wylicza członki, które odpoczywania potrzebują. Jako naprzód oczy, potym powieki, więc i skroni, że jim nie miał dać odpoczynienia, ażby drzewiej nalazł miejsce skrzyni Bożej. Jest tego tam niemało, jako ono w pierwszych księg Mojżeszów w Rozdz.24. *Wnidź błogosławiony Panie* co miał przełożyć *Wnidź błogosławiony Pański,* jako też ono *Oleum*, olejem przekłada, *Vitis* macicą, *Domus* familją, miasto tego coby miał przełożyć: oliwą, drzewem winnym i domem, i wiele takowych, ale tego wszego zbierać i spisować czasu nie masz i tobie się uprzykrzyć czytelniku obawam.

Wszakże jeszcze niektóre mieśca przypiszę, gdzie się nie jedno krakowski tłumacz omylał, ale mu też i brzeski barzo pomagali. Takie miejsce masz w pirwszych księgach królewskich (ale te księgi Krakowska Biblia trzeciemi zowie) w Rozdz.8 w wirszu 64. Który wirsz brzescy tłumacze tak przełożyli: *Onego dnia poświęcił król pół sieni* etc. Zaś krakowski tak to przełożył: *Tego dnia poświęcił król połowicę sieni.* Patrz czytelniku, że się tu (jakom ci wyżej obiecał na oko pokazać) jawnie znaczy, iż nie z ebrejskiego, ale z łacińskiego przekładu nie jedno krakowski (który się wżdy ktemu w przedmowie swej przyznawa), ale i brzescy tłumacze przekładali. Bo gdyby w Hywrejski tekst poglądali, nigdy by tak szpetnie nie szwankowali, a zwłaszcza w tak małej rzeczy. Bo nie masz tak wielkiego prostaka między temi, którzy się jakożkolwiek tym św. językiem bawią, któryby tych dwu słówek *chocy* a *toch* nie rozeznał.

Bo tak przełożyli, jakoby tam napisano *chocy.* Ano znacznie napisano *kiddasz ha melech eth toch hachacer.* To jest: *Poświęcił król środek sieni.* Bo a coby to było święcić pół, albo połowicę sieni? Nie o połowicy to mówi Pismo, ale ono tylko daje znać, iż Solomon tylko w pośrzodku onej sieni czynił ceremonię, to jest nie z nadworza, ale wnątrz.

Wiem co je zwiodło. Atoli iż łaciński tłumacz tak przełożył *sanctificavit rex medium atrii* a naszy Polacy zdawna tego słowa *medium* za *dimidium* używają, ale barzo omylnie. Bo *medium* a *dimidium* różne mają znaczenia. Jako gdy mówimy *In medio ecclesiae* nie rozumieć się w połowicy, ale w pośrzód zboru etc. Otóż teraz mówcie, wy co naszę pracę za niepotrzebną szacujecie, nic potem nowem tłumaczeniu. Dosyć na Brzeskim, abo Krakowskim. A nie jeden na tem siedział, a uczeni ludzie to przekładali etc. Ale jeszcze tych uczonych pilności popatrzmy. Tak przełożyli wiersz 10 Rozdz.18

(część transkrypcji)

THE FIRST MARTYR

LAMENTING ABEL'S DEATH

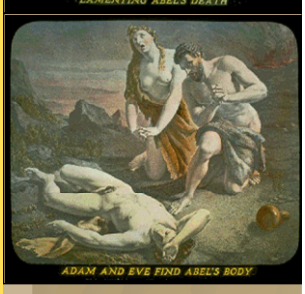
ADAM AND EVE FIND ABEL'S BODY

BUILDING THE ARK

BUILDING THE ARK

NOAH PREACHING REPENTANCE

PIERWSZE KSIĘGI MOJŻESZOWE, BERESZIT, TO JEST GENESIS
w początku

Rozdział 1

1 Naprzód stworzył Bóg niebo i ziemię.
2 A ziemia była gruba i próżna i ciemność (była) po obliczu otchłani, a duch Boży powiewał po obliczu wód.
3 I rzekł Bóg: Niech będzie światłość, i była światłość.
4 I ujrzał Bóg światłość, iż dobra, i przedzielił Bóg między światłością a między ciemnością
5 I nazwał Bóg światłość dniem a ciemność nazwał nocą, i był wieczór, był też zaranek, dzień pierwszy.
6 I rzekł Bóg: niech będzie powietrze w pośrodku wód, i niech będzie przedziałem między wodami a wodami.
7 I uczynił Bóg powietrze, i przedzielił między wodami, które pod powietrzem, i między wodami, które nad powietrzem, i było tak.
8 I nazwał Bóg powietrze niebem. I był wieczór był też zaranek, dzień wtóry.
9 I rzekł Bóg: Niech się zbiorą wody (co) pod niebem na miejsce jedno, aby widzieć sucho. I było tak.
10 I nazwał Bóg sucho ziemią, a zebranie wód nazwał morzem.
11 I ujrzał Bóg, iż dobrze. Rzekł Bóg: Niech rodzi ziemia trawę (i) ziele płodzące nasienie, (i) drzewo płodne czyniące owoc wedle rodzaju swego, które by miało nasienie swe sobie na ziemi, i było tak.
12 I zrodziła ziemia trawę (a) ziele płodzące nasienie wedle rodzaju swego i drzewo płodne, które w sobie ma nasienie wedle rodzaju swego i ujrzał Bóg, iż dobrze.
13 I był wieczór był też zaranek, dzień trzeci.
14 I rzekł Bóg: Niech będą światła na powietrzu niebieskim, aby przedzielenie (czyniły) między dniem i między nocą, i niech będą dla znaków i dla pewnych czasów i dla dni i lat.
15 I niech będą światły na powietrzu niebieskim, aby świeciły na ziemię, i było tak.
16 I uczynił Bóg dwie światłe wielkie, światło wielkie dla rządzenia dnia a światło mniejsze dla rządzenia nocy. I gwiazdy uczynił.
17 I położył Bóg je Bóg na powietrzu, niebieskim aby świeciły na ziemię.
18 I aby rządziły dniem i nocą i przedzielały między światłem i między ciemnością. I ujrzał Bóg, iż dobrze.
19 I był wieczór, był też zaranek, dzień czwarty.
20 I rzekł Bóg: Miech płodzą wody płód duszą żywiący i ptactwo latające nad ziemią po powietrzu niebieskim.
21 I stworzył Bóg wieloryby wielkie, i wszelką duszę (ruszającą się), którą płodziły wody wedle rodzaju ich i ptactwo skrzydlate wedle rodzaju ich. I ujrzał Bóg, iż dobrze.
22 I błogosławił je Bóg rzecząc: Płodźcie się i mnóżcie się i napełniajcie wody w morzach i ptactwo niech się mnoży na ziemi.
23 I był wieczór, był też zaranek, dzień piąty.
24 I rzekł Bóg: Niech zrodzi ziemia duszę żywiącą wedle rodzaju swego, bydło i gadzinę i zwierz ziemny wedle rodzaju swego. I było tak.
25 I uczynił Bóg zwierz ziemski wedle rodzaju swego i wszelką gadzinę wedle rodzaju jej, i wyjrzał Bóg, iż dobrze.
26 I rzekł Bóg: Uczyńmy człowieka na obraz nasz, wedle podobieństwa naszego, i niech panują nad rybą morza, i nad ptactwem niebieskim, i nad zwierzem, i nad wszystką ziemią, i nad wszelką gadziną płazającą po ziemi.
27 I stworzył Bóg człowieka na obraz swój, na obraz Boży stworzył mężczyznę i żeńszczyznę stworzył je.
28 Błogosławił je Bóg, i rzekł knim Bóg: Płodźcie się i mnóżcie się, i napełniajcie ziemię a władajcie nią, i panujcie nad rybą morską, i nad ptactwem niebieskim, i nad wszelką żywą (rzeczą) płazającą po ziemi.
29 I rzekł Bóg: Oto dałem wam wszelkie ziele rodzące nasienie, które po obliczu wszej ziemi je, i wszelkie drzewo, w którym owoc drzewa rodzącego nasienie, aby wam było ku jedzeniu.
30 Wszelkiemu zwierzęciu ziemskiemu, i wszystkiemu ptactwu niebieskiemu, i wszemu co płazą po ziemi, cokolwiek ma duszę żywą, wszelki jarmuż ziela ku jedzeniu. I było tak.
31 I wyjrzał Bóg wszystko co był uczynił, ano było dobrze bardzo, i był wieczór, był też zaranek, dzień szósty.

FLOOD DESTROYING MAN AND BEAST

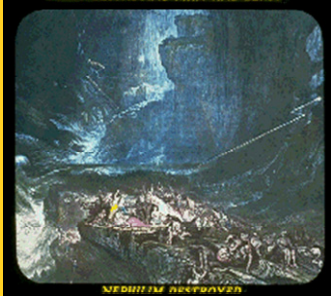
NEBHIM DESTROYED

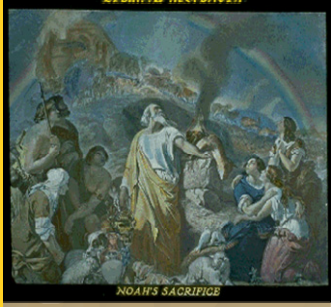
NOAH'S SACRIFICE

THE BURNING BUSH

THE GIVING OF THE LAW

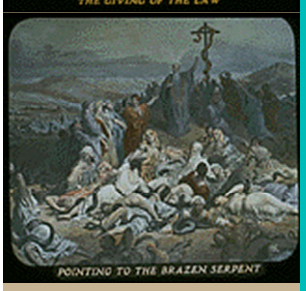
POINTING TO THE BRAZEN SERPENT

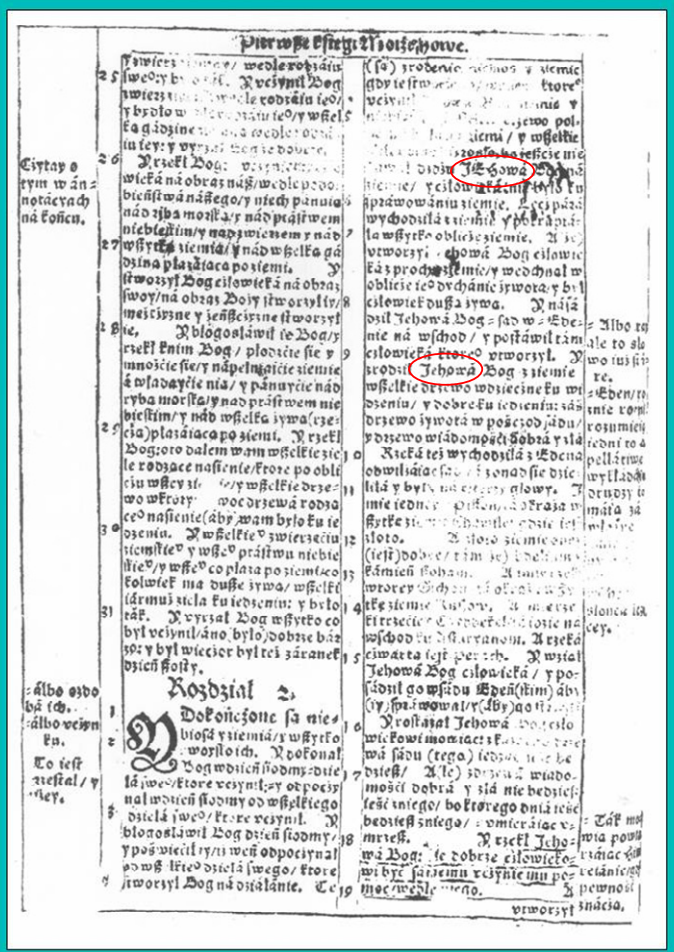
Pierwsze Księgi Mojżeszowe.

Rozdział 2.

THE WILDERNESS TABERNACLE

JOSHUA COMMANDING THE SUN

CONFUSION OF TONGUES

TOWER OF BABEL

ABRAHAM'S SACRIFICE

Rozdział 2

1 Dokończone są niebiosa i ziemia, i wszystko wojsko ich.
2 I dokonał Bóg w dzień siódmy dzieła swego, które uczynił, i odpoczywał w dzień siódmy od wszelkiego dzieła swego, które uczynił.
3 I błogosławił Bóg dzień siódmy, i poświęcił, iż weń odpoczywał od wszelkiego dzieła swego, które stworzył Bóg na działanie.
4 Te (są) zrodzenia niebios i ziemie, gdy je stworzył, w dniem, którego uczynił **Jehowa** Bóg ziemię i niebiosa.
5 A jeszcze drzewo polne nie było na ziemi, i wszelkie ziele polne nie rosło, bo jeszcze nie zesłał deszczu **Jehowa** Bóg na ziemię, i człowieka nie było ku sprawowaniu ziemie.
6 Lecz para wychodziła z ziemie, i pokrapiała wszystko oblicze ziemie.
7 I (że) utworzył **Jehowa** Bóg człowieka z prochu ziemie, i wedchnął w oblicze jego dychanie żywota, i był człowiek duszą żywą.
8 I nasadził **Jehowa** Bóg sad w Edenie na wschód, i postawił tam człowieka, którego utworzył.
9 I zrodził **Jehowa** Bóg z ziemie wszelkie drzewo wdzięczne ku widzeniu, i dobre ku jedzeniu, zaś drzewo żywota pośród sadu, i drzewo wiadomości dobra i zła.
10 Rzeka też wychodziła z Edena odwilżając sad, iż ona się dzieliła i był(?) na ??? głowy(?).
11 Imię jednej Piszon, ta otacza wszytkie ziemię Chawila gdzie jest złoto.
12 A złoto ziemie onej (jest) dobre, tamże bdelium i kamień szohan.
13 A imię rzeki wtórej Gichon, ta otacza wszytkę ziemię Kuszow.
14 A imię rzeki trzeciej Chyddekel, ta idzie na wschód ku Asyrianom. A rzeka czwarta jest Perach.
15 I wziął **Jehowa** Bóg człowieka, i posadził go w sadu Eden (????) aby (i) sprawował, i (aby) go strzegł.
16 I rozkazał **Jehowa** Bóg człowiekowi, mówiąc: Z każdego drzewa sadu (tego) jedząc jeść będziesz
17 A(le) z drzewa wiadomości dobra i zła nie będziesz jeść z niego, bo którego dnia jeść będziesz z niego, umierając umrzesz.
18 I rzekł **Jehowa** Bóg: Nie dobrze człowiekowi być samemu uczynię mu pomoc, wedle niego.
19 Utworzył **Jehowa** Bóg z ziemie wszelkie zwierzę polne, i wszelkie ptactwo niebieskie, i przywołał do Adama aby ujrzał jakoby nazwał ono, a wszytko ono tako nazwał Adam duszę żywą to imię jej.
20 A (przeto) nazwał człowiek miana wszemu zwierzowi i ptactwu niebieskiemu i każdemu zwierzowi polnemu, lecz Adamowi nie znajdowała się pomoc wedle niego.
21 A (tak) przepuścił **Jehowa** Bóg twardy sen na Adama, i zajrzał i wziął jedno (żebro) między żebry jego i zawarł ciałem miasto niego.
22 I zbudował **Jehowa** Bóg z żebra, które wziął z człowieka niewiastę, i przywiódł ją do Adama.
23 I rzekł Adam: 'Kość z kości moich i ciało z ciała mego, tę nazywam mężata, bo z męża wzięta (jest) ta'.
24 Przeto opuścić masz ojca swego i matkę swoje, i złączysz się z żoną swą i będą w ciało jedno.
25 A było oboje nagie, Adam i żona jego, a nie było ich wstyd.

Uwagi marginesowe:

8 Albo Raj, ale te słowo już stare.
8 Eden - różnie rozumieją, jedni (????????)
20 Albo człowiek, bo to jedno, Adam po hebrajsku, a po naszemu człowiek. Acz wiem co piszą Żydowscy rabinowie, iż własnym imionom nie bywają przydane atrybuty, ale się inaczej w piśmie Ś. najdzie.
23 Albo członki z członków.

LOT'S UNWISE CHOICE

LOT'S FLIGHT

ELIEZER GREETING REBECCA

ELIEZER AT BETHUEL'S HOME

REBECCA AT THE WELL

GIFTS TO REBECCA

Psalm Azafów 73.

1. Owa dobry do Izraela Bóg, czystym na sercu.
2. Lecz mnie jak miąsz skiełznęły się były nogi moje, bez mała nie rozlały się kroki moje.
3. Bo zawidowałem szalonym, pokój niezbożników baczący.
4. Bo =nie mają plastrów przy śmierci swej, lecz zupełni (są) w mocy swej.
5. W nędzy ludzkiej nie bywają, a z ludźmi karania nie cierpią.
6. Dla tego ścisnęła ich hardość, odzienie krzywdy oblokło je.
7. Wystawiło się od tłustości oko ich, =przechodzą dumy serdeczne.
8. Rozruszają (ine) a mówią o złości (i o) wyciskaniu z wysoka mówią.
9. Kładą na niebo usta swe, a język ich chodzi po ziemi.
10. Dla tego wraca się lud jego samo, a wody z pełnego (kosza) bywają im wyciśnione.
11. I mówią: Jako wie Bóg? Aza jest wiadomość u Nawyższego?
12. Oto ci niezbożnicy i którzy pokój mają u świata, trzymają bogactwo.
13. Zaiste próżno oczyściłem serce moje i umyłem w niewinności ręce moje.
14. A (no) bijano mię na każdy dzień, a karano mię co poranek.
15. =Jeśli rzekę, powiedać będę (o tem), jako ród synów twoich, oto (wnet) wystąpię.
16. A (tak) myśliłem, abych to poznał, praca była w oczach moich.
17. Ażem wchodził do świętyń Bożych (toż) zrozumiewałem ostatkowi ich.
18. =Owa na śliskościach stawiasz te, zrzucasz je do pustyń.
19. Jako zostali spustoszeniem nagle, dokonali się, zniszczeli od strachów.
20. Jako sen od przebudzającego się; Panie! Gdy obudzać będziesz obrazem ich wzgardzisz.
21. Bo skwaśniło serce moje, a nerki moje pobodzione będą.
22. A ja głupi i (nic) nie umiejący, bydlęciem zostałem u ciebie.
23. Lecz ja zawżdy u ciebie; pojmałeś rękę prawą moję.
24. Radą twą poprowadzisz mię, a potym z sławą przyjmiesz mię.
25. Kogo mam na niebie? A przy tobie nie chciałem (nikogo) na ziemi.
26. Trawi się ciało moje i serce moje, =skała serca mego i dział mój Bóg na wieki.
27. Bo oto oddalający się od ciebie zginą; zatracisz każdego błaźniącego się od ciebie.
28. Lecz ja (wiem że) przybliżanie do Boga dobre mi (jest); położyłem w Panu **Jehowie** nadzieję moję, abych wyliczał wszytki sprawy twoje.

=Tu się poczynają trzecie księgi Psałterza wedle Żydów
=4 To jest, bez wrzodów, albo bolączek i bez ran umierają
=7 To jest, jeszcze się im lepiej dzieje niż myślą, abo dumają
=15 To jest, jeśli rzekę, jako pospolicie mówią, tedy zgrzeszę
=18 Dawidów wyrok o tem, czemu się niezbożnikom powodzi
=26 To jest obrona i ojczyzna Bóg

JOB'S RESTITUTION PROPHETIC

EVIL TIDINGS BROUGHT TO JOB

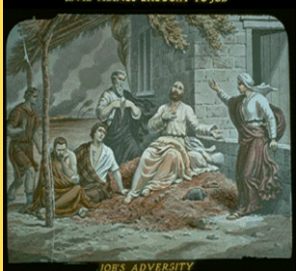
JOB'S ADVERSITY

Biblia Hebrajska 𐤉𐤄𐤅𐤄 𐤉𐤄𐤅𐤄 - Tetragram pisany pismem hebrajskim. **Masoreci** (VI – X wiek n.e.) יְהוָה - żydowscy kopiści opracowali znaki samogłoskowe pisma hebrajskiego, zapisywali imię jako (**Jehwah**, **Jehwih**, **Jehowa**); według najstarszego pełnego rękopisu Biblii hebrajskiej z 1008 roku n.e., tzw. **Kodeks Leningradzki**).

Septuaginta (II wiek p.n.e.) 𐤉𐤄𐤅𐤄 - przepisane hebrajskimi literami lub **IAO** (imię Boże pisane greckimi literami). **Pięcioksiąg samarytański** (IV–II wiek p.n.e.) – transliteracja tekstu hebrajskiego na alfabet samarytański. Imię Boże **Jabe**, **Jabai** lub **Jahe**.

Jevo (Sanchuniathon), **Jao** lub **Jaho** (Orygenes -185-254, Diodor Sycylijczyk, Macrobius, Klemens Aleksandryjski -150-215, Hieronim – 347-420), **Jabe**, **Jabai** lub **Jahe** (Epifaniusz – IV/V w., Teodoret – 393-466), **Jaoth** (Ireneusz z Lyonu – 200 r.), **Jehieh** (Jakub z Efezu). Ludwig Cappel czytał je **Javoh**; Drusius – **Jahve**; Hottinger – **Jehva**; Mercerus – **Jehovah**; Castelio – **Jovah**; a le Clerk (1577-1638) **Jawoh** lub **Javoh**. **IEUE** lub **IEVE** (Petrus Alfonsi 1106 r. po Chr.), **IEUE** (Joachin z Fiory – 1184 r.), **IEUE** (Innocenty III – 1200 r.).

Raymundas Martini (1270 r.) **Yohoua**, (później w przedruku – **Jehowa**), Victor Porchet (1303) **Iohouah**, **Iohoua**, **Ihouah**. Kardynał Mikołaj z Kusy (1428 r.) **Iehoua**. Petrus Galatiuus (1518 r.) spowiednik papieża Piusa X – **Iehoua**.

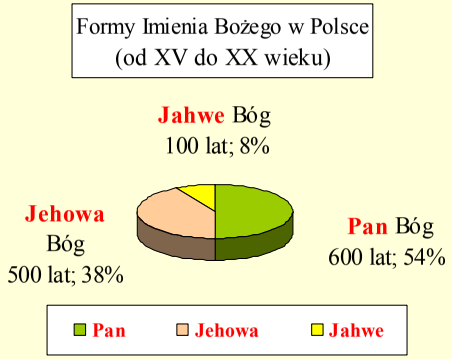

Najstarszym polskim tłumaczeniem jest tzw. Biblia królowej Zofii z lat 1453 - 1461. Imię „Pan”.

Marcin Luter (w kazaniu – 1526 r.) **Jehowa**; Jan Kalwin (1509 – 1564, w komentarzach do Biblii) **Jehowa**; Michał Serwet (1511 – 1533) **Iehoua**; William Tyndale (1530 r. w Księdze Wyjścia 6:3) **Iehovah** (należy czytać **Jehovah**). Johannes Eck (1537 r. w przepisie do księgi Wyjścia 6:3) **Jehowa**. **Polska**: Szymon Budny (1562 r. – Katechizm Nieświeski) **Jehowa**, **Jowa**; w Biblii Nieświeskiej (1572 r.) **Jehowa**. Biblia Brzeska – 1563 r. (2 Mojżeszowa 6:3) – **Jehowa**; Biblia Gdańska – 1632 r. (2 Mojżeszowa 6:3) - **Jehowa**. Biblia w Przekładzie Nowego Świata -1997 r. - 7210 razy **Jehowa**. Biblia Brzeska – 2003 r.(transkrypcja współczesna) **Jehowa** (2 Mojżeszowa 6:3).

Diagram Różnych Form Imienia Bożego

W wieku **XIX** protestanccy bibliści zaproponowali inne wersje niż Jehowa (**Jahva**, **Jahava**). Zrekonstruowaną transkrypcję **Jahvé**, która zyskała popularność mniej więcej w połowie XX wieku, ustalił protestancki racjonalista H.Ewald. **Polska**: Biblia Tysiąclecia (1965 r., wydanie I) **Jahwe**; Biblia Poznańska -1982 r., zawiera Tom I, II, III; w ST - **Jahwe**; Biblia Warszawsko – Praska -1998 r., ks. bp Kazimierz Romaniuk; ST – **Jahwe**.

LEKSYKON - 2006
WNIKLIWE POZNAWANIE PISM
T 1, str. 908 – 925.

JEHOWA („On powoduje, że się staje”; kauzatywna, niedokonana forma hebr. czasownika *hawan:* „stawać się”). Imię własne Boga (Iz 42:8; 54:5). Co prawda w Piśmie Świętym bywa On określany takimi tytułami, jak „Bóg”, „Pan Wszechwładny”, „Stwórca”, „Ojciec”, „Wszechmocny” czy „Najwyższy”, ale Jego tożsamość, osobowość i przymioty w pełni wyraża tylko Jego osobiste imię (Ps 83:18).

Jak wymawiać imię Boże. W języku polskim od dawna znana jest forma „Jehowa”, choć większość hebraistów opowiada się za brzmieniem „Jahwe”. W najstarszych hebrajskich manuskryptach imię to zapisywano w postaci czterech spółgłosek, powszechnie nazywanych tetragramem (z gr. *tetra-* [„cztero-” lub „cztery”] i *gramma* [„litera”]).Te cztery znaki, **יהוה** (odczytywane od prawej do lewej), można oddać polskimi literami JHWH.

A zatem znane są hebrajskie spółgłoski tworzące imię Boże. Pozostaje jednak pytanie, jakie samogłoski im towarzyszyły. Znaki samogłoskowe wprowadzono do pisanego języka hebrajskiego dopiero w drugiej połowie I tysiąclecia n.e. (zob. Hebrajski, język [Alfabet i pismo hebrajskie]). Niestety z powodu pewnego przesądu, który pojawił się setki lat wcześniej, znaki samogłoskowe dołączone do tetragramu znajdującego się w dostępnych hebrajskich manuskryptach nie pozwalają dokładnie ustalić, jakie samogłoski naprawdę występowały w imieniu Bożym.

Przesąd zabraniający wymawiania imienia Bożego. Wśród Żydów pojawił się przesąd, że wymawianie imienia Bożego (zapisywanego w postaci tetragramu) jest grzechem. Nie wiadomo, co się do tego przyczyniło. Zdaniem niektórych uznano, że imię to jest zbyt święte, by wypowiadały je niedoskonałe usta. Jednakże z Pism Hebrajskich w żaden sposób nie wynika, jakoby prawdziwi słudzy Boga obawiali się wymawiać Jego imię. Pozabiblijne dokumenty hebrajskie, np. „listy z Lakisz”, dowodzą, że pod koniec VII w. p.n.e. w Palestynie imię to było używane w codziennej korespondencji.

Według innych chodziło o to, by imienia tego nie znały i przypadkiem nie nadużywały narody nie żydowskie. Ale przecież sam Jehowa powiedział, że Jego imię ma być ‘oznajmiane po całej ziemi’ (Wj 9:16; por. lKn 16:23, 24; Ps 113:3; Mai 1:11, 14), by poznali je nawet Jego wrogowie (Iz 64-:2). I było ono znane oraz używane przez narody pogańskie zarówno przed naszą erą, jak i w pierwszych stuleciach naszej ery *(The Jewish Encyclopedia,* 1976, t. XII, s. 119). Istnieje też pogląd, że nie wymawianie tego imienia miało zapobiec posługiwaniu się nim w obrzędach magicznych. Jeśli faktycznie tak było, to rozumowano błędnie, gdyż im bardziej tajemnicze stawało się imię Jehowa z powodu nieużywana go, tym bardziej mogło się nadawać do praktyk magicznych.

Kiedy pojawił się ten przesąd? Tak jak nie ma pewności, dlaczego przestano używać imienia Bożego, tak samo nie wiadomo dokładnie, kiedy pojawił się wspomniany przesąd. Zdaniem niektórych doszło do tego po niewoli babilońskiej (z lat 607-537 p.n.e.). Jednakże teoria ta opiera się na twierdzeniu, że późniejsi pisarze Pism Hebrajskich rzadziej używali tego imienia, co po bliższym zbadaniu okazuje się niezgodne z prawdą. Na przykład w Księdze Malachiasza, bez wątpienia jednej z najpóźniej spisanych (w drugiej połowie V w. p.n.e.), imię Boże odgrywa bardzo ważną rolę.

W wielu opracowaniach sugeruje się, że imię to nie było już używane ok. r. 300 p.n.e. Dowodzić tego miało niewystępowanie tetragramu (bądź jego transliteracji) w *Septuagincie,* tłumaczeniu Pism Hebrajskich na język grecki, które rozpoczęto ok. r. 280 p.n.e. To prawda, że w najbardziej kompletnych ze znanych dziś odpisów *Septuaginty* tetragram jest zastąpiony greckimi słowami *Kyńos* („Pan”) lub *Theós* („Bóg”). Ale te obszerniejsze rękopisy pochodzą dopiero z IV i V w. n.e. Tymczasem odkryto też fragmenty starszych manuskryptów, które potwierdzają, że *najwcześniejsze* odpisy *Septuaginty* jednak zawierały imię Boże.

Za przykład mogą posłużyć fragmenty zwoju papirusowego Fuad 266, obejmującego część Księgi Powtórzonego Prawa (ilustracja, t. 1, s. 326). Tetragram, zapisany hebrajskim pismem kwadratowym, pojawia się w każdym miejscu, w którym występował w tłumaczonym tekście hebrajskim. Zdaniem uczonych papirus ten pochodzi z I w. p.n.e., a zatem został spisany cztery lub pięć stuleci wcześniej niż wspomniane powyżej rękopisy (zob. Dodatek 1 w GNŚ; Dodatek lc w NW).

Kiedy ogół Żydów przestał wymawiać imię własne Boga?
Jak widać, nie ma przekonujących dowodów na to, by imienia Bożego - przynajmniej w formie pisanej - przestano używać jeszcze przed naszą erą. Pierwsze dowody przesądnego traktowania tego imienia pochodzą z I w. n.e. Józef Flawiusz, żydowski historyk z kapłańskiego rodu, tak napisał o rozmowie Boga z Mojżeszem przy płonącym krzewie: „Wyjawił mu Bóg swoje imię, którego dotąd nie znał żaden człowiek; tego imienia nie wolno mi tu podać" (Dawne dzieje Izraela, II, xii, 4). Jednakże wypowiedź Flawiusza wypacza fakty co do stanu znajomości imienia Bożego przed Mojżeszem, a poza tym jest lakoniczna i nie precyzuje, jaki był w I w. powszechny stosunek do używania tego imienia.

Nieco jaśniej przedstawia sprawę żydowska Miszna, będąca zbiorem nauk i tradycji rabinicznych. Jak się przyjmuje, ostateczny kształt nadał jej Juda ha-Nasi, który żył na przełomie II i III w. n.e. Jej część wyraźnie dotyczy okresu sprzed zniszczenia Jerozolimy i świątyni w r. 70. Ale pewien uczony tak się wypowiada na temat tego źródła: „Bardzo trudno ustalić, jaką wartość historyczną ma którakolwiek z tradycji zapisanych w Misznie. Upływ czasu, który mógł zatrzeć lub zniekształcić wspomnienia z tak odmiennych okresów; polityczne wstrząsy i zmiany spowodowane przez dwa powstania i dwa najazdy Rzymian; zasady respektowane przez stronnictwo faryzeuszy (których opinie zawiera Miszna), lecz sprzeczne z poglądami saduceuszy (...) wszystkie te czynniki należy wziąć pod uwagę przy ocenie wypowiedzi Miszny. Co więcej, znaczna jej część to czysto akademickie rozważania, które (jak się wydaje) miały niewiele wspólnego z rzeczywistością" (TheMishnah, tłum. na ang. H. Danby, Londyn 1954, ss. xiv, xv). Poniżej przytoczono niektóre tradycje dotyczące używania imienia Bożego, odnotowane w Misznie.

W związku z dorocznym Dniem Przebłagania napisano: „Kiedy kapłani i lud stojący na dziedzińcu słyszeli Imię chwalebne i czcigodne wymawiane swobodnie przez usta arcykapłana, ze świętością i czystością, padali na kolana, bili pokłony, padali na twarz i wołali: ‚Błogosławione niech będzie Jego chwalebne i najwyższe Imię po wsze czasy, na całą wieczność" (Joma 6:2; A. Cohen, Talmud, tłum. R. Gromacka, Warszawa 1995, s. 53). A o kapłanach wypowiadających codzienne błogosławieństwo Sota 7:6 informuje: „W Sanktuarium Imię było wymawiane tak, jak się pisze, lecz poza jego obrębem używano Imienia zastępczego" (Talmud, s. 52). Jak donosi Sanhedrin 7:5, bluźniercy nie uznawano za winnego, ‘chyba że wymówił Imię’; podczas procesu o bluźnierstwo posługiwano się imieniem zastępczym, dopóki nie rozpatrzono wszystkich dowodów; następnie proszono głównego świadka, by na osobności ‘przytoczył dosłownie, co słyszał ’- wtedy przypuszczalnie wypowiadał imię Boże.

Również wśród tych, „którzy nie dostąpią życia przyszłego wymieniano tego, co wymawia Imię według jego liter " (Sanhedrin 10:1; *Talmud,* s. 53). Ale oprócz tych negatywnych poglądów pierwszy traktat *Miszny* podaje, że „nakazane zostało, by każdy pozdrawiał swych przyjaciół wypowiadając Imię" (Berachot 9:5; *Talmud,* s. 53); powołano się przy tym na przykład Boaza (Rut 2:4).

Przytoczone tu tradycyjne poglądy zdają się wskazywać, że tendencja do nie wymawiania imienia Bożego zaznaczyła się jeszcze przed zniszczeniem świątyni jerozolimskiej w r. 70 n.e. Niemniej to głównie o kapłanach powiedziano wprost, że ‘poza obrębem Sanktuarium’ używali zastępczego słowa zamiast imienia Bożego. Poza tym, jak już wspomniano, historyczna wartość *Miszny* budzi zastrzeżenia.

A zatem nie ma solidnych podstaw do twierdzenia, że przesąd dotyczący nie używania imienia Bożego upowszechnił się wcześniej niż w I czy II w. n.e. Od pewnego momentu podczas czytania Pism Hebrajskich w języku oryginału żydowski czytelnik, widząc tetragram, nie wymawiał imienia Bożego, lecz słowo *Adonaj* („Pan Wszechwładny") lub *'Elohim* („Bóg"). Wskazuje na to okoliczność, że gdy w drugiej połowie I tysiąclecia n.e. zaczęto używać znaków samogłoskowych, żydowscy kopiści umieszczali w tetragramie znaki odpowiadające słowu *'Adonaj* albo *'Elohim,* najwyraźniej w celu przypomnienia czytelnikowi, że ma wypowiedzieć jeden z tych wyrazów, a nie imię Boże. Natomiast jeśli ktoś korzystał z jakiejś *późniejszej* kopii greckiej *Septuaginty,* to oczywiście zamiast tetragramu spotykał słowa *Kyńos* i *Theós* (zob. Pan).

Tę tendencję zapoczątkowaną w późniejszych odpisach *Septuaginty* zaczęto naśladować w przekładach na inne języki, np. w łacińskiej *Wulgacie.* Katolicki przekład Wujka (1599), który w znacznej mierze opiera się na *Wulgacie,* w tekście głównym nie zawiera imienia Bożego. Z kolei w *Biblii gdańskiej* (1632) imię Jehowa pojawia się jeden raz.

Jaka jest poprawna wymowa imienia Bożego?

W drugiej połowie I tysiąclecia n.e. żydowscy uczeni wprowadzili system znaków, które wskazywały, jakie samogłoski należy dodać podczas czytania spółgłoskowego tekstu hebrajskiego. Ale jeśli chodzi o imię Boże, nie umieścili właściwych znaków samogłoskowych, lecz takie, które miały przypominać czytelnikowi, że ma powiedzieć *'Adonaj* („Pan Wszechwładny") lub *'Elohim* („Bóg").

W Kodeksie leningradzkim (B 19A), pochodzącym z XI w. n.e., znaki samogłoskowe w tetragramie każą odczytywać go *Jehwah, Jehwih* i *Jehowah.* W tekście masoreckim opracowanym przez C. D. Ginsburga tworzą formę *Jehowah* (Rdz 3:14, przyp. w *NW).* Hebraiści zazwyczaj preferują wymowę „Jahwe". Zaznaczają, że skrócona forma tego imienia brzmi Jah, np. w Psalmie 89:8 i zwrocie *haleluJah* („wysławiajcie Jah") (Ps 104:35; 150: 1, 6), i że od formy „Jahwe" da się utworzyć cząstki *Jehó, Jo, Jah* i *Jahu,* występujące w hebrajskiej pisowni imion Jehoszafat, Joszafat, Szefatiasz i innych. Również wymowa greckich transliteracji imienia Bożego dokonanych przez pisarzy wczesnochrześcijańskich, np. *Iabe* czy *Iaouś,* przypomina formę „Jahwe". Niemniej nie wszyscy uczeni są zgodni w tej kwestii niektórzy uważają za poprawne jeszcze inne formy, takie jak „Jahuwa", „Jahua" lub „Jehua".

Ponieważ nie można z całą pewnością ustalić, jak brzmi oryginalna wymowa, wydaje się, iż nie ma powodu rezygnować ze znanej od dawna w języku polskim formy „Jehowa" na rzecz którejś z wyżej wspomnianych. Gdyby zdecydować się na taką zmianę, wówczas należałoby konsekwentnie zmienić pisownię i wymowę mnóstwa innych imion znajdujących się w Piśmie Świętym: Jeremiasz na *Jirmejah,* Izajasz na *Jesza'jahu,* a Jezus na *Jehoszua'* (po hebr.) albo na *Iesoiis* (po gr.). Celem słów jest przekazywanie myśli; w języku polskim imię Jehowa skutecznie przekazuje myśl, że chodzi o prawdziwego Boga.

Doniosłe znaczenie imienia Bożego. Wielu współczesnych biblistów i tłumaczy Biblii opowiada się za tradycyjnym usuwaniem imienia Bożego. Twierdzą, że przemawiają za tym wątpliwości co do wymowy, a poza tym skoro prawdziwy Bóg jest tylko jeden i góruje nad wszystkim, to nie potrzebuje imienia. Taki pogląd nie znajduje jednak uzasadnienia w natchnionych Pismach - ani w tych przedchrześcijańskich, ani w Chrześcijańskich Pismach Greckich.

W tekście hebrajskim opublikowanym jako *Biblia Hebraica* oraz *Biblia Hebraica Stuttgartensia* tetragram pojawia się 6828 razy. Pisma Hebrajskie w *Przekładzie Nowego Świata* zawierają imię Boże 6973 razy, gdyż tłumacze wzięli pod uwagę m.in. to, że w niektórych miejscach dawni kopiści zastąpili imię Boże słowem *'Adonaj* lub *'Elohim* (zob. Dodatek 1a i Ib w *NW).* Już sama częstotliwość występowania tego imienia poświadcza, iż ma ono ogromne znaczenie dla Autora Biblii, który je nosi.

Warto również zwrócić uwagę na to, jaką rolę odgrywały imiona w Pismach Hebrajskich oraz wśród ludów semickich. Profesor G. T. Manley zauważa: „Analiza słowa ‚imię' w ST pozwala zrozumieć, jak wielkie znaczenie ma ono w języku hebrajskim. Nie jest zwykłą etykietką, lecz dużo mówi o prawdziwej osobowości tego, kto je nosi. (...) Kiedy ktoś nazywa od swego imienia jakąś rzecz lub drugą osobę, rozciąga nad nią swoje wpływy i ochronę" *{New Bibie Dictionary,* red. J. D. Douglas, 1985, s. 430; por. A. Cohen, *Talmud,* s. 52; Rdz 27:36; lSm 25:25; Ps 20:1; Prz 22:1; zob. Imic, nazwa).

Określenia „Bóg" i „Ojciec" nie są jednoznaczne. Tytuł „Bóg" nie jest imieniem własnym ani nie został zastrzeżony dla jednej osoby (dla niektórych bogiem może być nawet brzuch; Flp 3:19). W Pismach Hebrajskich to samo słowo, *'Elohim,* określa Jehowę, prawdziwego Boga, a także fałszywych bogów, np. filistyńskiego Dagona (Sdz 16:23, 24; lSm 5:7) czy asyryjskiego Nisrocha (2K1 19:37). Gdyby Hebrajczyk powiedział Filistynowi lub Asyryjczykowi, że oddaje cześć „Bogu *['Elohim]",* oczywiście nie byłaby to jednoznaczna identyfikacja.

Różnicę między słowami „Bóg" *(Elohim)* a „Jehowa" ciekawie zilustrowano w dziele *The Impeńal Bible Dictionary* (red. P. Fairbairn, Londyn 1874, t. I, s. 856), w hasłach na temat Jehowy. O imieniu Jehowa napisano: „Jest zawsze imieniem *własnym* określa osobowego Boga i tylko Jego, natomiast Elohim ma charakter rzeczownika *pospolitego* i zwykle rzeczywiście oznacza, choć niekoniecznie i nie zawsze, Najwyższego. (...) Hebrajczyk może mówić o *tym* Elohim, prawdziwym Bogu, przeciwstawiając Go wszystkim fałszywym bóstwom, ale nigdy nie o *tym* Jehowie, gdyż Jehowa to imię wyłącznie prawdziwego Boga.

Wielokrotnie wspomina o *swoim* Bogu (...) ale nigdy nie o *swoim* Jehowie, bo mówiąc o *swoim Bogu,* ma na myśli Jehowę. Nazywa Go Bogiem Izraela, ale nigdy Jehową Izraela, nie ma bowiem innego Jehowy. Mówi o żywym Bogu, ale nigdy o żywym Jehowie, bo nie wyobraża sobie Jehowy inaczej niż żywego".

To samo dotyczy greckiego odpowiednika słowa „Bóg" *Theós.* Określano nim zarówno prawdziwego Boga, jak i bogów pogańskich, np. Zeusa i Hermesa (rzymski Jowisz i Merkury) (por. Dz 14: 11-15). Słusznie więc apostoł Paweł napisał w 1 Koryntian 8:4-6: „Bo chociaż są tacy, których zwą ‚bogami', czy to w niebie, czy na ziemi, jako że jest wielu ‚bogów' i wielu ‚panów', dla nas wszakże jest jeden Bóg, Ojciec, z którego jest wszystko, a my dla niego". Od tamtych czasów nic się nie zmieniło - ludzie dalej wierzą w licznych bogów, od których koniecznie trzeba odróżniać prawdziwego Boga.

Użyte przez Pawła wyrażenie „Bóg, Ojciec" nie oznacza, że prawdziwy Bóg nosi imię „Ojciec", gdyż słowo to określa również każdego mężczyznę mającego dziecko lub związanego z drugimi jeszcze innymi więzami (Rz 4:11, 16; IKo 4:15). Mesjasz został nazwany „Wiekuistym Ojcem" (Iz 9:6). A do swych przeciwników, żywiących mordercze zamiary, powiedział, że ich „ojcem" jest Szatan (Jn 8:44). Tytuł ten nadawano też bogom różnych narodów, np. w poezji Homera wielkim ojcem jest nazywany grecki bóg Zeus. To, że „Bóg, Ojciec" ma konkretne imię i że różni się ono od imienia Syna, wynika z niejednego wersetu (Obj 3:12; 14:1; por. Mt 28:19). Paweł znał osobiste imię Boga, Jehowa, gdyż występuje ono w zawartej w Księdze Rodzaju relacji o stwarzaniu, na którą powoływał się w swoich listach. Właśnie to imię - Jehowa - jednoznacznie określa „Boga, Ojca" (por. Iz 64:8) i zapobiega wszelkim próbom utożsamienia Go z kimkolwiek innym, kogo można by nazwać „bogiem" lub „ojcem".

Nie jest bogiem plemiennym. O Jehowie mówiono „Bóg Izraela" oraz 'Bóg ich praojców' (lKn 17:24; Wj 3:16). Jednakże Jego bliskie związki z hebrajskimi patriarchami i z narodem izraelskim nie oznaczają, że imię Jehowa określa jedynie ich plemiennego boga - jak twierdzą niektórzy. Chrześcijański apostoł Paweł napisał: „Czyż jest On tylko Bogiem Żydów? Czyż nie także ludzi z narodów? Tak, również ludzi z narodów" (Rz 3:29). Jehowa jest nie tylko „Bogiem całej ziemi" (Iz 54:5), ale też Bogiem całego wszechświata, „Twórcą nieba i ziemi" (Ps 124:8).

Zawierając przymierze z Abrahamem, prawie 2000 lat przed czasami Pawła, obiecał błogosławieństwa dla ludzi ze wszystkich narodów, czym pokazał, że interesuje się całą ludzkością (Rdz 12:1-3; por. Dz 10:34, 35; 11:18).

W końcu Jehowa Bóg odrzucił niewierny naród składający się z Izraelitów cielesnych. Mimo to Jego imię dalej 'było wzywane' - ale już nad nowym narodem, Izraelem duchowym, czyli zborem chrześcijańskim, do którego zaczęły się też przyłączać osoby pochodzenia nie żydowskiego. Dlatego uczeń Jakub, przewodnicząc chrześcijańskiemu spotkaniu w Jerozolimie, oświadczył, że Bóg „zwrócił uwagę na narody [nie żydowskie], aby z nich wziąć *lud dla swego imienia".* Następnie na dowód, że zostało to przepowiedziane, zacytował proroctwo z Księgi Amosa, w którym występuje imię Jehowa (Am 9:11, 12; Dz 15:2, 12-14).

W Chrześcijańskich Pismach Greckich. W związku z powyższym wydaje się niezwykle dziwne, że ocalałe odpisy tekstu Chrześcijańskich Pism Greckich nie zawierają imienia Bożego w pełnej formie. W rezultacie nie ma go także w większości przekładów tzw. Nowego Testamentu. Niemniej jego skrócona forma pojawia się w nich w Objawieniu 19:1, 3, 4, 6 jako część wyrazu „Halleluja" lub „Alleluja" *(Bg, Bp, BT, Bw, BWP).* Skoro odnotowano tam wezwanie duchowych synów Bożych: „Wysławiajcie Jah!" *{NŚ),* to imię Boże nie wyszło z użycia; było tak samo ważne i aktualne jak w czasach przedchrześcijańskich. Dlaczego więc jego pełna forma nie występuje w Chrześcijańskich Pismach Greckich?

Dlaczego imię Boże nie występuje w żadnym z dostępnych starożytnych rękopisów Chrześcijańskich Pism Greckich?

Przez dłuższy czas sądzono, że natchnieni pisarze Chrześcijańskich Pism Greckich nie używali imienia Jehowa, gdyż cytowali z Pism Hebrajskich w przekładzie *Septuaginty,* w której tetragram został zastąpiony słowami *Kyrios* lub *Theós.* Ale jak już wykazano, argument ten nie ma uzasadnienia. Komentując fakt, że najstarsze fragmenty greckiej *Septuaginty* jednak *zawierają* hebrajską formę imienia Bożego, dr P. Kahle wyjaśnia: „Obecnie wiadomo, że w greckim tekście Biblii *[Septugincie],* sporządzonym przez Żydów dla Żydów, nie tłumaczono Boskiego imienia na *kyrios;* zachowano tetragram zapisany literami hebrajskimi lub greckimi. To chrześcijanie zamienili go na słowo *kyrios,* gdy imię Boże zapisane po hebrajsku stało się niezrozumiałe" *(The Cairo Geniza,* Oksford 1959, s. 222). Kiedy wprowadzono tę zmianę w greckich przekładach Pism Hebrajskich?

Najwyraźniej doszło do tego w dalszych stuleciach po śmierci Jezusa i jego apostołów. Grecki przekład Akwili, dokonany w II w. n.e., zawierał hebrajski tetragram. Około r. 245 słynny uczony Orygenes ukończył prace nad *Heksaplą,* w której w sześciu kolumnach zestawił różne wersje natchnionych Pism Hebrajskich: 1) tekst hebrajski i aramejski, 2) grecką transliterację tekstu hebrajskiego, a następnie przekłady na język grecki: 3) Akwili, 4) Symmacha, 5) *Septuagintę* i 6) tłumaczenie Teodocjona. Opierając się na zachowanych do dziś fragmentach odpisów tego dzieła, prof. W. G. Waddell zauważył: „W *Heksapli* Orygenesa (...) w greckich przekładach Akwili, Symmacha, a także w LXX *[Septuagincie] JHWH* występuje jako mili; w drugiej kolumnie *Heksapli* tetragram zapisano literami hebrajskimi" *{The Journal of Theological Studies,* Oksford 1944, t. XLV, ss. 158, 159). Zdaniem innych oryginalny tekst *Heksapli* zawierał hebrajski tetragram *we wszystkich* kolumnach. Sam Orygenes oświadczył, że „w najdokładniejszych manuskryptach IMIĘ pisane jest literami hebrajskimi, choć nie dzisiejszymi, tylko najdawniejszymi".

Pod koniec IV w. n.e. Hieronim, tłumacz łacińskiej *Wulgaty,* oznajmił we wstępie do ksiąg Samuela i Królów: „Po dziś dzień znajdujemy w niektórych woluminach greckich imię Boże tetragram [JHWH] - napisane archaicznymi literami". A w pewnym liście napisanym w Rzymie w 384 r. oświadczył: „Dziewiątym [z terminów odnoszących się do Boga] jest tetragram, który uważano za *[anekfóneton],* czyli niewymawialny, a który tworzą litery Jod, He, Waw, He. Kiedy niektórzy niedouczeni napotykali go w książkach greckich, z powodu podobieństwa liter czytali **mm** [PIPI]" (F. Dunand, *Papyrus Grecs Bibliques,* Kair 1966, s. 47, przyp. 4).

A zatem „chrześcijanami", którzy w odpisach *Septuaginty* ‘zamienili tetragram na słowo *kyńos‘,* nie byli pierwsi naśladowcy Jezusa. Ludzie ci żyli w późniejszych stuleciach, gdy zdążyło się już rozwinąć zapowiedziane odstępstwo, które skaziło czyste nauki chrześcijańskie (2Ts 2:3; lTm4:l).

Używane przez Jezusa i jego uczniów. Tak więc w czasach Jezusa i jego uczniów imię Boże na pewno pojawiało się w odpisach Pisma Świętego - zarówno hebrajskich, jak i greckich. A czy Jezus i jego naśladowcy używali tego imienia w mowie oraz piśmie? Biorąc pod uwagę, iż Jezus potępiał tradycje faryzeuszy (Mt 15:1-9), wielce nierozsądne byłoby twierdzenie, że on i jego uczniowie pozwolili, by wywarły na nich wpływ faryzejskie poglądy na tę sprawę (których przykłady można znaleźć w *Misznie).* Imię Jezus znaczy „Jehowa jest wybawieniem". On sam powiedział: „Przyszedłem w imieniu mego Ojca" (Jn 5:43); swoich naśladowców uczył się modlić: „Nasz Ojcze w niebiosach, niech będzie uświęcone twoje imię" (Mt 6:9); swych dzieł dokonywał ‘w imieniu Ojca’ (Jn 10:25), a w noc przed swą śmiercią oświadczył w modlitwie, że ujawnił to imię uczniom, i poprosił: „Ojcze Święty, czuwaj nad nimi ze względu na twoje imię" (Jn 17:6, 11, 12, 26). W świetle powyższych faktów nie ulega wątpliwości, że Jezus używał imienia Bożego, Jehowa, gdy przytaczał z pamięci lub czytał fragmenty Pism Hebrajskich (por. Mt 4:4, 7, 10 z Pwt 8:3; 6:16, 13; Mt 22:37 z Pwt 6:5; Mt 22:44 z Ps 110:1 oraz Lk 4:16-21 z Iz 61:1, 2). Logiczny jest też wniosek, że naśladowali go w tym jego uczniowie, m.in. natchnieni duchem świętym pisarze Chrześcijańskich Pism Greckich.

Dlaczego zatem imię Boże nie występuje w ocalałych manuskryptach Chrześcijańskich Pism Greckich, czyli tzw. Nowego Testamentu? Najwyraźniej do czasu, gdy powstały te odpisy (III w. n.e. i potem), w oryginalnym tekście spisanym przez apostołów i uczniów dokonano pewnych zmian. Imię Boże w postaci tetragramu kopiści zastąpili słowami *Kyrios* i *Theós* (ilustracja, t. 1, s. 324). Fakty wskazują, że właśnie tak postąpiono w późniejszych odpisach *Septuaginty,* przekładu Pism Hebrajskich.

Przywrócenie imienia Bożego w przekładach. Uznając, że coś takiego rzeczywiście nastąpiło, niektórzy tłumacze zamieścili imię Jehowa w swoich przekładach Chrześcijańskich Pism Greckich. W przekładzie *The Emphatic Diaglott,* dokonanym w XIX w. przez Benjamina Wilsona, imię to występuje kilkanaście razy, zwłaszcza w miejscach, w których pisarze chrześcijańscy cytowali z Pism Hebrajskich. Ale już w r. 1533 Anton Margaritha umieścił tetragram w przekładzie Pism Chrześcijańskich na język hebrajski. Od tego czasu w wielu przekładach na hebrajski tłumacze umieszczali tetragram tam, gdzie natchniony pisarz cytował fragment Pism Hebrajskich zawierający imię Boże.

Za słusznością takiego postępowania przemawia spostrzeżenie, które niegdyś poczynił R. B. Girdlestone, dyrektor Wycliffe Hall w Oksfordzie, i to zanim odkryto rękopisy poświadczające, że grecka *Septuaginta* pierwotnie zawierała imię Jehowa. Oto jego hipoteza: „Jeśli w tym przekładzie *[Septuagincie]* zachowano to słowo [Jehowa] lub jeśli nawet używano innego słowa greckiego w miejsce *Jehowa,* a innego w miejsce *Adonaj,* to taki zwyczaj na pewno znalazł odzwierciedlenie w wypowiedziach i wywodach NT. Kiedy więc nasz Pan cytował Psalm 110, zamiast ‚Rzekł Pan Panu memu’ mógł powiedzieć ‚Rzekł *Jehowa* do *Adoni’”.*

A zatem „chrześcijanami", którzy w odpisach *Septuaginty* ‘zamienili tetragram na słowo *kyńos‘,* nie byli pierwsi naśladowcy Jezusa. Ludzie ci żyli w późniejszych stuleciach, gdy zdążyło się już rozwinąć zapowiedziane odstępstwo, które skaziło czyste nauki chrześcijańskie (2Ts 2:3; lTm4:l).

Od kiedy używane i co oznacza. Z wypowiedzi zanotowanych w Wyjścia 3:13-16 i 6:3 często wysnuwany jest błędny wniosek, iż imię Jehowa zostało po raz pierwszy objawione Mojżeszowi jakiś czas przed wyjściem Izraelitów z Egiptu. Mojżesz faktycznie zapytał: „Załóżmy, że teraz pójdę do synów Izraela i powiem im: ‚Bóg waszych praojców posłał mnie do was', a oni rzekną do mnie: ‚Jakie jest jego imię?' Co mam im powiedzieć?" Wcale to jednak nie dowodzi, jakoby on i Izraelici nie znali imienia Jehowa. Na przykład imię matki Mojżesza, Jochebed, prawdopodobnie znaczy „Jehowa jest chwałą" (Wj 6:20). Pytanie Mojżesza najwyraźniej miało związek z warunkami, w jakich znaleźli się Izraelici. Od dziesięcioleci byli w ciężkiej niewoli i nie widzieli szans na poprawę sytuacji.

Z pewnością wielu poddało się zwątpieniu i zniechęceniu, tracąc wiarę w Bożą moc i wolę ich wyzwolenia (zob. też Eze 20:7, 8). Gdyby Mojżesz po prostu powiedział, że przyszedł w imieniu „Boga" *(‘Elohim)* lub „Pana Wszechwładnego" *(Adonaj),* dla uciemiężonych Izraelitów mogłoby to niewiele znaczyć. Przecież Egipcjanie też mieli swoich bogów i panów i zapewne nieraz kpili, że ci bogowie przewyższają Boga izraelskiego.

Poza tym warto pamiętać, iż w tamtych czasach imiona nie były jedynie etykietkami pozwalającymi rozróżnić poszczególne osoby, jak to jest obecnie, lecz miały swoje znaczenie. Mojżesz wiedział, że Abram („ojciec jest wysoki [wywyższony]") został nazwany Abrahamem („ojciec mnóstwa") w związku z Bożym zamierzeniem wobec tego patriarchy. Podobnie imię Saraj zmieniono na Sara, a Jakub na Izrael; w każdym wypadku taka zmiana odzwierciedlała jakiś fundamentalny, proroczy aspekt Bożego zamierzenia co do tych ludzi. Mojżesz mógł się więc zastanawiać, czy tym razem sam Jehowa, wyjawiając swe zamiary względem Izraelitów, nie zechce się objawić pod jakimś nowym imieniem. Od tego, co by się za nim kryło, zależała siła przekonywania, z jaką Mojżesz - posłany w tym imieniu jako Boży przedstawiciel - mógł do nich przemówić (por. Wj 23:20, 21; lSm 17:45). Jego pytanie było więc bardzo głębokie w treści.

Bóg odpowiedział hebrajskim zwrotem: *Ehjeh Aszer ‘Ehjeh,* nieraz tłumaczonym na „JESTEM, KTÓRY JESTEM". Warto jednak zauważyć, że hebrajski czasownik *hajah,* od którego pochodzi *‘Ehjeh,* nie oznacza po prostu „być", ale raczej „stawać się" lub „okazywać się". Nie jest to zatem nawiązanie do istnienia Boga, lecz do tego, kim On zamierza się stać wobec innych. Dlatego *Przekład Nowego Świata* słusznie tłumaczy ten hebrajski zwrot na „okażę się, kim się okażę". Jehowa dodał jeszcze: „Oto, co masz powiedzieć synom Izraela: ‚okażę się posłał mnie do was'" (Wj 3:14; przyp. w *NW*).

Nie była to zmiana imienia Bożego, ale dodatkowa informacja o osobowości Boga; wynika to z Jego kolejnych słów: „Oto, co masz powiedzieć do synów Izraela: Jehowa, Bóg waszych praojców, Bóg Abrahama, Bóg Izaaka i Bóg Jakuba, posłał mnie do was'. To jest moje imię po czas niezmierzony i ono mnie upamiętnia na pokolenie za pokoleniem" (Wj 3:15; por. Ps 135:13; Oz 12:5). Imię Jehowa pochodzi od hebrajskiego czasownika *hawah* („stawać się") i znaczy „On powoduje, że się staje". Wskazuje zatem, że Jehowa nieustannie powoduje, że sam staje się Tym, który spełnia swe obietnice. Zawsze realizuje swoje zamierzenia. Tylko prawdziwy Bóg ma prawo nosić takie imię i w pełni na nie zasługuje.

Pomaga to zrozumieć sens późniejszej wypowiedzi Jehowy do Mojżesza: „Jam jest Jehowa. I ja ukazywałem się Abrahamowi, Izaakowi i Jakubowi jako Bóg Wszechmocny, ale co do mojego imienia, Jehowa, nie dałem się im poznać" (Wj 6:2,3). Wspomniani przodkowie Mojżesza wielokrotnie posługiwali się imieniem Jehowa, jest więc oczywiste, że Bogu chodziło o to, iż jedynie w ograniczonej mierze ujawnił im, z czym się to imię wiąże. Na przykład ci, którzy znali Abrama, nie mogli powiedzieć, że naprawdę *poznali* go jako *Abrahama* (czyli „ojca mnóstwa"), gdy miał on tylko jednego syna, Ismaela. Ale gdy urodził mu się Izaak i kolejni synowie, którzy zaczęli wydawać na świat własne potomstwo, imię Abraham nabrało większego znaczenia. Podobnie imię Jehowa miało odtąd mieć dla Izraelitów głębszy sens.

A zatem „poznać” to nie tylko powierzchownie się z kimś lub czymś zaznajomić. Nierozumny Nabal, któremu nieobce było imię Dawida, zapytał: „Kimże jest Dawid?” w sensie: „Cóż on znaczy?” (lSm 25:9-11; por. 2Sm 8:13). Podobnie faraon rzekł do Mojżesza: „Któż to jest Jehowa, żebym miał usłuchać jego głosu i odprawić Izraela? Wcale nie znam Jehowy, a do tego nie mam zamiaru odprawić Izraela” (Wj 5:1,2). Chciał przez to powiedzieć, że nie uważa Jehowy za prawdziwego Boga ani za kogoś, kto miałby nad nim władzę i byłby w stanie zrealizować swoją wolę, obwieszczoną przez Mojżesza i Aarona. Jednakże nadszedł czas, by faraon i wszyscy Egipcjanie, a także Izraelici, poznali rzeczywiste znaczenie tego imienia, by zrozumieli, kim jest Ten, który je nosi. Jehowa wyjaśnił Mojżeszowi, że stanie się to wtedy, gdy wcieli w czyn swój zamiar względem Izraelitów - gdy wyzwoli ich i zgodnie z przymierzem zawartym z ich praojcami wprowadzi do Ziemi Obiecanej. Wówczas spełnią się Jego słowa: „Poznacie, iż ja jestem Jehowa, wasz Bóg” (Wj 6:4-8; zob. Wszechmocny).

Dlatego hebraista D. H. Weir słusznie zauważa, iż ci, zdaniem których dopiero w Wyjścia 6:2,3 po raz pierwszy objawiono imię Jehowa, „nie przeanalizowali [tych wersetów] w świetle innych fragmentów; w przeciwnym razie dostrzegliby, że *imię* nie oznacza tu dwóch [hebr.] sylab składających się na słowo Jehowa, lecz że kryje w sobie określoną treść. Kiedy w Izajasza rozdz. 6 czytamy: *‚Przeto pozna lud mój imię moje’* albo w Jeremiasza rozdz. 16;21: *‚Dowiedzą się, że imię moje jest Jehowa’,* a w Psalmie 9;10,16: *‚Ci, którzy znają imię twoje, będą ufać tobie‘,* od razu pojmujemy, że znajomość imienia Jehowy to coś zupełnie innego niż poznanie czterech liter, z których się składa. Chodzi o to, by się osobiście przekonać, że Jehowa naprawdę jest taki, jak na to wskazuje Jego imię (porównaj też Izaj. 19;20,21; Ezech. 20;5,9; 39;6,7; Ps. 83;18; 2 Kron. 6;33)” *(The Imperial Bible-Dictionary,* t. I, ss. 856, 857).

Znane pierwszej parze ludzkiej. Imię Jehowa nie zostało objawione dopiero Mojżeszowi, gdyż na pewno znał je pierwszy człowiek. W Biblii pojawia się ono już w Rodzaju 2:4, na koniec relacji z Bożej działalności stwórczej, gdzie wskazano, że Stwórcą był „Jehowa Bóg”. Rozsądny wydaje się wniosek, iż Jehowa przekazał tę relację Adamowi. Co prawda Księga Rodzaju o tym nie mówi, ale tak samo nie podaje wprost, że Jehowa poinformował obudzonego Adama, skąd się wzięła Ewa. Jak jednak dowodzą słowa wypowiedziane przez Adama na widok kobiety, wiedział on, iż została uczyniona z jego własnego ciała (Rdz 2:21-23). Jehowa niewątpliwie przekazywał swemu ziemskiemu synowi wiele informacji, o których nie ma wzmianki w krótkim sprawozdaniu z Księgi Rodzaju.

Pierwszą istotą ludzką, o której wyraźnie powiedziano, że użyła imienia Bożego, była Ewa (Rdz 4:1). Musiała usłyszeć to imię od swego męża i głowy, Adama, od którego też dowiedziała się o Bożym zakazie dotyczącym drzewa poznania dobra i zła (choć i ta ich rozmowa nie została w Biblii zrelacjonowana) (Rdz 2:16, 17; 3:2, 3).

Jak wyjaśniono w haśle Enosz, ‘wzywanie imienia Jehowy’ rozpoczęte w czasach tego wnuka Adama najwidoczniej nie było wyrazem wiary i nie podobało się Bogu. Spośród ludzi żyjących w czasach między Ablem a Noem tylko o Henochu, synu Jareda, Biblia donosi, że „chodził z prawdziwym Bogiem”, przejawiając wiarę (Rdz 4:26; 5:18, 22-24; Heb 11:4-7). Dzięki Noemu, a także jego rodzinie imię Boże nie poszło w zapomnienie w okresie potopu i rozproszenia ludzi spod wieży Babel; zostało przekazane patriarsze Abrahamowi oraz jego potomkom (Rdz 9:26; 12:7, 8).

> ***„Nam nic się nie należy, Jehowo, nam nie należy się nic, lecz swojemu imieniu daj chwałę stosownie do twej lojalnej życzliwości, stosownie do twej wierności wobec prawdy”.***
>
> ***Psalm 115:1***

LEKSYKON - JEHOWA

Osoba nosząca to niezrównane imię. Jehowa jest Stwórcą wszechrzeczy, wielką Praprzyczyną, toteż nie został stworzony i nie ma początku (Ob 4:11). „Liczba jego lat jest niezbadana" (Jb 36:26). Nie można Mu przypisać wieku, ponieważ nie ma punktu wyjścia, z którego dałoby się go wyliczyć. Chociaż jest wiekuisty, trafnie nazwano Go „Przedwiecznym", ponieważ Jego istnienie rozciąga się w bezkresną przeszłość (Dn 7:9, 13, *BT*). Prócz tego nie podlega przemijaniu ani śmierci, toteż nie ma końca (Ob 10:6). Stąd nazwano Go „Królem wieczności" (1Tm 1:17, *NW*), dla którego tysiąc lat jest jedynie jak straż nocna, trwająca parę godzin (Ps 90:2, 4; Jr 10:10; Hbr 1:12; Ob 15:3).

Mimo swej ponadczasowości Jehowa to Bóg zdecydowanie historyczny, o którym jest mowa w związku z określonym czasem, miejscem i z odpowiednimi osobami i wydarzeniami. W postępowaniu z ludźmi działa według precyzyjnego rozkładu czasu (1Moj 15:13, 16; 17:21; 2Moj 12:6-12; Gl 4:4). Ponieważ Jego wieczne istnienie jest niezaprzeczalne i stanowi najoczywistszy fakt we wszechświecie, składał na nie przysięgi, mówiąc: „Jakom żyw". Tym samym dawał całkowitą gwarancję niezawodności swych obietnic i proroctw (Jr 22:24; Sf 2:9; 4Moj 14:21, 28; Iz 49:18). Również ludzie przysięgali na istnienie Jehowy (Sdz 8:19; Rt 3:13). Tylko głupi mówi: „Nie ma Jehowy" (Ps 14:1, *NW*; 10:4, *NW*).

Opisy Jego obecności. Ponieważ Bóg jest duchem, którego człowiek nie potrafi oglądać (Jn 4:24), każda próba opisywania Jego wyglądu ludzkim językiem może jedynie w przybliżeniu oddać Jego niezrównaną chwałę (Iz 40:25, 26). Niektórzy słudzy Boży wprawdzie otrzymali w natchnieniu wizje Jego niebiańskich dziedzińców, jednak w gruncie rzeczy nie oglądali swego Stwórcy (Jn 1:18). Ich opis obecności Jehowy odmalowuje nie tylko Jego wzniosłość i olśniewający majestat, ale także spokój, porządek, piękno i urok (2Moj 24:9-11; Iz 6:1; Eze 1:26-28; Dn 7:9; Ob 4:1-3; zob. też Ps 96:4-6).

Jak można zauważyć, opisy te zawierają metafory i porównania, przy czym wygląd Jehowy przyrównano do rzeczy znanych człowiekowi: do kamieni szlachetnych, ognia i tęczy. Przedstawiono Go nawet tak, jakby miał pewne cechy ludzkie. Chociaż niektórzy uczeni wysnuwają daleko idące wnioski ze spotykanych w Biblii wyrażeń, które nazywają antropomorfizacyjnymi - na przykład wzmianek o „oczach", „uszach", „obliczu" Boga (1Pt 3:12), o Jego „ramieniu" (Eze 20:33), „prawicy" (2Moj 15:6) i tak dalej - ale jest oczywiste, że takie określenia są niezbędne, by opis był zrozumiały dla ludzi. Gdyby Jehowa Bóg przedstawił nam opis własnej osoby w kategoriach duchowych, przypominałoby to zadawanie skomplikowanych równań algebraicznych osobie znającej jedynie podstawy matematyki albo próbę wyjaśniania kolorów niewidomemu od urodzenia (Jb 37:23, 2).

Tak zwanych antropomorfizmów nigdy więc nie należy brać dosłownie, podobnie jak innych metaforycznych określeń odnoszących się do Boga, takich jak „słońce", „tarcza" czy „skała" (Ps 84:12; 5Moj 32:4, 31). Zdolność widzenia Jehowy (1Moj 16:13), w przeciwieństwie do ludzkiej, nie zależy od promieni świetlnych; potrafi On widzieć nawet czyny popełniane w całkowitej ciemności (Ps 139:1, 7-12; Hbr 4:13). Może objąć wzrokiem całą ziemię (Prz 15:3) i nie potrzebuje specjalnych przyrządów, by widzieć rozwijający się embrion w łonie matki (Ps 139:15, 16). Również Jego słuch nie zależy od fal dźwiękowych rozchodzących się w atmosferze, ponieważ może „słyszeć" bezgłośne słowa wypowiedziane w sercu (Ps 19:15).

Człowiekowi nie udaje się zmierzyć chociażby olbrzymiego materialnego wszechświata, a przecież literalne niebiosa nie potrafią objąć ani pomieścić miejsca zamieszkania Boga, cóż dopiero jakiś ziemski dom lub świątynia (1Krl 8:27; Ps 148:13). Jehowa przez Mojżesza wyraźnie ostrzegł naród izraelski, by nie sporządzał podobizny Boga w kształcie mężczyzny czy jakiejkolwiek stworzonej rzeczy (5Moj 4:15-18). A zatem chociaż w myśl sprawozdania Łukasza Jezus wypędzał demony „palcem Bożym", to doniesienie Mateusza wskazuje, że chodziło o „Ducha Bożego", czyli aktywną siłę Bożą. (Łk 11:20; Mt 12:28; por. Jr 27:5 i 1Moj 1:2).

Przymioty osobiste widoczne w dziele stwórczym. Pewne cechy osobowości Jehowy zostały objawione w Jego dziele stwórczym jeszcze przed stworzeniem człowieka (Rz 1:20). Sam akt stwarzania dowodzi Jego miłości. Jehowa bowiem nie jest od nikogo zależny ani niczego Mu nie brakuje. Chociaż więc stworzył setki milionów synów duchowych, żaden z nich nie może dodać czegokolwiek do Jego wiedzy ani uzupełnić jakichś pożądanych uczuć lub przymiotów, których by jeszcze nie posiadał w najwyższym stopniu (Dn 7:9, 10; Hbr 12:22; Iz 40:13, 14; Rz 11:33, 34).

Oczywiście nie oznacza to, że Jehowa nie znajduje upodobania w swych stworzeniach. Ponieważ człowiek został stworzony na „obraz Boga" (1Moj 1:27), więc radość odczuwana przez ludzkiego ojca z dziecka - szczególnie gdy okazuje mu ono miłość i mądrze postępuje - odzwierciedla radość Jehowy z Jego rozumnych stworzeń, które Go kochają i mądrze Mu służą (Prz 27:11; Mt 3:17; 12:18). Radość ta nie wynika z jakiegoś namacalnego zysku, lecz stąd, że widzi On, jak Jego stworzenia chętnie trzymają się sprawiedliwych mierników i okazują bezinteresowność i szczodrość (1Krn 29:14-17; Ps 50:7-15; 147:10, 11; Hbr 13:16). I na odwrót ci, którzy obierają złą drogę i gardzą miłością Jehowy, którzy przynoszą hańbę Jego imieniu i przysparzają potwornych cierpień innym, wywołują u Jehowy 'boleść w sercu' (1Moj 6:5-8; Ps 78:36-41; Hbr 10:38).

Jehowa również odczuwa przyjemność w przejawianiu swej mocy - czy to w dziele stwórczym, czy też w czymś innym - a Jego dzieła zawsze służą szlachetnemu celowi i wynikają z dobrych pobudek (Ps 135:3-6; Iz 46:10, 11; 55:10, 11). Będąc Szczodrym Dawcą „każdego dobrego daru i każdego doskonałego podarunku", bardzo się cieszy, gdy może nagradzać dobrodziejstwami swych wiernych synów i córki (Jk 1:5, 17, *NW*; Ps 35:27; 84:12, 13; 149:4). Chociaż jest Bogiem serdecznym i współczującym, Jego szczęście oczywiście nie zależy od Jego stworzeń ani nie odstępuje On z sentymentalnych pobudek od sprawiedliwych zasad.

Prócz tego Jehowa uzewnętrznił miłość, udostępniając swemu pierwszemu stworzonemu synowi duchowemu przywilej uczestniczenia z Nim w całym dalszym dziele stwórczym - zarówno duchowym, jak i materialnym - a potem wspaniałomyślnie zatroszczył się, by to się stało znane, co przyczyniło Synowi czci (1Moj 1:26; Kol 1:15-17). Nie obawiał się więc małodusznie ewentualnej konkurencji, ale raczej okazał, że jest całkowicie pewien swej prawowitej władzy zwierzchniej (2Moj 15:11) oraz lojalności i oddania swego Syna. Obdarzył swych synów duchowych względną wolnością w spełnianiu obowiązków, a niekiedy nawet pozwalał im wyrażać pogląd co do sposobu, w jaki mogliby wykonać określone zadania (1Krl 22:19-22, *BT*).

Jak podkreślił apostoł Paweł, niewidzialne przymioty Jehowy są również widoczne w Jego dziele stwórczym (Rz 1:19, 20). Jego olbrzymia moc przerasta wszelkie wyobrażenie; potężne galaktyki składające się z miliardów gwiazd są po prostu 'dziełem Jego palców' (Ps 8:2, 4, 5; 19:2), a bogactwo mądrości, którą przejawia, jest tak wielkie, że wiedza ludzka o materialnym dziele stwórczym nawet po tysiącach lat poszukiwań i badań przypomina zaledwie „cichy szept" wobec donośnego grzmotu (Jb 26:14; Ps 92:6; Kzn 3:11). Działalność stwórczą Jehowy w związku z planetą Ziemią cechował logiczny porządek zgodny z założonym programem (1Moj 1:2-31), dzięki czemu Ziemia stała się - jak ją nazwali astronauci XX wieku - „klejnotem we wszechświecie".

Objawione człowiekowi w Edenie. Jakie przymioty objawił Jehowa swym pierwszym ludzkim dzieciom? Doskonały Adam zgodziłby się z pewnością z wypowiedzianymi później słowami psalmisty: „Będę cię opiewał, gdyż uczyniony jestem cudownie, w sposób napawający bojaźnią. Cudowne są twoje dzieła, o czym bardzo dobrze wie dusza moja" (Ps 139:14, *NW*). Poczynając od swego ciała, które w porównaniu z innymi ziemskimi stworzeniami było niezwykle wielofunkcyjne, aż po wszystko, co go otaczało, człowiek miał wszelkie powody, by okazywać swemu Stwórcy najgłębszy szacunek.

Każdy nowy twór, który oglądał - ptak, zwierzę, ryba, roślina, kwiat, drzewo, pole, las, pagórek, dolina i potok, uświadamiał mu, jak głęboka i rozległa jest mądrość jego Ojca i jak barwna jest osobowość Jehowy - znamiona znajdujące odzwierciedlenie w wielkiej rozmaitości Jego dzieł stwórczych (1Moj 2:7-9; por. Ps 104:8-24).

Wszystkie zmysły człowieka - wzrok, słuch, smak, węch i dotyk - dostarczały jego chłonnemu umysłowi dowodów potwierdzających istnienie najtroskliwszego Stwórcy.

Ojciec Adama nie zapomniał również o jego potrzebach intelektualnych, o pragnieniu rozmawiania i towarzystwa, i dał mu rozumny odpowiednik w postaci kobiety (1Moj 2:18-23). Oboje mogliby za psalmistą zaśpiewać na chwałę Jehowy: „Obfitość radości w obliczu twoim, rozkosz po prawicy twojej na wieki" (Ps 16:8, 11). Ponieważ Adamowi i Ewie okazano tyle miłości, niewątpliwie wiedzieli, że „Bóg jest miłością", że jest jej źródłem i najwyborniejszym przykładem (1Jn 4:16, 19).

A co najważniejsze, Jehowa Bóg zadbał o duchowe potrzeby człowieka. Ojciec Adama objawiał się osobiście swemu ziemskiemu synowi, rozmawiał z nim, dawał mu zadania służbowe, których posłuszne spełnianie stanowiło ważną część jego powinności wobec Boga i oddawania Mu czci (1Moj 1:27-30; 2:15-17; por. Am 4:13).

Bóg mierników moralnych. Człowiek wkrótce poznał Jehowę nie tylko jako mądrego i dobroczynnego Opiekuna, lecz także jako Boga z zasadami moralnymi, który trzyma się ustalonych mierników określających, jakie postępowanie jest dobre, a jakie złe. Jeżeli, jak wykazano, Adam znał doniesienie o stwarzaniu, to wiedział również, że Jehowa miał swe mierniki, ponieważ powiedziano tam o Jego dziele stwórczym, że widział, iż „było to bardzo dobre", a zatem odpowiadało Jego doskonałym normom (1Moj 1:3, 4, 12, 25, 31; por. 5Moj 32:3, 4).

Bez norm czy mierników nie można by orzec albo osądzić, co jest dobre, a co złe, ani ocenić bądź określić, jak dalece coś jest dokładne i wyborne. Na uwagę zasługuje tu następująca wypowiedź z *Encyclopaedia Britannica* (1959, t. 21, ss. 306, 307):

„Osiągnięcia ludzkie [w dziedzinie ustanawiania mierników] (...) bledną zupełnie w porównaniu z normami obowiązującymi w przyrodzie. Gwiazdozbiory, orbity planet, niezmienne właściwości materiałów, takie jak: przewodnictwo elektryczne, ciągliwość, sprężystość, twardość, przepuszczalność, refrakcja, wytrzymałość bądź lepkość, a także (...) budowa komórek, to tylko niektóre z niezliczonych przykładów zdumiewająco ścisłej standaryzacji obowiązującej w przyrodzie".

Dla ukazania, jakie znaczenie ma istnienie takich mierników w materialnym dziele stwórczym, to samo dzieło podaje: „Tylko dzięki standaryzacji spotykanej w przyrodzie możliwe jest rozpoznanie i klasyfikowanie (...) licznych gatunków roślin, ryb, ptaków czy zwierząt. W obrębie danych gatunków poszczególne jednostki podobne są do siebie nawet w drobnych detalach tak pod względem budowy, funkcji, jak i właściwych sobie zwyczajów [por. 1Moj 1:11, 12, 21, 24, 25]. Gdyby nie te normy, lekarze nie wiedzieliby, czy organizm pacjenta posiada pewne narządy i gdzie ich szukać (...) W gruncie rzeczy bez norm w przyrodzie nie mogłoby istnieć zorganizowane społeczeństwo, nie byłoby żadnego nauczania, nieznana byłaby medycyna; wszystko to bowiem opiera się na podstawowych i porównywalnych podobieństwach".

Adam widział w dziełach stwórczych Jehowy wielką stabilność: regularny cykl dnia i nocy, niezmącony bieg rzek Edenu w dół ku morzu, wywołany siłą ciążenia, oraz niezliczone inne zjawiska świadczące o tym, że Stwórca Ziemi nie jest Bogiem zamieszania, lecz porządku (1Moj 1:16-18; 2:10; Kzn 1:5-7; Jr 31:35, 36; 1Kor 14:33). Człowiek niewątpliwie dostrzegł w tym pomoc w spełnianiu powierzonych mu prac i zadań (1Moj 1:28; 2:15), bo nie musiał działać w lęku i niepewności, lecz mógł pracować ze spokojną ufnością, a nawet planować.

Obdarzonego inteligencją człowieka nie powinno wobec tego dziwić, że Jehowa ustanowił normy regulujące jego postępowanie oraz jego stosunki ze Stwórcą. Wykonując swą pracę po mistrzowsku, Jehowa dostarczył Adamowi wzoru, jak ma uprawiać i pielęgnować Eden (1Moj 2:15; 1:31). Adam znał również Boży miernik dotyczący małżeństwa, przewidujący monogamię i określający stosunki w rodzinie (1Moj 2:24). Szczególny nacisk położono na zasadę *posłuszeństwa* wobec pouczeń Bożych, które jest niezbędne do życia.

Ponieważ Adam był doskonałym człowiekiem, Jehowa ustanowił dla niego jako miernik doskonałe posłuszeństwo. Dał swemu ziemskiemu synowi możliwość dowiedzenia miłości i przywiązania posłusznym przestrzeganiem zakazu spożywania owocu z jednego spośród wielu drzew rosnących w Edenie (1Moj 2:16, 17). Było to proste wymaganie. Ale Adam żył wtedy w prostych warunkach, wolnych od zawiłości i zamieszania, które się od tamtego czasu wyłoniły. W tej prostej próbie przejawiła się mądrość Jehowy, co uwypuklił jakieś 4000 lat później Jezus Chrystus, mówiąc: „Kto jest wierny w najmniejszej sprawie i w wielkiej jest wierny, a kto w najmniejszej jest niesprawiedliwy i w wielkiej jest niesprawiedliwy" (Łk 16:10).

Ten porządek i te mierniki wcale nie miały ograbiać Adama z radości życia, lecz ją pogłębiać. W artykule o normach zamieszczonym we wspomnianej wyżej encyklopedii tak powiedziano na temat materialnego dzieła stwórczego: „Pomimo tak przekonujących dowodów obowiązywania norm nikt nie zarzuci przyrodzie monotonności. Chociaż podstawę widma spektralnego stanowi tylko wąskie pasmo długości fal, to jednak możliwości zmian i kombinacji barw zachwycających oko obserwatora są właściwie nieograniczone. Podobnie też całe piękno muzyki dociera do ucha za pośrednictwem zgoła niewielkiego zakresu częstotliwości" (t. 21, s. 307). Również wymagania, które Bóg postawił pierwszej parze ludzkiej, dopuszczały dostatecznie wielką swobodę, by w niej się mieściły wszystkie pragnienia sprawiedliwie usposobionego serca. Nie było potrzeby krępować Adama i Ewy mnóstwem praw i przepisów. Przykład, który dał im miłościwy Stwórca, oraz ich szacunek i miłość do Niego miały ich chronić przed przekraczaniem stosownych granic zakreślonych ich wolności (por. 1Tm 1:9, 10; Rz 6:15-18; 13:8-10; 2Kor 3:17).

A zatem z racji swej Osoby, swych metod postępowania oraz swoich słów Jehowa Bóg był i jest Najwyższym Wzorem dla całego wszechświata, uosobieniem i istotą wszelkiej dobroci. Na tej podstawie Jego Syn, przebywając na ziemi, mógł powiedzieć do pewnego człowieka: „Czemu mię nazywasz dobrym? Nikt nie jest dobry, tylko jeden Bóg" (Mk 10:17, 18; także Mt 19:17; 5:48).

Uświęcanie i usprawiedliwianie Jego imienia. Wszystko, co się wiąże z osobą Boga, jest święte; Jego imię własne, Jehowa, jest święte i dlatego ma być uświęcane (3Moj 22:32). Uświęcać znaczy „czynić świętym, oddzielać lub traktować jako święte", więc rzeczy uświęconej nie można uznawać za coś powszedniego czy zwyczajnego (Iz 6:1-3; Łk 1:49; Ob 4:8). Ze względu na Osobę, którą reprezentuje, imię Jehowy jest „wielkie i napawające lękiem" (Ps 99:3, 5, *NW*), „majestatyczne" i „niedościgłe w swej wzniosłości" (Ps 8:1, *NW* [8:2, *Bw*]; 148:13, *NW*) oraz godne tego, by się do niego odnosić z bojaźnią, szacunkiem i podziwem (Iz 29:23, *BT*).

Bezczeszczenie imienia. Fakty dowodzą, że dopiero wydarzenia w ogrodzie Eden zbezcześciły imię Boże. Wskutek buntu Szatana rzucono cień na dobre imię Boga. Wobec Ewy Szatan twierdził, że występuje po stronie Boga, i mówił jej, co „Bóg wie", choć jednocześnie kwestionował Jego przykazanie dane Adamowi, dotyczące drzewa poznania dobra i zła (1Moj 3:1-5). Mąż Ewy był przedstawicielem Jehowy na ziemi, ponieważ Bóg zlecił mu zadanie do wykonania i za jego pośrednictwem przekazywał pouczenia rodzinie ludzkiej, której Adam był głową (1Moj 1:26, 28; 2:15-17; 1Kor 11:3). O osobach usługujących w takim charakterze powiedziano, że 'są na służbie ku czci imienia Jahwe' i 'przemawiają w jego imieniu' (Pwt 18:5, 18, 19, *BT*; Jk 5:10).
Dlatego chociaż już żona Adama, Ewa, zbezcześciła swym nieposłuszeństwem imię Jehowy, to jednak jego postępowanie było szczególnie karygodne, i świadczyło o braku poszanowania dla imienia, które reprezentował (1Sm 15:22, 23).

Najważniejsza kwestia sporna o charakterze moralnym. Syn Boży, który stał się Szatanem, wiedział oczywiście, iż Jehowa jest Bogiem trzymającym się zasad moralnych, a nie kimś zmiennym i kapryśnym. Gdyby poznał Jehowę jako Boga nieopanowanego i gwałtownego, musiałby się liczyć z tym, że natychmiast go zgładzi za obrane postępowanie.
Toteż w kwestii, którą Szatan wysunął w Edenie, nie chodziło po prostu o wypróbowanie potęgi Jehowy czy Jego niszczycielskiej mocy. Chodziło raczej o kwestię moralną:

Czy Bóg ma moralne prawo sprawować powszechne zwierzchnictwo i wymagać od wszystkich swych stworzeń bezwzględnego posłuszeństwa i wyłącznego oddania. Wynika to wyraźnie z rozmowy Szatana z Ewą (1Moj 3:1-6). Również w Księdze Joba wspomniano o tym, jak Jehowa przed synami anielskimi wydobył na jaw, do czego w swych twierdzeniach posuwa się Jego przeciwnik. Szatan utrzymywał, że lojalność Joba (a tym samym wszystkich rozumnych stworzeń Bożych) wobec Jehowy nie była szczera ani nie opierała się na prawdziwym oddaniu i nieobłudnej miłości (Jb 1:6-22; 2:1-8).

A zatem kwestia prawości inteligentnych stworzeń Bożych miała charakter drugorzędny, wyłoniła się bowiem z zasadniczej kwestii spornej dotyczącej prawa Boga do powszechnego zwierzchnictwa. Wykazanie prawdziwości czy też fałszywości powyższych zarzutów i sprawdzenie usposobienia serca stworzeń Bożych, a co za tym idzie, rozstrzygnięcie tej kwestii ponad wszelką wątpliwość, wymagało czasu (por. Jb 23:10; 31:5, 6; Kzn 8:12-14; Hbr 5:7-9). Dlatego Jehowa nie zniszczył od razu zbuntowanej pary ludzkiej ani duchowego syna, który podniósł tę kwestię; w ten sposób mogło się pojawić „nasienie" reprezentujące obie strony w powstałej kwestii (Rdz 3:15, *NW*).

Kwestia ta ciągle jeszcze nie była rozstrzygnięta, gdy Jezus Chrystus przebywał na ziemi, co wyraźnie wynika z jego spotkania z Szatanem na pustyni po 40-dniowym poście. Przeciwnik Jehowy kusił Syna Bożego podstępnie niczym wąż, stosując metody przypominające taktykę, jaką obrał w Edenie około 4000 lat wcześniej, a okoliczność, że zaofiarował Jezusowi panowanie nad ziemskimi królestwami, wskazuje, iż kwestia co do powszechnego zwierzchnictwa nie uległa zmianie (Mt 4:1-10). Z Księgi Objawienia wiadomo, że kwestia ta będzie otwarta aż do czasu, gdy Jehowa Bóg uzna sprawę za zakończoną (por. Ps 74:10, 22, 23), wykona słuszny wyrok na wszystkich przeciwnikach i za pośrednictwem sprawiedliwego rządu Królestwa całkowicie oczyści z zarzutów i uświęci swe święte imię (Ob 11:17, 18; 12:17; 14:6, 7; 15:3, 4; 19:1-3, 11-21; 20:1-10, 14).

Dlaczego uświęcanie imienia Bożego jest najważniejsze?

Całe sprawozdanie biblijne obraca się wokół tej kwestii i jej rozstrzygnięcia, wyjawiając najważniejsze zamierzenie Jehowy Boga, jakim jest uświęcenie Jego imienia. Uświęcenie takie wymaga oczyszczenia imienia Bożego z wszelkich zarzutów i fałszywych oskarżeń, czyli usprawiedliwienia go. Ale ponadto wymaga, aby wszystkie rozumne stworzenia w niebie i na ziemi czciły i uznawały je za święte. A to z kolei oznacza, że powinny ochoczo uznawać i szanować pozycję Jehowy jako Zwierzchniego władcy, pragnąć Mu służyć i z miłości do Niego radośnie spełniać Jego Boską wolę. Usposobienie takie i prawdziwe uświęcenie imienia Jehowy trafnie uwypukla modlitwa Dawida do Jehowy zanotowana w Psalmie 40:6-11. (Godny uwagi jest sposób, w jaki apostoł Paweł zastosował w Hbr 10:5-10 część tego psalmu do Chrystusa Jezusa). Od uświęcenia imienia Jehowy zależy więc zgoda, pokój i pomyślność całego wszechświata i jego mieszkańców. Wykazał to Syn Boży, wskazując zarazem na środek, którym Jehowa się posłuży do przeprowadzenia swego zamierzenia; uczył swych uczniów modlić się do Boga: „Święć się imię twoje, przyjdź Królestwo twoje, bądź wola twoja, jak w niebie, tak i na ziemi" (Mt 6:9, 10).

To najważniejsze zamierzenie Jehowy stanowi klucz do zrozumienia przyczyny kryjącej się za poczynaniami Boga i Jego postępowaniem względem stworzeń, jak to opisano w całej Biblii.

Czytamy na przykład, że naród izraelski, którego historia stanowi dużą część sprawozdania biblijnego, został wybrany na 'lud nazwany imieniem' Jehowy (5Moj 28:9, 10; 2Krn 7:14; Iz 43:1, 3, 6, 7). Przymierze Prawa, które Jehowa zawarł z Izraelitami, kładło główny nacisk na to, by świadczyli wyłączne oddanie Jehowie jako swemu Bogu i by nie używali Jego imienia w sposób niegodny, „gdyż Jehowa nie pozostawi bez kary tego, kto jego imię bierze niegodnie" (Wj 20:7, *NW*; por. 3Moj 19:12; 24:10-23). Kiedy Jehowa objawił swą niszczycielską i zarazem zbawczą moc, wyzwalając Izraela z Egiptu, Jego imię „rozgłaszano (...) po całej ziemi", a sława tego imienia poprzedzała Izraelitów w ich wędrówce do Ziemi Obiecanej (2Moj 9:15, 16; 15:1-3, 11-17; 2Sm 7:23; Jr 32:20, 21).

Prorok Izajasz wyraźnie podkreślił tę myśl, pisząc: „Tak wiodłeś swój lud, aby sobie zapewnić sławne imię" (Iz 63:11-14). Gdy Izraelici buntowali się na pustyni, Jehowa obchodził się z nimi miłosiernie i ich nie porzucił. Jednakże podał zasadniczy powód swego postępowania, oświadczając: „Brałem (...) wzgląd na moje imię, aby nie zostało zbezczeszczone w oczach narodów" (Eze 20:8-10).

W ciągu całych dziejów tego narodu Jehowa stale podkreślał mu ważność swego świętego imienia. Wybrał stołeczne miasto Jeruzalem i górę Syjon, „by tam umieścić swe imię na mieszkanie" (Pwt 12:5, 11, *BT*; 5Moj 14:24, 25; Iz 18:7; Jr 3:17). Świątynia wzniesiona w tym mieście była „domem dla imienia Jehowy" (1Krn 29:13-16, *NW*; 1Krl 8:15-21, 41-43). Cokolwiek dobrego lub złego działo się w tej świątyni czy w tym mieście, nieuchronnie oddziaływało na imię Jehowy i On to dostrzegał (1Krl 8:29; 9:3; 2Krl 21:4-7). Gdyby bezczeszczono tam imię Jehowy, niechybnie doprowadziłoby to do zburzenia miasta, a nawet do odrzucenia samej świątyni (1Krl 9:6-8; Jr 25:29; 7:8-15; porównaj czyny i słowa Jezusa zanotowane w Mt 21:12, 13 oraz 23:38). Z uwagi na te fakty Jeremiasz i Daniel przedstawiali Bogu błagalne prośby za swym ludem i miastem, nawołując, żeby Jehowa okazał miłosierdzie i udzielił pomocy 'przez wzgląd na swoje własne imię' (Jr 14:9; Da 9:15-19, *NW*).

Przepowiadając powrót swego ludu, nazywanego Jego imieniem, do Judy oraz jego oczyszczenie, Jehowa jeszcze raz wyjaśnił Izraelitom, o co głównie Mu chodzi: „Żal mi było mojego świętego imienia (...) Ja działam nie ze względu na was, domu izraelski, lecz ze względu na moje święte imię, które znieważyliście wśród ludów, do których przybyliście. Dlatego uświęcę wielkie moje imię, znieważone (...); i poznają ludy, że Ja jestem Pan [Jehowa, *NW*] - mówi Wszechmocny Pan - gdy na ich oczach okażę się święty wśród was" (Eze 36:20-27, 32).

Z tych i innych wersetów biblijnych wynika, że Jehowa nie przecenia znaczenia ludzkości. Wszyscy są grzesznikami, dlatego zasługują na śmierć i tylko dzięki niezasłużonej życzliwości i miłosierdziu Boga mogą dostąpić życia (Rz 5:12, 21; 1Jn 4:9, 10). Jehowa nic nie jest winien ludziom, toteż życie wieczne będzie darem, a nie należną zapłatą (Rz 5:15; 6:23; Tt 3:4, 5). Prawda, że okazał im niezrównaną miłość (Jn 3:16; Rz 5:7, 8). Ale uważanie zbawienia człowieka za najważniejszą kwestię lub za kryterium Bożej sprawiedliwości, praworządności czy świętości byłoby sprzeczne z Pismem Świętym i stawiałoby sprawy w niewłaściwym świetle. Psalmista wykazał, że patrzył na to z odpowiedniej perspektywy, gdy pokornie i z podziwem zawołał: „Jehowo, nasz Panie, jakże majestatyczne jest twe imię na całej ziemi, ty, którego dostojeństwo rozsławia się ponad niebiosa! Kiedy patrzę na twoje niebiosa, dzieło twych palców, na księżyc i gwiazdy, które sporządziłeś - czym jest śmiertelny człowiek, że go masz w pamięci, i syn człowieka ziemskiego, że się o niego troszczysz?" (Ps 8:1, 3, 4, *NW* [8:2, 4, 5, *Bw*]; 144:3; por. Iz 45:9; 64:8). Uświęcenie imienia Jehowy Boga słusznie znaczy więcej niż życie całej ludzkości. Dlatego, jak wykazał Syn Boży, bliźniego powinno się miłować jak samego siebie, ale Boga należy kochać całym sercem i umysłem, całą duszą i siłą (Mr 12:29-31). To oznacza, że należy miłować Jehowę Boga bardziej niż krewnych, przyjaciół lub nawet własne życie (5Moj 13:7-11; Ob 12:11; por. w Dn 3:16-18 postawę trzech Hebrajczyków).

Takie rozważanie spraw z biblijnego punktu widzenia nie powinno nikogo odpychać, lecz raczej skłaniać do głębszego doceniania prawdziwego Boga. Skoro Jehowa mógł całkiem słusznie zgładzić wszystkich grzesznych ludzi, to fakt, że daje im możliwość zbawienia i uzyskania życia, tym bardziej podkreśla wielkość Jego miłosierdzia i niezasłużonej życzliwości (Jn 3:36). Nie ma On upodobania w śmierci niegodziwca (Eze 18:23, 32; 33:11), ale też nie pozwoli, żeby uniknął Jego wyroku (Am 9:2-4; Rz 2:2-9). Jest cierpliwy i wielkoduszny i ma na względzie zbawienie posłusznych (2Pt 3:8-10), lecz nie będzie tolerował na zawsze sytuacji, która przynosi hańbę Jego wzniosłemu imieniu (Ps 74:10, 22, 23; Iz 65:6, 7; 2Pt 2:3). Okazuje miłosierdzie i rozumie słabości człowieka, 'hojnie' przebaczając zdjętym skruchą (Ps 103:10-14; 130:3, 4; Iz 55:6, 7), jednak nie uwalnia ludzi od odpowiedzialności, jaką słusznie ponoszą za swe czyny, oraz od skutków, które te czyny sprowadzają na nich oraz na ich rodziny. Zbierają, co zasiali (5Moj 30:19, 20; Gl 6:5, 7, 8). A zatem Jehowa harmonijnie i doskonale równoważy sprawiedliwość i miłosierdzie. Kto ocenia rzeczy z właściwej perspektywy, objawionej w Jego Słowie (Iz 55:8, 9; Eze 18:25, 29-31), nie popełni poważnego błędu polegającego

na lekceważeniu Jego niezasłużonej życzliwości i tym samym ‘rozmijaniu się z jej celem’ (2Kor 6:1, *NW*; Hbr 10:26-31; 12:29).

Niezmienne przymioty i mierniki. Jehowa powiedział do narodu izraelskiego: „Ja, Jahwe, nie odmieniam się” (Mal 3:6, BT). Oświadczył to około 3500 lat po stworzeniu ludzi i około 1500 lat po zawarciu przymierza z Abrahamem. Niektórzy twierdzą, że Bóg objawiony w Pismach Hebrajskich różni się od Boga przedstawionego przez Jezusa i pisarzy Chrześcijańskich Pism Greckich. Jednakże bliższe zbadanie tej sprawy dowodzi, że twierdzenie to jest bezpodstawne. Uczeń Jakub słusznie powiedział o Bogu: „U którego nie ma przemiany ani cienia zmienności” (Jk 1:17, BT). Osobowość Jehowy Boga nie „rozwijała się” z upływem wieków, ponieważ tego nie potrzebował. Stanowczość Boga, jaką przedstawiono w Chrześcijańskich Pismach Greckich, wcale nie jest mniejsza ani Jego miłość nie jest pod jakimś względem większa niż w Edenie, kiedy zaczęły się Jego kontakty z ludzkością.

Pozorne różnice w osobowości są w gruncie rzeczy tylko różnymi aspektami tej samej, niezmiennej osobowości. Decydowały o nich odmienne okoliczności i różne osoby, z którymi Bóg miał do czynienia, to zaś wymagało innego podejścia i innych stosunków z ludźmi (por. Iz 59:1-4). To nie Jehowa się zmienił, ale Adam i Ewa; uwikłali się w sytuację, w której sprawiedliwe i niezmienne mierniki Jehowy nie pozwalały ich już dłużej uznawać za członków Jego ukochanej wszechświatowej rodziny. Jako ludzie doskonali byli w pełni odpowiedzialni za swe rozmyślne wykroczenia (Rz 5:14) i tym samym znaleźli się poza granicami Bożego miłosierdzia; mimo to Jehowa okazał im niezasłużoną życzliwość, wyposażając ich na początek w odzież i pozwalając im żyć setki lat poza sanktuarium Edenu i wydać na świat potomków, zanim w końcu zmarli wskutek grzesznego postępowania (1Moj 3:8-24). Po wypędzeniu Adama i jego żony z Edenu Bóg prawdopodobnie przestał się z nimi kontaktować.

Dlaczego może obcować z niedoskonałymi ludźmi. Sprawiedliwe mierniki Jehowy pozwalają, żeby inaczej postępował z potomstwem Adama i Ewy niż z nimi samymi. Dlaczego? Ponieważ potomkowie Adama odziedziczyli grzech i stąd nieświadomie rozpoczęli życie jako niedoskonałe stworzenia z wrodzoną skłonnością do grzechu (Ps 51:7; Rz 5:12). Toteż istniała podstawa do okazania im miłosierdzia. Z pierwszego proroctwa Jehowy (1Moj 3:15), wypowiedzianego podczas ogłaszania wyroku w Edenie, wynika, iż bunt Jego pierwszych dzieci ludzkich (oraz jednego z duchowych synów) nie rozgoryczył Jehowy ani nie doprowadził do zaniku Jego miłości. Językiem symbolicznym proroctwo to pokazuje, że sytuacja zaistniała w wyniku buntu zostanie naprawiona i że wszystko wróci do pierwotnej doskonałości; niemniej pełne znaczenie tego proroctwa objawiono dopiero tysiące lat później (por. symbole „wąż”, „niewiasta” i „nasienie” użyte w Ob 12:9, 17; Gl 3:16, 29, NW; 4:26, 27).

Potomkom Adama pozwala się żyć na ziemi już tysiące lat, chociaż są niedoskonali i podlegają śmierci, i nigdy nie zdołają sami się uwolnić ze śmiertelnego uścisku grzechu. Chrześcijański apostoł Paweł wyjaśnił, dlaczego Jehowa na to zezwolił: „Stworzenie bowiem zostało poddane daremności nie z własnej woli, lecz przez tego, który je poddał z nadzieją, że to stworzenie również będzie wyswobodzone z niewoli zepsucia i dostąpi chwalebnej wolności dzieci Bożych. Wiemy bowiem, że całe stworzenie aż dotąd wespół jęczy i wespół cierpi w boleściach” (Rz 8:20-22, *NW*). Nic nie wskazuje, jakoby Jehowa zechciał skorzystać ze swej zdolności rozeznania i przewidział odstępstwo pierwszej pary. Ale gdy już do niego doszło, Jehowa zawczasu powziął środki co do naprawy zła (Ef 1:9-11). Ta święta tajemnica, początkowo ukryta w symbolicznym proroctwie z Edenu, w końcu została wyjawiona przez jednorodzonego Syna Jehowy, zesłanego na ziemię, aby „dać świadectwo prawdzie” i aby „z łaski Bożej zakosztował śmierci za każdego” (Jn 18:37; Hbr 2:9).

Okoliczność, że Jehowa obcował z pewnymi potomkami grzesznego Adama i im błogosławił, nie sugeruje, jakoby zmieniły się Jego kryteria, wymagające doskonałej sprawiedliwości. Utrzymywaniem kontaktów nie pochwalał bynajmniej ich grzesznego stanu. Ponieważ Jego zamierzenia spełniają się z absolutną pewnością, Jehowa „nazywa rzeczy nie istniejące, jak gdyby istniały”.

Na przykład nazwał Abrama „Abrahamem”, co znaczy „Ojciec mnóstwa”, gdy ten był jeszcze bezdzietny (Rz 4:17, *NW*). Wiedząc, że w odpowiednim czasie (Gl 4:4) dostarczy okupu, stanowiącego prawną podstawę do przebaczenia grzechów i usunięcia niedoskonałości (Iz 53:11, 12; Mt 20:28; 1Pt 2:24), Jehowa mógł obcować z niedoskonałymi ludźmi, obciążonymi dziedzictwem grzechu, i posługiwać się nimi jako swymi sługami. Mógł to czynić dlatego, że miał słuszne podstawy, by uznać ich za sprawiedliwych, ponieważ wierzyli w Jego obietnice oraz w ich spełnienie w Chrystusie Jezusie i jego doskonałej ofierze za grzechy (Jk 2:23; Rz 4:20-25).

A zatem postanowienie Jehowy co do okupu i związanych z nim dobrodziejstw niezbicie świadczy nie tylko o miłości i miłosierdziu, ale także o Jego wierności wobec ustanowionych przez siebie wzniosłych mierników sprawiedliwości, ponieważ dostarczając okup, uwypuklił swą „sprawiedliwość w obecnym okresie, aby był sprawiedliwym także, gdy za sprawiedliwego uznaje człowieka [chociaż niedoskonałego], który wierzy w Jezusa” (Rz 3:21-26, *NW*; por. Iz 42:21).

Dlaczego „Bóg pokoju” walczy. Wypowiedź Jehowy z Edenu, że położy nieprzyjaźń między nasieniem swego Nieprzyjaciela i nasieniem „niewiasty”, nie zmieniła faktu, iż jest On „Bogiem pokoju” (1Moj 3:15; Rz 16:20; 1Kor 14:33). Ówczesna sytuacja była taka sama, jak w okresie ziemskiej służby Jego Syna, Jezusa Chrystusa, który po powołaniu się na swą jedność z Ojcem niebiańskim, powiedział: „Nie mniemajcie, że przyszedłem, przynieść pokój na ziemię; nie przyszedłem przynieść pokój, ale miecz” (Mt 10:32-40). Służba Jezusa doprowadziła do podziałów nawet wewnątrz rodzin (Łk 12:51-53), ale powodem tego była okoliczność, że wiernie popierał i głosił sprawiedliwe mierniki i prawdę Bożą. Podziały powstawały dlatego, że wiele osób zatwardziało serca na te prawdy, podczas gdy inne je przyjmowały (Jn 8:40, 44-47; 15:22-25; 17:14). Było to nieuniknione, jeśli ktoś chciał się trzymać Boskich zasad; wina jednak spadła na tych, którzy odrzucali to, co prawe.

Podobnie miała się zrodzić zapowiedziana nieprzyjaźń, jako że doskonałe mierniki Jehowy nie pozwalały na pobłażanie buntowniczemu postępowaniu „nasienia” Szatana. Niezadowolenie Boże, okazywane członkom tego „nasienia”, oraz błogosławieństwa dla trzymających się dróg sprawiedliwości, miały prowadzić do niezgody (Jn 15:18-21; Jk 4:4), jak to się uwidoczniło już w wypadku Kaina i Abla (1Moj 4:2-8; Hbr 11:4; 1Jn 3:12; Jd 10, 11). Buntownicze postępowanie, które obrali ludzie i niegodziwi aniołowie, stanowiło wyzwanie dla prawowitej władzy zwierzchniej Jehowy i dla harmonii w całym wszechświecie.

Żeby podjąć to wyzwanie, Jehowa musiał się stać „wojownikiem” (2Moj 15:3-7), broniącym swego dobrego imienia i swych sprawiedliwych mierników, walczącym za tych, którzy Go miłują i Mu służą, oraz wykonującym wyroki na zasługujących na zniszczenie (1Sm 17:45; 2Krn 14:10; Iz 30:27-31; 42:13). Bóg nie waha się przed użyciem swej wszechmocy, mającej niekiedy niszczycielskie skutki, tak jak w czasie potopu, zagłady Sodomy i Gomory oraz wyzwolenia Izraela z Egiptu (5Moj 7:9, 10). Nie obawia się wyjawienia szczegółów swych sprawiedliwych działań wojennych; nie usprawiedliwia się, ponieważ nie musi się niczego wstydzić (Jb 34:10-15; 36:22-24; 37:23, 24; 40:1-8; Rz 3:4). Szacunek dla własnego imienia i dla sprawiedliwości, z którą się ono wiąże, oraz miłość do kochających Go osób zmusza Boga do działania (Iz 48:11; 57:21; 59:15-19; Ob 16:5-7).

Chrześcijańskie Pisma Greckie kreślą taki sam obraz. Apostoł Paweł zachęca współchrześcijan, pisząc: „Bóg pokoju rychło zetrze szatana pod stopami waszymi” (Rz 16:20; por. 1Moj 3:15). Wskazuje również na słuszność postanowienia Bożego, żeby odpłacić uciskiem tym, którzy uciskają Jego sług, i żeby sprowadzić na tych przeciwników wieczną zagładę (2Tes 1:6-9). Zgadza się to z naukami Syna Bożego, który nie pozostawił najmniejszych wątpliwości co do tego, że jego Ojciec jest stanowczo zdecydowany skończyć z całą niegodziwością i z tymi, którzy ją popełniają (Mt 13:30, 38-42; 21:42-44; 23:33; Łk 17:26-30; 19:27). Księga Objawienia zawiera mnóstwo opisów działań wojennych prowadzonych z nakazu Bożego. Wszystko to jednak dzięki mądrości Jehowy zakończy się ostatecznie ustanowieniem trwałego i powszechnego pokoju, solidnie osadzonego na praworządności i sprawiedliwości (Iz 9: 5, 6; 2Pt 3:13).

Postępowanie z Izraelem cielesnym i duchowym. Wiele różnic między Pismami Hebrajskimi i Chrześcijańskimi Pismami Greckimi wynika stąd, że pierwsze zajmują się głównie postępowaniem Jehowy z Izraelem cielesnym, a drugie w dużej mierze kierują uwagę na Jego obcowanie z Izraelem duchowym, ze zborem chrześcijańskim. Tym samym po jednej stronie mamy wielomilionowy naród, którego członkostwo zależy wyłącznie od pochodzenia i który stanowi zlepek ludzi dobrych i złych. Z drugiej strony mamy naród duchowy składający się z osób, które przez Jezusa Chrystusa przybliżyły się do Boga, miłują prawdę i sprawiedliwość oraz osobiście i dobrowolnie oddają się na spełnianie woli Jehowy. To oczywiste, że inaczej będzie On postępował z obu grupami; logicznie rzecz biorąc, pierwsza część ściągnie na siebie większą miarę Jego gniewu i surowości niż druga.

A zatem byłoby poważnym błędem pominięcie budującej i krzepiącej analizy cech osobowości Jehowy Boga, uwidaczniających się w Jego stosunkach z cielesnym Izraelem. Dostarczają nam one wspaniałych przykładów poświadczających, że Jehowa jest taką Osobą, jaką sam opisał Mojżeszowi: „Jehowa, Jehowa, Bóg miłosierny i łaskawy, nieskory do gniewu, a przepełniony serdeczną życzliwością i prawdą, zachowujący serdeczną życzliwość dla tysięcy, przebaczający błąd i wykroczenie, i grzech; lecz bynajmniej nie zapewni On bezkarności - sprowadzi karę za błąd ojców na synów i na wnuków, na trzecie pokolenie i na czwarte pokolenie” (Wj 34:4-7, *NW*; por. 2Moj 20:5).

Miłość, cierpliwość i wielkoduszność Jehowy, zrównoważone sprawiedliwością, niewątpliwie należą do wyróżniających Go przymiotów, ujawnionych w historii Izraela. Izraelici byli narodem niezwykle uprzywilejowanym, mimo to większość z nich okazała nader „twardy kark” i miała „serce nieczułe” dla swego Stwórcy (2Moj 34:8, 9; Ne 9:16, 17; Jr 7:21-26; Eze 3:7). Jehowa wielekroć ostro ich ganił i potępiał przez swoich proroków, co jeszcze bardziej uwypuklało ogrom Jego miłosierdzia i zdumiewającą wielkoduszność. Po 1500 latach cierpliwego znoszenia Izraelitów, a nawet po tym, jak za namową przywódców religijnych zabili Jego własnego Syna, Jehowa dalej darzył ich względami przez trzy i pół roku, miłosiernie pozwalając, aby dobra nowina była głoszona tylko im, dzięki czemu uzyskali dalszą sposobność skorzystania z przywileju panowania z Jego Synem - sposobność, którą wyzyskały tysiące skruszonych Żydów (Dz 2:1-5, 14-41; 10:24-28, 34-48).

Jezus Chrystus najwyraźniej nawiązał do cytowanej powyżej wypowiedzi Jehowy co do ‘sprowadzenia kary na późniejszych potomków winowajców’, gdy powiedział do obłudnych uczonych w Piśmie i faryzeuszy: „Mówicie: Gdybyśmy żyli za dni ojców naszych, nie bylibyśmy ich wspólnikami w przelaniu krwi proroków. A tak wystawiacie sobie świadectwo, że jesteście synami tych, którzy mordowali proroków. Wy też *dopełnijcie miary ojców waszych*”(Mt 23:29-32). Bez względu na swe twierdzenia osoby takie wyraźnie dowiodły własnym postępowaniem, że pochwalają złe postępki swych przodków i że również ‘nienawidzą Jehowy’ (Wj 20:5, *NW*; Mt 23:33-36; Jn 15:23, 24). Dlatego w przeciwieństwie do swych rodaków, którzy okazali skruchę i dali posłuch słowom Syna Bożego, Żydzi ci doświadczyli na sobie skutków sądu Bożego, kiedy jakiś czas później oblężono i zburzono Jeruzalem, a większość jego mieszkańców zginęła. Mogli uniknąć zagłady, ale nie chcieli skorzystać z miłosierdzia Jehowy (Łk 21:20-24; por. Dn 9:10, 13-15).

Osobowość odzwierciedlona w Jego Synu. Jezus Chrystus pod każdym względem był wiernym odbiciem wspaniałej osobowości swego Ojca, Jehowy Boga, w którego imieniu przyszedł (Jn 1:18; Mt 21:9; Jn 12:12, 13; por. Ps 118:26). Powiedział on: „Nie może Syn sam od siebie nic czynić, tylko to, co widzi, że Ojciec czyni; co bowiem On czyni, to samo i Syn czyni” (Jn 5:19). Z tego wynika, że zalety Jezusa, takie jak życzliwość i współczucie, łagodność i serdeczność, a także głęboka miłość do sprawiedliwości oraz nienawiść do zła (Hbr 1:8, 9), to przymioty, które Syn widział u swego Ojca, Jehowy Boga. (Porównaj Mt 9:35, 36 z Ps 23:1-6 i Iz 40:10, 11; Mt 11:27-30 z Iz 40:28-31 i Iz 57:15, 16; Łk 15:11-24 z Ps 103:8-14; Łk 19:41-44 z Eze 18:31, 32 i Eze 33:11).

Każdy człowiek miłujący sprawiedliwość, który czyta natchnione Pisma i rzeczywiście ‘poznał’ ze zrozumieniem pełne znaczenie imienia Jehowy (Ps 9:10, 11; 91:14; Jr 16:21), ma zatem wszelkie podstawy, by to imię kochać i błogosławić (Ps 72:17-19; 119:132; Hbr 6:10), czcić i wychwalać (Ps 7:18; Iz 25:1; Hbr 13:15), bać się go i je uświęcać (Ne 1:11, *NW*; Mal 2:4-6; 3:16-18; Mt 6:9), zaufać

mu (Ps 33:21; Prz 18:10) oraz powtarzać za psalmistą: „Póki mego życia, chcę śpiewać dla Jahwe i grać mojemu Bogu, póki mi życia starczy. Niech miła Mu będzie pieśń moja, będę radował się w Jahwe. Niech znikną z ziemi grzesznicy i niech już nie będzie występnych; błogosław, duszo moja, Jahwe! Alleluja” (Ps 104:33-35, *BT*).

IMIĘ BOŻE W SEPTUAGINCIE - ODKRYCIA W QUMURAN

Autorzy publikacji naukowych są zgodni co do faktu, że alfabet łaciński i alfabet grecki – z których wywodzą się alfabety, którymi posługujemy się od ponad tysiąca lat – mają swój rodowód w piśmie starożytnych Izraelitów, Arabów i Fenicjan. Przykłady zastosowania alfabetu paleohebrajskiego znalezione zostały w wielu wykopaliskach na terenie Izraela i Jordanii. Za pomocą liter tego alfabetu zapisywali imię Boże autorzy odpisów ksiąg biblijnych oraz komentarzy, które po drugiej wojnie światowej odkryte zostały w Qumuran. Imię Jehowa zostało przez nich wyróżnione spośród tekstów napisanych pismem aramejskim, którego odmianę znamy obecnie jako pismo hebrajskie – po hebrajsku i po aramejsku, a także pismem greckim poprzez zapisanie tego imienia za pomocą starohebrajskich liter.

Publikacje współczesnych biblistów i historyków zawierają również formę wyróżniającą imię Boże spośród otaczających je wyrazów. Powszechnie zapisuje się jako „YHWH”, a często spotyka się również „JHVH”, lub „JHWH”. Oba sposoby zapisu sugerują, że chodzi o wymowę „YaHWeH”, tudzież tradycyjną wymowę „JeHoVaH” – obie występują powszechnie w angielskim i niemieckim obszarze językowym.

Jedni opowiadają się przy tym za angielską formą „Yahveh”, z której między innymi polscy i niemieccy bibliści wprowadzili formę „Jahwe”. A drudzy – za angielską formą „Jehovah”, zapisaną podobnie do przyjętej w polszczyźnie XVI wieku formy „Jehowa” – najbardziej rozpowszechnionej w literaturze i sztuce religijnej.

Imię Jehowa w manuskryptach Septuaginty. Świadkowie Jehowy od ponad pół wieku publikują konsekwentnie imię Boże Jehowa w Biblii i swoich publikacjach dowodząc, że w tekście greckiej Septuaginty (LXX), pierwotnie imię Boże zapisano po hebrajsku. Poświadczają przy tym inną tezę – że apostołowie Jezusa zapisali imię Boże w ewangeliach i w innych pismach, których byli autorami.

I tak w wydanym w 1950 roku przekładzie „New Word Translation of The Christian Greek Seriptures” opublikowano 12 nowo odkrytych w angielsko-francuskim protektoracie Egiptu fragmentów papirusu LXX Fouad 266 – pierwszego z odkrytych manuskryptów greckich, zawierających hebrajski tetragram „JHWH”. Dlatego w przekładzie Chrześcijańskich Pism Greckich imię Boga w formie Jehowa pojawia się na powrót niemal wszędzie tam gdzie znajduje się ono w odpowiednich cytatach z hebrajskiego tekstu Biblii. Łącznie w przekładzie tym dokonano przywrócenia imienia Bożego 237 miejscach, tłumacząc słowo „Kyrios” oraz „Theos”, jako Jehowa.

Świadkowie Jehowy nie są jedynymi, którzy odważyli się na taki krok. Podobnej operacji przywrócenia imienia Bożego dokonali Żydzi Mesjanistyczni w wydanym przez siebie „The Jewish New Testament, Jewish New Testament Publications, Inc. 1996 rok, pod redakcją Davida H. Sterna.[1*]

Qumran – Tetragram. Ciekawą informację na temat stosunku qumrańczyków do tetragramu można znaleźć w książce „101 pytań o Qumran” autorstwa Josepha A. Fitzmayera (edycja polska „The Enigma Press”, Kraków 1997 r.). Autor tej książki (ksiądz katolicki – jezuita) jest profesorem języków i cywilizacji Bliskiego Wschodu w Instytucie Orientalistycznym w Chicago. Z tego, co czytamy wynika, że żyjący niedługo przed Jezusem pobożni qumrańczycy, będący świadkami cennej tradycji żydowskiej swego okresu mieli dość swobodny stosunek do tetragramu, nie zawsze widzieli potrzebę przekładać tetragram w swych pismach świętych. Zdaniem Fitzmayera, praktyka takiego traktowania tetragramu była znana w pobożnych wspólnotach żydowskich. Świadczą o tym odkryte fragmenty manuskryptów w grotach na terenie Qumran.

Tetragram imienia Bożego zachował się w wielu pismach, w innych przypadkach był zastępowany tytułami, jak „Adonai – Pan", a jeszcze innych tetragram zastępowano wykropkowaniem lub przez substytut „hw`h". Niektóre greckie odpisy Biblii miały w miejsce tetragramu – „Kyrios – Pan". W grocie nr 4 odkryto tekst grecki Księgi Kapłańskiej w którym tetragram oddano przez „JAO" (4QLXX Lev.b)[2*] Fitzmayer konkluduje, że w pismach qumrańczyków istniał szacunek do imienia Boga, ale jednocześnie istniała „tendencja ku temu, aby zacząć w greckich kopiach ST zastępować imię Boga YHWH słowem „Kyrios" (Fitzmayer, str. 59-60).

Pytania budzące wątpliwości. Która wersja Septuaginty powstała najpierw – zawierająca tetragram (JHWH), czy pozbawiona tego imienia? Niektórzy autorzy publikacji przedstawiają argumenty, że obie wersje powstały jednocześnie. Przy pomocy takiego zabiegu tworzy się sztucznie równowartość obu wersji Septuaginty. Pierwsza z nich zawierałaby tetragram imienia Bożego, a w drugiej zapisano by tytuł „Kyrios" („KC" – Pan), zamiast pozostawić imię Boga, tak jak jest ono zapisane w tekście hebrajskim będącym podstawą greckiego przekładu. Bardziej logiczne jest twierdzenie, że pierwsza z wersji poprzedziła drugą. Dzisiaj wiemy o tym, ponieważ znaleziono wczesne fragmenty Septuaginty, w których jest imię Boże, oraz późniejsze odpisy tych samych fragmentów, skąd imię Boże zostało usunięte. Na przykład w Muzeum Izraela w Jerozolimie, znajduje się fragment Septuaginty, pochodzący z I wieku n.e. i zawierający Zachariasza 8:19-21 oraz 8:23 do 9:4. Imię Boże występuje w nim cztery razy. Z kolei w Kodeksie Aleksandryjskim, 400 lat młodszej kopii Septuaginty, imię Boże zastąpiono w tych samych wersetach „KY", „KC", skróconymi formami greckiego „Kyrios" (Pan).

W The New International Dictionary of New Testament Theology (Nowy Międzynarodowy Słownik Teologiczny Nowego Testamentu, T.2, str. 512), czytamy: „Znalezione ostatnio teksty każą wątpić, czy pisarze, którzy skompletowali LXX (Septuagintę) tłumaczyli tetragram YHWH, Kyrios; W najstarszych z dostępnych dziś MS LXX (fragmentów) w gr(eckim) tekście są tetragramy pisane literami hebr(ajskimi). Zwyczaju tego przestrzegali później żydowscy tłumacze S(tarego) T(testamentu) w pierwszych wiekach A.D."

Natomiast profesor George Howard z Uniwersytetu Stanowego Georgia w USA wypowiedział się następująco: „Tam, gdzie w Septuagincie – którą posługiwał i którą przytaczał kościół nowotestamentowy – było imię Boże pisane po hebrajsku; pisarze Nowego Testamentu bez wątpienia umieszczali w cytatach tetragram" (Biblical Archeology Review (Przegląd Archeologii Biblijnej), marzec 1978 rok, str.14).

Dalej Howard pisze: „Po usunięciu z Septuaginty Boskiego imienia w formie hebrajskiej i zastąpienia go greckimi namiastkami, a następnie również z przytoczonych w Nowym Testamencie cytatów z Septuaginty (…). Wkrótce dla kościoła złożonego z pogan imię Boże przestało istnieć, jeśli nie liczyć tego, że pozostały po nim pewne ślady w skróconych namiastkach albo, że czasem przypominali sobie o nim uczeni".

Ciekawe jest również doniesienie Hieronima, który w IV wieku dokonał przekładu zwanego Łacińską Wulgatą, napisał: „Niektórzy niedouczeni, gdy napotykali (Tetragram) w księgach greckich, zazwyczaj z powodu podobieństwa liter czytali je ΠΙΠ**.** Natomiast w pierwszej połowie II wieku n.e. żydowski prozelita Aquila dokonał nowego przekładu Pism Hebrajskich na grekę, zapisując w nim imię Boże starożytnym alfabetem hebrajskim w formie tetragramu. Z kolei w III wieku n.e. Orygenes napisał: „A w najdoskonalszych manuskryptach Imię pisane jest literami hebrajskimi, choć nie dzisiejszymi, tylko najdawniejszymi" (Broszura „Imię Boże…" str. 24).

Na korzyść takiego twierdzenia, że imię Boże występowało w najstarszych odpisach Septuaginty przemawia niezwykłe źródło – Talmud babiloński. Pierwsza część tego żydowskiego dzieła religijnego nosząca tytuł „Szabat", zawiera długi wykaz praw regulujących zachowanie się w szabat. „W księdze napisano: Nie wolno ratować od ognia pustych miejsc (gilo-jo-nim`) oraz ksiąg „minim". Rabin Jose powiedział: „W każdy inny dzień tygodnia trzeba wyciąć zawarte w nich Imiona Boga ukryć

je, a resztę spalić". W książce Lawerence`a H. Schiffrnana „Who Wasa Jew?" („Kto jest Żydem"), autor dowodzi, że wspomniani tutaj „mi-nim" to chrześcijanie pochodzenia żydowskiego, którzy używali Imienia Bożego JHWH". Inne pośrednie świadectwo, że imię Boże występowało w Septuagincie jest oskarżenie, z którym Żydzi wystąpili szereg stuleci po śmierci Jezusa. Wysnuli wówczas zarzut, jakoby dokonywał cudów „tylko dlatego, że zawładnął tajemnym imieniem Bożym" (The Book Jewish Knowledge).

Kto, kiedy i dlaczego stworzył skażoną wersję Septuaginty pozbawioną tetragramu? Septuaginta stanowi pierwszą próbę przełożenia Biblii na język grecki i to próbę udaną. Nie dorównują jej późniejsze prace Akwili, Symmacha czy Teodocjana, o czym może upewnić lektura wersji zestawionych w Hexapli Orygenesa. Autorytet ten ma uzasadnienie również w tym, że był to tekst cytowany przez autorów Nowego Testamentu.

Znalezione fragmenty manuskryptów w Qumran z tytułem „KC", mogą świadczyć zdaniem niektórych uczonych, że proces oczyszczania Septuaginty z tetragramu rozpoczęli sami Żydzi, którzy mieliby używać okaleczonej wersji LXX w nauczaniu helleńskich prozelitów. Chodziłoby o ochronę imienia Bożego przed niewłaściwym użyciem. Argumentacja ta jednak budzi poważne wątpliwości wśród samych badaczy qumrologów, którzy również stawiają pytania. Część z nich twierdzi, że Qumran było osadą zniszczoną podczas powstania Bar Kochby około 133 roku n.e. Drudzy natomiast uważają, że nastąpiło to wraz z upadkiem powstania w 70 roku n.e. i zniszczeniem II świątyni.

Gdyby było tak, jak twierdzą zwolennicy uznawania Qumran za osadę z czasów Bar Kochby, to i wiek wspomnianych manuskryptów LXX, pozbawionych tetragramu należałoby również datować nieco inaczej.[3*] Tym samym możliwą przyczyną, dla której Żydzi stworzyli nową wersję Septuaginty byłaby reakcja na rozpowszechnione przez apostołów ewangelii oraz innych pism z imieniem Bożym „JHWH". Jeżeli przyjmiemy, że uczynili to przed zburzeniem świątyni przed rokiem 70 n.e., to musimy pamiętać, że Septuagintę zaczęto tłumaczyć w III wieku p.n.e. (około 280 roku p.n.e.). Wydarzenia, które wtedy się rozgrywały, były bardzo skomplikowane dla narodu żydowskiego. Powstanie machabejskie, próby zniszczenia Tory przez grecko-syryjskich Selecydów, „ohyda spustoszenia", o której pisał prorok Daniel i mówił Jezus Chrystus w jerozolimskiej świątyni, a wreszcie zakazy obrzezywania oraz zachowywania szabatów i na koniec prężna działalność naśladowców Chrystusa mogła spowodować, że Żydzi podjęli decyzję o modyfikacji Septuaginty – usuwając tetragram.

Jest to jednak mało prawdopodobne aby Żydzi próbowali modyfikować święte Pisma. Na pewno próbowali walczyć z odpisami Septuaginty rozpowszechnianymi przez naśladowców Chrystusa, gromadząc, a następnie niszcząc (być może przypominało to niszczenie Biblii przez kościół katolicki w późniejszych wiekach, kiedy zaczęły ukazywać się w językach narodowych). Najwyraźniej to nie Żydzi zmienili Septuagintę!

Żydzi porzucili Septuagintę, widząc mnożące się wersje chrześcijańsko-trynitarnych odpisów tego przekładu. Z powodu kontrowersji między Kościołem a Synagogą, a także pojawienia się ustalonego tekstu hebrajskiego około 100 roku po Chr., LXX utraciła swoją popularność jaką się cieszyła we wspólnotach żydowskich. Z chwilą odrzucenia LXX przez społeczność żydowską, zaczęły pojawiać się inne greckie tłumaczenia. Około 130 roku po Chr. Akwila z Synopy (zwolennik Bar Kochby) dokonał przekładu hebrajskiego tekstu na język grecki.[4*]

Odtąd odstępczy chrześcijanie mieli najlepszą sposobność swobodnego modyfikowania treści LXX tak, aby możliwie jak najlepiej pasowała do założenia ich nowej trynitarnej, państwowej doktryny, oficjalnie zatwierdzonej na marionetkowym soborze w Nicei w 325 roku po Chrystusie. Historia donosi o takich właśnie zabiegach, kiedy to kościół katolicki, oderwał się od kościoła apostolskiego reprezentowanego w czasach Konstantyna Wielkiego między innymi przez nazarejczyków, Ariusza i innych trzymających się „drogi Pańskiej". Tak więc Żydzi nie chcieli wymawiać imienia Bożego, natomiast odstępczemu kościołowi udało się całkowicie usunąć je z greckich kopii Biblii, jak

również z przekładów na inne języki. Od Atanazego (ok.295-373) rzutkiego propagatora trynitaryzmu, otrzymał Konstantyn pewną ilość greckich egzemplarzy Biblii, wśród których był prawdopodobnie Codex Veticanus – manuskrypt datowany na IV wiek n.e., pozbawiony już tetragramu, przechowywany w Bibliotece Watykańskiej. Także Euzebiusz z Cezarei (ok.265-340) na rozkaz Konstantyna przyczynił się do publikacji 50 kodeksów rozdanych następnie głównym ośrodkom chrześcijańskim cesarstwa. W tym, prawdopodobnie również Codex Sinaiticus – również bez tetragramu (por. H. Daniel-Rops, Dzieje Chrystusa, Warszawa 1987 r., s. 24; E. Nestle, K.Aland Novum…, str. 689; Słownik pisarzy antycznych, pod red. A. Świderkówny, s. 102, 195).

Od Wulgaty po polskie przekłady. W ślad za Septuagintą i tym zabiegiem dokonanym w okresie pomiędzy I a IV wiekiem n.e. poszedł przekład Wulgaty Hieronima – wyrugowano imię Boże JHWH. Sam Hieronim napisał we wstępie do księgi Samuela i Królów: „Po dziś dzień znajdujemy w niektórych woluminach greckich imię Boże – tetragram JHWH napisane archaicznymi literami".[5*]

Hieronim pracę swoją rozpoczął od poprawiania starszych tłumaczeń przez ich porównanie z Septuagintą. Rychło jednak tekst ten porzucił, przechodząc do pracy z tekstem oryginalnym. Dzieło Hieronima Łacińska Wulgata również była często zmieniana. Po raz pierwszy dokonano tego za czasów Kasjodora (ok.583). Tym problemem zajmowali się też tacy teologowie jak: Beda, Alkuin, Teodulf, a pod koniec średniowiecza powstały nawet specjalne korektoria. (J.Kamieniecki, „Szymon Budny zapomniana postać polskiej reformacji", Wrocław – 2002, str. 89).

Po Wulgacie przyszła kolej na wszystkie pozostałe przekłady europejskie, ze słynną Biblią Lutra (w roku 1526 Marcin Luter w kazaniu na temat Jeremiasza 23:1-8, oświadczył: „To imię Jehowa Pan, przysługuje wyłącznie prawdziwemu Bogu" (Pisma wybrane, cz.20. 174, szp. 2564, 2565). Mimo to Luter nie umieścił imienia Bożego w Biblii (Kompletny przekład opublikował w 1534 roku).

W 1530 roku William Tyndale przetłumaczył z języków oryginalnych na angielski pierwszych pięć ksiąg biblijnych. Imię Boże w formie Jehouah (Jehovah) umieścił tylko raz w Księdze Wyjścia 6:3. Przekład ten stał się wzorem dla wszystkich późniejszych tłumaczeń angielskich. W podobny sposób postępowali polscy tłumacze Biblii, umieszczając imię Jehowa w Księdze Wyjścia 6:3 (Biblia Brzeska-1563, Biblia Gdańska-1632). W przekładach katolickich imię Boże oddawano przez „Pan" (Biblia Leopolity-1561, Biblia Jakuba Wujka-1599).

W następnych stuleciach tłumacze Biblii poszli w dwóch kierunkach. Jedni w ogóle unikali używania imienia Bożego, podczas gdy drudzy starali się przywrócić tetragram częściowo lub w całości zgodnie z hebrajskim tekstem. Współcześnie jest podobnie wielu w dalszym ciągu uważa, że tetragram to imię „niewyrażalne", „niewymawialne". Tetragram zastępują namiastką w rodzaju „Pan", „Bóg" lub stosują zamienniki „Wiekuisty" (np. Śląskie Towarzystwo Biblijne wydało Internetową wersję Nowej Biblii Gdańskiej, gdzie imię Boże oddano jako WIEKUISTY) [6*]. W pewnych kręgach wymowę wszystkich określeń związanych z Bogiem celowo się zniekształca. A więc Jah (lub Yah), skróconą formę imienia Bożego, przerabia się na „Kah", a słowo Hallelujah – na „Hallelukah". Niektórzy unikają nawet zapisywania w całości słowa „Bóg", toteż część liter zastępują kreseczką – na przykład angielskie słowo „God" (Bóg) przybiera postać „G-d" (T.S., „Przebudźcie się", 22 stycznia 2004, str.6).

[1*] Metoda przywracania tetragramu w Nowym Testamencie, została między innymi zastosowana przez Michała Serweta w jego szesnastowiecznych publikacjach. Polegała ona na konsekwentnym przytaczaniu w komentarzach do Nowego Testamentu oryginalnego brzmienia cytatów starotestamentowych, zawartych przecież w każdej z jego 27 ksiąg. „Trinitatis erroribuslibriseptem" (1531 rok), „Diologrrum de Trinitate libridno" (1532).

2*] W 1749 roku niemiecki biblista Teller napisał, że święty Hieronim i Orygenes używali tetragramu w formie „JAO". Towarzystwo Strażnica. Broszura „Imię Boże…", str. 7.

[3*] Teksty qumrańskie powstały mniej więcej między końcem III wieku przed Chrystusem, a 68 rokiem po Chr. (rok zniszczenia centrum wspólnoty w Qumran). Są to daty oparte na szacunkowych paleograficznych (z marginesem błędu mniej więcej do pięćdziesięciu lat), ale wiele reprezentatywnych próbek zostało potwierdzonych badaniami izotopem węgla C14 przeprowadzonymi w Zurychu w 1991roku. (PSB „Encyklopedia Biblijna" – Paul J. Achtemeier – OW „Vacatio" OW – P „Adam" – Warszawa 1999 rok, strona 1383).

[4*] Z chwilą odrzucenia LXX przez społeczność żydowską, zaczęły pojawiać się inne greckie tłumaczenia. Akwila z Synopy dokonał bardzo niewolniczego przekładu hebrajskiego na język grecki (ok.130 roku po Chr.). Natomiast pod koniec II w. Teodocjan przełożył bardzo swobodny przekład ksiąg hebrajskich na grekę. Przekład ten stał się tak popularny, że kościół chrześcijański przekładał jego wersję Księgi Daniela nad wersję LXX. Około 170 roku Symmach przygotował grecki przekład ST, starając się, aby było to tłumaczenie idiomatyczne i dokładne. (PSB „Encyklopedia Biblijna" – Paul J. Achtemeier – OW „Vacatio" OW – P „Adam" – Warszawa 1999 rok, strona 1244).

[5*] Rewizji LXX dokonał na początku III wieku n.e. Orygenes (185-254), znany uczony chrześcijański. Jego monumentalne dzieło jest znane jako Heksapla (Sześciokształtna Biblia) – sześcioraka. Orygenes ukończył około 245 r. Całe dzieło miało 700 stron. Sto lat po śmierci Orygenesa trzykrotnie wydano LXX. Euzebiusz z Cezarei obdarował Konstantyna rękopisem Biblii, które zawierały piątą kolumnę Hekspli Orygenesa. Także Lucjan z Samomaty, który zmarł śmiercią męczeńską w 311 roku, podjął się rewizji LXX. Trzecie wydanie LXX przygotował Hezychiusz z Egiptu. Te różne wersje LXX mieszały się ze sobą, tak że trudno jest dziś ustalić pierwotną LXX. W całej historii przekładów biblijnych żaden z przekładów ST nie nabrał takiego znaczenia jak LXX. Jest to także tekst, z którego najczęściej cytowali autorzy nowotestamentowi piszący w języku greckim. Co więcej tłumaczenie słów hebrajskich na grekę powodowało, że greckie wyrazy nabierały hebrajskiego znaczenia, co ma ogromne znaczenie w interpretacji NT. (Prymasowska Seria Biblijna „Encyklopedia Biblijna" – Paul J. Achtemeier. OW „Vacat", OW-P „Adam". Warszawa – 1999 r., str.1246).

[6*] W odpowiedzi na e-mail, jeden z tłumaczy tak to uzasadnia: „Zatem która forma jest dobra? Na tak postawione pytanie nie ma niestety odpowiedzi. Aby ją uzyskać - należy sięgnąć do Żydów. To ich język i ich Testament. Wszyscy inni (profesorowie, hierarchowie kościołów, amerykańscy Świadkowie Jehowy, czy też pastorzy protestanccy) mogą uzyskać pewność tylko za ich pośrednictwem. Inna droga po prostu nie istnieje (no, chyba, że bezpośrednio od Boga). Zaś Żydzi, nawet najstarsi rabini z najdłuższymi brodami, powiedzą, że nie wiedzą jak wymówić tetragram. Znamy znaczenie Imienia Boga - Będę, Który Będę / Będę (w języku strohebrajskim nie ma czasu teraźniejszego); lub za Septuagintą, czy Nowym Testamentem - Ja Jestem / Jam Jest i można by tak pisać. Lecz i to wydaje się niestosowne. Natomiast wymowy tetragramu nie znamy, bowiem nie znają jej Żydzi. Pisze o tym w każdej wiarygodnej encyklopedii, w tym w encyklopediach żydowskich. Pisze o tym dr Izaak Cylkow - przedwojenny rabin Wielkiej Synagogi Warszawskiej (który znał starohebrajski i grekę) - w oparciu o którego robimy opracowanie Starego Testamentu oraz za nim stosujemy zamienniki - WIEKUISTY, PAN, czy BÓG " (stb@biblest.com.pl /2maja 2006/, Nowa Biblia Gdańska).

„Dzięki ci składamy, Boże;
dzięki ci składamy,
a imię twe jest blisko.
Niechaj ogłaszają twe
zdumiewające dzieła".
Psalm 75:1

(…) „aby wiedziano, że ty,
który masz na imię **Jehowa**, ty sam
jesteś Najwyższym nad całą ziemią.”
Psalm 83:18

PODSUMOWANIE

Jezus Chrystus i apostołowie posługiwali się Septuagintą i znali imię Boże **JHWH** – tetragram występował w LXX.

Przypuszcza się, że proces okaleczenia Septuaginty wprowadziły niektóre wspólnoty żydowskie (co jest mało prawdopodobne). To jednak trwałego usunięcia tetragramu dokonali trynitarni chrześcijanie, w momencie gdy Żydzi wycofali się z praktyki posługiwania się Septuagintą, właśnie ze względu na chrześcijańskie praktyki mnożenia wersji odbiegających od greckiego oryginału, co sugerował niegdyś wrocławski historyk Heinrich Graeta w swojej „Historii Żydów”.

Przywrócenie tetragramu w przekładach europejskich zawdzięczamy reformacyjnym tłumaczom, którzy opierając się na dostępnych wówczas manuskryptach, imię Boże w formie Jehowa umieścili w Biblii, tym samym dowodząc, że celowo zostało usunięte z katolickich przekładów Pisma Świętego.

Jehowa (lub **Jahwe**), to imię własne prawdziwego Boga, określa Stwórcę nieba i ziemi. Imię Jehowa bezsprzecznie powinno występować w Biblii. Kto rozumie jego znaczenie i chętnie się nim posługuje, oddając cześć Bogu, temu na pewno łatwiej będzie nawiązać bliską więź z niebiańskim Ojcem, Jehową (Psalm 73:28, 34:3, 74:10).

Tytuł slajdu	**SPIS TREŚCI**	Strona
Biblioteka Imienia Bożego		2
„Godzien jesteś, Jehowo, Boże nasz...		3
Wstęp		3
Mojżesz na górze Synaj		4
Wikipedia - JHWH		4
Wikipedia - JHWH - znaczenie		5
Wikipedia - JHWH - występowanie w Biblii		5
Wikipedia - JHWH - zakaz wymawiania		5
Wikipedia - JHWH - wymowa w ciągu wieków		6
Wikipedia - JHWH - występowanie w sztuce		6
Wikipedia - JHWH - Malarstwo, architektura i inne		7
Tetragram		7
Czy pierwsi chrześcijanie używali imienia Bożego?		8
Jezus a Imię Boże		9
Fragmenty manuskryptów		10
Zwoje znad Morza Martwego		10
Manuskrypt 141		11
Imię Boże - manuskrypty		11
Imię Boże - manuskrypty - Septuaginta		12
Przywrócenie imienia Bożego w Pismach Greckich		14
Dlaczego imię Boże nie występuje w starożytnych rękopisach		15
Nowy Testament - przykłady		15
Biblia Binghama - Jehova		16
Imię Jehowa w różnych językach		16
Imię Jehowa w różnych językach - część II		17
Pieczęć fińskiej uczelni - Jehowa		17
Jehowa na tablicy kamiennej w Bawarii		18
W kościele Weimarze - Niemcy - imię Boże		18
Kościoły - Niemcy - imię Boże - część I		19
Kościoły - Niemcy - imię Boże - część II		19
Kościoły - Niemcy - imię Boże - część III		20
Kościoły - Szwajcaria - Jehova		20
Praga - most Karola		21
Kościoły - Rumunia - Tetragram		21
Kościoły - Włochy Jeova		22
Holandia - imię Jehovah na fundamencie domu		22
Belgia - Tetragram na fundamencie domu		23
St. Louis - USA - Stara Katedra		23
Kościoły - imię Boże - USA		24

Imię Boże w Niemczech na budynkach	24
Tekst masorecki JHWH	25
Miniaturowa Biblia angielska z 1765	25
Jan Wessel Gansfort (1419-1489)	26
Biblia Ecka - 1558	26
Biblia genewska - 1560	27
The Geneva Bible - Ps. Jehouah	27
Fragment Biblii Kalwińskiej	28
Biblia Kalwińska z komentarzem	28
Biblia Brzeska - perła polskiej reformacji	29
Biblia Brzeska 1563	29
Biblia Almeidy w języku portugalskim	30
Fragment z Biblii Casiodora Reiny	30
Casiodoro de Reina walczy o Biblię hiszpańską	31
Biblia - na stronie tytułowej JHWH	32
Dekalog - JHWH	32
Magyar Biblia - Tetragram	33
Biblia Kompluteńska	33
Biblia Indian Mohawków	34
Nowy Testament - Jehowa	34
Bracia Polscy - Nowy Testament 1606	35
Nowy Testament - Objawienie - Jahwe	35
Książka - Sprzymierzeni z Jehową	36
Nowy Testament - Mader Johan - Jahwe	36
Nowy Testament - Jehowa, Mateusza	37
Biblia - Rotherham - Yahweh	37
St. Nectarios of Aegina (1846-1920) - Ιεχωβά	38
Ιεοβά -1979	38
William Baillie's - Yehovah	39
Znaczek pocztowy Belgia	39
Kempele Church Paintings - Tetragram	40
Zdjęcia z Broszury Imię Boże	40
Gdańsk - Ratusz - Bazylika	41
Słowacja - Jehowa	41
Listy z Lakisz	42
Ostraki z Aradu i Lachisz	42
Źródła pozabiblijne - JHWH	43
Kwit świątynny z Imieniem Bożym	44
William Blake's - Jehovah	44
Pieśń 141 „Święty naród Jehowy”	45
Masoreci	45
Trzy formy Imienia Bożego	46

Forma - IEUE	46
Kwidzyn - Imię Boże zamalowane	47
Szwecja - monety	47
W Solebie (Egipt) odnaleziono dwie tablice z inskrypcjami	48
W Las Lunas, w Meksyku znaleziono inskrypcję	48
Meksyk - kościół - Jehova	49
Ekwador Imię Boże	49
Milano - S. Angelo - Tetragrammaton	50
Tetragram najstarsze znalezisko	50
Tetragram najstarsze znalezisko - część II	51
Wielu naukowców sądzi, iż jest to głowica berła	51
Wiedeń - Austria	52
Maleńki srebrny amulet - JHWH	52
Dwa, z końcowych kadrów filmu „Pytanie do Boga”	53
Franz Schubert „Wszechmoc”	53
Opera - Nabucco - najazd Babilonu	54
Śpiewnik z 1868	54
Hymn of the Nuns From Ashtaroth	55
Guide Me, O Thou Great Jehovah	55
Chorał niemiecki w harmonizacji J.S.Bacha	56
Joseph Haydn - austriacki kompozytor	56
Ludwig Beethoven - niemiecki kompozytor	57
Mozart Wolfgang Amadeus - austriacki kompozytor	57
Georg Philips Teleman - niemiecki kompozytor	58
Musorgski - kompozytor rosyjski	58
Tetragram - wprowadzenie	59
Transkrypcja w Manuskryptach Greckich	59
Skrócona forma w hebrajskiej pisowni	60
Hebrajskie Imiona JEHO	60
Tetragram - Jahwe	61
Tetragram ze znakami diakrytycznymi	61
Frederick Field, 1875 - Jowa	62
Zwoje Znad Morza Martwego - odkrycie	62
Austria - Wiedeń	63
Francja - Wersal, Tetragram	63
Copiopteryx jehovah - motyl	64
Marc Chagall - malarz	64
Marc Chagall - malarz - II	65
Korona - JHWH	65
Imię Boże we współczesnej sztuce	66
Jan Sadeler (Antweripa) - malarz	66
Don King - Jehovah Star	67

Zdjęcie - Droga do Boga Jahwe 67
YAHWEH - plakat 68
Witraż - Tetragram 68
Szwecja - 1560 monety - Jehowa 69
Biblia czeska - Tetragram 69
Kościół w Fehmarn - Niemcy 70
Kościół w Guzargues - Francja 70
Bazylika - Imię Boże - Francja 71
Paryż - Imię Boże 71
Iehova Portio Mea - Włochy 72
Winchester - Anglia - Tetragram 72
Petrus Alfonsi (1062-1110) 73
Petrus Alfonsi's - Tetragrammaton 73
Joachim of Fiore (1132-1202) 74
Expositio in Apocalypsim 1184 74
Leningradzki kodeks 75
Biblia Gdańska 1632 75
Biblia Gdańska 1632 - Tetragram 76
Biblia Dalmatina - Słowenia 76
Fragment Septuaginty 77
Hebrajski Tanach 77
Izaak Cylkow - Tora 78
Angielski Nowy Testament z 1611 roku 78
Henry Nott tłumacz Biblii na tahitański 79
Biblia z Berleburga - 1726 79
Raymundas Martini, Puigio Fidei (Sztylet wiary) - 1278 80
JEHOVA Raymundus Pugio Fidei 1278 - reprint 80
Kościół - Imię Boże - Irlandia 81
Żydowska Kabała 81
Żydowska Kabała - część II 82
Ilustracja z łacińskiej Biblii 82
Imię Boże na wolnomularskich emblematach 83
Imię Boże na wolnomularskich emblematach - II 83
Imię Boże na wolnomularskich emblematach - III 84
Imię Boże na wolnomularskich emblematach - IV 84
Wolnomularstwo 85
Walka z imieniem Bożym - Teradion 85
Encyklopedia tradycji i legend żydowskich 86
Wyznanie Wiary Izraela 86
Tetragram w różnych synagogach 87
Izrael - Imię w synagodze 87
Izrael - Imię w synagodze - II 88

Synagoga Europy w Brukseli	88
Bannery Jehovah	89
Bannery Jehovah - II	89
Jahwestola	90
Medale z imieniem Bożym - Gdańsk	90
Medale z imieniem Bożym - Hamburg	91
Medale z imieniem Bożym - Niemcy	91
Medale z imieniem Bożym - polskiego króla Władysława	92
Książka - „Jehowa-monet”	92
Medal z roku 1717 - JHWH	93
Medal z roku 1730 - JHWH	93
Medal z roku 1780 - Jehovah	94
Talar z roku 1603 - Tetragram	94
Talar - Gustav II Adolf, 1611-1632 - JHWH	95
Medal 1632 - Gustav Adolf - Tetragram	95
Talar - 1632 Gustav II Adolf - JHWH	96
Moneta - 1634 - Breslau (Wrocław) - Jehowa	96
Talar - Landgraf Wilhelm V, 1627-1637 - Jehova	97
Talar - 1650 - Tetragram	97
Medal - 1665 - Hamburg JHWH	98
Magdeburger Schautaler 1673 - Tetragram	98
Medal - 1681 - Johann Georg III - Jehova	99
Talar - 1691 - Johann Georg III - Jehova	99
Talar - 1660 - Iehova	100
Talar - 1679 - „Błogosławiony Niech Będzie Jehowa Bóg”	100
Dlaczego używano imienia Bożego na monetach	101
Naszyjnik „Jehowy” - Karola IX z 1607 roku	101
Pocztówka z Lipska 2006	102
Przykłady ze strony - www.jehovataler.de	102
Watykan - obraz żydowskiego arcykapłana - JHWH	103
Tetragram na bombce	103
Tetragram - Polska - Świdnica, Jawor	104
Kamień Pomorski - organy - Jehowa	104
Jełowa - wieś	105
Częstochowa - Pomnik - JHWH	105
Gdańsk - Kościół Mariacki - Jehova	106
Gdańsk - Kościół Mariacki II	106
Gdańsk - Sala Czerwona	107
Sala Czerwona obraz Antona Möllera - Jehova	107
Sala Czerwona - Hans Vredman de Vries - „Stałość”	108
Sala Czerwona - Hans Vredman de Vries - „Zgoda”	108
Sala Czerwona - „Sąd ostateczny” - JHWH	109

Emblem przedstawiający Gdańsk - Tetragram	109
Izaak van den Block - „Król Jozafat ustanawia sędziów”	110
Imię Boże - Wrocław - medal 1699 - JHWH	110
Jehowa - na przejściu w sklepie z obuwiem	111
Klasztor karmelitów w Belgii - Tetragram	111
JHWH w kościele - Zabrzeg, Polska	112
Pelplin - ołtarz główny w katedrze	112
Kapliczka - Radków - JHWH	113
Kolombo - Sri Lanca - „Jeżeli Jehowa nie buduje domu”	113
Dania - Jehowa	114
Dania - katalog ponad 220 przykładów imienia Bożego	114
Dania - Jutland - Jehova	115
Dania - Jutland II	115
Dania - Kościoły	116
Dania - kościoły - Jehova	116
Dania - flaga - Jehova	117
Dania - kościoły - Tetragram	117
Dania - kościoły - JHWH	118
Dania - kościoły - JHWH II	118
Dania - kościoły - JHWH III	119
Dania - kościoły - JHWH IV	119
Dania - kościoły - szkic - Tetragram	120
Dania - kościoły - JHWH V	120
Dania - kościoły - JHWH VI	121
Dania - kościoły - na drewnianej ławie JHWH	121
Dania - Muzeum - JHWH na armacie	122
Dania - kościół - Tetragram wskazuje na wymowę Jehova	122
Dania - obraz przedstawiający Ezechiela - JHWH	123
Dania - kościoły - JHWH nad ołtarzem	123
Dania - JHWH - sowa	124
Dania - Jehova - na ambonie	124
Laponia - JHWH	125
Norwegia - Tetragram	125
Wrocław - bazylika św. Elżbiety - JHWH	126
Polska - Sieradz, imię w kościele JHWH	126
Polska - Rokitno, kościół Matki Bożej Rokitniańskiej - JHWH	127
Na znaczku greckim JHWH	127
Bursztynowy skarbiec JHWH	128
Imię Jehowa w Bibliach	128
Imię Jehowa w Bibliach II	129
Polskie przykłady z użyciem imienia Bożego	129
Biblia Budnego 1572	130

Psałterz Kochanowskiego 1579 - Jowa 130
Elberfelder Bibel - (niemiecka) 1871- 5792 razy Jehova 131
Kalwin - Jehowa 131
Michał Serwet - Iehoua 132
Historia Imienia Bożego w Polsce 132
Historia Imienia Bożego w Polsce - część II 133
Imię Boże w e-Bibliach - Jehowa 133
Imię Boże w e-Bibliach II 134
Imię Boże w e-Bibliach III 134
Imię w literaturze polskiej - zestawienie - Jehowa 135
Wiersze: Adamowicz, Miciński, Kondratowicz - Jehowa 135
Kochowski Wespazjan - Jehowa 136
Krasiński Zygmunt - Jehowa 136
Krasiński Zygmunt - Jehowa - część II 137
Konopnicka Maria 137
Lenartowicz Teofil 138
Mickiewicz Adam 138
Norwid Cyprian Kamil 139
Sebyła Władysław 139
Prus Bolesław 140
Romanowski Mieczysław 140
Słowacki Juliusz 141
Słowacki - „Beniowski” 141
Słowacki - „Na drzewie zawisł wąż” 142
Słowacki - „Kordian” 142
Sienkiewicz Henryk 143
Przerwa-Tetmajer Kazimierz 143
Ujejski Kornel, Leopold Staff 144
Gałczyński - poeta 144
Imię Boże w Literaturze Pięknej 145
Potocki Wacław 145
Wyspiański Stanisław 146
Milton John - Jehovah 146
Hugo Victor - pisarz, poeta - Jehovah 147
Beets Nicolaas - holenderski teolog, pisarz, poeta 147
Karol Wojtyła - Jehowa 148
Neowulgata - Biblia w języku łacińskim - Iahveh 148
Kontrowersyjne Rozporządzenie 149
Benedykt XVI - YHWH 149
Bóg bez imienia 150
Bóg bez imienia - część II 150
Badacze Pisma Świętego - 1931 - Jehowa 151

Książka „Jehowa”- 1934 151
Fioletowy trójkąt - ŚJ 152
Zakaz używania wyrazu Jehowa - Niemcy 152
Tablica upamiętniająca niemieckich Świadków 153
FORMA JAHWE 153
Utwór muzyczny - Jahwe 154
Pieśni Jahwe 154
Video - Imię Boże 155
Poezja Kozik - Jahwe 155
Jackiewicz Jarosław - poeta - Jahwe 156
Płyty muzyczne - Jahwe 156
Śpiewnik Braci Polskich - Jahwe 157
Śpiewnik - Jahwe 157
JHWH - koszulka 158
Imię Boże w wydawnictwach 158
Pastor zborów Bożych CHDS broni imienia Jahwe 159
Nowy Testament - Jahwe - Łukasza 159
„Że my, Przybysze z Rzymu… Jahwe - Dzieje Apostolskie 160
Dziecięce dni biblijne - Jahwe 160
The trick Testament - klocki Lego 161
Skąd wzięła się forma Jahwe 161
Skąd wzięła się forma Jahwe - część II 162
Skąd wzięła się forma Jahwe - część III 162
Jak wynika z powyższych wypowiedzi - Jahwe… 163
Mikołaj z Kuzy - wokalizacja imienia Bożego 163
Ernest L. Martin był przeciwny użyciu samarytańskiego Jahwe 164
Wypowiedź XIX - wiecznego hebraisty Geseniusa - Jehowa 164
Podsumowanie imienia Bożego - Jehowa, Jahwe 165
Dlaczego powinniśmy używać imienia Bożego 165
Przekład Nowego Świata - Jehowa 166
Imię Boże Chrześcijańskich Pismach Greckich 166
Pomyśl też o wiernych uczniach Jezusa... 167
Nowy Testament - użycie imienia Bożego Jehova 167
Znaczenie imienia Bożego Jehowa (Jahwe) 168
Jehovah - Shalom 168
Bóg, który powołuje do istnienia 169
Czy Jehowa był bogiem plemiennym Żydów? 169
Czy Jehowa był bogiem plemiennym Żydów - część II 170
Biblia Tysiąclecia - wydanie I -1965 rok - Jahwe 170
Szata językowa polska, troska o autentyzm 171
Słowo wstępne Redakcji Naukowej do trzeciego wydania BT 171
Dedykacja do Biblii Tysiąclecia - Jan Paweł II 172

Imię Boga w Biblii Tysiąclecia 172
Polszczyzna biblijna 173
Biblia Warszawska - Jahwe 173
Biblia Poznańska - Jahwe 174
Biblia Poznańska - przypis - Jehowa 174
Biblia Romaniuka - wstęp 175
Biblia Romaniuka - wstęp II 175
Biblia Romaniuka - Jahwe 176
Towarzystwo Strażnica - Przekład Nowego Świata 176
Biblia Budnego 1572 177
Psalm 23 - Budny 177
Budny - przypis - Jowa 178
Biblia Budnego - Dekalog 178
Biblia Nieświeska - Epokowe Dzieło 179
Cała Biblia w przekładzie Szymona Budnego - wprowadzenie 179
Budny - Życiorys 180
Nowy Testament Budnego z roku 1574 - Jehowa 180
Biblia Hebraica 1979 181
Katechizm Rakowski 1619 181
Psalm 83:18 - w różnych językach 182
Fotodrama stwarzania 182
Przemówił Boski Bóg Jehowa 183
Zakończenie 183
MATERIAŁ DODATKOWY 184
Formy Imienia Bożego w Polsce - wykres 184
Biblia Szymona Budnego - strona tytułowa 185
Pobożnemu czytelnikowi Szymon Budny - tłumacz 185
Pobożnemu czytelnikowi Szymon Budny - tłumacz - część II 186
Pobożnemu czytelnikowi Szymon Budny - tłumacz - część III 186
Budny - 1 Mojżeszowa - Rozdział 1 187
Budny - 1 Mojżeszowa - Rozdział 2 - fotokopia 187
Budny - 1 Mojżeszowa - Rozdział 2 188
Budny - Psalm 73 - Jehowa 188
Dodatek - Diagram Imienia 189
Leksykon 2006 - Jehowa 190
Leksykon - Jaka jest poprawna wymowa imienia Bożego 192
Leksykon - Określenia Bóg i Ojciec nie są jednoznaczne 193
Leksykon - Nie jest bogiem plemiennym 193
Leksykon - Dlaczego imię nie występuje w rękopisach NT 194
Leksykon - Uznawane przez Jezusa i jego uczniów 195
Leksykon - Przywrócenie imienia Bożego w przykładach 195

Leksykon - Od kiedy używane i co oznacza 196
Leksykon - Znane pierwszej parze ludzkiej 197
Leksykon - Osoba nosząca to niezrównane imię 198
Leksykon - Opisy Jego obecności 198
Leksykon - Przymioty osobiste widoczne w dziele… 199
Leksykon - Objawione człowiekowi w Edenie 199
Leksykon - Bóg mierników moralnych 200
Leksykon - Bezczeszczenie imienia 201
Leksykon - Dlaczego uświęcenie imienia jest najważniejsze? 202
Leksykon - Dlaczego „Bóg pokoju” walczy 205
Leksykon - Postępowanie z Izraelem cielesnym i duchowym 206
Leksykon - Osobowość odzwierciedlona w Jego Synu 206
Imię Boże w Septuagincie - odkrycia w Qumuran 207
Imię Boże w Septuagincie - Pytania budzące wątpliwości 208
Imię Boże w Septuagincie - Kto stworzył skażoną wersję Septuaginty 209
Imię Boże w Septuagincie - Od Wulgaty po polskie przekłady 210
Imię Boże w Septuagincie - Podsumowanie 212
DODATEK - Program BIB na DVD

Biblioteka Imienia Bożego
BIB www.jehowa-biblioteka.com

Publikacja została wydana na zlecenie
Biblioteki Imienia Bożego
© 2009